

การศึกษาเปรียบเทียบ “ตำราพิชัยสงครามซุนวู” ฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวน

นายพีรวัส วรมนธนาเกียรติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

A COMPARATIVE STUDY OF THREE THAI TRANSLATED VERSIONS
OF "SUNZI'S ART OF WAR"

Mr. Peerawas Woramonthanakit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts Program in Chinese
Department of Eastern Languages
Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเปรียบเทียบ “ตำราพิชัยสงครามซุนวู”

ฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวน

โดย

นายพีรวัส วรมนธนาเกียรติ

สาขาวิชา

ภาษาจีน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. พัชนี ตั้งยี่นง

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. พัชนี ตั้งยี่นง)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศศรัภษ์ เพชรเชิดชู)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สีบพงศ์ ช้างบุญชู)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(Professor Zhang Ning)

พีรวัส วรมนธนาเกียรติ: การศึกษาเปรียบเทียบ “ตำราพิชัยสงครามซุนวู” ฉบับแปลไทยสามสำนวน. (A COMPARATIVE STUDY OF THREE THAI TRANSLATED VERSIONS OF “SUNZI'S ART OF WAR”) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร. พัทธนี ตั้งยี่นยอง, 160 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมจีนเรื่อง “ตำราพิชัยสงครามซุนวู 孫子兵法” กับฉบับแปลไทยสามสำนวน การศึกษาเปรียบเทียบนี้แบ่งเป็นสองประเด็นคือ ประเด็นแรก เป็นการเปรียบเทียบสำนวนแปลที่เหมือนและต่างของฉบับแปลไทยทั้งสามฉบับ กับต้นฉบับภาษาจีน และประเด็นที่สองเป็นการเปรียบเทียบสำนวนแปลที่เหมือนและต่างของฉบับแปลไทยทั้งสาม การศึกษาเปรียบเทียบทั้งสองประเด็นนี้จะศึกษารูปแบบการใช้คำและสำนวนภาษาว่ามีความเหมือนหรือความต่างกันอย่างไร รวมทั้งวิเคราะห์หาสาเหตุและปัจจัยความต่างนั้นโดยกำหนดขอบเขตการศึกษาเปรียบเทียบระดับคำและสำนวนภาษาในเนื้อหา ทั้ง 13 บรรพ

ผลการวิจัยพบว่า ฉบับแปลภาษาไทยทั้งสามมีทั้งส่วนที่แปลตรงและต่างกับต้นฉบับภาษาจีน ซึ่งเกิดจากสาเหตุ 3 ประการคือ 1) การถ่ายทอดความหมายของทั้งสามสำนวนเป็นการแปลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน 2) กลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแปลมี 4 ลักษณะ ได้แก่ การแปลโดยนำภาษาไทยมาเทียบเคียง สำนวนที่แปลแบบขยายความ การแปลแบบตรงตัว การแปลแบบใช้โวหารภาพพจน์เทียบเคียง 3) ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการถ่ายทอดตัวบท อันเนื่องจากเงื่อนไขทางวัฒนธรรมบางอย่างที่ไม่อาจเทียบกันระหว่างต้นฉบับกับงานแปล ซึ่งปรากฏในตัวบทด้วยกัน 8 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับสถานที่ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเวลา ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับกฎของธรรมชาติ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับประเพณีความเชื่อ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับมาตราวัด ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับหลักคุณธรรม และปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับอุปมาอุปไมย สาเหตุทั้ง 3 ประการดังกล่าวส่งผลให้ผู้แปลทั้งสามมีการแปลที่หลากหลายแนวทางเพื่อถ่ายทอดเนื้อความจากต้นฉบับมาสู่บทแปล และทำให้ผลตอบสนองของผู้รับสารฉบับแปลทั้งสามมีความเหมือนและความต่าง

ภาควิชา : ภาษาตะวันออก ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา: ภาษาจีน ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
 ปีการศึกษา 2557

5480158422: MAJOR CHINESE

KEYWORDS: *SUNZI'S ART OF WAR* / Translation / Technique

PEERAWAS WORAMONTHANAKIAT: A COMPARATIVE STUDY OF THREE THAI TRANSLATED VERSIONS OF "*SUNZI'S ART OF WAR*". ADVISOR: ASSOC PROF. PATCHANEE TUNGYUNYONG, Ph.D., 160 pp.

The objective of this thesis is to compare the Chinese literature "*SUNZI'S ART OF WAR*" with the three Thai translated versions; thereby the said comparison is divided into two main issues. The first issue involves the comparison between the three Thai translated versions and the original Chinese version in terms of differences and similarity of translation. The other issue is about the comparison of differences and similarity among the three Thai translated versions themselves. Both issues in this comparative study are examined in terms of formats and the use of terms in any expression to see their differences and similarity of translation. Also, the causes and the factors leading to any difference of translation are analyzed within the comparative study of terms and expressions of all 13 chapters

The results of this research show that the contents of three Thai translated versions are both similar and different from those of the original Chinese version. There are three causes of the said similarity and differences: 1) each of the Thai translated version has its own styles to convey the meanings, 2) the translators used 4 translation techniques, i.e. equivalent Thai idioms, free translation, literal translation, and figurative languages, 3) several cultural factors of both original version and translated versions in the description of meanings cannot be compared to each other. There are 8 cultural factors including places, time, natural laws, traditions and beliefs, measurements, history, moral, and analogy. These 3 causes result in various translation formats to convey the meanings of the original version to the translated versions. As a consequence, there are both similarity and differences in the feedbacks of recipients who read these three Thai translated versions.

Department :Eastern Languages..... Student's Signature

Field of Study :Chinese..... Advisor's Signature

Academic Year :2014.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีทุกประการ ด้วยการชี้แนะและความเอาใจใส่อย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร. พัทธนี ตั้งยี่นง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ศศรัภักษ์ เพชรเชิดชู อาจารย์ ดร.สีบพงศ์ ช้างบุญชู และ Professor Zhang Ning (張寧) กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ ชุณหะรุ่งเรืองเดช และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัญญพร ปริญาวุฒิชัย ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต Professor Lin Song (林嵩) แห่งมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ซึ่งให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้เอ่ยนามมา และขอระลึกถึงบุญคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่เคยอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้าในโอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนสารสาสน์พิทยา อาจารย์ยุวดี พารุ่ง ที่ได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าลาศึกษาต่อในเวลาราชการ ขอบพระคุณรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการมัธยมปลาย อรรถวุฒิ น้อยศิริ คณาจารย์และเพื่อนครูในโรงเรียนสารสาสน์พิทยาที่ให้ความเกื้อกูล สนับสนุน และคอยถามไถ่ทุกข์สุขในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ตลอดมา ขอขอบพระคุณมูลนิธิตระกูลซื่อ (泰國徐民宗親總會) ที่ได้ให้ทุนการศึกษาในการทำวิจัย ขอบพระคุณอาจารย์มัณฑนา จงมันสถาพร ผู้เป็นกำลังใจหลักสำคัญในด้านการศึกษาภาษาจีน

ข้าพเจ้ากราบขอบพระคุณบิดา มารดา สมาชิกในครอบครัวที่ห่วงใยและเป็นกำลังใจให้ในทุกเวลา รวมถึงเพื่อนสนิท และนักเรียนศิลป์ภาษาจีนทุกคนทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจและความช่วยเหลือจาก คุณธนิก โชติมานนท์ เพื่อนๆ นิสิตระดับปริญญาโท ที่มีให้แก่ผู้วิจัยเสมอมาตั้งแต่วันเปิดภาคเรียนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.7 สัญลักษณ์และเครื่องหมายที่ใช้ในวิทยานิพนธ์.....	6
บทที่ 2 กระบวนการและหลักในการแปล.....	7
2.1 กระบวนการสื่อสารด้วยภาษา.....	7
2.1.1 นิยามการแปล.....	7
2.1.2 การแปลกับการถ่ายทอดความหมาย.....	11
2.1.3 การแปลกับภาษาและการสื่อสาร.....	13
2.2 กระบวนการแปล.....	14
2.2.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาต้นฉบับ.....	17
2.2.2 ขั้นที่ 2 การรับทอดความหมายจากต้นฉบับ.....	19
2.2.3 ขั้นที่ 3 การถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล.....	20
2.3 การปรับบทแปล.....	22
2.3.1 ความมุ่งหมายของการปรับบทแปล.....	22
2.3.2 ขอบเขตของการปรับบทแปล.....	22
2.3.3 สิ่งที่ปรับได้ในบทแปล.....	23
2.3.4 การปรับระดับคำ.....	23
2.4 การแปลสำนวนการเล่นคำโวหารและ สุภาพคดี.....	26
2.4.1 แปลแบบตรงตัว.....	26
2.4.2 แปลแบบตีความ.....	27
2.4.3 การแปลตรงตัวประกอบการตีความ.....	27
2.4.4 การแปลด้วยโวหารเทียบเคียง.....	27

2.5 ความสำคัญของตำราพิชัยสงครามซุนวู.....	27
2.5.1 ทฤษฎีการรบของซุนวู.....	28
2.5.2 บทบาทของ “shi” ในตำราพิชัยสงครามซุนวู.....	30
บทที่ 3 ส่วนภาษาที่แปลตรงในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับ ต้นฉบับภาษาจีน.....	33
3.1 ประเภทของคำ.....	34
3.1.1 คำนาม.....	34
3.1.2 คำกริยา.....	51
3.1.3 ส่วน.....	60
3.2 ไวยากรณ์.....	68
3.2.1 อธิพจน์.....	69
3.2.2 ปฏิพจน์.....	70
3.2.3 อุปมา.....	72
บทที่ 4 ส่วนภาษาที่แปลต่างในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับ ต้นฉบับภาษาจีน.....	81
4.1 ประเภทของคำ.....	81
4.1.1 คำนาม.....	82
4.1.2 คำกริยา.....	86
4.1.3 ส่วน.....	88
4.2 ไวยากรณ์.....	91
4.2.1 อุปลักษณะ.....	91
4.2.2 อุปมา.....	92
4.2.3 การซ้ำคำ.....	94
บทที่ 5 ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมกับการแปล.....	96
5.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานที่.....	97
5.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเวลา.....	99
5.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ.....	100
5.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีความเชื่อ.....	103
5.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจำนวนมาตรวัด.....	111
5.6 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์.....	113
5.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา.....	117
5.8 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการอุปมาอุปไมย.....	120

	หน้า
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	123
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	123
6.1.1 การถ่ายทอดความหมายในระดับคำจากภาษาต้นฉบับ.....	123
6.1.2 กลวิธีการแปลในตำราพิชัยสงครามซุนวู.....	124
6.1.3 ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการถ่ายทอดตัวบท.....	126
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	127
รายการอ้างอิง.....	129
ภาคผนวก.....	132
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	160

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ซุนวู (孫武) * เป็นนักการทหารและนักปกครองที่มีความโดดเด่นในสมัยชุนชิว (春秋) ** มีชีวิตอยู่ในช่วงประมาณ 600 ปีก่อนคริสตกาล เป็นผู้เขียนตำราพิชัยสงครามที่นับว่าเป็นตำรายุทธศาสตร์ทางทหารที่มีอิทธิพลมากของประเทศจีน และเป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีทางทหารที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ด้วยเนื้อหาที่เป็น “ลัทธิจะ” *** คือมีทั้งความจริงที่เป็นอมตะและคตินิยมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และมุ่งสู่เป้าหมายสุดท้ายคือ “ชัยชนะ” ¹

สมัยชุนชิวเป็นสมัยที่ผู้นำเสื่อมถอยด้อยอำนาจลง ด้วยเจ้าครองนครต่างๆพากันสร้างกองทัพทหารเพื่อชิงความเป็นใหญ่ มีการรบราฆ่าฟันกันตลอดยุคสมัย เพราะฉะนั้นจึงเป็นยุคที่บ้านเมืองอลวนไปด้วยข้อพิพาทและการทำศึก เปิดโอกาสให้ปราชญ์ต่างๆได้ใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นตามอุดมการณ์ของตน จึงได้กำเนิดเป็นลัทธิต่างๆมากที่สุด ในประวัติศาสตร์จีน และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ซุนวูได้เขียนตำราพิชัยสงครามซุนวูขึ้นมาเพื่อให้ได้ชัยชนะในการศึกอย่างงดงาม

ตำราพิชัยสงครามซุนวู หรือภาษาจีนเรียกว่า ซุนจื่อปิงฝ่า (孫子兵法) ตกทอดมาถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 13 บรรพ ได้ประมวลหลักปรัชญาการต่อสู้และทฤษฎีการปกครองไว้อย่างครบครัน ตำราพิชัยสงครามซุนวู นี้ในยุคต่อมากล่าวกันว่าแม่ขงเบ้ง จักรพรรดิถังไท่จง (唐太宗) ตลอดจนนักการทหารและนักปกครองอันมีชื่อของจีนอื่นๆก็ได้ถือเป็นตำราศึกษาเล่าเรียนตลอดมา ชาวโลกก็นิยมว่าเป็นแม่บทของตำราวิชาการทหารซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุดเล่มหนึ่ง ถ้อยคำสำนวนเดิมสั้น รัดกุม และเป็นคำยาก ด้วยเป็นคำโบราณ เท่าที่ทราบได้แปลเป็น

* ชื่อเฉพาะที่ถอดเสียงจากภาษาจีน จะกำกับตัวอักษรจีนเพียงครั้งแรกเท่านั้น

** ยุคชุนชิว (แปลว่า ยุคฤดูใบไม้ผลิและใบไม้ร่วง หรือ ฤดูเริ่มต้นและฤดูสารท) ยุคสมัยนี้กินระยะเวลาประมาณ 770 ปีก่อนคริสต์ศักราช – 453 ปีก่อนคริสต์ศักราช เป็นยุคหนึ่งในราชวงศ์โจว ราชวงศ์ที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์จีน

*** ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า ลัทธิจะ ซึ่งเป็นคำนามว่า, ความจริงใจ ความจริง

¹ พีรพล สมน้อย, ยุทธศาสตร์ศึกษา 2006 เล่มที่ 3 : แนวความคิดตะวันออก คัมภีร์สงครามซุนวู (L'Art de la Guerre par Sun Tse), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : ส่วนวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2549), หน้า ช.

พากย์ต่างๆแล้ว เช่นภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น ภาษารัสเซีย ภาษาเชกโก ภาษาเยอรมัน ฯลฯ หลายภาษาด้วยกัน² พระเจ้าไกเซอร์ (Friedrich Wilhelm Albert Viktor von Preußen) แห่งเยอรมนี หลังจากแพ้สงครามไปแล้วในสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงได้มีโอกาสศึกษา “ยุทธศิลป์ซุนจื่อ” ครั้นศึกษาเสร็จก็กล่าวว่า “หากเราได้อ่านยุทธศิลป์ของซุนจื่อมาก่อนหน้านี้ เราก็คงต้องถึงกับสูญชาติ”³ ลิดเดล ฮาร์ต (B.H. Liddell Hart) นักทฤษฎีการทหารให้ทัศนะเกี่ยวกับซุนจื่อไว้ว่า “ในบรรดานักวิเคราะห์การทหารในอดีต มีเพียงเคลาเชวิตซ์เพียงท่านเดียวเท่านั้นที่เทียบเคียงได้กับซุนจื่อ แต่หลักการและทฤษฎีของท่านซึ่งมีอายุน้อยกว่าซุนจื่อสองพันกว่าปีกลับล้ำสมัยเร็วกว่าซุนจื่อ ที่ยังคงมีความชัดเจน เจาะลึก และมีความทันสมัยอันเป็นนิรันดร์”⁴

นอกจากฉบับแปลภาษาต่างประเทศที่กล่าวข้างต้นแล้ว ในราชอาณาจักรไทยเองยังมีผู้แปลเรื่องตำราพิชัยสงครามซุนจื่อมาจากต้นฉบับภาษาจีนไว้ด้วยกันหลายสำนวน ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้จะขอยกมาศึกษาเพียง 3 สำนวน ได้แก่ ฉบับแปลของเสถียร วีรกุล ซึ่งนำมาแปลเป็นคนแรก จัดพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2495 และพิมพ์ครั้งที่สอง พ.ศ.2529 ฉบับแปลฉบับที่สองของ อธิคม สวัสดิญาณ จัดพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2541 พิมพ์ครั้งที่สองพ.ศ.2546 และพิมพ์ครั้งที่สามพ.ศ.2549 และฉบับแปลของบุญศักดิ์ แสงระวี จัดพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2549 ในการศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้ได้ศึกษาจากต้นฉบับภาษาจีน⁵ ฉบับแปลภาษาไทยที่ตีพิมพ์ครั้งที่สอง ของเสถียร วีรกุล และ อธิคม สวัสดิญาณ และฉบับพิมพ์ครั้งแรก ของบุญศักดิ์ แสงระวี โดยต่างสำนักพิมพ์กัน คือ ต้นฉบับภาษาจีนของเฉียน ยฺหวี่เซี่ยน (駢宇騫)ตีพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์จงหฺวาซฺจวี่ เมืองปักกิ่ง(北京：中華書局) ฉบับของเสถียร วีรกุลตีพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์ ก.ไก่ กรุงเทพมหานคร ฉบับของ อธิคม สวัสดิญาณตีพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์ซุนเขา กรุงเทพมหานคร ส่วนของบุญศักดิ์ แสงระวีตีพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์สุขภาพใจ กรุงเทพมหานคร ส่วนประเด็นสำคัญในการเลือกฉบับแปลไทยทั้ง 3 สำนวนนี้มีสองประเด็นคือ ประเด็นแรกมีความชัดเจนในเรื่องของระยะเวลาในการตีพิมพ์ ประเด็นที่สองฉบับแปลไทยทั้ง 3 สำนวนแปลมาจากต้นฉบับภาษาจีน

² เสถียร วีรกุล, ตำราพิชัยสงครามซุนจื่อ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ก.ไก่, 2529), หน้า 5.

³ บุญศักดิ์ แสงระวี , ยุทธศิลป์ซุนจื่อ ฉบับ 3 ภาษา ไทย จีน อังกฤษ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2549), หน้า 17.

⁴ Sun Tse, *L'art de la guerre* (Paris : presses Pocket, 2002) อ้างถึงใน พีรพล สงนุ้ย, ยุทธศาสตร์ศึกษา 2006 เล่มที่ 3 : แนวความคิดตะวันออก คัมภีร์สงครามซุนจื่อ (L'Art de la Guerre par Sun Tse). (พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ส่วนวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2549), หน้า ฅ.

⁵ ตำราพิชัยสงครามซุนจื่อปิงฝ่า (孫子兵法·孫臏兵法/駢宇騫等譯注—北京：中華書局·2006.9)

ซึ่งในส่วนด้านหลังของหนังสือมีภาษาจีนกำกับทั้ง 3 ส่วน สำหรับประเด็นในการเลือกฉบับภาษาจีนมาเป็นต้นฉบับ เนื่องจากเนื้อหาสมบูรณ์ทั้ง 13 บรรพ มีคำอธิบายคำศัพท์ พร้อมประวัติของตำราพิชัยสงครามซุนวู อย่างละเอียด

ล.เสถียรสุด กล่าวไว้ในคำนิยาม ในตำราพิชัยสงครามซุนวู ซุนจื่อปิงฝัว ของ เสถียร วีรกุล ว่า “บรรดาหนังสือแนวปรัชญาจีน จำได้ว่ามีอยู่ไม่กี่เล่มที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “คัมภีร์” เช่น คัมภีร์เหลาจื่อ-ขงจื่อ และ ตำราพิชัยสงครามของซุนวู ก็เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ถูกยกเป็น “คัมภีร์” เช่นกัน”

คุณความดีของ ตำราพิชัยสงครามซุนวู ก็คือ ภาษาหนังสือของ “ซุนวู” ได้รับการยกย่องว่าเป็นภาษาหนังสือที่ดีที่สุด มีทั้งความเฉียบคม ดุเดือด เข้มแข็ง เด็ดขาด และลีลาที่สง่างามทางภาษา ซึ่งโจโฉ* ก็กล่าวยกย่องไว้อย่างมาก⁶

อริคม สวัสดิญาณ กล่าวไว้ในคำนำผู้เรียบเรียง ในพิชัยสงครามซุนวู ฉบับกะทัดรัด ว่า “พิชัยสงครามซุนวูเล่มนี้ แปลจากคัมภีร์พิชัยสงครามซุนวูฉบับภาษาโบราณ เน้นการตีความและการใช้สำนวนรัดกุม กินความลึก แต่เข้าใจง่าย โดยผู้แปลพยายามศึกษาข้อดีของพิชัยสงครามซุนวูฉบับตีความจากเล่มอื่นๆ ทั้งฉบับภาษาจีนที่จัดพิมพ์ในแผ่นดินใหญ่ ฮองกง และไต้หวัน ตลอดจนฉบับภาษาไทยที่มีคนแปลและจัดพิมพ์จำหน่ายไปแล้ว และอาศัยประสบการณ์ที่เคยคลุกอยู่กับสงครามกลางเมืองในอดีตให้เป็นประโยชน์บ้าง”⁷

บุญศักดิ์ แสงระวี กล่าวไว้ในบทกล่าวเกริ่น ในยุทธศิลป์ซุนจื่อ ของตนเองว่า “ในอีกด้านหนึ่ง “ยุทธศิลป์ซุนจื่อ” ก็เป็นที่ยอมรับดูจะเดี๋ยวกกันว่า ในด้านการใช้ภาษาก็ถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมชิ้นสำคัญเช่นกัน โดยที่ถ้อยคำสำนวนที่ใช้กระชับสั้น ประณีต สุขุม กินความกว้างขวาง ลึกซึ้ง มีตรรกะวิธีที่สอดรับซึ่งกันและกันเป็นลูกโซ่ เป็นต้น ซึ่งอ่านแล้วจะรู้สึกขัดเขินเลยตั้งแต่ต้นจนจบ จึงนับเป็นเพชรเม็ดหนึ่งในเชิงวรรณกรรมอย่างไม่อาจโต้แย้งได้”⁸ กล่าวโดยสรุป ทั้งสามฉบับต่างให้คุณค่าของตำราพิชัยสงครามซุนวูที่ทำให้เห็นหลักปรัชญาการต่อสู้ ทฤษฎีการปกครอง และสำนวนภาษาที่เขียนได้อย่างครบครันของซุนวู

* โจโฉ หรือเฉาเซา ตามสำเนียงจีนกลาง (曹操 ปี ค.ศ. 155) เป็นขุนศึกและอัครมหาเสนาบดีลำดับรองสุดท้ายแห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ทั้งเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญที่สุดในสมัยสามก๊ก

⁶ เสถียร วีรกุล, ตำราพิชัยสงครามซุนวู, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์.ไก่, 2529), หน้า 9.

⁷ อริคม สวัสดิญาณ, พิชัยสงครามซุนวู ฉบับกะทัดรัด, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ขุนเขา, 2549), หน้า 10.

⁸ บุญศักดิ์ แสงระวี , ยุทธศิลป์ซุนจื่อ ฉบับ 3 ภาษา ไทย จีน อังกฤษ, หน้า 17.

หลักปรัชญาการต่อสู้และทฤษฎีการปกครองในตำราพิชัยสงครามซุนวุนั้น เป็นเสมือนข้อเท็จจริงที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ ดังนั้นการแปลต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูงเพื่อหลีกเลี่ยงข้อตำหนิต่างปวง ดังที่ดาร์เบลเน็ต (Darbelnet, Jean) ได้ให้นิยามการแปลว่า “การแปลคือกระบวนการถ่ายองค์ประกอบความหมายทุกองค์ประกอบจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่งโดยไม่มี การแต่งเติมใดๆในภาษาที่ใช้แปลความหมายเหล่านี้ยังคงความสำคัญอยู่ อีกทั้งยังเก็บรักษาหน้าเสียงไว้ได้ นอกจากนี้ ผู้แปลยังต้องตระหนักถึงความแตกต่างด้านวัฒนธรรมระหว่างผู้อ่านภาษาเดิมกับผู้อ่านภาษาที่ใช้แปลด้วย”⁹

ประเด็นที่น่าสนใจและนำมาสู่การศึกษาเปรียบเทียบนี้คือ เมื่อหลักปรัชญาการต่อสู้และทฤษฎีการปกครองกับกลวิธีทางภาษาในภาษาต้นฉบับซึ่งเป็นภาษาจีนโบราณ อาทิ การเล่นคำ ความเปรียบ และสำนวนโวหาร ได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะตัวและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแตกต่างจากภาษาจีนแล้ว ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาปลายทางในฉบับแปลทั้งสามฉบับนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาต้นทางซึ่งเป็นภาษาจีนในต้นฉบับ จะมีส่วนที่ตรงกันหรือต่างกันอย่างไร นอกจากนี้สำนวนแปลในฉบับแปลทั้งสามมีข้อเหมือนหรือต่างกันอย่างไร พร้อมทั้งวิเคราะห์ลักษณะดังกล่าวทั้งหมดว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาใน ตำราพิชัยสงครามซุนวู ฉบับแปลภาษาไทย สามสำนวนกับต้นฉบับภาษาจีนโดยเน้นด้านความหมายในระดับคำเป็นหลัก

1.2.2 ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการแปลใน ตำราพิชัยสงครามซุนวู ฉบับแปลภาษาไทย สามสำนวน

1.2.3 ศึกษากลวิธีการแปลที่ปรากฏใน ตำราพิชัยสงครามซุนวู ฉบับแปลภาษาไทย สามสำนวน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 การถ่ายทอดความหมายในระดับคำจากภาษาต้นฉบับของ ตำราพิชัยสงครามซุนวู สู่ภาษาปลายทางทั้งสามสำนวนมีความเหมือนและความต่าง

⁹ วัลยา วิวัฒน์ศร, การแปลวรรณกรรม (กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 97.

1.3.2 การแปล ตำราพิชัยสงครามซุนวู เป็นภาษาไทยในแต่ละสำนวนล้วน ประกอบด้วย การแปล 3 ลักษณะ คือ การแปลแบบคำต่อคำ การแปลแบบข้อความต่อข้อความ และการแปลแบบเอาความ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้แปล

1.3.3 กลวิธีการแปลที่ปรากฏชัดใน ตำราพิชัยสงครามซุนวู ฉบับแปลภาษาไทยทั้งสามสำนวน คือ การเพิ่มคำหรือข้อความ และการลดคำหรือข้อความ โดยมีปัจจัยทางด้านภาษา และบริบททางสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนด

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดใช้ ตำราพิชัยสงครามซุนวู ฉบับภาษาจีนของเฉียนยฺหวี่เซี่ยน ตีพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์จงหฺวาซฺจวี เมืองปักกิ่ง สำหรับฉบับแปลภาษาไทย จะศึกษาเปรียบเทียบ ฉบับแปลภาษาไทยของ เสถียร วีรกุล ฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง พ.ศ.2529 ที่พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ปก.ไก่อ ฉบับแปลภาษาไทยของ อธิคม สวัสดิ์ดิญาน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2549 โดยสำนักพิมพ์ซุนเขา และฉบับแปลภาษาไทยของ บุญศักดิ์ แสงระวี ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2549 โดยสำนักพิมพ์สุขภาพใจ และเนื่องจากตำราพิชัยสงครามของซุนวู นี้มีทั้งหมด 13 บรรพ จึงกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ทั้ง 13 บรรพ อนึ่งการศึกษาเปรียบเทียบนี้จะเน้นด้านการถ่ายทอดความหมายในระดับคำเป็นหลัก

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.5.1 คำนคว้าและรวบรวมข้อมูล

1.5.2 กำหนดวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และทฤษฎีการแปล

1.5.3 วิเคราะห์สำนวนภาษาในระดับคำระหว่างฉบับแปลภาษาไทยสามฉบับกับต้นฉบับภาษาจีน

1.5.4 วิเคราะห์รูปแบบการแปลที่แตกต่าง ระหว่างฉบับแปลภาษาไทยทั้งสามสำนวน

1.5.5 วิเคราะห์กลวิธีการแปลสำนวนภาษา ทั้งสองวิธี

1.5.6 สรุปผลการศึกษาและรายงานผลการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการแปลในการศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดภาษาหนึ่งสู่ภาษาหนึ่งในตัวบทวรรณกรรมแปล

1.6.2 ได้รับความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และชุดความคิดด้านยุทธศาสตร์การทหารของจีน

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยนี้ผู้วิจัยถอดถ่ายเสียงตัวอักษรจีนโดยใช้วิธีการทับศัพท์ การทับศัพท์คือการนำคำภาษาจีนมาเขียนด้วยอักษรไทย โดยให้อ่านออกเสียงตามระบบอักษรวิธีไทยได้ใกล้เคียงกับการออกเสียงในภาษาจีน และรักษารูปศัพท์ตามสมควร ผู้วิจัยกำหนดใช้ *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี* ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2550 และ *หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียง* ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ในการถอดเสียงอ่านจากภาษาไทยเป็นอักษรโรมันในภาคผนวกฉบับภาษาจีนของวิทยานิพนธ์เล่มนี้

บทที่ 2

กระบวนการและหลักในการแปล

เมื่อคนในสังคมหนึ่งต้องการเข้าใจวัฒนธรรมของคนในอีกสังคมหนึ่งที่ใช้ภาษาต่างกัน การศึกษาภาษาจึงเปรียบเสมือนการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้เชื่อมโยงความคิด ทำให้เข้าใจ วัฒนธรรมของคนในอีกสังคมหนึ่ง การศึกษาภาษานับได้ว่าเป็นวิธีที่สามารถทำให้เข้าใจ วัฒนธรรมของประเทศที่ใช้ภาษาต่างกันได้โดยตรง แต่การศึกษาภาษาให้ถึงระดับสามารถ ใช้ การได้นั้นเป็นวิธีการที่ยุ่งยากและใช้เวลา เมื่อเปรียบเทียบกับ การแปลแล้ว การแปลจึงนับได้ว่าเป็นวิธีการที่ทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของคนในอีกสังคมหนึ่งได้ง่าย และประหยัดเวลามากกว่า¹

เมื่อได้ยินคำว่า “การแปล” คำตอบที่ได้รับจากคำนี้จะมีมากมายแตกต่างกันไปแล้วแต่ ประสบการณ์ และความมุ่งหมายของผู้ตอบ แต่คำตอบที่มักได้ยินบ่อยคือ

(1) นึกถึง “การถ่ายทอดความหมาย”

(2) นึกถึง “ภาษา”

(3) นึกถึง “การสื่อสาร”

ซึ่งทั้ง 3 คำนี้มีใช้คำตอบที่เกินความคาดหมาย เนื่องจากการแปลเกี่ยวข้องกับอย่างใกล้ชิด กับ “การถ่ายทอดความหมาย” , “ภาษา” และ “การสื่อสาร”²

ดังนั้น ในการศึกษาวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง *ตำราพิชัยสงคราม* ชูฉูฉบับแปลไทยทั้งสามฉบับ จะพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ด้วยภาษา กระบวนการแปล วิธีการปรับบทแปล และหลักการแปลสำนวนโวหาร และสุภาพิต ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 กระบวนการสื่อสารด้วยภาษา

2.1.1 นิยามการแปล

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาษา กับ คำว่า แปล ไว้ดังนี้

¹ ศศรัรักษ์ เพชรเชิดชู, *การแปลจีน-ไทยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 1.

² สัญฉวี สายบัว, *หลักการแปล*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 1.

ภาษา (คำนาม) หมายถึง ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
แปล (คำกริยา) หมายถึง ถ่ายความหมายจากภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง, ทำให้
เข้าใจความหมาย

มีผู้ให้ความหมายของการแปล (Translation) โดยใช้ถ้อยคำต่างกันหลายอย่าง แต่
ใจความสำคัญมีความหมายคล้ายกันคือ หมายถึงการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งมา
เป็นอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งในมุมมองของศาสตร์แห่งการแปลนั้น นักปราชญ์และผู้เชี่ยวชาญทฤษฎี
การแปลต่างให้คำจำกัดความของการแปลไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

แคตฟอร์ด (Catford) ได้ให้นิยามของคำ translation คือ การแปล เอาไว้ว่า
“Translation is an operation performed on language : A process of substituting a text in
one language for a text in another” แปลเป็นไทยมีใจความว่า “การแปลเป็นกระบวนการที่
กระทำต่อภาษา กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่เอาถ้อยความที่เขียนด้วยภาษาหนึ่งไปแทนที่ถ้อย
ความที่เขียนด้วยอีกภาษาหนึ่ง”³

แกรี่ แกเกลียติ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการแปลตำราพิชัยสงครามซุนวูอย่างถูกต้อง
เที่ยงตรงไว้ว่า ตำราพิชัยสงครามซุนวูเป็นหนังสือเกี่ยวกับการแข่งขันเล่มสำคัญที่สุดที่เคยมีการ
เขียนกันขึ้นมา เทียบได้กับเรขาคณิตของยูคลิด เพราะประกอบด้วยกฎหรือหลักเกณฑ์ที่ไม่มี
วันล้าสมัยเหมือนกัน แม้ว่าซุนวูจะแต่งหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นตำราให้นักการทหารใช้ในการ
สัปรยุทธ์ แต่เทคนิคสำหรับบรรลุความสำเร็จอย่างบัวไม่ช้ำน้ำไม่ขุ่นของซุนวูก็ยังคงทรงคุณค่า
อยู่ในโลกที่การแข่งขันทวีความรุนแรงขึ้นทุกทีอย่างไม่มีเสื่อมคลาย ดังนั้นการแปลควรจะแปล
จากต้นฉบับโดยตรงและต้องรักษารูปแบบดั้งเดิมเอาไว้อย่างเคร่งครัด ดังนี้จึงจะสามารถรักษา
ทั้งรูปแบบและน้ำหนักรักษาไว้ได้ และยังสามารถจับอรรถรสของผลงานภาษาจีนของซุนวูมา
ถ่ายทอดเป็นอีกภาษาหนึ่งได้ครบถ้วน⁴

ซึ่งข้อคิดเห็นดังกล่าวข้างต้นของ แกรี่ แกเกลียติ ที่ได้เสนอนั้นตรงกับทฤษฎีของแอลิก
ซานเดอร์ เฟรเซอร์ ไทต์เลอร์ (Alexander Fraser Tytler)⁵ นักทฤษฎีการแปลชาวอังกฤษ
ได้พิมพ์เผยแพร่บทความชื่อ “ว่าด้วยหลักการแปล” (Essay on the Principles of

³ เซวง จันทรเชตต์, การแปลเพื่อการสื่อสาร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2528), หน้า 1.

⁴ แกรี่ แกเกลียติ, ตำราพิชัยสงครามของซุนวู พร้อมต้นฉบับภาษาจีน (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.อาร์.บิซิเนส เพรส จำกัด, 2547), หน้า 1.

⁵ ถนอมนวล โอเจริญ, การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เธอร์ธอม” เป็นไทย : กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงานร้อยแก้วเยอรมันเป็นไทย (กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 16.

translation) ในปี ค.ศ 1790 โดยนำเสนอหลักปฏิบัติในการแปลอันค่อนข้างทันสมัยสามประการ ดังนี้

- (1) งานแปลควรเป็นงานที่บรรจุความคิดของต้นฉบับอย่างสมบูรณ์
- (2) ลีลาและวิธีการเขียนควรมีลักษณะเดียวกันกับต้นฉบับ
- (3) งานแปลควรมีองค์ประกอบทั้งปวงของต้นฉบับ

ไรส์ และ แฟร์เมียร์ (Reis and Vermeer)⁶ ได้เสนอหลักสำคัญของทฤษฎีว่าด้วยการแปล ดังนี้คือ

- (1) การแปลจะต้องยึดหน้าที่ของงานแปลเป็นหลัก
- (2) งานแปลเป็นการนำเสนอข้อมูลหนึ่งให้แก่วัฒนธรรมปลายทางในรูปแบบของภาษาที่ปลายทาง ข้อมูลที่นำเสนอ นั้นเป็นข้อมูลหนึ่งที่มาจากวัฒนธรรมต้นทางและเขียนเป็นภาษาต้นทาง
- (3) งานแปลเป็นการลอกเลียนข้อมูลที่นำเสนอในภาษาต้นทาง
- (4) งานแปลจะต้องอ่านเข้าใจในตัวเอง
- (5) งานแปลจะต้องสอดคล้องกับตัวบทต้นฉบับ

หลักต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมีความสำคัญลดหลั่นกันไปตามที่เรียงไว้นี้ ความเข้าใจพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ ตัวบทเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงในวัฒนธรรมหนึ่ง ดังนั้น การแปลจึงเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปในตัวด้วยทุกครั้ง

การแปลในความหมายของไรส์และแฟร์เมียร์นั้น ผู้แปลต้องคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมของตัวบทต้นฉบับและงานแปล เนื่องจากผู้รับสารของตัวบททั้งสองอยู่ต่างวัฒนธรรมกัน นอกจากนี้ ผู้แปลยังต้องคำนึงถึงเวลาและภาษาที่แตกต่างกันของตัวบทต้นฉบับและงานแปลด้วย สำนวนภาษาหนึ่งจะมีการใช้และเข้าใจแตกต่างกันไปเมื่อเวลาผ่านไป การตีความสำนวนภาษาจึงต้องคำนึงถึงความเข้าใจของคนในยุคสมัยที่ใช้ภาษานั้น ๆ รวมทั้งต้องคำนึงถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้อ่านงานแปลด้วย

ทฤษฎีการแปลของตะวันตกหลังช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เออแดน เอ.ไนด้า(Nida, Eugène A.) และ ชาร์ลส์ อาร์. เทเบอร์(Taber, Charles R.)⁷ ได้เรียกทฤษฎีของตนว่า “dynamic equivalence translation” และกล่าวว่า ผู้แปลควรมุ่งเน้นที่ปฏิกริยาของผู้รับสารมากกว่าที่ตัวสารในต้นฉบับ (จึงนิยามการแปลได้ว่า การแปล คือการเทียบเคียงสารใน

⁶ วรรณ แสงอร่ามเรือง, ทฤษฎีและหลักการแปล, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 11.

⁷ วัลยา วิวัฒน์ศร, การแปลวรรณกรรม, หน้า 93.

ภาษาต้นฉบับได้อย่างเป็นธรรมชาติที่สุด) และทั้งเออแฌน เอ.ไนด้า และ ชาร์ลส์ อาร์. เทเบอร์ ได้ขยายเพิ่มเติมว่า การแปลคือการถ่ายทอดสารจากภาษาต้นฉบับลงในภาษาของผู้รับสาร ได้อย่างใกล้เคียงและเป็นธรรมชาติที่สุด ทั้งในแง่ความหมายและลีลา นอกจากนี้ทั้งสองยังพูดถึงปัญหาการแปลทั้งในด้านโครงสร้างภาษาการวิเคราะห์ความหมายและทฤษฎีว่าด้วยการสื่อสาร ทั้งสองให้ความสำคัญแก่ความหมาย ลีลาและบริบททางวัฒนธรรมทั้งของต้นฉบับภาษาเดิมและโดยเฉพาะอย่างยิ่งฉบับแปล ความรู้ในภาษาต้นฉบับและภาษาที่ใช้แปลไม่เพียงพอต่อการแปล ผู้แปลจะต้องมีความรู้เรื่องวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและอารยธรรมของผู้ใช้ภาษาทั้งสองด้วย การสื่อสารจึงจะถึงกันได้

ทฤษฎีการแปลของฌ็อง ดาร์เบลเน็ต (Darbelnet, Jean) ที่เกี่ยวข้องกับ การแปลและได้ให้หลักเกณฑ์การแปลที่น่าสนใจและมีคุณค่าไว้ในบทความชื่อ “แปลคำต่อคำหรือแปลโดยอิสระ?” ว่า เพื่อหลีกเลี่ยงข้อตำหนิต่างๆ งานแปลต้อง 1. ถ่ายทอดสารจากต้นฉบับเดิมอย่างถูกต้อง 2. เคารพกฎไวยากรณ์สมัยเดียวกับผู้แปล 3. แปลสำนวนถูกต้อง 4. รักษาสำเนียงเดียวกับภาษาเดิม (ลีลาเดียวกัน) 5. ทำให้ผู้อ่านจากวัฒนธรรมอื่นเข้าใจชัดเจน (การดัดแปลงเชิงวัฒนธรรม) และได้ให้นิยามการแปลไว้ในบทความอีกบทหนึ่งชื่อ “ระดับการแปล” ว่า การแปลคือกระบวนการถ่ายองค์ประกอบความหมายทุกองค์ประกอบจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่งโดยไม่มีการแต่งเติมใดๆ ในภาษาที่ใช้แปลความหมายเหล่านี้ยังคงความสำคัญอยู่ อีกทั้งยังเก็บรักษาสำนวนไว้ได้ นอกจากนี้ ผู้แปลยังต้องตระหนักถึงความแตกต่างด้านวัฒนธรรมระหว่างผู้อ่านภาษาเดิมกับผู้อ่านภาษาที่ใช้แปลด้วย⁸

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่านักทฤษฎีการแปลสำนักใดต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การแปลงานที่แท้จริงมิใช่เป็นเพียงการถ่ายทอดจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่ง การแปลที่แท้จริงควรเป็นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ และความคิดของงานต้นฉบับแล้วถึงมาสรรหาคำที่มีความหมายเทียบเคียงหรือ “เหมือนกัน” (equivalence หรือ sameness) ในภาษาของผู้แปลเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ การแปลที่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระจึงต้องมีกระบวนการถ่ายทอดที่มีขั้นตอน เจกเซนกับการรับฟังข้อมูลหรือข่าวสารในชีวิตประจำวัน เมื่อเราได้รับฟังข้อมูลจากใครคนหนึ่ง ชั้นแรกเราต้องเข้าใจว่าคนพูดต้องการอะไรแล้วนำมาคิด จึงโต้ตอบกับผู้พูดได้อย่างถูกต้อง การจะโต้ตอบเช่นไร ก็ต้องไตร่ตรองดูอีกครั้งหนึ่งด้วย แต่กระบวนการแปลค่อนข้างซับซ้อนกว่านั้น เพราะผู้แปลต้องอ่านตัวบทให้เข้าใจ ต้องใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตัวบทที่จะแปลอย่างลึกซึ้ง เพื่อมาวิเคราะห์ตัวบทต้นฉบับอย่างมีระบบ และเมื่อผู้แปลต้องตัดสินใจว่าตนจะถ่ายทอดเนื้อหาให้ตรงกับต้นฉบับอย่างไร ผู้แปลจำเป็นต้องอาศัยการตีความและความสามารถใน

⁸ วัลยา วิวัฒน์ศร, การแปลวรรณกรรม , หน้า 97.

ทางการเขียนของผู้แปล เพื่อถ่ายทอดความคิดดังกล่าวให้ผู้อ่านฉบับแปลได้เข้าใจอย่างเดียวกัน อีกด้วย⁹

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การแปลจะต้องมีความรู้ทั้งสองภาษาคือ ทั้งภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล ต้องรู้จักใช้ศิลปะ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ ความชัดเจน และพรสวรรค์เฉพาะตัว เลือกสรรคำ นำมาเรียบเรียงให้ได้ใจความกระชับสละสลวย ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด จิตใจ จากวัฒนธรรมหนึ่งไปเป็นอีกอย่างหนึ่งอย่างเที่ยงตรงและสื่อความหมาย ทั้งความหมายตรง และความหมายแฝงได้สมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์เดิมของต้นฉบับมากที่สุด

2.1.2 การแปลกับการถ่ายทอดความหมาย

ถ้าคนใดคนหนึ่งต้องการจะรู้ความหมายหรือใจความของข้อความที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศที่เขาอ่านไม่ออก เพราะไม่เคยรู้ไม่เคยศึกษามาก่อน เขาก็จะต้องหาผู้ที่รู้ภาษาของข้อเขียนนั้นมาช่วยแปลให้ ผู้แปลอาจจะแปลเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน แล้วแต่จะตกลงกัน ในการแปล ผู้แปลจะเอาถ้อยความในภาษาฉบับแปลไปแทนที่ถ้อยความที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศ เขาจะต้องใช้ความรู้ ใช้ศิลปะ และความชัดเจนเลือกเฟ้นถ้อยคำ นำมาเรียบเรียงให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา เพื่อให้ได้ความหมายเหมือนกับข้อความในต้นฉบับภาษาต่างประเทศ ถ้าเขาเป็นผู้แปลที่มีความสามารถมีความชำนาญ ข้อความในฉบับแปลจะมีใจความ ตลอดจนรสชาติ ท่วงทำนอง ความรู้สึกใกล้เคียงหรือเหมือนต้นฉบับเดิมที่สุด¹⁰

เมื่อใครคนหนึ่งแปลงานภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย สิ่งที่เขาทำคือการเอาความหมายแสดงออกมาในรูปของภาษาไทย ดังนั้นการแปลจึงเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายของบทต้นฉบับลงสู่บทที่เป็นฉบับแปล ความหมายจึงเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับผู้แปลที่จะต้องเก็บให้ได้จากต้นฉบับ และเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการกำหนดคุณภาพงานแปล กล่าวคืองานแปลที่คงความหมายของต้นฉบับไว้ได้ครบถ้วนและเที่ยงตรงย่อมนับว่าเป็นงานแปลที่ดี เราอาจกล่าวได้ว่าบทต้นฉบับและบทแปลเป็นข้อความสองข้อความที่ต่างกันในเรื่องของคำ การเรียบเรียงคำ และการผูกประโยค แต่มีความหมายเดียวกัน ข้อความนี้อาจเป็นภาษาเขียน หรือภาษาพูดก็ได้ บทต้นฉบับ และบทฉบับแปลอาจจะเป็นภาษาเดียวกัน เช่น ในกรณีที่เอาบทความในภาษาไทยหนึ่งบทมาเขียนเสียใหม่เพื่อให้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือ เช่น การเอาบทประพันธ์ที่เป็นร้อยกรอง มาเขียนใหม่ในรูปร้อยแก้วโดยคงความหมายเดิมไว้ บทต้นฉบับและ

⁹ ถนอมนวล โอเจริญ, การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เนอร์ระทม” เป็นไทย : กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงานร้อยแก้วเยอรมันเป็น , หน้า 90.

¹⁰ เขวง จันทรเชตต์, การแปลเพื่อการสื่อสาร , หน้า 1.

บทแปลอาจต่างภาษากันได้ เช่น การแปลบทความภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย หรือจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาฝรั่งเศส โดยทั่วไปแล้ว เมื่อพูดถึงการแปลเรามักจะหมายถึงการถ่ายทอดความหมายแบบที่สอง คือ การถ่ายทอดจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งเสียมากกว่า

ยูจีน ไนดา (Eugene A. Nida) ผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีการแปลชาวอเมริกันกล่าวว่า การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมาย (meaning) และการถ่ายทอดรูปแบบของการเสนอความหมาย (form) ของข้อความในภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ไนดา มีความคิดว่าการแปลนั้นไม่ใช่เรื่องของการเสนอความหมายเท่านั้น แต่รวมไปถึงรูปแบบของการเสนอความหมาย ซึ่งหมายถึงการใช้เสียง คำ วลี หรือประโยค และข้อความที่ประกอบด้วยประโยคหลายๆ ประโยค ดังนั้นการเลือกคำ การเรียงคำให้เป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้นในระดับวลี และแม้แต่การจัดวางวลีใดก่อนหลังก็มีส่วนสำคัญที่ผู้แปลจะต้องพิจารณาและถ่ายทอดจากต้นฉบับมาเป็นฉบับแปลด้วย¹¹

“การแปล” ที่แท้จริงนั้นสามารถใช้ได้ในกรณีที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งทั่วไป ดังเช่น ความหมายของศัพท์สำนวนต่างๆ และสิ่งที่เป็นรูปแบบอันไม่ผูกติดอยู่กับภาษาหรือบริบททางประวัติศาสตร์ กรณีนี้อาจเรียกว่าเป็นการแปลที่เทียบเคียงกับต้นฉบับได้อย่างแท้จริง หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะเจาะจงซึ่งหมายถึงตัวบทที่ผูกติดอยู่กับโครงสร้างของภาษา และบริบทของสมัย รวมทั้งของชาติใดชาติหนึ่งอย่างมาก การแปลงานจำเป็นต้องใช้วิธีหาคำอื่นที่มีลักษณะเดียวกันในภาษาของผู้แปลมาใช้ (substitution) หรือวิธีทับศัพท์ (transcript) ดังนั้นการที่จะแปลหรือทับศัพท์หรือใช้คำในภาษาอื่นมาแทนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยในการสื่อสาร เราควรใช้วิธีหาคำอื่นมาแทนคำในต้นฉบับเมื่อคำนั้นบอกความหมายอะไรบางอย่าง หากคำนั้นมีได้บอกความหมายแต่ทว่าจำเป็นต้องเก็บรักษาไว้ ผู้แปลควรทับศัพท์ และสุดท้ายถ้าคำนั้นหรือข้อความนั้นมีความหมายสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นก็ต้องเก็บไว้ ลักษณะนี้จึงเรียกว่าเป็นลักษณะของ “การแปล” ตามความหมายของคำอย่างแท้จริง

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือการแปลงองค์ประกอบต่างๆ ที่ผูกยึดอยู่กับสมัยหรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ ในการแปลงองค์ประกอบดังกล่าวผู้แปลจำเป็นต้องรักษาทั้งความหมายและคุณค่าของบรรยากาศที่มีลักษณะเฉพาะไว้ด้วย ความยากในการแปลงองค์ประกอบดังกล่าวจึงอยู่ที่รูปแบบ เนื้อหา และสื่อทางภาษา เลฟวิ (Levy) ให้ความเห็นว่าเนื่องจากภาษาแต่ละภาษาถูกสร้างมาเพื่อเป็นสื่อในการทำความเข้าใจกันของคนกลุ่มหนึ่งจึงมีลักษณะที่เฉพาะประจำกลุ่ม ลักษณะเฉพาะของภาษาแต่ละภาษาจะหายไปในการแปลงงานไม่มากนักน้อย งานวรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ซึ่งไม่มีโอกาสจะเกิดปัจจัยอย่างเดียวกันนี้ได้อีกครั้ง ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีงานแปลใดที่จะเหมือน

¹¹ สัจฉวี สายบัว, หลักการแปล, หน้า 1.

ต้นฉบับอย่างแท้จริง เพราะมีอาจารย์ลักษณะพิเศษซึ่งมีอยู่ในตัวงานต้นฉบับได้ทั้งหมด หากต้องการการแปลงงานที่ตรงตามต้นฉบับทุกประการก็ต้องยึดหลักการแปลแบบคำต่อคำ อันมิใช่การแปลวรรณกรรมที่ให้อรรถรสแต่อย่างใด การแปลงงานวรรณกรรมมิใช่การรักษา รูปแบบของงานอย่างเคร่งครัด หากแต่ต้องการถ่ายทอดคุณค่าทางความหมายและทางสุนทรียศาสตร์ ผู้อ่านงานแปลควรได้รับความประทับใจ และนึกเห็นภาพเนื้อหารสชาติที่ปรากฏ อยู่ในตัวบทรวมทั้งบรรยากาศของสมัยและสถานที่เฉพาะที่ปรากฏในต้นฉบับที่แปลด้วย¹²

2.1.3 การแปลกับภาษาและการสื่อสาร

ในเมื่อการแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมาย และรูปแบบของการเสนอความหมาย การแปลจึงสัมพันธ์กับภาษาอย่างใกล้ชิดในแง่ของการเอาภาษามาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อให้การถ่ายทอดความหมายและรูปแบบของความหมายประสบผลสำเร็จ

ดังนั้นภาษาจึงเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ผลิตขึ้นเพื่อใช้สื่อความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้สึกซึ่งกันและกัน เครื่องมือนี้ประกอบด้วย (1) สัญลักษณ์ซึ่งอาจเป็นเสียง (มนุษย์ “พูด” เมื่อต้องการสื่อความคิด) หรือตัวอักษร (มนุษย์ “เขียน” เพื่อสื่อความคิด เมื่ออยู่ห่างกันทั้งใน ด้านเวลาและสถานที่) (2) กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงในการนำเสียงหรือตัวอักษรมาประกอบกันเข้า เป็นคำ ที่ใช้แทนความคิดความรู้สึก ประสบการณ์ที่ฝ่ายหนึ่งอยากสื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งรับรู้ หรือที่เรียกกันว่าไวยากรณ์ และ (3) ความคิด ความรู้สึก หรือประสบการณ์ซึ่งแสดงสัญลักษณ์ หรือที่เรียกกันว่า ความหมาย¹³

การแปลสามารถบรรลุเป้าหมายแห่งการสื่อสารได้เสมอ กล่าวคือ ใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ สื่อสัจย์ต่อเนื้อหา และรักษาลีลาการเขียนของต้นฉบับไว้ได้ โดยที่ความแตกต่างระหว่างภาษามิได้เป็นอุปสรรคแต่ประการใด และภาษาเป็นเพียงเลี้ยวส่วนด้านที่เราจำเป็นต้องมองเห็นได้ของกระบวนการสื่อความหมาย อันข้อความที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยถ้อยคำ เพื่อสื่อความหมายถึงกัน

ผู้สร้างข้อความ การตีความของผู้รับ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกของความเป็นจริงที่พาดพิงถึงด้วยถ้อยคำ แม้ว่าจะต้องถ่ายทอดผ่านภาษาเพื่อให้เป็นที่รับรู้ แต่ความหมายนั้นก็หาได้ทาบตรงกันกับผลบวกของความหมายประจำของถ้อยคำและโครงสร้างใน

¹² ถนอมพล โอเจริญ, การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เนอร์ระทม” เป็นไทย : กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงนวนิยายแก้วเยอรมันเป็นไทย, หน้า 153.

¹³ สัจฉวี สายบัว, หลักการแปล, หน้า 2.

ภาษาไม่ ทั้งนี้เพราะการสื่อสารด้วยถ้อยคำมิได้กระทำขึ้นในอากาศธาตุ หากแต่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกภายนอกซึ่งผู้ส่งสาร และผู้รับสารมีอยู่ร่วมกันในระดับหนึ่งเป็นพื้นฐานรองรับเสมอ ไม่ว่าจะเป็นความรู้รอบตัวทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ขณะนั้น หรือความรู้ที่สั่งสมมาในบริบท ความรู้เหล่านี้มีบทบาทสำคัญยิ่งยวดในการประกอบสร้าง ความหมาย¹⁴

ดังนั้น เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าภาษาประกอบด้วย ความหมาย คำ และ ข้อตกลงในการใช้คำของภาษานั้น และภาษาจะมีประโยชน์ต่อเมื่อมีผู้ต้องการใช้มันในการสื่อความหมายซึ่งเราจำแนกเป็น 2 ฝ่ายคือ ผู้ส่งสาร (transmitter) และผู้รับสาร (receiver) และการแปลนั้นเกี่ยวข้องกับการสื่อสารโดยการที่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน นั่นคือการสื่อความหมายโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ

หากจะกล่าวถึงฐานะของผู้แปลในเส้นทางของการสื่อสาร เราจะเห็นได้ว่าผู้แปลอยู่ระหว่างผู้ส่งและผู้รับความหมายที่ผู้ส่งสื่อออกไปนั้น ผู้รับมิได้รับได้โดยตรงหากแต่รับจากผู้แปล ผู้แปลทำหน้าที่รับความหมายที่ส่งมาจากผู้ส่งในภาษาหนึ่ง เมื่อรับมาแล้วจึงนำความหมายนั้นมาส่งต่อโดยใช้อีกภาษาหนึ่งไปยังผู้รับตอนนั้นผู้แปลทำหน้าที่ผู้ส่งสารความหมายที่ผู้รับได้รับนี้ควรจะต้องตรงกับความหมายของผู้ส่งคนแรก ถ้าในกระบวนการสื่อสารโดยการแปลนี้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ไม่มีข้อบกพร่องหรือผิดพลาด แต่ดำเนินปฏิบัติแล้วการสื่อสารแบบที่สมบูรณ์เช่นนี้ยังไม่เคยปรากฏ มีปัจจัยหลายอย่างอันเป็นธรรมชาติของการสื่อสารที่ทำให้ความหมายที่ผู้รับได้รับคลาดเคลื่อนไปจากความหมายที่ผู้ส่งตั้งใจสื่อออกมา ปัจจัยทั้งหลายนี้จะได้กล่าวถึงในหัวข้อการรับทอดความหมายจากต้นฉบับ

2.2 กระบวนการแปล

กระบวนการแปล เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยการสกัดเอาความหมายทางวาทกรรมออกมาจากต้นฉบับโดยใช้ความเข้าใจทางภาษา (ส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ) ประสานกับความรู้อันเนื่องมาจากการที่เกี่ยวข้อ เสมือนผู้แปลเป็นผู้รับสารในสถานการณ์ธรรมดา แล้วจึงนำเอาความหมายทางวาทกรรมนั้นซึ่งต้องสลัดพ้นจากถ้อยคำ และโครงสร้างภาษาของต้นฉบับมา แล้วมาสวมใส่ถ้อยคำสำนวน และโครงสร้างตามความนิยมใช้ในอีกภาษาหนึ่ง (ซึ่งควรเป็นภาษาแม่ของผู้แปล) โดยมุ่งถ่ายทอดความหมายให้ได้ครบถ้วนเที่ยงตรงเสมือนผู้แปลส่งสารของตนเองออกไปในสถานการณ์ปกติ และไม่ไปพะวงกับการเทียบเคียงภาษาให้คล้ายคลึงกันด้วยเหตุที่ยึดความหมายเป็นหลักเช่นนี้เอง บทแปลที่ได้ออกมาจึงมีเนื้อหาตรงกับต้นฉบับมีลีลา

¹⁴ วัลยา วิวัฒน์ศรี, การแปลวรรณกรรม, หน้า 99.

การเขียนคล้ายกันโดยใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติ และสร้างผลกระทบอื่นๆ เช่นอารมณ์ความรู้สึก ได้ทัดเทียมกับต้นฉบับอีกด้วย

ผู้แปลนอกจากต้องเตรียมความพร้อมเรื่องภาษาแล้ว ยังต้องเตรียมความพร้อมในการหาข้อมูลจากแหล่งความรู้แขนงต่างๆ ทั้งความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี เป็นต้น เนื่องจากผู้แปลไม่อาจคาดเดาสิ่งที่จะต้องเผชิญระหว่างการแปลได้ ผู้แปลจึงต้องเป็นผู้ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้แปลทุกคนต้องประสบกับสถานการณ์ที่ต้องแปลสิ่งซึ่งไม่คุ้นเคย ดังนั้นเมื่อมีความจำเป็นต้องแปลสิ่งที่ไม่เคยมีความรู้มาก่อน การแปลจะไม่ใช้แค่เรื่องของความชำนาญในการใช้ภาษาเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการทำงานทำความเข้าใจต้นฉบับ วิเคราะห์ความหมายแท้จริงของต้นฉบับ ดังนั้นหากเป็นเรื่องราวในศาสตร์ที่ผู้แปลไม่มีความรู้มาก่อนแต่มีความจำเป็นต้องแปล ผู้แปลควรหาอ่านข้อมูลในเรื่องนั้นๆเป็นพื้นฐานก่อนลงมือแปล เพื่อให้บทแปลมีความเป็นธรรมชาติในศาสตร์สาขานั้นๆ

อนึ่ง ผู้แปลควรเตรียมพจนานุกรมศัพท์พจนานุกรมเฉพาะทางต่างๆ ให้พร้อมก่อนลงมือแปล คำหนึ่งๆอาจมีความหมายที่แตกต่างในศาสตร์สาขาที่ต่างกัน ผู้แปลยังสามารถหาข้อมูลได้จากทางอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นชื่อเฉพาะภาษาต่างประเทศต่างๆที่ถอดเสียงเป็นอักษรจีน หรือแม้กระทั่งการหาข้อมูลศัพท์พจนานุกรมที่แตกต่างระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีน และไต้หวัน หรือภาษาจีนถิ่นต่างๆ เป็นต้น¹⁵

มารียานน์ เลเดแรร์ (Lederer, Marianne) ได้ให้หลักการแปลและอธิบายกระบวนการไว้ดังนี้ กระบวนการแปลเป็นกระบวนการของการทำความเข้าใจความหมาย และการถ่ายทอดความหมายมากกว่าจะเป็นแค่การเปรียบเทียบภาษา แท้จริงแล้วกระบวนการที่จะเข้าใจข้อความทางภาษา ขึ้นอยู่กับความรู้ 2 ประเภท คือความรู้ด้านภาษาและความรู้ด้านเนื้อหาที่ข้อความนั้นเอ่ยถึงเนื้อหาหรือสารที่เราต้องการสื่อ นั้นเป็นส่วนบุคคล แต่รูปแบบของภาษาที่เราใช้สื่อเป็นของกลางของสังคม เราจะพูดหรือบอกอะไรก็ได้ที่เราต้องการสื่อ แต่รูปแบบของการสื่อจะต้องสอดคล้องกับรูปแบบที่นิยมใช้กัน ความคิดอย่างเดียวกันสามารถถ่ายทอดออกมาได้ทุกภาษา แต่จะต้องเคารพหลักเกณฑ์ของภาษานั้นๆ การที่จะสื่อความหมายของข้อความหนึ่งๆที่เขียนขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศให้ผู้อื่นเข้าใจก็คือ การนำความหมายนั้นมาเขียนเรียบเรียงใหม่อีกครั้งหนึ่งในรูปของอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งยิ่งพยายามจะหลีกเลี่ยงการถ่ายภาษาตรงตัวมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้เนื้อความชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น¹⁶

¹⁵ ศศรัภักษ์ เพชรเชิดชู, การแปลจีน-ไทยเบื้องต้น, หน้า 6.

¹⁶ วัลยา วิวัฒน์ศร, การแปลวรรณกรรม, หน้า 101.

จากหลักการที่ยกมาข้างต้นนี้ สรุปเป็นกระบวนการแปลตามทฤษฎีการแปลได้ดังนี้

(1) การเข้าใจความหมายต้นฉบับ

ผู้แปลต้องมีความรู้ด้านภาษาและเนื้อหา ซึ่งจะช่วยให้ผู้แปลในการตีความเพื่อค้นหาความหมายด้วยการวิเคราะห์ใจความ ประโยคในตัวบทมิได้อยู่ลอยๆ แต่มีบริบทซึ่งจะช่วยให้ผู้แปลถ่ายทอดความหมายได้ในระดับวาทกรรม

(2) การถ่ายทอดความหมาย

หลังจากถอดความหมายออกจากภาษาต้นฉบับได้แล้ว ผู้แปลจะถ่ายทอดความหมายนั้นด้วยการผลจากภาษาต้นฉบับ นั่นคือการผลจากรูปแบบทางภาษาและโครงสร้างทางไวยากรณ์ของต้นฉบับ แล้วนำไปถ่ายทอดใหม่ในรูปแบบและโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาที่ใช้แปล

งานแปล เป็นสื่อที่เชื่อมโยงผู้เขียนต้นฉบับไปสู่ผู้รับสารซึ่งใช้เครื่องมือสื่อความหมายที่ต่างออกไป ตัวผู้แปลเองทำหน้าที่รับสาร (message) จากผู้เขียนต้นฉบับและส่งสารไปยังผู้อ่านฉบับแปล และถ้าเราจะพิจารณากระบวนการแปลโดยเริ่มจากผู้แปลจะเห็นว่ากระบวนการแปลประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้แปลต้องทำเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้¹⁷

ขั้นที่ 1 การศึกษาต้นฉบับ การวิเคราะห์ต้นฉบับ การหาข้อมูลเกี่ยวกับต้นฉบับและผู้เขียนต้นฉบับ การศึกษา งานเขียนอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้สารที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอด

ขั้นที่ 2 การตีความ และจับสารต้นฉบับ และรับมาเป็นของผู้แปลซึ่งจะสื่อต่อไปยังผู้อ่านอีกทีหนึ่งไนดา (1969) เรียกขั้นตอนนี้ว่าเป็นการถ่ายทอดความหมายของผู้เขียนต้นฉบับมาเป็นความหมายของผู้แปล

ขั้นที่ 3 การประเมินผู้อ่าน การตัดสินใจว่าจะแปลแบบใด เช่น แปลแบบตรงตัวเพื่อรักษารูปแบบการเสนอความหมาย หรือแปลแบบเอาความ และการถ่ายทอดลงเป็นฉบับแปล การเลือกสรรคำ รูปประโยค ประเภทของภาษาที่เหมาะสมกับบริบทและการเขียนจริงๆ

ขั้นที่ 4 การทดสอบงานแปล เพื่อดูว่างานแปลขั้นนั้นจะสร้างผลตอบสนองในตัวผู้อ่านได้เทียบเคียงกับต้นฉบับหรือไม่ ซึ่งในที่นี้จะไม่กล่าวถึงขั้นนี้ เนื่องจากวิทยานิพนธ์นี้จะศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาของฉบับแปลไทยทั้งสาม โดยวิเคราะห์จากกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างการแปลเท่านั้น

¹⁷ สัจฉวี สายบัว, หลักการแปล, หน้า 21.

2.2.1 ชั้นที่ 1 การศึกษาด้านฉบับ

การทำความเข้าใจต้นฉบับวรรณกรรมนั้น จะต้องอาศัยความรู้ทั้งในตัวบทและนอกตัวบทวรรณกรรม

ผู้แปลจะต้องรู้จักนักประพันธ์ ด้วยการศึกษาวีรุตและผลงานของนักประพันธ์ บริบททางวรรณกรรม สังคม และการเมืองสมัยของนักประพันธ์ เข้าถึงโลกทัศน์ของนักประพันธ์ โดยรวมจากงานประพันธ์ของเขาทั้งหมด กล่าวคือจะต้องรู้จักผลงานของนักประพันธ์หลายๆ เรื่อง มิใช่รู้จักเฉพาะเรื่องที่จะแปลเท่านั้นเพื่อจะได้เห็นวิวัฒนาการทางความคิดของนักประพันธ์ด้วย นอกจากนี้ผู้แปลจะต้องรู้กลวิธีการแต่งและลีลาการเขียนของนักประพันธ์

ผู้แปลจะต้องรู้จักวรรณกรรมเรื่องที่จะแปลโดยละเอียด¹⁸ ดังนี้

(1) รู้บริบททางวรรณกรรม วัฒนธรรม และสังคมที่นักประพันธ์ใช้เป็นฉากและสมัยของเรื่องที่เขาแต่ง

(2) วิเคราะห์โครงเรื่อง แก่นเรื่อง การสร้างบุคลิกลักษณะตัวละคร การใช้มุมมอง มิติเวลาและมิติสถานที่ในเรื่อง

(3) วิเคราะห์ความหมายของเรื่อง ทั้งความหมายรวม ความหมายแฝง ความหมายเชิงสัญลักษณ์ ความหมายเชิงเปรียบเทียบ ตลอดจนโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ในเรื่องนั้น

(4) ศึกษาลีลาการเขียนของนักประพันธ์เฉพาะเรื่องเปรียบเทียบกับลีลาการเขียนโดยรวมของนักประพันธ์ผู้นั้น

(5) ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเรื่องอาชีพของตัวละครและกรณีเฉพาะที่กล่าวถึงในนิยาย

จุดมุ่งหมายของการอ่านต้นฉบับซึ่งเป็นขั้นตอนที่ 1 นี้ คือการจับสารทั้งหมดที่ผู้เขียนแสดงไว้ในต้นฉบับ “สาร” นี้หมายรวมถึงเนื้อหา ความคิด ความหมายแฝงอื่นๆ จุดมุ่งหมายของผู้เขียนบรรยายกาศของตัวบท และรสชาติ¹⁹

เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ว่านี้ ผู้แปลต้องทำกิจกรรมต่างๆ ที่กล่าวไว้ข้างบนนี้ ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการวิเคราะห์ต้นฉบับแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นการวิเคราะห์ต้นฉบับเพื่อจับความหมายนั้น จึงเป็นเรื่องของการวิเคราะห์ใน 2 ระดับคือ

2.2.1.1 การวิเคราะห์ความหมายทางไวยากรณ์

¹⁸ วัลยา วิวัฒน์ศร, การแปลวรรณกรรม, หน้า 137.

¹⁹ สันจิวี สายบัว, หลักการแปล, หน้า 21.

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคำหรือสำนวนต่างๆ ที่จัดเรียงกันเข้าเป็นประโยค หรือหน่วยที่ใหญ่กว่าประโยค และปรากฏออกมาให้เห็นชัดเป็นรูปแบบในระดับต่างๆ ก็คือ (1) ระดับประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคบอกเหตุและผล และ (2) ในระดับกลุ่มประโยค ซึ่งการวิเคราะห์ในระดับนี้เราเรียกว่าการวิเคราะห์ความหมายทางไวยากรณ์

เนื่องจากการศึกษาเปรียบเทียบตำราพิชัยสงครามซุนวูครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขต เฉพาะด้านความหมายของคำและสำนวน จึงจะไม่กล่าวถึงการวิเคราะห์ในระดับนี้

2.2.1.2 การวิเคราะห์ความหมายของคำและสำนวน

คำ คือหน่วยในภาษาที่มีความหมายอาจประกอบขึ้นด้วยหนึ่งหน่วยคำ หรือมากกว่าก็ได้ พระยาอุปกิจศีลปะสาร อธิบายความหมายของ คำ ในภาษาไทยไว้ว่า คำหมายถึง เสียงที่พูดออกมาได้ความอย่างหนึ่ง ตามความต้องการของผู้พูด จะเป็นก็พยางค์ก็ตาม เรียกว่า คำ หนึ่ง หรือเรียกว่า คำมูล บางคำก็มีพยางค์เดียว บางคำก็มีหลายพยางค์²⁰

คำ เป็นหน่วยสำคัญของภาษา ทำหน้าที่เช่นเดียวกับรหัส คือ ใช้บอกความหมาย คำ แต่ละคำเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แทนสิ่งของ ความรู้สึก ความคิด หรือประสบการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนมีเรื่องราวที่จะต้องพูดถึงมากมาย และจำเป็นที่จะต้องสื่อสารกับคนอื่นในแง่ต่างๆ นับไม่ถ้วนมนุษย์ก็ต้องมีคำไว้สำหรับใช้สอยประจำตัวคน ละมาก ๆ ยิ่งใครมีจำนวนศัพท์มากเท่าใดก็ยิ่งสะดวกในการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องและ ตรงกับความประสงค์ของตนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น สังคมที่เจริญและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ซับซ้อน ย่อมต้องมีภาษาที่ร่ายคำศัพท์ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการสื่อสารระหว่างสมาชิกของ สังคม นั้น²¹

ในการศึกษาต้นฉบับนั้น ครั้นเมื่อเราอ่านเสร็จสิ่งที่ควรปฏิบัติคือ รู้ถึงปัญหา และ รวบรวมคำถามหลักเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านคำศัพท์ตามทฤษฎีของนอร์ท(North) ไว้ดังนี้²²

- (1) ปัจจัยภายนอกส่งผลอย่างไรต่อการใช้คำศัพท์ เช่น คำศัพท์เฉพาะถิ่น คำศัพท์เฉพาะ กลุ่มสังคม การใช้ภาษาโบราณ การเลือกใช้คำศัพท์เฉพาะในสาขาหนึ่ง เช่น ภาษา

²⁰ ศศรัภษ์ เพชรเชิดชู, การแปลจีน-ไทยเบื้องต้น, หน้า 17.

²¹ สัจฉวี สายบัว, หลักการแปล, หน้า 33.

²² วรธนา แสงอร่ามเรือง, ทฤษฎีและหลักการแปล, หน้า 104.

นักหนังสือพิมพ์ ภาษานักจิตวิทยา ภาษานักบิน การใช้คำศัพท์ที่ขึ้นกับสื่อ หรือใช้สำนวนภาษาตามที่นิยมในโอกาสพิเศษต่างๆ หรือมีการใช้คำศัพท์ตามรูปแบบที่ชนบประจำชนิดของตัวบทบังคับไว้หรือไม่

- (2) มีการเลือกใช้คำใดที่แสดงให้เห็นทัศนคติของผู้ส่งสาร หรือแสดงถึงความนิยมในการใช้วลีวลีลาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนหรือไม่ เช่น นิยมใช้คำที่มีความหมายแฝง ชอบใช้วาทศิลป์ เช่น มีการใช้คำอุปมาอุปไมย มีการเปรียบเทียบ ชอบเล่นคำ ฯลฯ
- (3) มีคำศัพท์ประเภทใดในตัวบท เช่น คำศัพท์เฉพาะด้าน มีการพูดเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่คนจะนำเสนอ ก่อนเริ่มเนื้อเรื่องจริง
- (4) มีคำชนิดใด หรือรูปแบบการสร้างคำลักษณะใด ที่ปรากฏให้เห็นบ่อยในตัวบทชนิดสังเกต
- (5) คำศัพท์ที่ใช้ส่วนใหญ่จัดเป็นวลีวลีลาในระดับใด

2.2.2 ชั้นที่ 2 การรับทอดความหมายจากต้นฉบับ

การพิจารณาภาษาเดิมและภาษาที่ใช้แปล ผู้แปลจะต้องพิจารณาภาษาที่จะใช้ถ่ายทอดความหมายให้สอดคล้องกับภาษาต้นฉบับในแง่ของ ความเก่า-ใหม่ ภาษาเขียน-ภาษาปาก และภาษาวรรณคดี

(1) ความเก่า-ใหม่

ความเก่า-ใหม่ของภาษานั้นอาจแบ่งเป็นช่วงกว้างได้ 2 ช่วงคือ ก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยจัดวรรณกรรมที่นักประพันธ์แต่งก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นฉบับที่ใช้ภาษาเก่า และหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นภาษาใหม่ สำหรับภาษาเก่า ผู้แปลไม่อาจเทียบเคียงรูปภาษาตรงตามยุคสมัย เพราะเป็นการแปลในปัจจุบันเพื่อผู้อ่านปัจจุบัน

(2) ภาษาเขียน-ภาษาปาก

โดยปกติ ในช่วงบรรยาย นักประพันธ์ใช้ภาษาเขียน ช่วงบทสนทนาใช้ภาษาปากหรือภาษาพูด สำหรับภาษาเขียน ผู้แปลจะต้องจับน้ำเสียงของนักประพันธ์ขณะบรรยายในฐานะผู้เล่าเรื่อง น้ำเสียงนี้จะแสดงถึงบรรยากาศในเรื่อง ความสั้น-ยาวของประโยคที่นักประพันธ์ใช้ก็มีผลต่อบรรยากาศของเรื่อง และในการบรรยายในฉบับแปลก็ควรจะได้ น้ำเสียงเดียวกันด้วย เมื่อนักประพันธ์ใช้คำธรรมดาหรือคำยาก คำที่ใช้ในการแปลก็ควรจะต้องอยู่ในระดับเดียวกัน

สำหรับภาษาพูด สิ่งที่ผู้แปลต้องพิจารณาคือภูมิหลัง(ฐานะ ชนชั้น การศึกษา และอายุ) ของตัวละครผู้พูด อารมณ์ของตัวละครขณะพูด ตัวละครพูดในสถานการณ์ใดและเพื่อ

วัตถุประสงค์ใด ตัวละครพูดตรงไปตรงมา พูดยกย่อน ปกปิด เสียดสีหรือประชดประชัน ผู้แปล จะต้องถ่ายทอดออกมาให้ตรงตามภูมิหลัง อารมณ์ และวัตถุประสงค์ในการพูดของตัวละครนั้นๆ

(3) ภาษาวรรณคดี

เมื่อนักประพันธ์เขียนข้อความที่แฝงความหมายหลายนัย ผู้แปลก็ต้องแปลให้ข้อความที่ถ่ายทอดนั้นมีความหมายแฝงและตีความได้หลายในเท่ากับข้อความต้นฉบับ เป็นการแปลงความและครบความ รักษาความเป็นต้นฉบับ ให้ผู้อ่านช่วยสร้างความหมาย

หากข้อความต้นฉบับกำกวม ข้อความฉบับแปลก็ต้องกำกวมเช่นกัน เพราะการเขียนกำกวมเป็นกลวิธีสร้างความหมายแบบหนึ่ง แต่เป็นในทางอ้อมและเป็นการตั้งใจสร้างความฉงนให้แก่ผู้อ่านในขณะนั้น

ปัจจัยสำคัญในการตีความ และจับสารของต้นฉบับมาเป็นของผู้แปลซึ่งจะสื่อต่อไปยังผู้อ่านอีกทีหนึ่ง คือ ความรู้ด้านภาษาและความรู้ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งความรู้ทั้งสองด้านนี้จะถูกนำมาใช้ประสานกันในการสกัดความหมายทางวาทกรรมออกมาจากต้นฉบับ²³

เลเดแรร์(Lederer) อธิบายว่า “วาทกรรม” คือ ความเกี่ยวพันเชื่อมโยงระหว่างตัวประโยคกับสถานการณ์ที่ผู้พูดกล่าวประโยคนั้นออกมา หรือระหว่างตัวประโยคกับบริบทหรือข้อความแวดล้อมที่ประโยคนั้นปรากฏอยู่ ความเกี่ยวพันเหล่านี้ทำให้ประโยคโดดๆซึ่งไม่มีความหมายกลับสามารถสื่อความหมายขึ้นมาได้

คำแต่ละคำไม่ได้มีเพียงหนึ่งความหมาย แต่มีเครือข่ายของความหมายประจำจำนวนหนึ่งผูกติดอยู่ คำที่สักระยะนำมาเรียงต่อกันโดยไม่อยู่ในบริบท ย่อมมีความกำกวมและมีความหมายหลายนัยเป็นธรรมดา แต่ความกำกวมและความหมายที่หลากหลายเหล่านี้จะหมดสิ้นไป หากประโยคนั้นเป็นส่วนหนึ่งในกระแสวาทกรรม²⁴

2.2.3 ชั้นที่ 3 การถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล

หลังจากที่ผู้แปลวิเคราะห์ต้นฉบับเพื่อจับความหมายและรับทอดความหมายมาเป็นของตนแล้วขั้นต่อไปคือการถ่ายทอดความหมายนั้นลงเป็นงานเขียนเพื่อเสนอต่อผู้อ่านต่อไป ซึ่งในการถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปลนั้น มี 3 ลักษณะ ที่ผู้แปลจะต้องเลือกใช้คือ (1) การแปลแบบตรงตัว (2) การแปลแบบเอาความ (3) การแปลแบบคำต่อคำ²⁵

²³ วัลยา วิวัฒน์ศรี, การแปลวรรณกรรม, หน้า 139.

²⁴ ปิยะมาศ สรรพวีรวงศ์, การศึกษาเปรียบเทียบ “สี่แผ่นดิน” ฉบับแปลภาษาจีนสองสำนวน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 9.

²⁵ ศศรัภย์ เพชรเชิดชู, การแปลจีน-ไทยเบื้องต้น, หน้า 7.

(1) การแปลแบบตรงตัว (literal translation) คือการแปลที่พยายามรักษารูปแบบของการเสนอความคิด (form) ของต้นฉบับไว้ในฉบับแปลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รูปแบบที่ว่านี้หมายถึงคำ ระเบียบวิธีการเรียงคำ ระเบียบวิธีการจัดกลุ่มความหมายเข้าเป็นประโยค และการเรียงประโยคเข้าเป็นข้อความที่ใหญ่ขึ้นไปเป็นลำดับ และรวมถึงการใช้เครื่องหมายวรรคตอนต่าง ๆ ด้วย²⁶

(2) การแปลแบบเอาความ (free translation) การแปลแบบนี้มีลักษณะที่แตกต่างกับการแปลแบบตรงตัวหลายประการ ประการแรกรูปแบบ (form) ที่ผู้แปลใช้ในการถ่ายทอดภาษาอาจจะแตกต่างไปจากรูปแบบที่ใช้ในต้นฉบับ อีกประการหนึ่งคือการเรียงลำดับความคิดอาจจะไม่เหมือนกัน ประโยคหรือวลีใดที่กล่าวไว้เป็นอันดับต้นๆ ในต้นฉบับอาจถูกจัดให้อยู่ในลำดับหลังๆ ในฉบับแปล การเปลี่ยรูปแบบให้ต่างจากต้นฉบับนี้มีความมุ่งหมายอยู่ประการเดียวคือ เพื่อให้งานแปลนี้ สามารถทำหน้าที่สื่อความหมายของต้นฉบับไปสู่ผู้อ่านได้อย่างแน่นอนจนจุดเหตุที่ทำให้ผู้อ่านอ่านไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดพลาด ความหมายและความเข้าใจมีความสำคัญกว่าอย่างอื่นจึงเป็นธรรมดาที่รูปแบบการเสนอความคิด (โครงสร้างวลี, ประโยค) ของต้นฉบับซึ่งผู้อ่านไม่คุ้นเคยจะเอามาใช้ไม่ได้ในบทแปล

ลักษณะเด่นของการแปลประเภทนี้คือ ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระเพื่อมุ่งเน้นความเข้าใจของผู้รับสารเป็นหลัก อาจใช้สำนวนโวหารให้เกิดภาพพจน์ตามลักษณะทั่วไปของนวนิยาย เป็นต้น

(3) การแปลแบบคำต่อคำ การแปลในลักษณะนี้เป็นวิธีการแปลที่นิยมใช้ในสมัยแรกในการแปลเพื่อศาสนาทั้งในจีนและในยุโรป ผู้แปลจะรักษาโครงสร้างและความหมายของภาษาต้นฉบับอย่างเคร่งครัด ทำให้เนื้อความฉบับแปลเข้าใจยาก²⁷

ซึ่งการตัดสินใจเลือกระหว่างการแปลตรงตัว แปลเอาความหรือแปลคำต่อคำนั้น ปัญหาที่ผู้แปลจะต้องเผชิญทุกครั้งคือ ถ้าผู้แปลพยายามรักษารูปแบบการเสนอความคิดของต้นฉบับไว้ ผลที่ได้รับคืองานแปลของเขาอ่านเข้าใจยาก เพราะรูปแบบเหล่านี้ไม่เป็นที่คุ้นเคยในหมู่ผู้อ่านฉบับแปล ซึ่งโดยทั่วไปเป็นผู้ที่ไม่รู้ภาษาของต้นฉบับ และในบางครั้งรูปแบบการเสนอความคิดของต้นฉบับ เมื่อนำมาใช้ในฉบับแปลอาจให้ความหมายที่คลาดเคลื่อนไปได้ด้วย แต่ถ้าผู้แปลจะไม่คำนึงถึงรูปแบบของการเสนอความคิดของต้นฉบับเลย แต่เอาความหมายในต้นฉบับมา แล้วเขียนใหม่ เป็นภาษาในฉบับแปล ผู้อ่านฉบับแปลจะได้รับตามเนื้อหา แต่จะ

²⁶ สัญฉวี สายบัว, หลักการ, หน้า 43.

²⁷ ศศรัักษ์ เพชรเชิดชู, การแปลจีน-ไทยเบื้องต้น, หน้า 7.

ขาดความหมายอื่นๆเช่น รสชาติ บรรยากาศ และไม่ได้สัมผัสความรู้สึก และอารมณ์ของผู้เขียนต้นฉบับ

นิวมาร์ค (NewMark) ได้ให้คำแนะนำเพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักแปลทั้งหลายว่า ผู้แปลต้องยึดความมุ่งหมายที่สำคัญของการแปลเป็นหลัก และนั่นคือ มุ่งสร้างผลตอบสนองที่เทียบเคียงกับของต้นฉบับ และในขณะเดียวกันให้พยายามรักษารูปแบบของการเสนอความคิดเดิมไว้เท่าที่จะเป็นไปได้²⁸

2.3 การปรับบทแปล

สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการปรับบทแปล คือ ความมุ่งหมายในการปรับบทแปล สิ่งที่จะปรับในบทแปล และวิธีการปรับบทแปล ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะรายละเอียดของการปรับระดับคำเท่านั้น²⁹

2.3.1 ความมุ่งหมายของการปรับบทแปล

การสื่อสารความหมายโดยการแปลนั้นผู้อ่านเป็นผู้รับสารซึ่งแสดงโดยตัวสื่อ (คือภาษา) ซึ่งเป็นคนละชุดกับที่ผู้ส่งสารคนแรกหรือผู้เขียนต้นฉบับใช้ภาษาทั้ง 2 ภาษา (ภาษาของต้นฉบับและภาษาของฉบับแปล) เป็นผลิตผลของมนุษย์ต่างสังคมซึ่งมีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ทัศนคติ ความเชื่อ และการมองสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมตนต่างกัน ลักษณะและระบบของภาษาทั้ง 2 จึงแตกต่างกันจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความใกล้ชิด และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของสังคมทั้ง 2 นั้น ดังนั้นการนำเอาภาษาอีกภาษาหนึ่งมาสื่อความหมายทั้งหมดของต้นฉบับจึงต้องมีการปรับบทแปลบ้างไม่ว่าจะเป็นการแปลที่มีลักษณะตรงตัว (literal) หรือการแปลเอาความ (free) ทั้งนี้เพื่อให้บทแปลนั้นสามารถสื่อความหมายให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และสามารถสร้างการตอบสนองในตัวผู้อ่านงานแปลได้ใกล้เคียงกับปฏิกิริยาของผู้อ่านต้นฉบับ

2.3.2 ขอบเขตของการปรับบทแปล

การปรับไม่ใช่การเปลี่ยนแปลง หรือการแก้ไขบทแปลให้แตกต่างไปจากต้นฉบับตามความพอใจของผู้แปล การปรับบทแปลควรทำดังนี้

²⁸ สัจฉวี สายบัว, หลักการแปล หน้า 48.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

(1) การปรับภาษาควรทำต่อเมื่อมีความจำเป็นในด้านที่จะทำให้บทแปลนั้นอ่านเข้าใจง่ายขึ้น ผู้แปลอาจพิจารณาปรับโครงสร้างของประโยค และการเรียงลำดับประโยค และความคิดให้แตกต่างไปจากรูปแบบที่ใช้ในต้นฉบับ ถ้าเห็นว่าจะทำให้ภาษาในบทแปลสละสลวยขึ้น เป็นธรรมชาติขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ อ่านแล้วเข้าใจได้

(2) ในการปรับภาษาที่ใช้ในบทแปลนั้น ไม่ว่าจะปรับอะไรหรือปรับอย่างไรผู้แปลจะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายของการแปลเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ซึ่งหมายถึงการมุ่งที่จะทำให้ภาษาในบทแปลสามารถสื่อความหมายที่เทียบเคียงได้กับความหมายในต้นฉบับ (equivalent meaning)

2.3.3 สิ่งที่ปรับได้ในบทแปล

การปรับบทแปลควรทำต่อเมื่อมีความจำเป็นในด้านที่จะทำให้บทแปลนั้นอ่านเข้าใจง่ายขึ้นเท่านั้น ในการปรับภาษาที่ใช้ในบทแปลนั้น ไม่ว่าจะปรับอะไรหรือปรับอย่างไร ผู้แปลจะต้องคำนึงถึง ความมุ่งหมายของการแปลเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ซึ่งการปรับทำได้ 2 ระดับ³⁰ คือ ระดับที่ 1 ระดับคำ ซึ่งหมายถึง คำ สำนวน หรือโวหาร ที่จะใช้ในบทแปล ระดับที่ 2 ระดับโครงสร้างของภาษา ซึ่งหมายถึง (1) เสียง (2) โครงสร้างของคำ (3) โครงสร้างของประโยค และ (4) โครงสร้างของการเรียงลำดับกลุ่มประโยคเข้าเป็นหน่วยภาษาที่ใหญ่ขึ้น เช่น ย่อหน้า หรือบทความ เป็นต้น

2.3.4 การปรับระดับคำ

การปรับในระดับนี้จะจำเป็นต่อเมื่อคำ หรือสำนวน ในต้นฉบับซึ่งมีความหมายอ้างอิงถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่มีคำ หรือ สำนวน ที่อ้างอิงถึงสิ่งเดียวกันในภาษาฉบับแปล

นอกจากนี้ยังมีคำที่ใช้อ้างอิงถึงธรรมเนียม และความเป็นอยู่ต่างๆ ซึ่งมีใช้ในภาษาหนึ่ง และไม่มีในอีกภาษาหนึ่ง ปัญหาเหล่านี้จะแก้ได้ด้วยวิธีต่อไปนี้

2.3.4.1 การเติมคำอธิบาย

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 64.

คำอธิบายนี้อาจเติมลงไปได้ 2 วิธี คือ เติมลงไปในเรื่องเนื้อหา หรือใส่คำอธิบายในรูปของเชิงอรรถ (footnote) หรือหมายเหตุ และนำมาไว้ตรงท้ายหน้ากระดาษ โดยมีตัวเลขชี้โยงบอกว่า เป็นข้ออธิบายของคำนั้นๆ³¹

วิธีการเติมคำอธิบายลงในตัวบทนั้นดีกว่าการทำเชิงอรรถ แต่ผู้แปลจะต้องทำคำอธิบายนั้นให้กะทัดรัดและไม่ไปขัดจังหวะการดำเนินเรื่อง ซึ่งจะทำให้กระบวนการความคิดของผู้อ่านสะดุดขาดความติดต่อกัน และในที่สุดก็ทำให้งานแปลเสียรสชาติ และบรรยากาศไป

การใส่คำอธิบายไว้ท้ายหน้าในรูปเชิงอรรถนั้นควรทำเมื่อจำเป็นเท่านั้น เช่น คำในภาษาต้นฉบับให้ความหมายอ้างอิงถึงบางสิ่ง หรือประสบการณ์บางอย่าง ที่เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมที่ใช้ภาษานั้นและความหมายนี้เป็นหัวใจของเนื้อหา³²

การจะเลือกวิธีแก้ปัญหาวิธีใดต้องดูที่ลักษณะของตัวบทว่าวิธีใดจึงจะเหมาะสม หากเป็นตัวบทเน้นเนื้อหา การอธิบายด้วยการใช้เชิงอรรถนั้นเหมาะสม บางกรณีอาจใช้คำอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้อ่านภาษาปลายทางเข้าใจมากขึ้น สำหรับตัวบทเน้นการเรียกร้องหรือโน้มน้าวจิตใจและตัวบทอันมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะซึ่งผู้อ่านปลายทางส่วนใหญ่รู้ศัพท์ทางวิชาการที่ใช้ในภาษาต้นทางอยู่แล้ว การใช้เชิงอรรถไม่เหมาะสม ควรใช้วิธีการยืมคำมาใช้ หรือการสร้างคำใหม่โดยอิงศัพท์จากภาษาต้นทางจะเหมาะสมกว่า ส่วนตัวบทเน้นรูปแบบวิธีแก้ปัญหาหมักก็ใช้วิธีการอธิบายกำกับไว้ เพราะหากใช้วิธีอื่นรูปแบบของตัวบทจะต่างไปจากต้นฉบับและถ้าใช้เชิงอรรถท้ายหน้าจะทำให้การอ่านสะดุดเป็นช่วงๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อน้ำเสียงและจังหวะของตัวบทปลายทางได้ และหากว่าตัวบทต้นทางและผู้อ่านปลายทางอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมซึ่งใกล้เคียงกัน อาจไม่จำเป็นต้องใช้เชิงอรรถหรือการอธิบายเพิ่มเติม และในโลกปัจจุบันซึ่งมีการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศต่างๆ อย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ความแปลกแยกทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีน้อยกว่าในอดีต ผู้แปลจึงจำเป็นต้องพิจารณาความแตกต่างว่าอยู่ในระดับน้อยมากเพียงใดแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหา³³

2.3.4.2 การใช้วลีหรือประโยคแทนคำ

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

³² ปิยะมาศ สรรพวีรวงศ์, การศึกษาเปรียบเทียบ “สี่แผ่นดิน” ฉบับแปลภาษาจีนสองสำนวน, หน้า 11.

³³ ถนอมนวล โอเจริญ, การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เนอร์ระทม” เป็นไทย : กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงานร้อยแก้วเยอรมันเป็นไทย, หน้า 83.

นอกจากยืมคำจากต้นฉบับลงมาใช้ในฉบับแปลพร้อมกับเติมคำอธิบายลงไปแล้ว ผู้แปลอาจแก้ปัญหาการไม่มีคำศัพท์ที่เทียบเคียงได้อีกอย่างหนึ่งคือ ใช้วลีหรือประโยคที่บอกลักษณะของสิ่งนั้น หรือ กิจกรรมนั้นแทน

2.3.4.3 การใช้คำที่อ้างอิงถึงความหมายที่กว้างขึ้นแทนคำที่อ้างอิงถึงสิ่งที่เฉพาะกว่า

ในกรณีที่คำในต้นฉบับมีความหมายอ้างอิงถึงสิ่ง หรือกิจกรรมซึ่งไม่มีในภาษาของฉบับแปลทั้งสิ่งนั้นหรือกิจกรรมนั้นไม่เป็นที่รู้จักในสังคมของผู้อ่านงานแปล วิธีที่ผู้แปลนิยมทำอีกแบบหนึ่ง คือหาคำที่มีความหมายอ้างอิงถึงสิ่งของหรือกิจกรรมในระดับที่กว้างซึ่งสามารถครอบคลุมเอาคำที่เป็นปัญหานั้นไว้

2.3.4.4 การเติมตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มความคิดต่าง ๆ

ภาษาบางภาษา เช่น ภาษาอังกฤษแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มความคิด (ประโยคหรือวลี) ด้วยโครงสร้างของประโยคซึ่งไม่มีใช้ในภาษาไทย ในกรณีเช่นนี้วิธีที่จะแสดงความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มความคิดเหล่านี้คือ การใช้คำหรือสำนวนที่บอกความสัมพันธ์นั้นๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้ชัดเจน

2.3.4.5 การตัดคำหรือสำนวนทิ้งไป

คำ หรือสำนวนซึ่งมีความหมายอ้างอิงถึงสิ่งที่ไม่อยู่ในภาษาฉบับแปล และไม่ใช้ความหมาย ที่สำคัญนักของต้นฉบับอาจจะถูกละไปไม่ปรากฏในฉบับแปลได้ในกรณีเดียว คือ การละคำหรือข้อความนั้นแม้จะทำให้ความหมายต้องขาดไปบ้าง แต่จะไม่ทำให้บรรยากาศ รสชาติ และสาระสำคัญของต้นฉบับเสียไป คำหรือข้อความที่ตัดออกไปนั้นต้องสั้นและเล็กน้อยเท่านั้น ผู้แปลไม่ควรตัดข้อความทั้งตอนหรือทั้งข้อทิ้งไปแม้ว่าจะเห็นว่าไม่สำคัญ รายละเอียดมากเกินไป เยิ่นเย้อ หรือเหตุผลใดๆ ของผู้แปลเองก็ตาม³⁴

การตัดคำหรือสำนวนบางสำนวนออกไปจากบทแปลอาจทำได้ในอีกกรณีหนึ่ง นั่นคือการพูดซ้ำหรือการใช้คำ หรือสำนวนต่างๆ ติดต่อกันเพื่อสื่อความหมายเพียงอย่างเดียว ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะธรรมดาที่มีใช้ในภาษาทั่วไป แต่โอกาสและสิ่งแวดล้อมสำหรับการใช้อาจแตกต่างกันไปในแต่ละภาษา ผู้แปลอาจพิจารณาตัดสำนวนที่ให้ความหมายซ้ำออกไป

³⁴ สัจฉวี สายบัว, หลักการแปล, หน้า 69.

จากฉบับแปลได้ ถ้าเห็นว่าการนำมาใช้ในฉบับแปลจะทำให้ภาษาของฉบับแปลมีลักษณะผิดไปจากธรรมชาติ อ่านแล้วขัดหู ขัดตา ขัดความรู้สึก

2.4 การแปลสำนวนการเล่นคำ โวหาร และสุภาพษิต

งานเขียนส่วนใหญ่จะมีการเล่นคำโวหาร หรือสุภาพษิตแทรกอยู่เสมอไม่มากก็น้อยอันเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนนำมาใช้เพื่อสื่อความรู้สึก หรือความหมายของเขาได้สมใจ ดังนั้นจึงขอให้คำจำกัดความของสำนวนการเล่นคำ โวหาร และสุภาพษิต³⁵ ดังนี้

การเล่นคำ

การเล่นคำหมายถึงการใช้คำ หรือกลุ่มคำ ที่มีความหมายอ้างอิงต่างกันไปได้ถึง 2 หรือ 3 ความหมายมาใช้ในประโยคโดยที่บางครั้งสื่อความหมายที่ 1 และบางครั้งสื่อความหมายที่ 2 โดยทั่วไปความมุ่งหมายของการเล่นคำนี้เพื่อให้ผู้อ่านสนุกหรือเกิดอารมณ์ขัน

โวหารอุปมาอุปไมย

อุปมาโวหารคือ การให้ตัวอย่างที่มีความหมายเปรียบเทียบกับความหมายที่แท้จริงที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ ความมุ่งหมายสำคัญคือเพื่อให้การสื่อความหมายของเขาชัดเจน และเพื่อให้แน่ใจ และสร้างอารมณ์ที่สมจริงในตัวผู้อ่าน และประการสุดท้ายเพื่อให้แน่ใจว่าผู้อ่านเข้าใจความหมายของผู้เขียน

สุภาพษิตและคำพังเพย

สุภาพษิตหรือคำพังเพยคือ ข้อความสั้นๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ต้องมีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง ความหมายนั้นมักจะมีที่มาจากนิทานหรือนิยาย การใช้สุภาพษิตนั้นมักจะมี ความหมายแฝงในเชิงที่เตือนให้ผู้อ่านนึกถึงเรื่องราวอันเป็นที่มาของสุภาพษิตนั้นๆ

ในการแปลกลวิธีการใช้ภาษาทั้ง 3 แบบข้างต้น มีวิธีการต่างๆกันดังนี้

2.4.1 แปลแบบตรงตัว

การแปลแบบตรงตัว คือ การใช้คำที่มีความหมายอ้างอิงที่ตรงกับที่ใช้ในต้นฉบับ วิธีนี้ใช้ในกรณีที่คำและความหมายที่ใช้ในการอุปมาอุปไมยนั้นเป็นที่รู้จักดีในภาษาของฉบับแปล

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 97-101.

2.4.2 แปลแบบตีความ

การแปลแบบตีความ คือ การที่ผู้แปลตีความหมายเปรียบเทียบและใช้ความหมายที่ตีความแล้วถ่ายทอดเป็นฉบับแปล ใช้ในกรณีที่คำและสำนวนที่ใช้เปรียบเทียบในต้นฉบับเป็นสิ่งที่คนที่พูดภาษาฉบับแปลอาจไม่เข้าใจและมองไม่เห็นว่าจะเป็นไปได้

2.4.3 การแปลตรงตัวประกอบการตีความ

การแปลตรงตัวประกอบการตีความ คือ การแปลแบบนี้หมายถึงเอาคำหรือสำนวนเดิมในต้นฉบับมาใช้ในฉบับแปล และตีความหมายให้ด้วย

2.4.4 การแปลด้วยโวหารเทียบเคียง

การแปลด้วยโวหารเทียบเคียง คือ การแปลที่ผู้แปลตีความหมายของอุปมาโวหารในต้นฉบับ และสร้างสำนวนหรือหาคำอุปมาในภาษาฉบับแปลที่ใช้แทนความหมายเดียวกัน ผู้แปลควรใช้การแปลแบบนี้ในกรณีที่

- ก. เมื่อถ่ายทอดโวหารเดิมแบบตรงตัวแล้วไม่สื่อความหมาย เพราะผู้อ่านไม่เข้าใจ
- ข. เมื่อถ่ายทอดด้วยวิธีตีความแล้วทำให้รสนชาติและบรรยากาศของต้นฉบับเสียไป
- ค. โวหารใหม่นั้นต้องเทียบเคียงได้กับโวหารเก่าทั้งในด้านความหมาย บรรยากาศ และรสนชาติ และที่สำคัญที่สุดผู้อ่านต้องเข้าใจได้

2.5 ความสำคัญของ ตำราพิชัยสงครามซุนวู

ตำราพิชัยสงครามซุนวู เป็นนิพนธ์ทางการทหารซึ่งคุณค่านั้นไม่ได้อยู่เพียงแค่วงการทหารและนักปกครองเท่านั้น หากแต่ในเนื้อหาของตำราพิชัยสงครามที่แฝงไปด้วยความลึกซึ้งทางปรัชญาไว้เป็นอเนกประการ เป็นประโยชน์ต่อผู้คนทุกสาขาอาชีพ จึงทำให้ ตำราพิชัยสงครามซุนวู มีการแปลจากต้นฉบับภาษาจีนออกเป็นอีกหลายภาษาในหลายประเทศ ภาษาไทยก็เป็นอีกหนึ่งภาษาที่ได้รับการถ่ายทอดออกมาหลายสำนวนเช่นกัน และบทบาทสำคัญของ ตำราพิชัยสงครามซุนวู ที่นำมากล่าวในที่นี้มีด้วยกันสองประการเด่นๆที่เป็นพื้นฐานของตำราพิชัยสงคราม คือ ทฤษฎีการรบของซุนวู และบทบาทของ “勢 shi” ใน ตำราพิชัยสงครามซุนวู

2.5.1 ทฤษฎีการรบของซุนวู³⁶

บนพื้นฐานของการปฏิบัติการรบใดๆ ล้วนแล้วแต่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การปฏิบัตินั้นๆ และด้วยทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานหลักของซุนวูที่สำคัญที่นำมากล่าว มีสามประการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติในการรบ ดังนี้

ด้านที่หนึ่ง ความสัมพันธ์ของพลังทางการทหารกับพลังของประเทศชาติ

ซุนวูได้แสดงให้เห็นว่าพลังทางการทหารกับพลังของประเทศชาติคืออันหนึ่งอันเดียวกัน จะแยกจากกันไม่ได้ โดยได้กล่าวไว้ในบทประเมินศึกว่า “兵者，國之大事 安สงครามนั้น เป็นเรื่องสำคัญของประเทศชาติ” เมื่อสงครามเป็นเรื่องสำคัญของประเทศชาติ เพราะฉะนั้น เราต้องคำนึงถึงปัญหาพื้นฐานห้าประการเป็นปฐม แล้วเปรียบเทียบสภาพของเรากับข้าศึก เพื่อคาดคะเนผลแพ้ชนะในสงคราม และสิ่งหนึ่งที่สำคัญในห้าประการคือ “道 คุณธรรม” เป็นสิ่งที่ทำให้ราษฎรมีเจตนาพร้อมตรงกับฝ่ายปกครอง ยินดีร่วมเป็นร่วมตายกับฝ่ายปกครอง โดยไม่หวั่นเกรงภัยอันตรายใดๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คุณธรรม เป็นปัจจัยแรกของพื้นฐานห้าประการ และการรบบนพื้นฐานของคุณธรรมก็จะนำมาซึ่งความสำเร็จ โดยตรงกับบทที่สี่ ลักษณะการยุทธ์ (形篇) ที่ซุนวูกกล่าวว่า การรบที่นำมาซึ่งความสำเร็จนั้นจำเป็นต้อง “修道而保法 มุ่งผลคุณธรรมและรักษาระเบียบวินัย” และหากต้องการให้นักรบไพร่พลปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดก็ควรจะอบรมสั่งสอนตามที่กล่าวในบทที่เก้า การเดินทัพ(行軍篇) ในประโยคที่ว่า “令之以文，齊之以武 ต้องผูกใจด้วยพระคุณ สร้างเอกภาพด้วยพระเดช” จึงจะเป็นที่รักใคร่ยำเกรงของนักรบไพร่พล และด้วยความเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักรบไพร่พลของผู้นำทัพซุนวูกกล่าวไว้บทที่เก้า การเดินทัพ(行軍篇) ว่า “令素行以教其民，則民服；令不素行以教其民，則民不服；令素信著者，與眾相得也。 ในเวลาปกติ คำสั่งของ मुखบรูษ* ได้รับการปฏิบัติตามเป็นอย่างดีเมื่อฝึกสอน (วิชาการทหาร) แก่เหล่าพลสไนกรก็จักเลื่อมใส หากคำสั่งของ मुखบรูษมิได้รับการปฏิบัติอย่างครบถ้วนเมื่อฝึกสอน (วิชาการทหาร) แก่เหล่าพลสไนกรเขาย่อมไม่เลื่อมใสเป็นธรรมดา ฉะนั้น การบังคับบัญชาซึ่งได้รับการปฏิบัติด้วยดีนั้น แสดงว่า मुखบรูษได้รับความไว้วางใจจากหมู่ชนแล้ว”

ด้านที่สอง ความสัมพันธ์ของการรบกับเศรษฐกิจ

ซุนวูนั้นเป็นผู้ที่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการรบกับเศรษฐกิจ ฉะนั้นการเคลื่อนพลรบในแต่ละครั้งต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในยุคโบราณเป็นหลัก

³⁶ Zhū Jūn 朱軍, *Sūnzǐ bīngfǎ yìyì 孫子兵法釋義*, 增訂本 (Běijīng 北京 : Hǎicháo chūbǎnshè 海潮出版社, 1992), p.6.

* मुखบรูษในที่นี้กล่าวถึงผู้เป็นแม่ทัพ

ดังที่ซุนวูกว่าไว้ใน บทที่สอง การทำศึก(作戰篇) ว่า “馳車千駟，革車千乘，帶甲十萬，千里饋糧，則內外之費，賓客之用，膠漆之材，車甲之奉，日費千金，然後十萬之師舉矣。 การเคลื่อนพลนั้น รถใช้ในการโจมตี อันเทียมด้วยม้าสี่ และรถพิทักษ์หุ้มเกราะหนึ่งแต่ละพันคัน พลรบนับแสน ซึ่งพร้อมสรรพด้วยเกราะโล่ตั้งเขน การลำเลียงเสบียงอาหารในระยะทางไกลตั้งพันโยชน์ ค่าใช้จ่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ใช้จ่ายในการรับรองทูตานุทูต ค่าเครื่องอุปกรณ์อาวุธ เช่น กาวหรือยางไม้ ค่าซ่อมแซมเครื่องรบนาหานาชนิด ต้องจ่ายวันละพันตำลึงทองจึงจะสามารถยกพลจำนวนเรือนแสนได้” ถ้าไม่เช่นนั้นก็จะไม่สามารถนำทัพออกทำศึกได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการนำทัพออกศึกในแต่ละครั้งก็จะส่งผลต่อชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่ซุนวูกว่าไว้ บทที่สิบสาม การใช้จราชน(用間篇) “內外騷動，怠於道路，不得操事者，七十萬家。 จะทำให้เกิดความอลวนทั่วทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ราษฎรต้องแบกช่วยภาษี ผู้คนซึ่งจำต้องละงานประจำมาสมบุกสมบันอยู่ตามถนนหนทางกับงานลำเลียงขนส่งและอื่น ๆ นั้น นับเจ็ดแสนครัวเรือนที่เดียว” และบทที่สอง การทำศึก(作戰篇) “國之貧於師者遠輸，遠輸則百姓貧。 近於師者貴賣，貴賣則百姓財竭，財竭則急於兵役。 力屈、財殫，中原內虛於家。 百姓之費，十去其七。 ประเทศชาติยากจนเพราะส่งเสบียงไกลให้กองทัพ ส่งเสบียงไกลราษฎรต้องลำเค็ญ กองทัพเคลื่อนถึงที่ใด สินค้าบริเวณนั้นจะมีราคาแพง เมื่อสินค้าแพง เงินทองในท้องพระคลังก็ร่อยหรอ จึงต้องเกณฑ์แรงและเสบียงเร่งด่วน กำลังแรงงานและกำลังทรัพย์สินของประเทศต้องสิ้นเปลืองไปจนหมดสิ้น ทุกครัวเรือนจักว่างเปล่า รายได้ของประชาราษฎร์ต้องถูกเกณฑ์ใช้ 7 ใน 10 ” สิ่งทีกล่าวมาข้างต้นล้วนอธิบายได้ชัดเจนว่าการนำทัพออกสงครามจะมีผลเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

ข้อความอีกตอนหนึ่งของซุนวูที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนเช่นกันคือ บทที่เจ็ด การสัประยุทธ์ชิงชัย(軍爭篇) “軍無輕重則亡，無糧食則亡，無委積則亡。 กองทัพจะขาดเสียซึ่งยุทธสัมภาระ เเสบียงอาหาร และสรรพสิ่งเครื่องสำรองไม่ได้ หาไม่แล้วจักต้องพ่ายวางวายแน่นอน” สรุปก็คือกองทัพเคลื่อนที่ได้ด้วยยุทธสัมภาระ ดังนั้นซุนวูจึงเสนอหลักการลดแรงงานและยุทธสัมภาระไว้ในบทที่สอง การทำศึก(作戰篇) ว่า “善用兵者，役不再藉，糧不三載；取用於國，因糧於敵。 ผู้สันตการบัญชาทัพจักเกณฑ์พลมิซ้ำสอง ส่งเสบียงมิซ้ำสาม อาวุธยุทธโปกรณ์เครื่องใช้ซ่อมจากประเทศของตนเอง แต่เสบียงอาหารพึงเอาจากศัตรู” เพื่อให้หลักการดังกล่าวข้างต้นทำได้จริง ซุนวูจึงเสนอหลักการเกี่ยวกับเสบียงไว้ในบทที่สิบเอ็ด นวภูมิ(九地篇) ว่า “重地則掠”，“掠於饒野，三軍足食。 ปล้นเสบียงเข้าศึกในพื้นที่ลี้ภัยรุกรมเมื่อกวาดเก็บเสบียงอาหารในแดนสมบูรณได้แล้ว จงเลี้ยงดูทวยหาญให้อิ่มหมีพีมัน” หรือก็คือการให้ความสำคัญกับกองทัพของฝ่ายตนเป็นหลัก และวัตถุประสงค์หลักอีกประการที่ซุนวูได้กล่าวว่าจะทำให้ชนะเข้าศึกและเสริมความเข้มแข็งให้กับกองทัพอีกก็คือ หลักการในบทที่สอง การทำศึก(作戰篇) ว่า “得車十乘已上，賞其先得者，而更其旌旗，車雜而乘之，卒善而養之。 ผู้จับรถเข้าศึกได้10คัน

ขึ้นไป ต้องปูนบำเหน็จทหารเข้ายึดคนแรกให้ถึงขนาด แล้วเปลี่ยนธงประจำรถขึ้นทำเนียบของเรา เซลยศึกซึ่งจับได้นั้นก็ต้องเลี้ยงดูโดยดี เพื่อช่วงใช้ตามควร”

ด้านที่สาม ความสัมพันธ์ของการรบกับการเตรียมพร้อม

ซุนวูได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการรบอย่างหนักแน่นว่าจะไม่ออกศึกโดยไม่เตรียมพร้อมไม่ได้ โดยได้กล่าวไว้ในบทที่สิบสองสอง พินาตด้วยเพลิง(火攻篇) ว่า “主不可以怒而興師，將不可以愠而致戰。合於利而動，不合於利而止。怒可以復喜，愠可以復悅，亡國不可以復存，死者不可以復生。故明君慎之，良將警之。此安國全軍之道也。เจ้าแคว้นไม่ควรก่อสงครามเพราะความโกรธกริ้วชั่วคราว ชุนพลไม่ควรออกศึกเพราะโทสะชั่วคราว ฟังทำศึกเมื่อเห็นว่าบ้านเมืองได้ประโยชน์ และหยุดยั้งเมื่อเห็นว่าบ้านเมืองเสียประโยชน์ อันความโกรธแค้นนั้นอาจกลับเป็นความยินดี ถึงความเคียดซึ่งก็อาจจะกลายเป็นความหรรษาได้เช่นเดียวกัน แต่ประเทศที่ล่มแล้วจะหวังชำระอยู่อีก ผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วจะชุบให้กลับฟื้นคืนชีพนั้นหาได้ไม่ เพราะฉะนั้น ราชารู้ทรงธรรมจึงระมัดระวังต่อการทำศึกอย่างยิ่งยวด และชุนพลที่ดีก็ย่อมจะสังวรไม่บุ่มบ่าม” นี่คือนิยามการรบให้สภาพ และรักษากำลังทัพให้สมบูรณ์คงไว้

ซุนวูได้กล่าวเสริมในบทเดียวกันนี้อีกว่า “非利不動，非得不用，非危不戰。เมื่อไม่อวยประโยชน์ ไม่พึงเคลื่อนทัพ เมื่อมิสามารถเอาชนะ ไม่พึงใช้กำลังทหาร เมื่อมิอยู่ในสถานะที่ล่อแหลมอันตราย ไม่พึงทำสงคราม” แต่ว่าอย่างไรก็ตามสงครามนั้นเป็นเรื่องที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นซุนวูจึงจำเป็นต้องเน้นย้ำให้ความสำคัญกับคำว่า เตรียมพร้อมและการวางแผน สำหรับการออกศึก ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่สี่ ลักษณะการยุทธ(形篇) ว่า “故善戰者之勝也，無智名，無勇功，故其戰勝不忒。不忒者，其所措必勝，勝已敗者也。 เพราะฉะนั้นผู้สันทัดในการดำเนินสงคราม จึงชนะศึกอย่างธรรมดาที่สุด ไม่มีชื่อเสียงในด้านสติปัญญา และไม่มีความสำเร็จในด้านวีรกรรม ดังนั้นจึงรบชนะแน่นอน ไม่พลิกผันเด็ดขาด ซึ่งชัยชนะของเขาเป็นสิ่งที่แน่นอนไม่แปรผัน ที่ว่าไม่แปรผันนั้น ก็โดยที่เขารบต้องชนะ ชนะเพราะข้าศึกแพ้แล้วนั่นเอง” และเหตุนี้ “勝兵先勝而後求戰，敗兵先戰而後求勝。ฝ่ายชนะรู้ว่าชนะก่อนจึงออกรบ ฝ่ายแพ้อ่อนแล้วจึงหวังว่าจะชนะ”

2.5.2 บทบาทของ “shi” ใน ตำราพิชัยสงครามซุนวู

Shi มีความหมายว่า พลัง อำนาจ หรืออำนาจ ซึ่งบทบาทของอำนาจใน ตำราพิชัยสงครามซุนวู ในที่นี้ ผู้วิจัยเรียกรวมว่า “ยุทธานุภาพ”

“ยุทธธานุภาพ” (Strategic Situations)³⁷ เป็นทฤษฎีที่สำคัญมากอีกทฤษฎีหนึ่งของตำราพิชัยสงครามโบราณ³⁸ ซึ่งซุนวูได้ให้วิธีทางการทหารโดยพิจารณาจากจุดที่เล็กที่สุดเพื่อเปลี่ยนไปยังความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ที่สุดไว้ว่า “不戰而屈人之兵” มิต้องรบแต่สยบทัพข้าศึกได้ และซุนวูก็นำให้ชนะก่อนรบ หรือก็คือวางแผนก่อนออกรบนั่นเองโดยผ่านการเปรียบเทียบกำลังฝ่ายตนกับข้าศึก

ซุนวูได้อธิบายยกตัวอย่างคำ “shi”³⁹ หรือยุทธธานุภาพไว้ดังนี้ “激水之疾，至於漂石者，勢也；驚鳥之疾，至於毀折者，節也。故善戰者，其勢險，其節短彊弩，節如發機。ความแรงของกระแสไหลเชี่ยว สามารถพัดหินลอยเคลื่อน นี่คือ พลาานุภาพ ความเร็วยามเหยี่ยวบินโฉบ สามารถพิชิตสัตว์ นี่คือช่วงระยะ เหตุนี้ ผู้สันตการรบ จึงมีพลาานุภาพเหี้ยมหาญ มีระยะช่วงสั้น พลาานุภาพเหมือนหนึ่งเหยี่ยวนำวเกาทันท์ ช่วงระยะเหมือนหนึ่งปล่อยเกาทันท์สู่เป้า” 又說：“故善戰人之勢，如轉圓石於千仞之山者，勢也。กล่าวต่อว่า ผู้สันตการในการทำสงคราม จึงอยู่ในสภาวะได้เปรียบประหนึ่งงัดหินกลมบนหน้าผาสูงลงเหวลึกพันเย็น บดขยี้ทุกสิ่งแหลกลาญ นี่แลยุทธธานุภาพ” 又說，“戰勢不過奇正，奇正之變不可勝窮也。 และกล่าวต่อว่า สภาพการยุทธซึ่งมีเพียงรบซึ่งหน้าและรบพลิกแพลงเท่านั้นแต่การเปลี่ยนแปลงแปรแห่งวิธีการทั้ง ๒ ก็มีรู้จักสิ้นสุดจุกัน” “勇怯，勢也 ความขลาดหรือความกล้า” เป็นเรื่องของยุทธธานุภาพ (ถ้าสถานการณ์ได้เปรียบแม้ทหารที่ขลาดก็จะบังเกิดความกล้า)，“故善戰者，求之於勢，不責於人，故能擇人而任勢。 เพราะฉะนั้นผู้เชี่ยวชาญการศึก พึงแสวงชัยชนะจากรูปการสงคราม มิใช่คอยแต่ตีโพยตีพายผู้อื่น ด้วยเหตุนี้เขาจึงรู้จักเลือกใช้คน และผ่อนคล้อยตามรูปการณ์ (เพื่อบรรลุชัยชนะในที่สุด)” ดังนั้นทฤษฎีที่ได้กล่าวมาทั้งหมดของ “shi” หรือยุทธธานุภาพ ได้เน้นย้ำสาระสำคัญโดยสรุปก็คือ 奇正之變 การรบซึ่งหน้าและรบพลิกแพลง

บทวิเคราะห์ “shi” ยุทธธานุภาพ หรือพลาานุภาพในยุทธศิลป์ซุนจื่อ⁴⁰ ได้กล่าวไว้ว่าซุนวูให้ความสำคัญแก่ “การใช้พลาานุภาพ” เป็นอันมาก “พลาานุภาพ” ที่เขาพูดถึง หมายถึงการขยายสมรรถนะการบัญชาการของแม่ทัพอย่างเต็มที่ ถือพลังอันแท้จริงทางการทหารของ

³⁷ Xiè Guóliáng 謝國良、Zhāng Huīmín 張惠民, Sūnzǐ bīngfǎ yǔ píngshù: Zhōngyīng duìzhào 孫子兵法與平述：中英對照 (Běijīng 北京：Zhōngguó wénxué chūbǎnshè 中國文學出版社,1995) ,p.149.

³⁸ Liú Qìng 劉慶, Sūnzǐ bīngfǎ lùncóng biānwěihuì 孫子兵法論叢編委會 (Běijīng 北京：Jiěfàngjūn chūbǎnshè 解放軍出版社, 2010), p.69.

³⁹ Wēi Hóng 委洪, Sòngdài sūnzǐ bīngxué yánjiū 宋代孫子兵學研究 (Běijīng 北京：Jūnshì kēxué chūbǎnshè 軍事科學出版社, 2011), p.158.

⁴⁰ บุญศักดิ์ แสงระวี, ยุทธศิลป์ซุนจื่อ The Art of War ฉบับ 3 ภาษา ไทย จีน อังกฤษ , หน้า170.

ตนเป็นรากฐาน สร้างสถานะอันมีพลังที่อีกห้าซึ่งสามารถทดความอีกหาญเข้าศึกลงไปได้ เขาเห็นว่า ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ไฟร์พลก็จะห้าหาญสุดจะเปรียบ พลังสู้รบของกองทัพก็จะได้รับการแสดงออกอย่างเต็มที่จุดตั้งน้ำเซียวพัดหินลอยเคลื่อน กลิ้งหินกลมลงจากเขาสูง 8,000 ฟุตฉะนั้น

ซุนจื่อก็เล็งเห็นถึงความสำคัญของ “สามัญและพิสดาร” เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ “พิสดาร” เขากล่าวว่า “อันการรบนั้น สู้ศึกด้วยรบสามัญ ชนด้วยรบพิสดาร” ซึ่งก็หมายความว่า การรบนั้นที่สำคัญอาศัยเอาชนะด้วยการรบพิสดาร ซุนจื่อเห็นว่า “สถานะศึกมีเพียงสามัญและพิสดาร” ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง “สามัญ” กับ “พิสดาร” ก็พัวพันกันเกี่ยวเนื่องกัน และกัน “พิสดาร” อาจแปรเปลี่ยนเป็น “สามัญ” “สามัญ” ก็อาจแปรเปลี่ยนเป็น “พิสดาร” ได้ ดังที่ว่า “สามัญและพิสดารพลิกผันจึงเห็นมีรูจบ” เขาเห็นว่า แม่ทัพผู้มีสติปัญญาสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีรบ เป็นพิสดาร หรือสามัญได้ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ศึกเหมือนดัง “จักไร้สิ้นสุดจุดฟ้าดิน จักมีเหือดแห้งจุดสายน้ำ” มักจะสั่นไหวในการใช้วิธีรบพิสดารตีเข้าศึกให้พ่ายไป

เพื่อที่จะสร้างยุทธธานุภาพและใช้ยุทธธานุภาพ ซุนจื่อเห็นว่า จะต้อง “เผยรูปลักษณ์” “เคลื่อนทัพเข้าศึก” เขาเห็นว่า นี่ก็คือมาตรการสำคัญในการบรรลุ “เอาชนะด้วยการรบพิสดาร” เขากล่าวว่า “ผู้สั่งการรบพึงสร้างรูปลักษณ์ให้เข้าศึกต้องคล้อยตาม พึงวางเหยื่อล่อให้เข้าศึกรีบฉวย ให้หัวนี้ไหวด้วยผลประโยชน์ จึงพิชิตด้วยกำลัง”

ในขณะที่ซุนจื่ออธิบายการใช้การพลิกผันของสามัญ และพิสดารนั้นได้เผยให้เห็นความคิดวิภาวิธีแบบง่าย ๆ ของเขาอย่างเด่นชัด ทิศนะสามัญและพิสดารพัวพันซึ่งกันและกัน สามัญและพิสดารแปรเปลี่ยนกันเกี่ยวเนื่องของซุนจื่อนี้ มิใช่แต่จะมีคุณค่าอันใหญ่หลวงทางด้านประวัติศาสตร์การทหารเท่านั้น ในประวัติปรัชญาก็มีฐานะสำคัญด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการจำกัดของยุคสมัย ในสายตาของซุนจื่อ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลกเป็นเพียงการ “หยุดกลับหวนคืน” “ตายกลับหวนฟื้น” “จุดวงกลมที่มีจุดเริ่มต้น” เท่านั้น มองไม่เห็นที่สรรพสิ่งได้พัฒนาก้าวหน้าสูงขึ้นโดยหมุนเป็นเกลียวดูจกกันหอยฉะนั้น

บทที่ 3

สำนวนภาษาที่แปลตรงในฉบับแปลไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับ ต้นฉบับภาษาจีน

ชาติหนึ่งก็มีวิถีชีวิตวิธีพูดประจำชาติไม่เหมือนกับชาติอื่น โดยเหตุนี้คำในภาษาจีนและในภาษาไทยจึงมักมีความหมายไม่ตรงกัน คำที่นี้กว่าตรงกันมักจะมี ความหมายเหลือมกันอยู่ไม่ มากก็น้อยเสมอ และเนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ภูมิฐานบ้านเมืองตลอดจน จิตใจต่างกัน ภาษาจีนจึงมีถ้อยคำสำนวนบางอย่างซึ่งของไทยไม่มี และไทยเราก็มีบางอย่างที่ จีนไม่มี ดังนั้นคำและสำนวนภาษาในตำราพิชัยสงครามฉบับภาษาไทยทั้งสามฉบับจึงมีทั้งที่ แปลตรงและแปลต่าง

คำและสำนวนภาษาในตำราพิชัยสงครามฉบับภาษาไทยทั้งสามฉบับที่แปลตรงกัน คือ สำนวนที่อ้างถึงสิ่งของประเภทเดียวกัน ลักษณะอาการรูปแบบเดียวกัน หรือสื่อความหมาย เดียวกันถึงแม้การใช้คำจะต่างกัน ตัวอย่างเช่น คำว่า ธรรม คุณธรรม มรรค ที่เขียนต่างกัน ไม่มาก แต่ทั้งสามคำมีความหมายเหมือนคำว่า 道義 dào yi ในที่นี้ถือว่าแปลตรงกัน

คำและสำนวนภาษาในฉบับแปลทั้งสามที่ตรงกันนั้น มิได้หมายความว่า จะแปลตรงกับ ต้นฉบับภาษาจีนเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือคำแวดล้อม การศึกษาเปรียบเทียบนี้จะแบ่ง ลักษณะของสำนวนการแปลเมื่อเทียบกับต้นฉบับออกเป็น สำนวนที่แปลตรงกับต้นฉบับ และที่ แปลต่างกับต้นฉบับ

สำนวนการแปลที่ตรงกับต้นฉบับเป็นการแปลแบบตรงตัว เป็นการแปลโดยพยายามคง ความหมายท่วงทำนอง รูปแบบและโครงสร้างต้นฉบับไว้มากที่สุด มุ่งความถูกต้องครบถ้วนของ ต้นฉบับ ไม่นิยมตัดทอนหรือเพิ่มคำหรือข้อความใดๆ ลักษณะเด่นของการแปลประเภทนี้คือ ต้องการศึกษารักษาเอกลักษณ์ของภาษาต้นฉบับไว้ กล่าวคือต้องใช้ศัพท์เฉพาะด้านนั้นๆ หรือ ภาษาที่สันตรงไปตรงมาตามต้นฉบับ

สำนวนแปลที่ตรงกับต้นฉบับในระดับคำ ผู้แปลจะแปลเหมือนหรือใกล้เคียงกับต้นฉบับ ได้มากที่สุดโดยอาจจะมีการปรับท่วงบ้างตามความเหมาะสม ในส่วนนี้จะแบ่งเป็นสองประเภท คือ ประเภทของคำกับประเภทของโวหารภาพพจน์ ประเภทของคำจะประกอบไปด้วย คำนาม คำกริยา และสำนวน ประเภทของโวหารภาพพจน์จะประกอบไปด้วย อุปมา อุปลักษณ์ อธิพจน์ ปฏิพากย์ การซ้ำคำ ซึ่งในที่นี้จะวิเคราะห์ประเภทหรือชนิดของคำจากสำนวนการแปลภาษา ไทยทั้งสามฉบับเป็นหลัก

3.1 ประเภทของคำ

คำไทยแบ่งออกเป็น 7 ชนิด แต่ละชนิดมีลักษณะและหน้าที่แตกต่างกันออกไป การเรียนรู้เรื่องลักษณะของคำเพื่อสร้างเป็นกลุ่มคำและประโยคเป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนและการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน คำแต่ละคำมีความหมาย ความหมายของคำจะปรากฏชัดเมื่ออยู่ในประโยค

การสังเกตตำแหน่งและหน้าของคำในประโยคจะช่วยให้เราทราบชนิดของคำรวมทั้งความหมายด้วย ดังนั้นการศึกษาให้เข้าใจหน้าที่และชนิดของคำในประโยคจึงมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้เราสามารถใช้คำได้ถูกต้องตรงตามความหมายที่ต้องการในการใช้ภาษาจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องทราบว่าคำในมีที่ใช้อย่างไร เพื่อประโยชน์ในการสื่อสาร นักไวยากรณ์ได้สังเกตความหมายและหน้าที่ของคำในประโยค แล้วจึงแบ่งคำในภาษาไทยออกเป็นชนิดได้ 7 ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท คำสันธาน คำอุทาน ซึ่งการศึกษาเปรียบเทียบในครั้งนี้จะวิเคราะห์ในคำนาม คำกริยา และสำนวนเท่านั้น

3.1.1 คำนาม

คำนาม คือ คำที่ใช้เรียกชื่อ คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ อากาศ สภาพ และลักษณะทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม คำนามที่แปลตรงในฉบับแปลไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ* : “孫子曰：兵者，國之大事，死生之地，存亡之道，不可不察也。” (3)

บทแปลภาษาปัจจุบัน** : “孫子說：戰爭是國家的大事，地形上的死地、生地，戰場上的存亡勝敗，是不能不慎重分析研究的。” (3)

* ต้นฉบับภาษาโบราณในที่นี้คือ ตัวบทจากซุนจื่อปิงฝ่า ของเฉียนยฺหวี่เซี่ยน ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปีพ.ศ. 2006 โดยสำนักพิมพ์จงหวาซฺจวี่ เมืองปักกิ่ง

** บทแปลภาษาปัจจุบันในที่นี้คือ บทแปลภาษาจีนปัจจุบันซุนจื่อปิงฝ่า ของเฉียนยฺหวี่เซี่ยน ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปีพ.ศ.2006 โดยสำนักพิมพ์จงหวาซฺจวี่ เมืองปักกิ่ง

เสถียร* : “ปราชญ์ซุนวูกล่าวว่าการรณรงค์สงครามเป็นงานใหญ่ของประเทศชาติ เป็นจุดความเป็นความตาย เป็นวิถีทางอันนำไปสู่ความยืนยงคงอยู่หรือดับสูญหายนะ ฟัง ฟินิจพิเคราะห์จงหนักทีเดียว” (25)

อริคม** : “อันการสงคราม คือวิถีแห่งการคงอยู่หรือล่มสลายของประเทศชาติ เป็นเรื่องใหญ่ของรัฐ เกี่ยวพันถึงชีวิตของไพร่พลและราษฎร จะไม่ฟินิจพิเคราะห์หาได้ไม่” (23)

บุญศักดิ์*** : “ซุนจื่อกล่าวว่ อันสงครามนั้น เป็นเรื่องสำคัญของประเทศชาติ เป็น แหล่งแห่งความเป็นความตาย เป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่ดับสูญ จักไม่ฟินิจพิเคราะห์มิได้” (25)

ในตัวอย่างทั้งสามข้างต้น ในต้นฉบับภาษาโบราณ คำว่า “存亡 cúnwáng” หมายถึง 存亡勝敗 cúnwáng shìbài การคงอยู่การดับสูญ การชนะการแพ้ ส่วนในฉบับแปลของเสถียร ใช้คำว่า ความยืนยงคงอยู่หรือดับสูญหายนะ อริคม ใช้คำว่า การคงอยู่หรือล่มสลาย และ บุญศักดิ์ ใช้คำว่า การดำรงอยู่ดับสูญ ซึ่งทั้งสามคำนี้ล้วนหมายถึง 存亡 cúnwáng แปลตรงกับ ต้นฉบับ

จะเห็นได้ว่า ช่วงเวลาในการแปลที่ต่างกัน ผู้แปลทั้งสามสามารถเลือกคำให้มีความหมายเหมือนกันได้ทั้งสามสำนวน และสะท้อนให้เห็นภาพของสงครามได้อย่างชัดเจน ด้วยคำที่เทียบเคียงกัน การแปลคำไทยในตัวอย่างทั้งสามข้างต้น ทั้งหมดเป็นคำนามที่เรียกว่า อากาณาม¹ อากาณาม หรือคำนามซึ่งเกิดจากคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ที่มีคำ “การ” หรือ “ความ” นำหน้า คำนามชนิดนี้มีลักษณะผิดกับคำนามชนิดอื่น คือใช้คำประสมทั้งสิ้น เช่น การ ยืน การเดิน การนั่ง ฯลฯ

คำ “การ” มักใช้นำหน้าคำกริยาที่แสดงความเป็นไปทางกายและวาจา

คำ “ความ” มักใช้นำหน้าคำกริยาที่แสดงความเป็นไปทางจิตใจหรือคำที่แสดงความคิดทางนามธรรม และนำหน้าคำวิเศษณ์

* เสถียร ในที่นี้คือ ฉบับภาษาไทย แปลโดยเสถียร วีรกุล ซึ่งตีพิมพ์ครั้งที่สองแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ.2529 โดยสำนักพิมพ์ก.ไก่

** อริคม ในที่นี้คือ ฉบับภาษาไทย แปลโดยอริคม สวัสดิญาณ ซึ่งตีพิมพ์ครั้งที่สามแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ.2549 โดยสำนักพิมพ์ขุนเขา

*** บุญศักดิ์ ในที่นี้คือ ฉบับภาษาไทย แปลโดยบุญศักดิ์ แสงระวี ซึ่งตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2549 โดยสำนักพิมพ์สุภาพใจ

¹ กำชัย ทองหล่อ, หลักภาษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรรкарพิมพ์, 2554), หน้า 200.

คำ “การ” และ “ความ” ถ้านำหน้าคำชนิดอื่นนอกจากคำกริยาและคำวิเศษณ์ ไม่นับว่าเป็นอาการนาม เช่น การบ้าน การเรียน การเมือง ฯลฯ เป็นการใช้คำ “การ” หรือ “ความ” นำหน้าคำกริยาทั้งสามตัวอย่าง ในการแปลทั้งสามตัวอย่างกับต้นฉบับภาษาจีนได้ให้ความหมายที่ตรงกัน

จากตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่าการสงครามในสมัยก่อนถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก เพราะเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ความเป็น ความตาย ของประชาชนในประเทศ เพราะถ้าหากฝ่ายตนชนะสงครามก็จะหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง ความเป็นมหาอำนาจของประเทศ แต่ถ้าหากว่าแพ้สงคราม นั่นก็จะหมายความว่า ความอดอยาก ความยากจนก็จะเกิดขึ้นโดยทั่ว รวมถึงการตกเป็นทาส เป็นเมืองขึ้นของประเทศฝ่ายชนะสงคราม

ซุนวูได้กล่าวเป็นคำแรกในบทแรกแห่งตำราพิชัยสงครามของตนว่า “อันสงครามนั้น เป็นเรื่องสำคัญของประเทศชาติ เป็นแหล่งแห่งความเป็นความตาย เป็นเหตุแห่งการดำรงอยู่อยู่ดับสูญ จักไม่พินิจพิเคราะห์ไม่ได้” นี่เป็นการสะท้อนซึ่งความคิดที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของสงครามของกลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคม หรือเจ้าที่ดินกลุ่มใหม่ในยุคนั้น อันได้สอดคล้องกับความเรียกร้องต้องการของประวัติศาสตร์ที่ต้องใช้กำลังอาวุธโค่นล้มการปกครองของกลุ่มผลประโยชน์เก่า ซึ่งก็คือกลุ่มเจ้าทาสลงไปนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “夫鈍兵挫銳、屈力殫貨，則諸侯乘其弊而起，雖有智者，不能善其後矣。” (10)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “如果軍隊疲憊不堪、銳氣受挫、軍隊實力耗盡、國內物資枯竭，那麼諸侯就會機向我發起進攻，即使有智謀之士也無法挽救如此危局。” (11)

เสถียร : “อันอาวุธขาดความคมกล้า ขวัญทหารเสื่อมทราม กำลังร่ำพลกะปลกกะเปลี้ย และทรัพย์สินเงินทองฝืดเคือง (เมื่อมีอันเป็นไปเช่นนี้) ประเทศราชทั้งหลายก็จักฉวยโอกาสลุกฮือขึ้นทันที เบื้องนี้ ถึงแม้จะมีผู้ก่อปรดด้วยสติปัญญาเฉียบแหลมปานใดก็ไม่สามารถบริหารงานให้เป็นไปโดยราบรื่นได้” (34)

อริคม : “ถ้ากองทัพอ่อนล้า ขวัญสู้รบตกต่ำ เหล่าสามนครรัฐก็จะฉวยโอกาสแข็งข้อ หากตกอยู่ในสภาวะการณ์เช่นนี้ ถึงแม้มีปราชญ์ผู้ก่อปรดด้วยสติปัญญา ก็ไม่อาจแก้ไขวิกฤตการณ์” (23)

บุญศักดิ์ : “เมื่อกำลังเปลี่ยนขวัญทหารเสีย สูญสิ้นทั้งไพร่พลและเศรษฐกิจ เจ้า
ครองแคว้นอื่นจักฉวยจุดอ่อนเข้าบุกรุก แม้จะมีผู้เยี่ยมด้วยสติปัญญาที่สุดจะแก้ไขให้กลายเป็นดี”
(93)

ในตัวอย่างทั้งสามข้างต้น ต้นฉบับภาษาโบราณและบทแปลภาษาปัจจุบัน คำว่า “諸侯 zhūhóu” หมายถึง ประเทศราช ในฉบับแปลของเสถียร ใช้คำว่า ประเทศราช อธิคม ใช้คำว่า สามนตรัฐ และ บุญศักดิ์ ใช้คำว่า เจ้าครองแคว้นอื่น ทั้งสามสำนวนแปลตรงกันแต่อาจมีการปรับบทในการใช้คำบ้างเพื่อให้บทแปลนั้นอ่านง่ายขึ้น และทั้งสามสำนวนแปลตรงกับ(คำว่า 諸侯 zhūhóu)ในต้นฉบับ

ในภาษาจีนคำ “諸侯 zhūhóu” หมายถึง เมืองที่มีเจ้าผู้ครองเมืองของตนเอง แต่อยู่ภายใต้อำนาจควบคุมดูแล และคุ้มครองของพระมหากษัตริย์ของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งเจ้าเมืองประเทศราชนั้นมีหน้าที่ส่งเครื่องราชบรรณาการถวายเป็นประจำ และในเวลาเกิดศึกสงครามต้องเกณฑ์กำลังทหารเข้าร่วมกองทัพหลวงด้วย คำนี้ทำหน้าที่เป็นคำนาม ซึ่งตรงกันกับในฉบับแปลทั้งสามตัวอย่างที่เป็นคำนามชนิดที่เรียกว่า สมุหนาม ที่สมมติให้ ประเทศราช สามนตรัฐ และเจ้าครองแคว้น เป็นสมมติบุคคล คือกล่าวถึงสถานที่เหล่านี้เป็นผู้กระทำการฉวยโอกาสชิงข้อหรือบุกรุก สำหรับ สมุหนาม แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ประเภท ก. คำนามที่ทำหน้าที่แสดงหมวดหมู่ของสามานยนามและวิสามานยนาม ประเภท ข. คำนามที่เป็นชื่อของสถานที่หรือองค์กรต่างๆ แต่สมมติให้เป็นบุคคลขึ้นตาม ความนิยมของภาษา คือแทนที่จะให้หมายถึงสถานที่หรือองค์กรต่างๆ ตามรูปศัพท์ แต่เปลี่ยนความหมายให้เป็นกลุ่มคนผู้มีหน้าที่รับผิดชอบสถานที่หรือองค์กรนั้นๆ

การที่กองทัพจะเกรียงไกรได้นั้นไม่เพียงแต่จะมาจากผู้นำที่มีความเข้มแข็งเท่านั้น แต่รวมถึงประชาชน และกองทัพที่มีความเข้มแข็ง มีขวัญกำลังใจที่ดี เพราะถ้าหากวันใดที่ขวัญทหารลดน้อยถอยลงไป หรือเกิดความอ่อนล้า ไม่มีความมุ่งมั่นหรืออีกเหิมที่จะต่อสู้กับศัตรู นั้นก็หมายความว่า ประเทศกำลังเดินทางเข้าสู่หายนะ ประเทศในปกครองจะเกิดการชิงข้อ ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อประกาศอิสรภาพและชัยชนะ เมื่อนั้นบ้านเมืองก็จะเกิดวิกฤต จลาจล และเมื่อถึงเวลานั้นต่อให้มีผู้นำที่จิตใจเข้มแข็ง สติปัญญาเป็นเลิศสักเพียงไหนก็ไม่อาจต่อต้านความกล้าหาญอีกเหิมของประเทศราชต่าง ๆ ได้ ดังนั้นจากตัวอย่างจะสะท้อนให้เห็นความมั่นคงภายในประเทศว่าพื้นฐานที่สำคัญควรมาจากจิตใจที่มั่นคง เข้มแข็ง และอีกเหิม ดังนี้แล้วประเทศชาติจึงจะดำรงอยู่ได้

ในยุคที่ขุนโจรดำรงชีวิตอยู่ พลังงานการผลิตของสังคมต่ำมาก การคมนาคมขนส่งสะดวกเป็นอย่างยิ่ง เมื่อบวกกับขนาดของสงครามได้ขยายใหญ่ยิ่งขึ้น เพียงแต่ขยับตัวก็ “ต้องสิ้นเปลืองวันละพันตำลึงทอง” ถ้าหากปล่อยให้ยืดเยื้อไปก็จะ “สูญสิ้นทั้งไพร่พลและเศรษฐกิจ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลานั้นแคว้นต่างๆ กำลังผนวกดินแดนกันกินกันอย่างรุนแรง ถ้าหาก

สงครามยืดเยื้อต่อไปไม่สิ้นสุด ก็จะเกิดสถานการณ์อันตราย ซึ่ง “เจ้าครองแคว้นอื่นจักฉวยโอกาสเข้าบุกรุก” ได้ตลอดเวลา ในสภาพเช่นนี้การที่ขุนจื่อเสนอความคิดชี้้นำทำศึกชนะรวดเร็ว จึงมีเหตุผลที่แน่นอนของเขาอยู่ อย่างไรก็ตามก็ดี ต่อความสัมพันธ์ระหว่างชนะเร็วกับยืดเยื้อ ขุนจื่อไม่สามารถจะเชื่อมโยงทั้ง ๒ สภาวะนี้ให้สอดคล้องกันอย่างเป็นเอกภาพได้ ทั้งก็แยกความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทั้งหมดกับสถานการณ์เฉพาะส่วนได้ไม่แจ่มชัด ถือการชนะรวดเร็วเป็นหลักการทั่วไปแห่งการทหารอย่างหลวมๆ ซึ่งเป็นการมองปัญหาแต่ด้านเดียว

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “夫將者，國之輔也。輔周則國必強，輔隙則國必弱。” (20)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “將帥是國君的輔佐，輔佐得縝密周詳，國家就必然會強大，輔佐得有疏漏失當，國家就必然會衰弱。” (20)

เสถียร : “อันขุนพลก็เสมือนหนึ่งหลักชัยของประเทศ ถ้าหลักชัยนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วน ประเทศก็เข้มแข็ง หากมีคุณสมบัติขาดตกบกพร่อง ประเทศก็อ่อนแอ” (42)

อริคม : “แม่ทัพเสมือนหนึ่งหลักชัยของประเทศชาติ หากแม่ทัพมีคุณสมบัติครบถ้วน ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถประเทศชาติย่อมเข้มแข็ง หากแม่ทัพขาดคุณสมบัติอันพึงมี ไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดใจ ประเทศชาติย่อมอ่อนแอ” (31)

บุญศักดิ์ : “อันแม่ทัพนั้น คือผู้ค้ำจุนประเทศ ถ้าวอบคอบ บ้านเมืองจักเข้มแข็ง ถ้ายกพร่องบ้านเมืองจักอ่อนแอ” (105)

ในตัวอย่างทั้งสามข้างต้นแปลเหมือนกันว่า แม่ทัพ หรือเรียกว่า ขุนพล คำ “將帥 jiàngshuài” “將 jiàng” หมายถึง ประคอง นำ พา² “帥 shuài” หมายถึง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด³ นำมารวมกันได้คำว่า แม่ทัพ หรือเรียกว่า ขุนพล เป็นคำนามชนิดที่เรียกว่า สามานยนาม เป็นการแปลที่ไม่ปรับบท และแปลตรงกับต้นฉบับ วิสามานยนาม คือคำนามที่เป็นชื่อเฉพาะของ คน สัตว์ สถานที่ และสิ่งของ เป็นชื่อที่บัญญัติขึ้นสำหรับใช้เรียกชื่อเฉพาะลงไปว่าเป็นใครหรืออะไร

² เรียรชัย เอี่ยมวรเมธ, พจนานุกรม จีน-ไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพิทยา, 2546), หน้า 511.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1021.

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “孫子曰：昔之善戰者，先為不可勝，以待敵之可勝。不可勝在己，可勝在敵。” (24)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “孫子說：過去善於用兵作戰的人，總是首先創造自己不可戰勝的條件，然後等待可以戰勝敵人的機會。使不被敵人戰勝的主動權掌握在自己手中，能否戰勝敵人，在於敵人是否給以可乘之機。” (24)

เสถียร : “ปราชญ์ซุนวูกล่าวว่า ผู้เชี่ยวชาญการศึกในสมัยโบราณก่อนอื่นเขาต้องสร้างความเกรียงไกรแก่ตนเอง เพื่อคอยโอกาสที่จะเอาชนะข้าศึก ความพิชิตนั้นต้องอยู่ที่เรา แต่ความเอาชนะได้ต้องอยู่ที่ข้าศึก” (47)

อริคม : “แม่ทัพผู้สันทัดในการดำเนินสงคราม จะต้องทำให้ฝ่ายตนตั้งอยู่ในภาวะที่ข้าศึกไม่อาจเอาชนะได้ก่อน เพื่อรอโอกาสที่ข้าศึกตกอยู่ในภาวะที่ฝ่ายตนเองเอาชนะได้ การที่ข้าศึกไม่สามารถเอาชนะเราได้นั้น ขึ้นอยู่กับเรา การที่ข้าศึกตกอยู่ในภาวะที่เราเอาชนะได้ นั้น อยู่ที่ข้าศึกเอง” (34)

บุญศักดิ์ : “ผู้สันทัดการรบในอดีต จักทำให้ตนมีอาจพิชิตได้ก่อน เพื่อรอโอกาสข้าศึกจะถูกพิชิต มีอาจพิชิตเป็นฝ่ายตน ถูกพิชิตเป็นฝ่ายข้าศึก” (143)

ในตัวอย่างที่ 4 นี้ใช้คำ ข้าศึก “敵人 dírén” แปลตรงกับต้นฉบับและแปลตรงกันทั้งสามสำนวนโดยไม่มีกรปรับคำแต่อย่างใด ซึ่งคำว่า ข้าศึก ยังสามารถเรียกได้อีกคำว่า ศัตรู ซุนจื่อได้ให้คำอธิบายเรื่องการรบของกองทัพว่า จะต้องทำให้ตนเอง “ตั้งอยู่ในฐานะไม่พ่ายแพ้” ซึ่งจุดนี้ซุนจื่อจึงได้นำเสนอความคิดขึ้นว่าการรบ ซึ่ง “จักทำให้ตนมีอาจพิชิตได้ก่อน เพื่อรอโอกาสข้าศึกจะถูกพิชิต” เขาเห็นว่า หากต้องการช่วงชิงให้ได้ชัยชนะในสงคราม ก่อนอื่นจะต้องทำให้ตนเองตั้งอยู่ในฐานะไม่แพ้ และรอเวลาที่ข้าศึกให้พ่ายไป

ซุนจื่อเห็นว่าจะสามารถทำขั้นตอน “จักทำให้ตนมีอาจพิชิตได้ก่อน” กุมอำนาจการเป็นฝ่ายกระทำอยู่ในมือของตนนั้น จะทำได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับกร “จรรโลงไว้ซึ่งมรรค (หมายถึงการสร้างเงื่อนไขต่าง ๆ ทุกวิถีทาง เพื่อให้ได้รับชัยชนะ) และกฎระเบียบ” พยายามคิดหากลอบายอย่างเต็มที่ ก็สามารถ “กำหนดชัยชนะหรือพ่ายแพ้ก็ได้” แต่ข้าศึกก็มีช่องโหว่ให้ฉกฉวยหรือไม่ ฝ่ายเราจะได้ชัยชนะจากข้าศึกหรือไม่ยังอยู่ที่ข้าศึก ฉะนั้น ซุนจื่อจึงกล่าวว่า “ผู้สันทัดในการรบอาจทำให้ตนมีอาจพิชิตได้ แต่ก็ไม่อาจทำให้ข้าศึกจะต้องถูกพิชิต” อย่างไรก็ดี ขอเพียงแต่ว่า ก่อนอื่นจะต้องทำให้ตนตั้งอยู่ในฐานะที่ไม่แพ้ ความเป็นไปได้ในการรอคอยข้าศึกให้แพ้ไปก็มักจะดำรงอยู่เสมอ

ความคิดชี้้นำการรบของซุนจื๊อข้อนี้ เน้นให้ถือกำลังที่แท้จริงของตนเองเป็นพื้นฐาน ไม่ปล่อยโอกาสรบใดๆที่สามารถรบชนะให้ผ่านไป มีความมั่นคงแน่นอน พร้อมทั้งเตรียมเอา การเอางาน ด้วยเหตุนี้เอง ความคิด “ฝ่ายชนะรู้ว่าชนะก่อนจึงออกรบ” ของซุนจื๊อ จึงได้รับความสนใจอย่างสำคัญของนักทหารทั้งหลายตลอดเวลาที่ผ่านมา

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故善出奇者，無窮如天地，不竭如江河。終而復始，日月是也。死而復生，四時是也。” (31)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以善於運用奇兵的人，其戰術的變化就像天地變化一樣無窮無盡，像江河一樣永不枯竭。終而復始，像日月起落運行一樣；死而復生，像四季更迭往復無窮一樣。” (32)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น ผู้เจนจัดการยุทธวิธีพลิกแพลง วิธีการของเขาจะไม่รู้อัปจน ตั้งดินฟ้าอันไม่รู้จักสิ้นสูญ จักไม่รู้หมดสิ้นดุจแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย พอจบแล้วก็เริ่มใหม่ เช่นเดือนตะวันที่ตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วก็ผุดเกิด เช่นการหมุนเวียนทั้งฤดูกาลทั้ง๔” (54)

อริคม : “ผู้สันทัดในการใช้ยุทธวิธีรบนอกแบบ จะสามารถพลิกแพลงยุทธวิธีสู้รบได้อย่างไม่อัปจนดุจฟ้าดินไร้ขอบเขต ไม่สิ้นสุดดุจแม่น้ำลำธารไม่แห้งขอด จบแล้วเริ่มใหม่ดุจสุริยันจันทราตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วฟื้นชีพดุจฤดูกาลหมุนเวียนผันเปลี่ยน” (37)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นผู้สันทัดการรบพิสดาร จักไร้สิ้นสุดดุจฟ้าดิน จักมีเหือดแห้งดุจสายน้ำ จักหยุดหรือหวนรบดุจเดือนตะวัน จักตายหรือกลับฟื้นดุจฤดูกาล” (169)

การแปลในตัวอย่างที่ 5 นี้ ทั้งสามสำนวนได้ให้ความหมายของคำ “日月 riyue” และ “四季 siji” ได้ตรงกันกับต้นฉบับ ส่วนเปรียบเทียบทั้งสามสำนวนแปลตรงกันแต่มีการปรับคำเล็กน้อย ซึ่งวิธีการปรับคำของทั้งสามได้ใช้การหลากคำ* เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำๆ กัน ซึ่งคำ “日月” เสถียรใช้คำว่า เดือนตะวัน อริคมใช้คำว่า สุริยันจันทรา สมศักดิ์ใช้คำว่า เดือนตะวัน ส่วนคำ “四季” เสถียรใช้คำว่า ฤดูกาลทั้ง๔ อริคมใช้คำว่า ฤดูกาล ตรงกับสมศักดิ์ที่ใช้คำว่า ฤดูกาลเช่นกัน

* การหลากคำ หมายถึง การใช้คำไวพจน์ หรือคำที่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำๆ กัน เช่นเลือกคำว่า สมร นางคราญ นางราม เอออร์ เออวบาง จอมสวาท บังอร นุช โฉมฉาย แทนในความหมายว่า “นาง”

ขุนจื่อเห็นว่า แม่ทัพผู้มีสติปัญญาสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีรบเป็นพิสดารหรือสามัญได้ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ศึก เหมือนดั่ง “จ๊กไร้สิ้นสุดจุดฟ้า จ๊กมิเหือดแห่งจุดสายน้ำ” มักจะสันทัดในการใช้วิธีรบพิสดาร ตีข้าศึกให้พ่ายไป

ขุนจื่อก็เล็งเห็นถึงความสำคัญของ “สามัญและพิสดาร” เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ “พิสดาร” เขากล่าวว่า “อันการรบนั้น สู้ศึกด้วยรบสามัญ ชนะด้วยรบพิสดาร” ซึ่งก็หมายความว่า การรบนั้นที่สำคัญอาศัยเอาชนะด้วยการรบพิสดาร ขุนจื่อเห็นว่า “สถานะศึกมีเพียงสามัญและพิสดาร” ซึ่งความสัมพันธ์ ระหว่าง “สามัญ” กับ “พิสดาร” ก็พัวพันกันเกี่ยวพันกันและกัน “พิสดาร” อาจแปรเปลี่ยนเป็น “สามัญ” “สามัญ” ก็อาจแปรเปลี่ยนเป็น “พิสดาร” ได้ ดังที่ว่า “สามัญและพิสดารพลิกผันจึงเห็นมีรู้จบ” เขาเห็นว่า แม่ทัพผู้มีสติปัญญาสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีรบเป็นพิสดารหรือสามัญได้ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ศึก เหมือนดั่ง “จ๊กไร้สิ้นสุดจุดฟ้าดิน จ๊กมิเหือดแห่งจุดสายน้ำ” มักจะสันทัดในการใช้วิธีรบพิสดาร ตีข้าศึกให้พ่ายไป

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง “รบพิสดารที่ซู่เก้อ” ที่แสดงถึง การรบนั้น สู้ด้วยการรบสามัญ ชนะด้วยรบพิสดาร

ฤดูใบไม้ร่วง ๗๐๗ ปีก่อน ค.ศ. โจวหวนกงแห่งราชวงศ์โจวตะวันตกมีบัญชาให้แคว้นฉิน แคว้นฉ่าย และแคว้นอู่ ส่งกำลังไปปราบแคว้นจิ้น เพราะแคว้นจิ้นกระด้างกระเดื่อง ไม่ยอมส่งบรรณาการให้แก่ราชสำนักโจวมาช้านานแล้ว และตั้งให้ก่วงหลงหลินผู้นำทัพของแคว้นฉ่ายและอู่เป็นแม่ทัพปีกขวา โจวกงเจเจียนนำทัพแคว้นฉินเป็นแม่ทัพปีกซ้าย ส่วนหวนกงเองบัญชาทัพหลวง ทั้งสามทัพกรีธาไปยังแคว้นจิ้นอย่างเอิกเกริก ดู่ฮี้กั้วเหี้ยมหาญยิ่งนัก

จิ้นกวงกงแห่งแคว้นจิ้นทราบข่าวว่า หวนกงนำทัพมาปราบด้วยตนเองก็เรียกประชุมขุนนางเพื่อปรึกษาหาทางรับมือ ขุนนางผู้ใหญ่จื่อหยวนเสนอความเห็นด้วยความมั่นใจว่า “สามทัพของโจวหวนกง เอากองทัพหลวงไว้กลางอยู่ข้างหน้าเป็นรูปหัวหอกตามการตั้งแนวรบแบบเก๋า การรบของเราในครั้งนี้ ควรจะเปลี่ยนวิธีรบของบรรพบุรุษไปเสีย ให้ทัพหลวงอยู่ข้างหลังสองปีกอยู่หน้า กลายเป็นรูปสามง่าม เพื่อโอบตีทัพของโจว ดังนั้นก็ต้องได้ชัยชนะเป็นมั่นคง จื่อหยวนพูดถึงตอนนั้นก็สังเกตเห็นจิ้นจวงกงและขุนนางคนอื่น ๆ ต่างมองหน้ากันเลิกลักจื่อหยวนจึงรีบพูดต่อไปว่า “การรบคราวนี้จะต้องลงมือจากจุดอ่อนของข้าศึกก่อน ฉินเป่าเจ้าครองแคว้นฉินเพ็ดถิวแก่กรรมไปไม่นาน ฉินถ้อเข้าครองแคว้นคนปัจจุบันก็เพิ่งฆ่าพี่ชายของตนตายเพื่อแย่งสมบัติ คนในแคว้นต่างไม่พอใจ สถานการณ์ภายในไม่สงบคราวนี้ถูกบีบให้ออกรบ เหล่าไพร่พลคงจะไม่มีกำลังใจสู้รบ หากเรานุกตีทางปีกซ้ายทัพฉินคงจะแตกถอย อันจะกระทบถึงกองหลวงเมื่อกองทัพหลวงปั่นป่วนเสียแล้ว ปีกขวาซึ่งเป็นทัพฉ่ายและอู่ก็ยากที่จะยืนหยัดอยู่ต่อไปได้ ก็คงจะหนีเตลิดไป เมื่อปีกทั้งสองแตกถอยไปแล้ว เราก็รวมศูนย์กำลังกระหน่ำตีทัพหลวงแต่อย่างเดียว เช่นนี้แล้วจะไม่ได้รับชัยชนะได้อย่างไร”

เมื่อได้ฟังเหตุผลเช่นนั้น เงินจวงกงกับขุนนางทั้งหลายก็เห็นชอบด้วยความโล่งใจ เมื่อ กองทัพเงินเตรียมการพร้อมสรรพ กองทัพของโจว ล้ำชายแดนเข้ามา ทัพเงินจึงยกปะทะทั้ง สามทัพที่เมืองซู่เกอ เมื่อทั้งสองฝ่ายเผชิญหน้ากันโจวหวงกงกำลังพิจารณาดูการตั้งรับของฝ่าย เงิน ครั้งจะออกคำสั่งให้เข้าโจมตีก็เห็นธงใหญ่ในทัพเงินโบกสะบัดไปมา ครั้นแล้วปีกซ้ายขวา ของกองทัพเงินก็ออกบุกตะลุยไปทางสองปีก รถรบนำหน้า ไพร่พลตามหลัง ขบวนทัพเป็น ระเบียบ ทุกคนและม้าศึกคะนอง เสียงฆ้องกลองก็ดังสนั่นไป ทัพเงินไม่มีจิตใจสู้รบอยู่แล้ว พอเห็นทัพเงินบุกตีเข้ามาอย่างดุเดือดก็พากันแตกหนี ส่วนทางปีกขวาซึ่งเป็นทัพจ่ายและอยู่ ถูกตะลุยอย่างไม่ลืมหูลืมตาก็ตกย่นจนควบคุมไม่อยู่ โจวหวงกงเห็นทั้งสองปีกถูกตีถอยไป ดังนั้นก็ร้อนใจ กำลังจะบัญชาจากองทัพหลวงให้ออกไปช่วยปะทะไว้ แต่ทัพเงินสองปีกก็ฮือฮา กันดีโอบเข้ามา ทางด้านหน้ากองทัพหลวงของเงินก็บุกอย่างรุนแรง จึงทำให้ทัพเงินพ่ายแพ้ไป ในที่สุด

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故形人而我無形，則我專而敵分。我專為一，敵分為十，是以十攻其一也，則我眾敵寡。能以眾擊寡者，則吾之所與戰者約矣。” (39)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以，誘使敵軍暴露形迹而我軍處於隱蔽狀態，這樣我軍的兵力就可以集中而敵軍的兵力就會分散。我把兵力集中在一點，而敵人分散在十處，就相當於我軍以十倍的兵力攻擊敵人，這樣就出現我眾敵寡的態度。能做到以眾擊寡，是因為與我軍直接交戰的敵軍少了的緣故。” (40)

เสถียร : “ฉะนั้น จึงให้ศัตรูเป็นฝ่ายเปิดเผย ส่วนเราไม่สำแดงร่องรอยให้ ประจักษ์ กระนั้นฝ่ายเรารวม แต่ศัตรูแยก เรารวมเป็นหนึ่ง ศัตรูแยกเป็นสิบ เท่ากับเราเอาสิบเข้า ตีหนึ่ง เมื่อกำลังฝ่ายเรามากแต่ศัตรูน้อย การที่เอากำลังมาจู่โจมกำลังน้อย สิ่งที่เราจะจัดการกับ ข้าศึกก็ง่ายดาย” (62)

อริคม : “ดังนั้นเรากำหนด ‘ลักษณะ’ ข้าศึกได้แต่เราไว้ ‘ลักษณะ’ จึงสามารถ รวบรวมกำลังฝ่ายเรา แบ่งแยกกำลังฝ่ายข้าศึกเรารวมเป็นหนึ่ง ข้าศึกแยกเป็นสิบ เท่ากับเราใช้ สิบโจมตีหนึ่งจึงสามารถสร้างสภาวะการณ์ที่เรามีกำลังมากและข้าศึกมีกำลังน้อย กองทัพที่สกัด ในการใช้กำลังมากตีกำลังน้อย จะสามารถจำกัดกำลังฝ่ายข้าศึก” (42)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น ให้ข้าศึกเผยรูปลักษณะแต่เราไว้รูปลักษณะ เราจึงรวมศูนย์ แต่ ข้าศึกกระจาย เรารวมเป็นหนึ่ง ข้าศึกกระจายเป็นสิบ เอาสิบไปตีหนึ่งของข้าศึกเราก็มากแต่ ข้าศึกน้อย เมื่อเอามากไปตีน้อย ผู้ที่เรารบด้วยก็มีจำกัด” (185)

การแปลในตัวอย่างที่ 6 นี้ ทั้งสามสำนวนได้ใช้คำว่า “狀態 zhuàngtài” ได้ตรงกับต้นฉบับ โดยมีการปรับการใช้คำในสามสำนวน เสถียรใช้คำว่า ร่องรอย อธิคมใช้คำว่า ลักษณะ บุญศักดิ์ใช้คำว่า รูปลักษณะ ซึ่งทั้งสามฉบับให้ความหมายตรงกันในการทำให้เข้าถึงแสดงรูปลักษณะหรือร่องรอยโดยที่ฝ่ายเราไม่ได้ทำการเปิดเผยเพื่อลวงเข้าถึง

ซุนจื่อเห็นว่า “กระทำต่อผู้อื่นใช้ถูกผู้อื่นกระทำ” และ “เรารวมศูนย์แต่เข้าถึงกระจาย” ผู้สันตการชั้นนำสงครามสามารถอาศัยความพยายามทางอติวิสัย* ช่วงชิงให้ได้มาซึ่งอำนาจ การเป็นฝ่ายกระทำ เคลื่อนย้ายเข้าถึงโดยมิใช่ถูกเข้าถึงเคลื่อนย้าย ดังเช่นหลอกลวงเข้าถึงด้วยวิธีการให้เข้าถึง “เผยแพร่ลักษณะการรบ” ต่างๆนานา เพื่อปกปิดความมุ่งหมายแห่งการปฏิบัติการของตนเอง ซึ่งสามารถจะแยกกระจายเข้าถึงแต่รวมศูนย์กำลังของตนเอง ทำจนถึงขั้น “เรารวมเป็นหนึ่งใน เข้าถึงกระจายเป็นสิบ” กระทั่งทำให้เข้าถึง “เตรียมทุกด้าน ทุกด้านก็น้อย” ตกอยู่ในภาวะเป็นฝ่ายถูกกระทำ และฝ่ายตน “พึงดีเข้าถึงที่มีอาจหนุนช่วย”

ตัวอย่างที่ 7

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故五行無常勝，四時無常位，日有短長，月有死生。” (43)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以，用兵作戰就像金、木、水、火、土相生相克，沒有哪個常勝；春、夏、秋、冬四季依次交替，沒有哪個季節固定不移，白天有短有長，月亮有缺有圓，永遠處於變化之中。” (43)

เสถียร : “ฉะนั้น ในกองธาตุทั้ง๕ ย่อมไม่มีธาตุใดชนะเป็นเยี่ยมในที่สุด (เช่น ธาตุไฟ แพ้ธาตุน้ำ แต่ธาตุน้ำแพ้ธาตุดิน ฯลฯ ผู้แปล) ฤดูกาลทั้ง ๔ ย่อมไม่มีตำแหน่งที่แน่นอน แสงตะวันย่อมมีสั้นยาว (ตามฤดูกาล) ดวงจันทร์ย่อมมีขึ้นบัพธ์แรมบัพธ์ (ดังเช่นการศึกษาซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวนั้นแล)” (66)

อธิคม : “ธาตุทั้งห้า ไม่มีธาตุใดชนะเสมอ (ธาตุทั้งห้าให้กำเนิดและข่มซึ่งกันและกัน) สี่ฤดูหมุนเวียนเคลื่อนคลาด กลางวันมีสั้นยาว พระจันทร์มีเต็มมีเว้า” (44)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น ห้าธาตุจึงไม่มีธาตุใดชนะตลอดกาล สี่ฤดูก็ไม่อยู่คงที่เสมอไป ดวงตะวันมีสั้นมียาว ดวงเดือนก็มีขึ้นมีแรม” (186)

* อติวิสัย หมายถึงมุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคล โดยเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความเชื่อ หรือความต้องการ อาจหมายถึงแนวความคิดส่วนบุคคลที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งตรงข้ามกับความรู้และความเชื่อที่มีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริง อติวิสัยเป็นทัศนะที่มีความเชื่อว่า การมีอยู่ หรือ ความจริงของสิ่งสิ่งหนึ่งอยู่กับตัวเราเองเป็นคนตัดสิน

“金 jīn、木 mù、水 shuǐ、火 huǒ、土 tǔ” คือทอง ไม้ น้ำ ไฟ ดิน เรียกว่า “五行 wǔxíng” คือธาตุทั้งห้า ทั้งสามส่านวนแปลตรงกับต้นฉบับ และแปลตรงกันทั้งสามส่านวนแปลสิ่งเพิ่มเติมคือคำ ธาตุทั้ง๕ ของเสถียรจะมีลักษณะนามคำว่า กอง วางไว้ข้างหน้าเพื่อให้เห็นว่าธาตุทั้ง๕ รวมกลุ่มกันไม่มีธาตุใดชนะเป็นเยี่ยมในที่สุด

บรรพบุรุษชาวจีนแต่โบราณได้เรียนรู้และศึกษาหลักการของธาตุทั้ง 5 บนโลกมนุษย์จนแตกฉาน และพบว่าธาตุสำคัญทั้ง 5 ธาตุ อันได้แก่ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุทอง และธาตุน้ำ ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ต่างก็เป็นตัวก่อให้เกิดให้แก่กัน ในขณะที่เดียวกันก็สามารถทำลายล้างซึ่งกันและกันได้

เนื่องจากธาตุทั้ง 5 มีการก่อเกิดและทำลายล้างกันอย่างเป็นวัฏจักรโดยเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เราสามารถพิสูจน์ได้ว่า สัจธรรมของการก่อเกิด และทำลายกันเกิดขึ้นจาก ธาตุไม้ เมื่อรวมตัวกันก็จะก่อเกิดธาตุไฟ หรืออธิบายกันอย่างง่าย ๆ ว่า เราสามารถนำไม้ไปเป็นเชื้อเพลิงเพื่อจุดไฟได้นั่นเอง ต่อจากนั้นเมื่อธาตุไฟ ลูกไหม้จนหมดลงแล้ว ก็จะก่อเกิดธาตุดิน หรือขี้เถ้า นั่นเอง ในขณะเดียวกัน ธาตุดิน เมื่อรวมตัวกันนานๆก็จะอัดตัวกันกลายเป็น ธาตุทอง หรือกล่าวได้ว่า เราสามารถขุดพบสินแร่หรือแร่ธาตุต่างๆจากภายในพื้นโลกนั่นเอง และ ธาตุทองเมื่อหลอมละลายก็จะกลายเป็นธาตุน้ำ สำหรับ ธาตุน้ำ อธิบายได้ง่าย ๆ ว่า ใช้เป็นอาหารสำหรับต้นไม้บนพื้นโลกแห่งนี้ นั่นคือต้นไม้เติบโตได้ด้วยน้ำนั่นเอง

ในขณะเดียวกันตามความเชื่อของคนไทย ชีวิตประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 อย่าง คือ ร่างกายและจิตใจ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ในส่วนของร่างกายก็คือการผสมกันของธาตุพื้นฐานทั้งสี่ ได้แก่ ไฟ ดิน ลม และน้ำ สามารถอธิบายดังนี้

ไฟ คือ พลังงาน ความร้อน การเผาผลาญ ความไม่อยู่นิ่ง แสงสว่าง การกำจัดความมืด ผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากธาตุไฟสูง จะเต็มไปด้วยพลังใจตัวเอง มีความเร้าร้อนทะเยอทะยาน นิสัยมักโกรธ ใจร้อน บางครั้งอาจขว้างปาทำลายตัวเอง ผู้อื่น หรือสิ่งของ อยู่ไม่นิ่ง จับจด ฟุ้งซ่าน เฉลียวฉลาด มองเห็นแนวทางแก้ไขในสิ่งต่างๆ ได้ง่าย

ดิน คือ ภาวะรองรับสิ่งอื่นๆ หนักแน่น เกะตัวเป็นกลุ่มก้อน คงทน ยากที่จะทำลายได้ ผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากธาตุดิน จะมีน้ำใจกว้างขวาง เป็นที่พึ่งของผู้อื่นในความเป็นอยู่ได้ มีจิตใจหนักแน่น ไม่ค่อยหวั่นไหวในสิ่งต่างๆ อดทน เข้มแข็ง ทรหด

ลม คือ สิ่งที่เคลื่อนไหว กระจายไปทั่วสารทิศ พัดไปพัดมา แปรปรวน ยากที่จะควบคุมให้อยู่หนึ่งได้ ผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากธาตุลม จะมีเสรีภาพในตัวเองสูง ไม่อยู่ในอำนาจของใคร อารมณ์แปรปรวนไม่แน่นอน เคาใจได้ยาก ฟุ้งซ่าน จับจด เอาใจยาก

น้ำ คือ เอิบอาบ ไหลลงสู่เบื้องต่ำ เกาะตัวเป็นหนึ่งเดียว และแยกย่อยได้ ชุ่มชื้น เย็น ปรับตัวไปตามสภาพที่อยู่ เปลี่ยนสถานะเป็นของแข็งหรือระเหยกลายเป็นไอได้ ผู้ได้รับอิทธิพลจากธาตุน้ำ จะมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ค่อยแสดงออก หนึ่งๆ เจียบๆ ปรับตัวได้เก่ง ให้ความสุขสดชื่นต่อผู้อยู่ใกล้

อนึ่ง ธาตุไฟเข้ากันได้กับธาตุดิน ขณะที่ธาตุดินเข้ากันได้กับธาตุน้ำ นั่นคือ ไฟกับลม และดินกับน้ำจะมีส่วนเกี่ยวพันแก่กันและกัน นัยตรงกันข้าม ธาตุไฟขัดกับธาตุน้ำ ขณะที่ธาตุดินขัดกับธาตุดิน นั่นคือ ไฟกับน้ำ และดินกับลม จะมีส่วนทำลายแก่กันและกัน

ตัวอย่างที่ 8

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “《軍政》曰：“言不相聞，故為金鼓；視不相見，故為旌旗。”夫金鼓旌旗者，所以一人之耳目也。” (49)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “《軍政》裡說：“作戰時用話語傳遞指揮信息是難以聽到的，所以設置了金鼓來充當指揮作戰、傳遞信號的工具；作戰時用動作來指揮會看不清或看不見，所以用旌旗來指揮作戰。”金鼓和旌旗都是用來統一士兵的視聽、統一作戰行動的。” (49)

เสถียร : “ตำราการทหารกล่าวไว้ว่า “ด้วยเหตุไม่สามารถยินศัพท์สำเนียงที่พูด จึงลั่นฆ้องเกร์ ด้วยเหตุที่ไม่สามารถแลเห็นกันจึงให้อาณัติสัญญาณธวัช” อันการฆ้องกลอง และใช้ธวัชนั้นก็เพื่อรวมหมู่ตา (ทั้งกองทัพ) ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง” (71)

อริคม : “ในคัมภีร์ “การนำทัพ” (จวินเจิ้ง) มีความตอนหนึ่งว่า “ขณะทำศึก ต้องใช้ฆ้องกลอง เพราะการสั่งด้วยวาจา หูไม่ได้ยิน ต้องใช้ธงทิว เพราะการสั่งด้วยมือไม้ ตา มองไม่เห็น” รบกลางคืน ส่วนใหญ่จะใช้ฆ้องกลอง รบกลางวัน ส่วนใหญ่จะใช้ธงทิว ฆ้องกลองธงทิวจึงมีไว้เพื่อบัญชาการกองทหารสู้รบอย่างเป็นเอกภาพ” (46)

บุญศักดิ์ : “ตำราการทหาร” กล่าวว่า “ส่งเสียงไม่ได้ยินจึงใช้ฆ้องกลอง แลมองมิได้เห็นจึงใช้ธงทิว” อันฆ้องกลองและธงทิวนั้นเพื่อให้หมู่ตาไพร่พลเป็นหนึ่งเดียว ” (228)

ในตัวอย่างนี้เสถียร แปลคำ “軍政 jūnzhèng” ว่าตำราการทหาร ตรงกับต้นฉบับและตรงกันทั้งสามสำนวน อริคมเปลี่ยนจากคำว่า ตำรา เป็นคำว่า คัมภีร์ จากคำว่า การทหาร เป็น คำว่า การนำทัพ ซึ่งมีความหมายเหมือนกันกับ ตำราการทหาร เพียงแต่ใช้วิธีการหลากคำ บุญศักดิ์ใช้คำว่า ตำราการทหาร เช่นเดียวกับเสถียร ดังนั้นคำว่า ตำราการทหาร ของทั้งสามสำนวนใช้ในความหมายเดียวกันและเป็นคำนามประเภท วิสามานยนาม

ตัวอย่างที่ 9

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “涂有所不由，軍有所不擊，城有所不攻，地有所不爭，君命有所不受。” (54)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “有的道路可以不從那裡經過，有些敵軍不可以攻擊，有些城池不可以占令，有些地域不可以爭奪，君主的命令有時可以不接受。” (55)

เสถียร : “บางวาระอาจไม่เดินทัพตามเส้นทางที่ควรเป็นไปและอาจจะไม่ตีทัพเข้าศึกบางกองบางหน่วย เมืองด่านของข้าศึกบางแห่งเราก็ไม่เข้าโจมตี บางถิ่นบางที่ เราไม่เข้ายุทธแย้งชิงชัยด้วย บางครั้งพระบรมราชโองการก็ไม่ฟังรับสนองเสมอไป (เพราะผู้เป็นขุนพลจะต้องปฏิบัติกรรบ ให้สมคล้อยตามรูปการสงครามโดยเสรี)” (76)

อริคม : “ไม่ควรเดินทัพบนเส้นทางบางแห่งที่น่าเดิน ไม่ควรโจมตีข้าศึกบางกองที่น่าตี ไม่ควรบุกเมืองบางแห่งที่น่าบุก ไม่ควรยึดพื้นที่บางแห่งที่น่ายึด และบางครั้งก็ไม่ฟังสนองราชโองการ” (49)

บุญศักดิ์ : “เส้นทางบางสายไม่ผ่าน กองทัพบางกองไม่ตี หัวเมืองบางเมืองไม่บุก ชัยภูมิบางแห่งไม่ชิง โองการบางอย่างไม่รับ” (251)

ทั้งสามตัวอย่างแปลคำ “君主的命令 jūnzhǔ de mìnglìng” คำสั่งของพระราชชาติตรงกับต้นฉบับ และตรงกันทั้งสามสำนวน คำว่า ราชโองการ คำสั่งราชการของพระราชชาติเรียกว่า พระราชโองการ หรือ พระบรมราชโองการ ซึ่งในที่นี้ซุนจื่อได้กล่าวไว้ว่า เพื่อป้องกันแม่ทัพมิให้ต้องได้รับความพราชัยเพราะนำหลักการไปใช้อย่างตายตัว ซุนจื่อจึงเสนอความเห็นอย่างแจ่มชัดว่า “เส้นทางบางสายไม่ผ่าน กองทัพบางกองไม่ตี หัวเมืองบางเมืองไม่บุก ชัยภูมิบางแห่งไม่ชิง โองการบางอย่างไม่รับ” ซึ่งในที่นี้ได้รวมถึงการเรียกร้องให้แม่ทัพแก้ไขปัญหาลักษณะแปลก ตลกดจนทัศนะ “มีสิ่งที่ไม่ทำ จึงจะมีสิ่งที่ทำได้” และ “เมื่อมีสิ่งที่ควรเอา จึงจำต้องมีสิ่งที่ไม่เอา” เมื่อแม่ทัพอยู่ในสนามรบ แม่ทัพผู้นั้นมีสิทธิ์ตัดสินใจได้อย่างเต็มที่โดยดูตามสถานการณ์ความเหมาะสม ว่าสถานที่แห่งนั้นควรเข้าไปทำการรบหรือไม่ เวลาไหนที่ควรรบ เวลาไหนไม่ควรรบ หรือแม้กระทั่งคำสั่งของพระราชชาติเอง ถ้าไม่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ แม่ทัพก็มีสิทธิ์ที่จะไม่ฟังได้

ซุนจื่อเห็นว่า เพื่อบรรลุจุดประสงค์ของยุทธการที่กำหนดไว้ต่อเป้าหมายที่ไม่มีความสำคัญต่อสถานการณ์โดยรวม ก็ควรจะไม่ตี ไม่บุก ไม่ชิง “อย่างเด็ดเดี่ยว” ดังนี้ จึงจะสามารถบรรลุซึ่งเป้าประสงค์ของยุทธการนั้นๆ ได้ “การคำนึงถึงผู้ฉลาด จึงใคร่ครวญทั้งผลดีผลเสีย” นี่เป็นความคิดสำคัญอีกประการหนึ่งที่ซุนจื่อได้เสนอไว้ในบทนี้ เขาเรียกร้องแม่ทัพจะต้องมองปัญหาอย่างรอบด้าน สถานการณ์ที่เป็นประโยชน์ จะต้องมองเห็นด้านที่ไม่เป็น

ประโยชน์ ในเงื่อนไขที่ไม่เป็นประโยชน์ จะต้องมองเห็นด้านที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ จึงจะสามารถเสาะหาผลประโยชน์ได้ หลีกเลี้ยงภัยอันตราย ป้องกันล่วงหน้าได้

ตัวอย่างที่ 10

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “敵卑而益備者，進也；敵強而進驅者，退也。輕車先出居其側者，陳也；無約而請如者，謀也。” (65)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “敵人使者的言辭謙卑卻又在加緊戰備，是準備要進攻作戰；敵人使者的言辭強硬而軍隊又做出前進姿態的，是準備要撤退；敵人的輕車先出動並且部署在兩側的，是在布置作戰的陳勢；敵人事先沒有約定而突然前來講和，是其中另有陰謀。” (67)

เสถียร : “(ถ้าข้าศึกส่งทูตมาติดต่อกัน) วาจากล่อมแต่เร่งรัดในการเตรียม แสดงว่าจะมีการรุก ถ้าพาที่อหังการมีท่วงทีประหนึ่งจะตะลุมบอนด้วย แสดงว่าจะถอนทัพ ถ้าขอสงบศึกด้วยวจา มิได้มีหนังสือรับรองเป็นกิจจะลักษณะแสดงว่า เป็นกลศึก” (86)

อริคม : “ข้าศึกถ้าส่งทูตมาเจรจาด้วยที่ทำนอบน้อมขณะเร่งเสริมกำลังเตรียมสู้รบ แสดงว่าจะบุกโจมตี ถ้าส่งทูตมาเจรจาด้วยที่ทำแข็งกร้าวขณะที่กองทหารทำที่จะบุก แสดงว่าเตรียมถอนทัพ ถ้าให้รถศึกออกหน้า พลเดินเท้าขนานข้าง แสดงว่าจะแปรขบวนทัพ ถ้าขอสงบศึกโดยไม่คิดทำสัญญา แสดงว่าเป็นอุบาย” (53)

บุญศักดิ์ : “วจา นอบน้อมแต่เพียบพร้อมศึกคัก เพราะมีแผนบุก วจา แข็งกร้าวทำประชิดติดพัน เพราะเตรียมจะถอย รดรบนำหน้า แยกเป็นปีกกา เพราะเตรียมสู้รบ ขอเจรจาสันติโดยมิได้นัดหมาย เพราะมีอุบาย” (270)

ทั้งสามตัวอย่างแปลคำ “陰謀 yīnmóu” ว่า กลศึก อุบาย ได้ตรงกับต้นฉบับภาษาจีน และเปรียบเทียบในสามสำนวนแปลตรงกันแต่ใช้คนละคำในการแปล เสถียร ใช้คำว่า กลศึก ซึ่งหมายถึง การลวงหรือล่อลวงให้หลงหรือให้เข้าใจผิด เพื่อให้ฉงนหรือเสียเปรียบ อริคมกับบุญศักดิ์ใช้คำว่า อุบาย เหมือนกัน มีความหมายถึง วิธีการอันแยบคาย เล่ห์กล เล่ห์เหลี่ยม

ในเรื่อง อุบาย หรือกลศึกนี้ ชุนจื่อให้ความสำคัญแก่การ “วินิจฉัยข้าศึก” เป็นอันมาก เขาเรียกร้องให้สังเกตสภาพข้าศึกอย่างละเอียดถี่ถ้วน และสันทัดในการวินิจฉัยอย่างถูกต้องต่อสิ่งบอกเหตุต่างๆ เขาได้ประมวลวิธีการวินิจฉัยสภาพข้าศึกบางประการจากประสบการณ์ที่เป็นจริงของตัวเอง เช่น “ข้าศึกไกลแต่เจียบ เพราะได้ชัยภูมิ อยู่ไกลแต่ทำรบ เพราะล่อให้ประชิด” “วจา นอบน้อม แต่เตรียมพร้อมศึกคัก เพราะมีแผนบุกวจา แข็งกร้าวทำประชิดติดพัน เพราะ

เตรียมจะถอย” เป็นต้น วิธีการเหล่านี้ แม้จะโบราณและง่าย ๆ ทว่าก็มีสาระที่เป็นวิชาวิธีซึ่งวินิจฉัยความมุ่งหมายของข้าศึกโดยผ่านปรากฏการณ์อยู่ในตัว

ตัวอย่างที่ 11

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “微乎微乎，至於無形；神乎神乎，至於無聲，故能為敵之司命。” (38)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “微妙啊微妙，竟然見不到一點形迹；神奇啊神奇，居然漏不出一點消息。這樣，就能成為敵人命運的主宰者。” (38)

เสถียร: “มันช่างแสนพิสดารยิ่งหนอ ถึงแก่ไม่สำแดงรูปลักษณะให้เห็น มันช่างมหัศจรรย์เหลือล้น ถึงแก่ไม่ปรากฏสุมเสียงให้ได้ยิน จึงอาจกำชีวิตไพรีนไว้ได้โดยเด็ดขาด” (61)

อริคม: “มันช่างวิเศษโดยแท้! วิเศษถึงขั้นไม่ปรากฏ ‘ลักษณะ’ มันช่างอัศจรรย์โดยแท้ อัศจรรย์ถึงขั้นไม่ปรากฏ ‘เสียง’ จึงสามารถกุมชะตากรรมของข้าศึกไว้ในกำมือ” (42)

บุญศักดิ์: “แยบยลแสนจะแยบยล จนมิเห็นแม้แวว พิศดารสุดพิสดาร จนไร้สิ้นซึ่งสำเนียง ฉะนั้น จึงสามารถบัญชาชะตากรรมข้าศึก” (185)

ทั้งสามตัวอย่างแปลคำ “敵之司命 dí zhī sī mìng” ตรงกับต้นฉบับภาษาจีนในความหมายเดียวกันว่า จึงจะสามารถกำชะตากรรมความเป็นไป หรือชีวิตทั้งชีวิตของข้าศึกได้ เปรียบเทียบสามสำนวนแปลความหมายตรงกันแต่ใช้คำต่างกัน เสถียรใช้คำว่า ชีวิตไพรีน ถึงคำที่ใช้จะคนละคำแต่ความหมายเหมือนกัน ชีวิต เป็นคำนาม หมายถึง ความเป็นอยู่ ตรงข้ามกับความตาย ไพรีน เป็นคำนาม หมายถึง ข้าศึก ศัตรู ทั้งอริคมและบุญศักดิ์ แปลตรงกันว่า ชะตากรรมของข้าศึก ชะตากรรม เป็นคำนาม หมายถึง โชคชะตาเคราะห์กรรม ดังนั้นการที่เราใช้แผนหรือกลวิธีที่ดีเยี่ยม ที่เป็นชั้นเชิงในการปฏิบัติก็จะสามารถทำให้ฝ่ายเราสามารถกุมชะตาชีวิตของข้าศึกได้ทั้งชีวิต

การที่จะทำให้การศึกฝ่ายเราถึงขั้นกุมชะตาฝ่ายข้าศึกได้ แผนการศึกฝ่ายเราจะต้องล้ำเลิศถึงขั้นไม่ปรากฏรูป ไม่ปรากฏเสียง เพราะการทำเช่นนี้ข้าศึกจะไม่ทราบความเคลื่อนไหวใดๆของเรา และเมื่อนั้นข้าศึกก็จะตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบทันที และการที่เราจะบุกทำลายข้าศึกก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป

ตัวอย่างที่ 12

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故車戰得車十乘已上，賞其先得者。而更其旌旗，車雜而乘之，卒善而養之，是謂勝敵而益強。” (14)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “在車戰中，凡奪取敵軍戰車十輛以上的，就獎賞最先奪取戰車的人。而奪得的戰車要立即換去上面的旗幟，編入我方車隊而夾雜在一起乘用。對俘虜來的士卒要優待他們、供養他們，這就是所謂戰勝敵人而使自己日益強大的原因。” (14)

เสถียร : “ตั้งเช่นการรบด้วยยานรถ ผู้จับรถเข้าศึกได้ 10 คันขึ้นไป ต้องปูนบำเหน็จทหารเข้ายึดคนแรกให้ถึงขนาด แล้วเปลี่ยนธงประจำรถขึ้นทำเนียบของเรา เชลยศึกซึ่งจับได้นั้นก็ต้องเลี้ยงดูโดยดี เพื่อช่วงใช้ตามควร นี่แหละจึงจะได้ชื่อว่า ยิ่งชนะเข้าศึกเพียงใด ก็ยิ่งเพิ่มความเกรียงไกรแก่ตนเองเพียงนั้น” (38)

อริคม : “อันรถศึกนั้น ถ้ายึดรถศึกได้สิบคันขึ้นไป ควรตรกรางวัลแก่ผู้เข้าแย่งยึดคนแรกอย่างงาม แล้วเปลี่ยนธงรถศึก นำเข้าประจำการ ส่วนเชลยศึกนั้น จะต้องปฏิบัติต่อด้วยดีและช่วงใช้ตามควร จึงจะกล่าวได้ว่า ยิ่งชนะศึก ก็ยิ่งทำให้กองทัพฝ่ายตนเข้มแข็ง” (29)

บุญศักดิ์ : “เมื่อยึดรถรบเข้าศึกได้สิบกว่าคัน ฟังรางวัลผู้ยึดได้ก่อน แล้วให้เปลี่ยนธงบนรถ ขับร่วมในขบวนเรา ฟังเลี้ยงดูเชลยให้ดี นี่ก็คือที่ว่า รบชนะเข้าศึก เรายิ่งเข้มแข็ง” (94)

ในสำนวนการแปลข้างต้น คำว่า “車戰 chēzhàn” เสถียรใช้คำว่า ยานรถ อริคมใช้คำว่า รถศึก บุญศักดิ์ใช้คำ รถรบ ทั้งสามคำมีความหมายเหมือนกัน คือรถที่นำไปใช้ในการศึกเพื่อรบกับเข้าศึก ความในประโยคว่า ไพรวลได้จับรถเข้าศึกศัตรูได้เกินจำนวนสิบคันขึ้นไป ทางกองทัพมีรางวัลมอบให้เป็นอย่างงาม ส่วนเชลยที่จับมาได้ให้นำมาเลี้ยงดูเป็นอย่างดีเพื่อจะได้นำมาใช้ในกองทัพ เพราะการชนะศึกในแต่ละครั้งคือการเพิ่มความแข็งแกร่งและเกรียงไกรแก่กองทัพ ในประโยคที่ว่ากองทัพมีรางวัลให้เป็นอย่างงามนั้น ถือเป็นกรเรียกขวัญกำลังใจเหล่าทหารได้เป็นอย่างดีซึ่งมีรางวัลเป็นตัวตั้ง เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ในการปลุกใจทหาร ส่วนเชลยนั้นการที่จับมาแล้วเลี้ยงดูอย่างดี นี่ก็ถือเป็นการเพิ่มกำลังในกองทัพให้มากขึ้นกว่าเก่าได้เป็นอย่างดี เพราะเชลยเมื่อกินอิ่มนอนหลับ ก็จะสามารถทำในสิ่งที่เราต้องการได้ เพราะไม่มีทางอื่นทางไหนที่จะเห็นได้ดีกว่าการสู้เพื่ออยู่

ตัวอย่างที่ 13

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故曰：勝可為也。故雖眾，可使無斗。” (40)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以說：勝利是可以創造的，敵人雖然兵多，卻可以使其沒有戰鬥力，無法參與戰鬥。” (41)

เสถียร : “เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า อันชัยชนะอาจสร้างขึ้นได้ (มิใช่สิ่งสุดวิสัย) แม้ศัตรูจะมีจำนวนมากหลาย ก็อาจทำให้หมดกำลังสู้รบได้” (64)

อริคม : “จึงกล่าวกันว่า ชัยชนะนั้นสร้างขึ้นได้ กองทัพข้าศึกมีกำลังมหาศาลก็จริง แต่เราสามารถทำให้กองทัพข้าศึกต่อกรกับเราไม่ได้” (43)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น จึงกล่าวว่า ชัยชนะสร้างขึ้นได้ ข้าศึกแม้จะมากก็อาจทำให้รบมิได้” (186)

ในสำนวนนามแปลข้างต้น คำว่า “勝利 shènglì” ผู้แปลทั้งสามได้ใช้คำว่า ชัยชนะ เป็นสำนวนเดียวกันในการแปล ซึ่งคำดังกล่าวแปลตรงกับต้นฉบับภาษาจีน หมายถึง ชัยชนะ ชัยชนะ คือสิ่งที่สร้างขึ้นได้ด้วยปัจจัยที่หลากหลายและต่างสภาพกันไปตามกลยุทธ์ทางการศึก ดังนั้นต่อให้ข้าศึกมีมากมายหลายแสนด้วยกัน ก็ไม่อาจเอาชนะการศึกของฝ่ายตนได้

กระบวนการในการสร้างชัยชนะด้วยปัจจัยที่หลากหลายและต่างสภาพกันไปตามกลยุทธ์ทางการศึกนั้น หนึ่งในปัจจัยของชัยชนะจะต้องมี ความกล้าหาญ ความมุ่งมั่น ความเสียสละ เป็นพื้นฐาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นวีรรส หรือรสแห่งชัยชนะ ที่แฝงอยู่ในคำว่า ชัยชนะ ที่ผู้อ่านจะต้องวิเคราะห์และจินตนาการถึงสิ่งที่เป็นวีรรสของชัยชนะ

ตัวอย่างที่ 14

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故殺敵者，怒也；取敵之利者，貨也。” (14)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以，要是兵拼死殺敵，就必須激起士兵對敵人的憤怒。要使士兵勇於奪取敵方的軍需物資，就必須用激獲的財物來獎賞士兵。” (14)

เสถียร : “ดังนั้น การที่จะให้ทหารชนฆ่าข้าศึก ก็โดยปลุกปั่นให้เกิดความเคียดขี้่งจะให้รู้พลหาญหักเข้าช่วงชิงสัมภาระทั้งหลายของศัตรู ก็โดยให้สินจ้างรางวัล” (38)

อริคม : “ดังนั้น หากต้องการให้ทหารไปร่ำพลชนฆ่าสังหารข้าศึก จะต้องปลุกเร้าความเคียดแค้น หากต้องการให้ทหารไปร่ำพลแย่งยึดเสบียงและยุทธปัจจัยของข้าศึก จะต้องตกรางวัลเป็นทรัพย์สินเงินทอง” (28)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นเมื่อจักเช่นหมาขี้ศึก ฟังให้ไพร่พลโกรธแค้น เมื่อจักกวาดต้อน
สินศึกฟังตั้งรางวัลไพร่พล” (94)

ทั้งสามตัวอย่างข้างต้นแปลคำว่า “怒 nù” ตรงกับต้นฉบับภาษาจีน เสถียรใช้คำว่า
ความเคียดขี้ อธิคมใช้คำว่า ความเคียดแค้น บุญศักดิ์ใช้คำว่า โกรธแค้น ทั้งสามคำแปลนี้
ถึงแม้ว่าจะมีความหมายเดียวกับต้นฉบับภาษาจีนแต่ชนิดของคำไม่ตรงกันทั้งสามสำนวน
เนื่องจากคำว่า ความเคียดขี้ ของเสถียร และคำว่า ความเคียดแค้น ของอธิคม เป็นชนิดคำนาม
ทั้งสองสำนวน คำว่า โกรธแค้น ของบุญศักดิ์ เป็นชนิดคำกริยา จึงทำให้ไม่ตรงกันในด้านชนิด
ของคำ ซึ่งคำศัพท์ที่ว่า เคียดขี้ กับ เคียดแค้น เป็นชนิดคำกริยา แต่เมื่อเพิ่มคำว่า ความ ไว้
ข้างหน้า ทั้งสองคำนี้จึงกลายเป็นคำนาม

ซุนจื่อได้ให้ความเห็นว่า เพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างความต้องการของสงครามและ
ความยากลำบากในการส่งกำลังบำรุงของแนวหลัง จึงเสนอหลักการ “เอาเสบียงจากขี้ศึก” โดย
ให้ใช้ทุกวิถีทางช่วงชิงแก้ปัญหการส่งกำลังบำรุงในประเทศขี้ศึกนั่นเอง ในขณะที่เดียวกันเขายัง
เสนอความคิด “รบชนะขี้ศึก เรายังเข้มแข็ง” จึงควรจะให้รางวัลแก่ไพร่พล ปฏิบัติต่อเชลยด้วยดี
และใช้ทรัพย์สินของขี้ศึกมาเสริมเพิ่มกำลังของตนเองให้ใหญ่โตขึ้น ความคิดและหลักการ
เหล่านี้ล้วนแต่มีข้อดีที่จะนำมาใช้ได้ทั้งสิ้น แนวคิดเหล่านี้พิจารณาดูในปัจจุบันแล้วคล้ายๆ ว่าจะ
เป็นของเก่าที่คุ้นหูคุ้นตาเป็นอันมาก แต่ในยุคสมัยของซุนจื่อที่นั่นทัศนะเช่นนี้นับเป็นความคิดที่
โดดเด่นและล้ำสมัย

3.1.2 คำกริยา

คำกริยา คือ คำที่แสดงอาการ สภาพ หรือการกระทำของคำนาม และคำสรรพนามใน
ประโยค คำกริยาบางคำอาจมีความหมายสมบูรณ์ในตนเอง บางคำต้องมีคำอื่นมาประกอบ และ
บางคำต้องไปประกอบคำอื่นเพื่อขยายความ คำกริยาที่แปลตรงในฉบับแปลไทยสามสำนวน
เปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故善用兵者，屈人之兵而非戰也，拔人之城而非攻
也，毀人之國而非久也。” (19)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以善於用兵打仗的人，不通過打仗就使敵人
屈服，不通過攻城就使敵城投降，摧毀敵國不需長期作戰。” (19)

เสถียร : “ด้วยเหตุนี้ นักการทหารที่สามารถพึงทำให้ข้าศึกยอมแพ้ได้โดยไม่ต้องรบ ยึดครองเมืองข้าศึกโดยไม่ต้องเข้าล้อมตี ทำลายประเทศศัตรูโดยไม่ต้องใช้เวลานาน” (41)

อริคม : “แม่ทัพผู้สันทัดในการทำสงคราม สามารถทำให้กองทัพข้าศึกยอมสยบโดยไม่ต้องรบ ยึดเมืองข้าศึกโดยไม่ต้องโจมตี และทำลายประเทศข้าศึกโดยไม่ต้องรบยึดเยื่อ” (31)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น ผู้สันทัดการบัญชาทัพข้าศึกได้โดยมิต้องรบ จักยึดเมืองข้าศึกได้โดยมิต้องตี จักทำลายประเทศข้าศึกได้โดยมิต้องนาน” (105)

คำว่า ทำลาย ของทั้งสามสำนวน เป็นคำกริยาประเภท อกรรมกริยา ซึ่งผู้แปลทั้งสามทได้ใช้คำและความหมายตรงกัน คือทำลายประเทศข้าศึก

ซึ่งในบทนี้ขุนจื่อได้อรรถาธิบายความคิดที่ทรงคุณค่าที่สุดอย่างหนึ่งคือ “รู้เขารู้เรา ร้อยรบมิพ่าย” “ไม่รู้เขาไม่รู้เรา ทุกรบจักพ่าย” ขุนจื่อมีความเห็นให้สู้รบกับข้าศึกในสภาพการณ์ที่เราเป็นฝ่ายเหนือกว่า คัดค้านการสู้รบอย่างตันทุรังในสภาพการณ์ที่เราเป็นฝ่ายด้อยกว่า และขุนจื่อยังได้เสนอความคิด “การบัญชาทัพชั้นเอกคือชนะด้วยอุบาย รองลงมาคือชนะด้วยการทูต รองลงมาคือชนะด้วยการรบ เลวสุดคือการเข้าตีเมือง” เขาเห็นว่าการใช้อุบายในทางการเมือง และการทูตเอาชนะข้าศึกเป็นเรื่องที่เยี่ยมที่สุด

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故君之所以患於軍者三：不知軍之不可以進而謂之進，不知軍之不可以退而謂之退，是謂糜軍。” (20)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以，國君給軍隊造成的危害有三種：不知道軍隊不可以前進而不令前進，不知道軍隊不可以後退而下令後退，這叫做束縛牽制軍隊。” (21)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น ราชนักรักทำความเสียหายให้แก่การทหารด้วยเหตุ๓ประการ คือ ไม่เข้าพระทัยว่า กองทัพเคลื่อนกำลังรุกไปไม่ได้ แต่รับสั่งให้รุก หรือกองทัพจะถอยไม่ได้ แต่รับสั่งให้ถอย เช่นนี้เรียกว่ากิดขวางการปฏิบัติทางทหาร” (43)

อริคม : “พระองค์ไม่ทรงทราบว่กองทัพไม่อาจคืบหน้า แต่มีรับสั่งให้กองทัพคืบหน้า พระองค์ไม่ทรงทราบว่กองทัพไม่อาจถอยหลัง แต่มีรับสั่งให้กองทัพถอยหลัง นี่คืการมัดของกองทัพ” (32)

บุญศักดิ์ : “ประมุขนำความวิบัติแก่กองทัพมีสาม ไม่รู้ว่ากองทัพรุก มิได้บัญชาให้
รุก ไม่รู้ว่ากองทัพถอย มิได้บัญชาให้ถอย นี้เรียกว่าจงจำกองทัพ” (106)

ในตัวอย่างทั้งสามข้างต้นแปลตรงกับต้นฉบับ บทแปลภาษาปัจจุบันในประโยคตัวอย่าง
คำว่า “束縛 shùfù” ในฉบับแปลของเสถียร ใช้คำว่า กีดขวาง อธิคม ใช้คำว่า การมัด และ
บุญศักดิ์ ใช้คำว่า จงจำ ทั้งสามสำนวนแปลตรงกันแต่อาจมีการปรับบทในการใช้คำบ้างเพื่อให้
บทแปลนั้นอ่านง่ายขึ้น และทั้งสามสำนวนแปลตรงกับต้นฉบับ

อีกปัจจัยหลักของกองทัพที่จะไม่ได้รับชัยชนะ คือการที่ประมุขไม่ทราบว่าจะเวลาใดควรจะ
รุกเข้าศึก อย่างเช่นสถานการณ์ที่เราได้เปรียบควรจะบุกก็ไม่บุก ในสถานการณ์เสียเปรียบไม่
ควรบุกก็จะสั่งให้บุก การที่ประมุขไม่ทราบว่าจะเวลาใดควรจะถอย อย่างเช่นในสถานการณ์ที่
เพลิงพล้ำควรจะถอยก็ไม่ถอย ในสถานการณ์ได้เปรียบไม่ควรถอยก็สั่งให้ถอย ในสภาพการณ์
เช่นนี้เท่ากับเป็นการกีดขวางทหาร ไม่ให้ทำงานได้อย่างสะดวก และสุดท้ายก็จะนำมาซึ่งหายนะ
ของกองทัพ ดังนั้นคนเป็นประมุขควรที่จะต้องมีความรู้เรื่องการทำศึกด้วยเป็นอย่างดี เพราะมี
ผลต่อขวัญกำลังใจทหารในกองทัพ ต้องทำงานประสานกับผู้นำทัพหรือแม่ทัพ ถ้าทำงาน
ประสานกันได้ดีรู้อะไรควรสั่งการไม่สั่งการ ดังนี้แล้วกองทัพก็จะได้รับชัยชนะอย่างสวยงาม

ขุนจื่อมีความเห็นให้สู้รบกับข้าศึกในสภาพการณ์ที่เราเป็นฝ่ายเหนือกว่าคัดค้านการสู้
รบอย่างตันทุรงในสภาพการณ์ที่เราเป็นฝ่ายด้อยกว่า ข้อนี้ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง โดยเริ่มต้นจาก
จุดนี้เขาได้เสนอหลักการบัญชาทัพที่ “มีสิบเท่าให้ล้อม มีห้าเท่าให้รุก มีหนึ่งเท่าให้แยก มีเท่ากัน
ก็รบได้ มีน้อยกว่าก็เลี่ยงหนี มิไม่ทัดเทียมก็หลบหลีก” เห็นได้ว่าให้ใช้วิธีรบที่ต่างกันตามความ
แตกต่างของส่วนเปรียบเทียบทางกำลังทหารของทั้งสองฝ่าย เขาเตือนว่า “ด้อยกว่าข้าศึกยังขึ้น
รบ ในที่สุดก็จกตกเป็นเชลยของข้าศึกที่เข้มแข็งกว่าอย่างแน่นอน

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “守則不足，攻則有餘；善守者藏於九地之下。” (24)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “採取防守是因為我方兵力不足，採取進攻是因
為我方兵力有餘。善於防守的，把自己的兵力隱藏在深不可測的地方。” (25)

เสถียร : “การตั้งรับนั้นเพราะกำลังยังด้อย รุกเพราะมีกำลังเหลือหลาย ผู้สันทัด
ในการตั้งรับนั้น จะเสมือนหนึ่งซ่อนเร้นยังใต้บาดาลชั้นเก้า” (48)

อริคม : “พึงตั้งรับป้องกัน เพราะข้าศึกมีกำลังเหลือเฟือ พึงบุกโจมตี เพราะข้าศึกมีกำลังไม่พอ ผู้สันทัดในการตั้งรับป้องกัน จะสามารถอำพรางกำลังประหนึ่งเร็นกายได้ข่มนรกชั้นเก้า” (34)

บุญศักดิ์ : “ตั้งรับเพราะกำลังไม่พอ เข้าตีเพราะกำลังเหลือเฟือ ผู้สันทัดการตั้งรับจักประหนึ่งซ่อนตัวอยู่ใต้บาดาล” (143)

ทั้งสามสำนวนให้ความหมายของคำว่า “隱藏 yíncáng” โดยการใช้คำกริยาที่หลากคำเหมือนกัน เช่น เสถียรใช้คำว่า ซ่อนเร้น อริคมใช้คำว่า เร็นกาย คำว่าเร้น มีความหมายหลักหรือหลบให้ลับตาคนหรือให้พ้นจากผู้คนเพื่อหาความวิเวกโดยเฉพาะ บุญศักดิ์ใช้คำว่า ซ่อนตัว โดยมีความหมายตรงกันคือซ่อนกำลังฝ่ายตนไม่ให้ศัตรูได้ทราบ เมื่อรู้ว่าการรุกข้าศึกไม่ใช่ทางออกจึงใช้วิธีการตั้งรับเพื่อประเมินสถานการณ์ แต่ถ้าสถานการณ์ใดที่เราจะชนะได้ประกอบกับกองทัพมีมากและเข้มแข็ง เราก็จะเข้าตีอย่างเต็มกำลัง กระทำดังนี้เป็นการกระทำที่ทำให้ฝ่ายเราเป็นฝ่ายที่ดูเหมือนคุมเกมอยู่ทุกด้านอย่างชำนาญก็เหมือนการที่เราซ่อนกายอยู่ใต้เพดานเพื่อประเมินสถานการณ์

ซึ่งในบทนี้ซุนจื๊อยังได้อรรถาธิบายปัญหาการรุก การรับ และ “พิทักษ์ตนเองให้ได้ชัยชนะอย่างสมบูรณ์” ซุนจื๊อเห็นว่า เมื่อเงื่อนไขแห่งชัยชนะไม่พอเพียง ก็ควรจะใช้การตั้งรับ เมื่อเงื่อนไขแห่งชัยชนะพอเพียง ก็ควรที่จะเข้าโจมตี ซุนจื๊อยังชี้อีกว่า “ผู้สันทัดการตั้งรับ จักประหนึ่งซ่อนตัวอยู่ใต้บาดาล” ทำให้ข้าศึกไร้ร่องรอยที่จะสังเกตเห็น ไม่มีช่องโหว่ที่จะฉกฉวย “ผู้สันทัดการเข้าตี จักประหนึ่งเคลื่อนตัวอยู่เหนือฟากฟ้า” ทำให้ข้าศึกรับมือไม่ทัน จนปัญญาจะต้านทาน ดังนั้น ก็จะสามารถบรรลุจุดประสงค์ในการ “พิทักษ์ตนเองให้ได้รับชัยชนะอย่างสมบูรณ์”

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “吾所與戰之地不可知，不可知則敵所備者多。” (39)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “我軍所設定的戰場在那裡，敵軍不知道，敵軍不知道就會處處分兵設防。” (40)

เสถียร : “สถานที่เราจะรบข้าศึก เรามิแย้มพรายให้รู้ เมื่อข้าศึกไม่รู้ก็ย่อมต้องแบ่งแยกกำลังเตรียมรบไว้หลายแห่งด้วยกัน” (62)

อริคม : “เราต้องการรบกับข้าศึกที่ใด ข้าศึกไม่รู้ ไม่รู้จึงต้องป้องกันเกือบทุกแห่ง” (42)

บุญศักดิ์ : “พื้นที่ซึ่งเรากำหนดเป็นสนามรบ มิควรให้รู้ เมื่อมิรู้ ข้าศึกจำต้องเตรียมการมากด้าน” (185)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นให้ความหมาย คำว่า “知 zhi” ตรงกับต้นฉบับ มีความหมายว่า รู้ เสถียรใช้คำว่า แยมพรายให้รู้ อธิคมใช้คำว่า รู้ บุญศักดิ์ใช้คำว่า รู้ ทั้งสามสำนวนแปลคำว่า รู้ ตรงกัน เสถียรใช้กลวิธีการขยายคำเพิ่มเติมเข้าไปโดยใช้คำว่า แยมพราย เผยให้เห็นวีแวว ส่วน อธิคมและบุญศักดิ์ไม่มีการเพิ่มเติมคำใดๆเข้าไป สำหรับสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการรบ คือ ข้อมูลการรบที่ต้องเป็นความลับของทางฝ่ายตน ฝ่ายตรงข้ามมิอาจทราบได้ เช่นการที่เราจะดำเนินการรบที่ใด ต้องทำทุกอย่างทุกขั้นตอนเป็นความลับ เพราะหากข้าศึกล่วงรู้ถึงความลับ ข้าศึกก็จะหาทางป้องกันได้ทันทั่วทั้ง และโอกาสที่จะชนะก็จะไม่เหลือ

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “孫子曰：凡用兵之法，將受命於君，合軍聚眾，圯地無舍。” (54)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “孫子說：大凡用兵的方法，將帥接受國君的命令，征集兵員組建軍隊，在山林、險阻和水草雜生的地方不要扎營駐軍。” (55)

เสถียร : “ปราชญ์ซุนวูกล่าวว่า อันการศึกนั้น เมื่อขุนพลได้รับแต่งตั้งจาก กษัตริย์ และระดมพลชุมนุมทัพแล้วอย่าได้ตั้งค่ายในที่ทุรลักษณะ” (75)

อธิคม : “เมื่อแม่ทัพได้รับราชโองการ ให้ระดมพลเกณฑ์เสบียงเคลื่อนทัพแล้ว ต้องไม่ตั้งค่ายในพื้นที่ชื้นแฉะ” (42)

บุญศักดิ์ : “อันหลักแห่งการบัญชาทัพนั้น แม่ทัพรับโองการจากประมุข ระดมไพร่รวมพล พื้นที่วิบากไม่ตั้งค่าย” (251)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นให้ความหมาย คำว่า “征集 zhēngjí” ตรงกับต้นฉบับ มีความหมายว่า ระดม ทั้งเสถียร อธิคมและบุญศักดิ์ ใช้คำในการแปลตรงกันว่า ระดม ก. ทำพร้อมๆกัน ในการศึกครั้งนี้ซุนวูได้กล่าวไว้ในการศึกว่า เมื่อแม่ทัพได้รับราชโองการ ให้ระดมไพร่รวมพลในการเคลื่อนศึก และเมื่อเคลื่อนทัพออกไปแล้ว การที่จะตั้งค่ายที่ใดที่หนึ่งนั้นจะต้องดูทำเลที่ตั้งให้รอบคอบ ถ้าที่แห่งนั้นลำบากต่อการตั้งค่ายให้ปฏิเสธต่อพื้นที่นั้น ซึ่งในตัวอย่างนี้ในคำว่า พื้นที่ลำบากนั้น ทั้งสามสำนวนได้ใช้คำมาแปลที่ต่างกัน แต่ความหมายเดียวกัน เช่น เสถียรใช้คำว่า พื้นที่ทุรลักษณะ รจนานใช้คำว่า พื้นที่ชื้นแฉะ บุญศักดิ์ใช้คำว่า พื้นที่วิบาก

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง การตั้งค่ายในพื้นที่วิบาก ที่แสดงถึงความสำคัญของการตั้งค่ายในระหว่างการรบ ดังนี้

พื้นที่วิบากไม่ตั้งค่าย พื้นที่กันดารอย่าหยุดทัพ ฮองเต้หมิงตั้งค่ายไม่เลือกที่ เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1449 กองทัพวาซีแห่งมองโกลยึดเมืองจางเจียวของราชวงศ์หมิงไว้ได้ พระเจ้าหมิงจึงส่งฮองเต้ยกกองทัพใหญ่ไปตั้งยั้งไว้ที่ป้อมถู่หมู่ทางประตูตะวันตกของเมืองไหวไหล ที่ตั้งค่ายของหมิงจึงส่งฮองเต้เป็นเนินสูง หาน้ำกินไม่ได้แม้จะขุดลงไปลึก 20 กว่าเซี่ยก็ยังไม่พบน้ำ มีแม่น้ำสายหนึ่งอยู่ทางทิศใต้ แต่ไกลออกไปอีก 15 ลี้ ข้าพื้นที่นั้นยังถูกข้าศึกยึดไว้แล้วอย่างมั่นคง ดังนั้นกองทัพของหมิงจึงส่งฮองเต้ทั้งคนทั้งม้าต่างก็อดน้ำอดอาหารตั้งแต่เช้ายันค่ำ อ่อนระโหยโรยแรงไปตาม ๆ กัน แม้จะอยู่ในที่สูง ชัยภูมิต้องตามตำราพิชัยสงคราม แต่พอกองทัพมองโกลบุกขึ้นมาก็ไม่มีความสู้รบ พระเจ้าหมิงจึงส่งฮองเต้ถูกจับเป็นเชลย แม่ทัพหวางเจิ้งถูกฆ่า ทหารหมิงบาดเจ็บล้มตายไปกว่าครึ่ง แทนที่ราชวงศ์หมิงจะปราบทัพวาซี กลับถูกทัพวาซีเล่นงานเสียยับเยินไป

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “兼潔，可辱也。” (58)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “如果兼潔好名，過於自尊，就可能會被羞辱而失去理智。” (58)

เสถียร : “ผู้ที่คิดแต่ความบริสุทธิ์ผ่องแผ้วของตน (ถืออุดมคติมากเกินไป) อาจถูกเหยียบย่ำใส่ไคล้” (75)

อริคม : “สุจริตรักชื่อ อาจถูกเหยียบย่ำใส่ไคล้” (50)

บุญศักดิ์ : “ชื่อตรงอาจถูกหยาม” (251)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “羞辱 xiūrǔ” จากต้นฉบับได้ตรงกัน โดยที่เสถียรให้ความหมายว่า เหยียบย่ำใส่ไคล้ (หาความไม่ดีป้ายผู้อื่น) อริคมให้ความหมายว่า เหยียบย่ำใส่ไคล้เช่นกัน สมศักดิ์ให้ความหมายเดียวกันแต่ใช้คำว่า หยาม (ดูหมิ่น, ดูถูก) ในตัวอย่างนี้ทั้งเสถียรและรรจนาได้ใช้กลวิธีการเล่นคำกริยา เพื่อเสริมให้ความหมายดูหนักแน่น และเห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

ในบทนี้ใจความสำคัญกล่าวถึงการจัดการแก้ไขปัญหอย่างพลิกแพลงภายใต้สภาพการณ์พิเศษ ชุนจื่อเน้นว่า จะต้องสันหัดในการปรับเปลี่ยนวิธีรบอย่างพลิกแพลงตามสถานะของสงคราม มิฉะนั้นแล้วแม้จะ “รอบรู้ภูมิประเทศ” ก็มีโอกาส “ได้ประโยชน์จากพื้นที่”

แม้จะรู้แจ้งใน “ผลดีทั้งห้า” ก็ “นำทัพมิได้” ซึ่งก็ยอมไม่อาจจะได้รับ ชัยชนะในสงครามอย่างแน่นอน

เพื่อป้องกันแม่ทัพมิให้ต้องได้รับความปราชัยเพราะนำหลักการไปใช้อย่างตายตัว ชุนจื่อจึงเสนอความเห็นอย่างแจ่มชัดว่า “เส้นทางบางสายไม่ผ่าน กองทัพบางกองไม่ดี หัวเมืองบางเมืองไม่บุก ชัยภูมิบางแห่งไม่ชิง โองการบางอย่างไม่รับ” ซึ่งในที่นี้ได้รวมถึงการเรียกร้องให้แม่ทัพแก้ไขปัญหาวงศ์อย่างพลิกแพลง ตลอดจนทัศนคติ “มีสิ่งที่ไม่ทำ จึงจะมีสิ่งทำได้” และ “เมื่อมีสิ่งสมควรเอา จึงจำต้องมีสิ่งที่ไม่เอา” อันเป็นวิภาษวิธีแบบง่าย ๆ ด้วย

ตัวอย่างที่ 7

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “微乎微乎，至於無形；神乎神乎，至於無聲，故能為敵之司命。” (38)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “微妙啊微妙，竟然見不到一點形迹；神奇啊神奇，居然漏不出一點消息。這樣，就能成為敵人命運的主宰者。” (38)

เสถียร : “มันช่างแสนพิสดารยิ่งหนอ ถึงแก่ไม่สำแดงรูปลักษณะให้เห็น มันช่าง มหัศจรรย์ เหลือล้น ถึงแก่ไม่ปรากฏสัมผัสเสียงให้ได้ยิน จึงอาจกำชีวิตไฟรินไว้ได้โดยเด็ดขาด” (61)

อริคม : “มันช่างวิเศษโดยแท้! วิเศษถึงขั้นไม่ปรากฏ ‘ลักษณะ’ มันช่าง อัศจรรย์ โดยแท้ อัศจรรย์ถึงขั้นไม่ปรากฏ ‘เสียง’ จึงสามารถกุมชะตากรรมของข้าศึกไว้ในกำมือ” (42)

บุญศักดิ์ : “แบบยลแสนจะแบบยล จนมิเห็นแม้แวว พิสดารสุดพิสดาร จนไร้สิ้นซึ่งสำเนียง ฉะนั้น จึงสามารถบัญชาชะตากรรมข้าศึก” (185)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “神奇 shénqí” จากต้นฉบับได้ตรงกัน โดยที่เสถียรใช้คำว่า มหัศจรรย์ หมายถึง แปลกประหลาดมาก น่าพิศวงมาก ผิดปรกติวิสัยของธรรมชาติ อริคมใช้คำว่า อัศจรรย์ หมายถึง แปลก ประหลาด สมศักดิ์ใช้คำว่า พิสดาร หมายถึง กว้างขวาง ละเอียดลออ แปลกพิลึก ทั้งสามสำนวนให้ความหมายว่า กองทัพที่สันทัดในการบุกโจมตี ข้าศึกไม่รู้ว่าจะป้องกันอย่างไร กองทัพที่สันทัดในการตั้งรับ ข้าศึกไม่รู้ว่าจะเข้าตีอย่างไร นี่คือสิ่งที่ น่าพิศวง และยิ่งแปลกพิลึกไปกว่านั้น โจมตีข้าศึกถึงขั้นไร้เสียง การที่โจมตีถึงขั้นไร้เสียงนั้น คือการโจมตีแบบซุ่มเงียบ โดยไม่ให้ศัตรูได้รู้ตัว และทันตั้งตัว จึงจะสามารถเอาชนะศัตรูได้อย่างเด็ดขาด

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง ทักษิณข้ามน้ำตีแผ่นดิน ที่แสดงถึงความสำคัญของการรบถึงขั้นไร้เสียง ดังนี้

“การพิจารณารายพื้นที่ค้ำขันอันตรายหรือไกลไกลจึงเป็นคุณสมบัติของแม่ทัพเอกผู้รู้สิ่งเหล่านี้ออกรบจักชนะ ผู้ไม่รู้สิ่งเหล่านี้ออกรบจักแพ้” ทักษิณข้ามน้ำตีแผ่นดิน ในยุคชุนชิว มีอยู่ครั้งหนึ่งรัฐจิงหมายจะข้ามแม่น้ำมาตีแผ่นดินซ่งซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับบ้านเมืองตน ชาวจิงเตรียมที่จะใช้อูบายลอบข้ามแม่น้ำมาตีซ่งด้วยกลรบพิสดารมิให้ซ่งรู้ตัวในยามดึก จึงส่งคนไปสำรวจความตื่นลึกของแม่น้ำในตอนกลางวันและนำเครื่องหมายในส่วนที่ตื่นไว้เพื่อลุยเข้ามาในตอนกลางคืน พอได้เวลาตีก็ส่ง ทักษิณก็ลุยน้ำตามเครื่องหมายที่ทำไว้ แต่มิได้คาดคิดว่า น้ำในแม่น้ำจะขึ้นในเวลาตีก็พอลุยมาถึงกลางน้ำน้ำก็สูงพ้นศีรษะ พวกทหารจึงตกใจส่งเสียงร้องขอความช่วยเหลืออึ้งคะนึง เกิดความปั่นป่วนไปทั้งกองทัพ ยังมีทัพได้รับกองทัพซ่ง เหล่าทหารจึงก็ตายอยู่ในแม่น้ำไปพันกว่าคน แต่ทยอยกลับมาโดยที่ยังมิได้ประดาบกับข้าศึกเลยแม้สักครั้งเดียว

ตัวอย่างที่ 8

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “大吏怒而不服，遇敵懟而自戰，將不知其能，曰崩。” (73)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “副將怒怒而不服從指揮，遇到敵人擅自出戰，主將又不了解他們的能力而加以控制，因此而造成失敗的，叫做“崩”。” (74)

เสถียร : “แม่ทัพนายกองมีเหตุโกรธเคืองไม่เลื่อมใสในตัวขุนพล เมื่อปะทะทัพศึกก็ออกรบด้วยความฉุนเฉียวตามลำพังโดยพลการ ทั้งขุนพลก็ไม่ทราบความสามารถของเขานี้เรียกว่าพังทลาย” (95)

อริคม : “ถ้าขุนพลแค้นคลั่ง ไม่ฟังคำสั่งบัญชาของแม่ทัพ พบข้าศึกก็นำไพร่พลออกรบโดยพลการ แม่ทัพควบคุมไม่ได้ กองทัพยอมแพ้พ่ายดูจัญญาทลาย ก็คือทลาย” (57)

บุญศักดิ์ : “ขุนพลฉุนเฉียวไม่ฟังบัญชา เผอิญศึกก็โทะสะออกรบพลการ แม่ทัพไม่รู้จักความสามารถของขุนพล ทักษิณพังทลาย” (294)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “怒怒 yuànnù” จากต้นฉบับได้ตรงกัน โดยที่เสถียรให้ความหมายว่า โกรธเคือง อริคมให้ความหมายว่า แค้นคลั่ง บุญศักดิ์ให้ความหมายว่า ฉุนเฉียว ทั้งสามสำนวนใช้คำต่างกันแต่มีความหมายที่ตรงกัน นอกจากคำ

ดังกล่าว คำกริยาอีกคำที่ทั้งสามสำนวนถ่ายทอดความหมายของคำ “崩 bēng” จากต้นฉบับได้ตรงกัน โดยที่เสถียรให้ความหมายว่า พังทลาย อริคมให้ความหมายว่า ทลาย บุญศักดิ์ให้ความหมายว่า พังทลาย

ขุนพลที่เต็มไปด้วยความโกรธ และโมหะ นำทัพออกศึกอย่างเกรี้ยวกราด โดยไม่ฟังคำสั่งของแม่ทัพ และแม่ทัพก็ไม่สามารถควบคุมขุนพลได้ สุดท้ายต่างก็แตกพ่ายด้วยความโกรธ อารมณ์ดังกล่าวถือเป็นส่วนสำคัญในการรบ ซึ่งการรบในแต่ละครั้งนอกจากปัจจัยภายนอกที่เป็นส่วนสำคัญแล้ว ปัจจัยภายในด้านอารมณ์ สติ ก็เป็นหลักในการรบที่ถือว่าเป็นหัวใจหลักได้เช่นกัน ฉะนั้นการกระทำการใด ๆ ก็ตาม อารมณ์ สติ จะต้องควบคุมให้ดี เมื่อคุมดีแล้วการจะทำการใด ๆ ต่อก็ย่อมทำได้อย่างราบรื่น

ตัวอย่างที่ 9

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故車戰得車十乘已上，賞其先得者。而更其旌旗，車雜而乘之，卒善而養之，是謂勝敵而益強。” (14)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “在車戰中，凡奪取敵軍戰車十輛以上的，就獎賞最先奪取戰車的人。而奪得的戰車要立即換去上面的旗幟，編入我方車隊而夾雜在一起乘用。對俘虜來的士卒要優待他們、供養他們，這就是所謂戰勝敵人而使自己日益強大的原因。” (14)

เสถียร : “ตั้งเช่นการรบด้วยยานรถ ผู้จับรถเข้าศึกได้ 10 คันขึ้นไป ต้องปูนบำเหน็จทหารเข้ายึดคนแรกให้ถึงขนาด แล้วเปลี่ยนธงประจำรถขึ้นทำเนียบของเรา เพลยศึกซึ่งจับได้นั้นก็ต้องเลี้ยงดูโดยดี เพื่อช่วงใช้ตามควร นี้แหละจึงจะได้ชื่อว่า ยิ่งชนะเข้าศึกเพียงใด ก็ยิ่งเพิ่มความเกรียงไกรแก่ตนเองเพียงนั้น” (38)

อริคม : “อันรถศึกนั้น ถ้ายึดรถศึกได้สิบคันขึ้นไป ควรตกรางวัลแก่ผู้เข้าแย่งยึดคนแรกอย่างงาม แล้วเปลี่ยนธงรถศึก นำเข้าประจำการ ส่วนเพลยศึกนั้น จะต้องปฏิบัติต่อดีและช่วงใช้ตามควร จึงจะกล่าวได้ว่า ยิ่งชนะศึก ก็ยิ่งทำให้กองทัพฝ่ายตนเข้มแข็ง” (29)

บุญศักดิ์ : “เมื่อยึดรถรบเข้าศึกได้สิบกว่าคัน พึงรางวัลผู้ยึดได้ก่อน แล้วให้เปลี่ยนธงบนรถ ขั้บร่วมในขบวนเรา พึงเลี้ยงดูเพลยให้ดี นี่ก็คือที่ว่า รบชนะเข้าศึก เรายิ่งเข้มแข็ง” (94)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “獎賞 jiǎngshǎng” จากต้นฉบับได้ตรงกัน โดยที่เสถียรให้ความหมายว่า ปูนบำเหน็จ อริคมให้ความหมายว่า ตกรางวัล บุญศักดิ์ให้ความหมายว่า พึงรางวัล ทั้งสามคำมีความหมายเหมือนกัน คือ โพร่พลใดจับรถเข้าศึกศัตรูได้เกินจำนวนสิบคันขึ้นไป ทางกองทัพจะมีรางวัลมอบให้เป็นอย่างงาม ส่วนเพลยที่จับมา

ได้ให้นำมาเลี้ยงดูเป็นอย่างดีเพื่อจะได้นำมาใช้ในกองทัพ เพราะการชนะศึกในแต่ละครั้งคือการเพิ่มความแข็งแกร่งและเกรียงไกรแก่กองทัพ

ไพร่พลเมื่อได้รางวัลที่น่าพึงพอใจเป็นของตอบแทน เป็นธรรมดาที่จะต้องทำงานเพื่อประเทศชาติและกองทัพอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความอุตสาหะมุ่งมั่นและเสียสละที่จะดีข้าศึกให้แตกกระจาย ส่วนชื่อนั้นการที่นำมาเลี้ยงดูอย่างดีไม่ทารุณกรรม ก็จะทำให้ชื่อนั้นเกิดความรู้สึกอยากตอบแทนกองทัพ โดยการช่วยเหลือกองทัพทำการรบ ซึ่งนั่นก็คือการเพิ่มกองกำลังทัพให้เข้มแข็งและเกรียงไกร

3.1.3 สำนวน

คำพูดของมนุษย์เราไม่ว่าชาติใดภาษาใด แยกออกได้กว้างๆ เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดา พอพูดออกมาก็เข้าใจกันได้ทันที อีกอย่างหนึ่งพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมาแต่ให้ความหมายในคำพูดนั้นๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไป แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจ หรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้ เราเรียกกันว่า “สำนวน”⁴

สำนวนนั้นเกิดจากมูลเหตุต่างๆ เป็นต้นว่าเกิดจากธรรมชาติ เกิดจากการกระทำ เกิดจากเครื่องแวดล้อม เกิดจากอุบัติเหตุ เกิดจากแบบแผนประเพณี เกิดจากลัทธิศาสนา เกิดจากความประพฤติ เกิดจากการเล่น เกิดจากเรื่องแปลกๆ ที่ปรากฏขึ้น เกิดจากนิยาย นิทานตำนาน ตลอดจนพงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ และปัจจัยอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก

คำว่า “สำนวน” ก็นิยามความหมายกว้างมาก สำนวน (น.) โวหาร, ทำนองพูด ถ้อยคำที่เรียบเรียง ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์ แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง การแสดงถ้อยคำออกมาเป็นใจความพิเศษ เฉพาะภาษาหนึ่งๆ หรือหนังสือแบบหนึ่งๆ ลักษณะนามใช้เรียกข้อความภาษาหนึ่งๆ⁵

จะเห็นได้ว่า ในทุกภาษา มีคำหรือกลุ่มคำจำนวนหนึ่ง กลุ่มคำเหล่านี้ถูกนำมาใช้ให้มีความหมายพิเศษ ต่างไปจากความหมายเดิมหรือความหมายหลักของคำหรือกลุ่มคำ คือ

⁴ ชูวนิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์), สำนวนไทย, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัท ส.เอเชียเพรส จำกัด, 2539), หน้า 1.

⁵ เพ็ญแข วัจนสุนทร, ค่านิยมในสำนวนไทย, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 3.

ความหมายแฝง กลุ่มคำที่กล่าวนี้ เราเรียกว่า สำนวน สำนวนที่แปลตรงในฉบับแปลภาษาไทย สามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “兵者，詭道也。故能而示知不能。” (7)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “用兵作戰，就是一種詭詐的行為。因此，能攻卻要裝出不能攻。” (7)

เสถียร : “ยุทธศาสตร์คือ วิชาเล่ห์เหลี่ยมแแต่้มคู้ เพราะฉะนั้น เมื่อเรามีความสามารถจริง ฟังแสดงให้เห็นว่า เราไม่มีความสามารถเลย” (28)

อริคม : “การทำสงคราม คือวิถีแห่งกโลบาย มีขีดความสามารถ ฟังแสดงว่าไว้ขีดความสามารถ” (25)

บุญศักดิ์ : “อันสงครามนั้น คือการใช้เล่ห์เพทุบาย ฉะนั้น รบได้ให้แสดงรบไม่ได้” (26)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “詭詐 guǐzhà” จากต้นฉบับได้ตรงกันในด้านของความหมายคือ รบได้ให้แสดงรบไม่ได้ จะรุกให้แสดงไม่รุก ไกลให้แสดงไกล ไกลให้แสดงไกล ให้ล่อด้วยประโยชน์ ให้ชิงเมื่อระส่ำระสาย ข้าศึกแน่นให้เตรียมรับ ข้าศึกแข็งให้หลีกเลียง ข้าศึกโกรธง่ายให้ก่อกวน ข้าศึกยโสให้เหิมเกริม ข้าศึกสบายให้เหนื่อยล้า ข้าศึกกลมเกลียวให้แยกสลาย ให้จู้จिमเมื่อไม่ระวัง ให้รุกรบเมื่อไม่คาดคิด ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทเล็กน้อย โดยที่เสถียรให้ความหมายว่า เล่ห์เหลี่ยมแแต่้มคู้ ซึ่งเป็นการรวมกันของสองคำนาม ระหว่างคำ เล่ห์เหลี่ยม กับคำ แแต่้มคู้ คำเล่ห์เหลี่ยม มีความหมายว่า ชั้นเชิง, อุบาย คำแแต่้มคู้ มีความหมายว่า ชั้นเชิงอันแยบคาย ทั้งสองคำมารวมกันจึงได้สำนวนที่ว่า เล่ห์เหลี่ยมแแต่้มคู้ อริคมให้ความหมายว่า กโลบาย คำว่า “กโลบาย⁶” ก็คือคำที่เกิดจากการนำเอาคำบาลีว่า “กล” กับ “อุบาย” มาเข้าสนธิกันเป็น “กโลบาย” คำว่า “กล” พจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ “น. การลวงหรือล่อลวงให้หลงหรือให้เข้าใจผิดเพื่อให้ฉงนหรือให้เสียเปรียบ เช่น เล่ห์กล, เล่ห์เหลี่ยม เช่น กลโกง” ส่วนคำว่า “อุบาย” ก็มาจากคำบาลีว่า “อุบาย” (อุ-ปา-ยะ) หมายความว่า “น. วิธีการอันแยบคาย; เล่ห์กล, เล่ห์เหลี่ยม.” เมื่อนำคำว่า “กล”

⁶ จำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม, ภาษาไทยไชยาน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, 2528), หน้า 325.

กับ “อุบาย” มาเข้าสมาสกันเป็น “กลอุบาย” หรือเข้าสนธิกันเป็น “กโบาย” แล้วก็มี ความหมาย อย่างเดียวกันคือ “อุบายที่เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยม” มักจะหมายถึงทางที่ไม่ดี สมศักดิ์ให้ ความหมายว่า เล่ห์เพทุบาย ซึ่งมาจากการรวมกันของคำ เล่ห์ กับคำ เพทุบาย ทำเล่ห์กล ทำ อุบาย เมื่อนำมารวมกัน ได้คำว่า เล่ห์เพทุบาย

ซุนจื่อได้เน้นเป็นพิเศษในประเด็นก่อนที่จะปิดฉากทำสงครามว่า จะต้องวิเคราะห์ เงื่อนไขต่าง ๆ ของคู่ศึก และค้นคว้ากำหนดแผนการรบ ซุนจื่อเห็นว่าจะต้องวิเคราะห์และ เปรียบเทียบเพื่อเสาะหาข้อดีข้อด้อย ความได้เปรียบเสียเปรียบของทั้งสองฝ่ายอย่างจริงจังจาก “คุณธรรม ลมฟ้าอากาศ ภูมิประเทศ แม่ทัพ กฎระเบียบ” อันเป็น 5 เรื่อง และ “เจ้านายมี คุณธรรมหรือไม่ แม่ทัพสามารถหรือไม่” ซึ่งรวมเรียกว่า “7 ประเมิน” และจากนี้จึงจะสามารถ คาดคะเนถึงความมีชัยและพ่ายแพ้ของสงครามได้ จึงเห็นได้ว่า ซุนจื่อได้สร้างการวางแผน สงครามอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือสภาพความเป็นจริงหรือวัตถุนิยมแบบเรียบง่าย แตกต่าง กันชั้นรากเหง้ากับการวางแผนการรบโดยอาศัยการเสี่ยงทายเพื่อให้รู้ผลแพ้ชนะของสงคราม แบบงมงาย อันเป็นวิธีการที่มีได้อยู่บนพื้นฐานและคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “親而離之，攻其無備，出其不意。” (7)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “對方內部團結就要設法離間他。攻打對方沒有 防備之處，在對方沒有料到的時機發動進攻。” (7)

เสถียร : “ยุร้ายดำริ้วให้ปรักษ์แตกแยกความสามัคคีกัน ฟิงหักเอาในขณะที่เขา ไม่ได้เตรียมพร้อมเข้าจู่โจมยามเขามิได้คาดฝัน” (30)

อริคม : “ข้าศึกสามัคคีกันฟิงแยก ฟิงโจมตีในขณะที่ข้าศึกไม่ได้เตรียมพร้อม และจู่โจมในขณะที่ข้าศึกไม่คาดฝัน” (25)

บุญศักดิ์ : “ข้าศึกกลมเกลียวให้แยกสลาย ให้จู่โจมเมื่อไม่ระวัง ให้รุกรบเมื่อไม่ คาดคิด” (26)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “設法離間 shèfǎ líjiān” จาก ต้นฉบับได้ตรงกันในด้านของความหมายคือ ใช้วิธีการในการทำให้ฝ่ายตรงข้ามแตกแยก ส่วนใน ด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบท โดยที่เสถียรให้ความหมายสำนวนโดยตรง ยุร้ายดำริ้ว มาจากคำ ว่า ยุให้ร้ายดำริ้วมี ความหมายว่า ยุให้แตกกัน, ยุให้ผิดใจกัน อริคมให้ความหมายว่า ยุแยก ยุ กล่าวชักชวนให้ทำสิ่งที่ไม่ควร เช่น ยุให้โกรธ ยุให้กำเริบ แยก ทำให้สิ่งที่ยุร่วมกันอยู่หรือ

ประกอบกันอยู่ออกจากกัน เช่น แยกผลไม้ แยกกล้วยไม้, กิริยาของสิ่งที่ยังรวมกันอยู่หรือประกอบกันอยู่แตกออกจากกัน เช่น แผ่นดินแยก, แยกหรือทำให้แตกออกเป็นแฉกๆ เช่น แม่น้ำแยกทางแยก, ไม่รวมกัน เช่น แยกกันอยู่ บุญศักดิ์ให้ความหมายว่า แยกสลาย แยกพัง, ทลาย, ละลาย, ฉลาย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง “ข้าศึกกลมเกลียวให้แยกสลาย” ที่แสดงถึงความสำคัญของการวางแผนการรบอันแยบยลในการแยกสลาย

๖๓๐ ปีก่อน ค.ศ. ทักษิณแห่งแคว้นฉินและแคว้นจิ้นร่วมกันตีแคว้นเจิ้น ทักษิณประชิดติดเมืองเข้ามาก แคว้นเจิ้นตกอยู่ในอันตราย เงินเหวินกงแห่งแคว้นเจิ้นจึงส่งจู้จื่อผู้มีวิชาพิชัยออกไปเจรจาขอให้ทัพฉินถอยไปเสีย ในขณะที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกของเมือง ทักษิณตั้งอยู่ทางตะวันตกของเมือง สองทัพแม้จะร่วมกันตีเจิ้น แต่ต่างก็มีได้ส่งข่าวติดต่อกันและกัน ดังนั้นจู้จื่อจึงฉวยโอกาสยามศึกโหมเชือกกลงไปนอกเมือง ตรงไปยังประตูค่ายของทัพฉิน พอไปถึงก็ส่งเสียงร้องไห้คร่ำครวญปร่ำว่าจะขาดใจ ฉินมู่กงผู้ครองแคว้นฉินทราบข่าวดังนั้นก็ให้ทหารจับตัวมาซักถามเอาความ

“ข้าพเจ้าร้องไห้ให้แก่ฉินในขณะที่เดียวกันก็ร้องไห้ให้แก่ฉินเพราะแคว้นเจิ้น เราเลี้ยงไม่พินที่จะสูญสิ้น แต่น่าเสียดายที่ฉินก็จะต้องมีอันเป็นไปด้วย” ครั้นแล้วจู้จื่อก็แยกแยะให้ฟังว่าการที่ฉินกับจิ้นร่วมมือกันตีเจิ้นนั้นแม้ว่าจะได้ชัยชนะแล้วก็ดี แต่เป็นผลเสียแก่ฉินมากกว่าจะเป็นผลดี เพราะเงินอยู่ทางตะวันตกของแคว้นจิ้น แต่อยู่ห่างจากแคว้นฉินถึงพันลี้ เพราะฉะนั้นเงินจึงจำต้องกระโดดข้ามแคว้นจิ้นมายึดครองเงินแต่แคว้นจิ้นอยู่ติดกับแคว้นฉิน เมื่อชนะแล้วผลประโยชน์ก็ตกเป็นของแคว้นจิ้นไปสิ้นเชิง

ความจริงทั้งแคว้นฉินและแคว้นจิ้นนั้นกำลังใกล้เคียงกัน แต่เมื่อจิ้นได้อาณาเขตของเงินไปเป็นกำลังก็จะมากกว่าแคว้นฉินเป็นเท่าๆตัว ใช่แต่เท่านั้น แคว้นจิ้นแต่ไหนแต่ไรมาพูดจาไม่คงเส้นคงวาในหลายปีมานี้ก็เพิ่มทหารอยู่เรื่อยๆ และขยายดินแดนอยู่เรื่อยๆ วันนี้ตีตะวันออกเพื่อบุกเงิน วันหน้าคงจะบุกไปทางตะวันตกเพื่อตีเงินเป็นมั่นคงเงินไม่เคยรู้เรื่อง ‘ยืมทางพรางกล’ ของแคว้นจิ้นในอดีตเลยหรือ

ฉินมู่กงได้ฟังดังนั้นแล้วก็รู้สึกประหนึ่งตื่นจากหลับ จึงยอมรับเงื่อนไขของแคว้นจิ้นที่ยอมเป็นทางผ่านให้ยามฉินของแคว้นฉิน หันปลายทวนกลับมาเป็นพันธมิตรกับแคว้นจิ้น นอกจากจะให้ขุนพล ๓ คนและทหารอีก ๒ พันคอยช่วยเหลือแคว้นจิ้นอยู่นอกเมืองแล้ว ฉินมู่กงก็ยกทัพกลับบ้านตนไปเงียบๆเมื่อทัพจิ้นรู้ข่าวก็โกรธมาก แต่ก็มีรู้ที่จะทำประการใด ลำพังกำลังของตนคงจะสยบแคว้นจิ้นลงได้ยาก จึงจำต้องถอยทัพกลับไปโดยดี

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “其用戰也勝，久則鈍兵挫銳，攻城則力屈，久暴師則國用不足。” (10)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “用這樣龐大的軍隊作戰務求速勝，持久就會使軍隊疲憊，銳氣挫傷。攻城就會耗盡兵力，軍隊長期在外作戰，必然導致國家財用不足。” (11)

เสถียร : “ดังนั้น การนำพลเข้าโรมรันกัน หลักสำคัญคือ รีบคว้าเอาชัยชนะเสียในเร็ววัน ถ้าปล่อยให้การรบยืดเยื้อแล้ว อาวุธยุทโธปกรณ์จะลดความคมกล้า ขวัญทหารนับวันจะเสื่อมทราม เมื่อคิดจะโหมเข้าหักเมือง กำลังรี้พลก็อ่อนเปลี้ยแล้ว กองทัพต้องติดศึกอยู่นานวันจะนี้ การคลังของประเทศก็จะเข้าตาจน” (34)

อริคม : “การทำสงคราม จึงต้องเผด็จศึกโดยเร็ว ถ้ายืดเยื้อกองทัพจะอ่อนล้า ขวัญสู้รบตกต่ำ เมื่อคิดจะโหมตีเมืองกองทัพก็จะปลงกะเปลี้ยแล้ว ถ้ากองทัพต้องทำสงครามยืดเยื้อยาวนาน ประเทศชาติจะประสบความยากลำบากด้านการคลัง” (27)

บุญศักดิ์ : “เมื่อรบพียงชนะรวดเร็ว ยืดเยื้อกำลังก็เปลี้ยขวัญทหารก็เสีย ดีเมืองจักไร้พลังทำศึกนอกประเทศนานในประเทศจักขาดแคลน” (93)

ทั้งสามสำนวนถ่ายทอดความหมายของคำ “國家財用不足” guójiā cáiyòng bùzú จากต้นฉบับได้ตรงกันในด้านของความหมายคือ การคลังในประเทศขาดแคลน ไม่พอใช้ ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบท โดยที่เสถียรให้ความหมายสำนวนโดยตรง การคลังของประเทศก็จะเข้าตาจน คำ เข้าตาจน เป็นสำนวนมาจากการเล่นที่มีตัวหมากเดินตามตาราง เช่น หมากรุก หมากตัวใดต้องตกอยู่ในตาซึ่งไม่มีทางจะเดินได้ต่อไปอีก ก็เรียกว่าจน คือ “แพ้” ใครที่ต้องตกอยู่ในที่อับจนไม่มีทางจะเบี่ยงเอาตัวรอดได้ จึงพูดเอาเป็นสำนวนว่า เข้าตาจน อริคมให้ความหมาย ประเทศชาติจะประสบความยากลำบาก บุญศักดิ์ ให้ความหมาย ประเทศจักขาดแคลน คำว่า ยากลำบาก ของรจนา และขาดแคลน ของบุญศักดิ์ มีความหมายเดียวกับสำนวนของเสถียร เข้าตาจน

ซุนจื่อได้เสนอความคิดรบชนะรวดเร็วกว่า “ทำศึกจึงสำคัญที่รวดเร็วกว่าสำคัญที่ยืดเยื้อ” ซึ่งในยุคที่ซุนจื่อดำรงชีวิตอยู่ พลังการผลิตของสังคมต่ำมาก การคมนาคมขนส่งไม่สะดวกเป็นอย่างยิ่ง เมื่อบวกกับขนาดของสงครามได้ขยายใหญ่ขึ้น เพียงแต่ขยับตัวก็ “ต้องสิ้นเปลืองวันละพันตำลึงทอง” ถ้าหากปล่อยให้ยืดเยื้อไปก็จะ “สูญสิ้นทั้งไพร่พลและเศรษฐกิจ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลานั้นแคว้นต่างๆ กำลังผนวกดินแดนกลืนกินกันอย่างดุเดือด ถ้าหากสงครามยืดเยื้อต่อไปไม่สิ้นสุด ก็จะเกิดสถานการณ์อันตราย ซึ่ง “เจ้าครองแคว้นอื่นจักฉวยโอกาสเข้าบุกรุก” ได้

ทุกเวลา ในสภาพเช่นนี้การที่ขุนโจ้อเสนอความคิดชี้้นำทำศึกชนะรวดเร็วจึงมีเหตุผลที่แน่นอน มิฉะนั้นแล้วประเทศชาติจะประสบความยากลำบากด้านการคลัง

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “將不勝其忍而蟻附之，殺士三分之一而城不拔者，此攻之災也。” (18)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “如果將領難以抑制焦躁操情緒，命令士兵像螞蟻一樣爬梯攻城，儘管士兵死傷三分之一，而城池仍然攻不下來，這就是攻城所帶來的災難。” (18)

เสถียร: “ในความซั้ซ่าเช่นนี้ ผู้บัญชาการทหารจะรู้สึกเดือดดาลรำคาญใจ จนถึงแก่ต้องใช้ทหารเข้าโจมตีอย่างมดตอมเสี้ยก่อนกำหนด เมื่อเสี้ยรีพลไปสัก ๑ ใน ๓ แต่ยังมีอาจหักเข้าไปได้ ย่อมเป็นภัยแก่ฝ่ายรุกต้อย่างอนันต์” (41)

อริคม: “เมื่อแม่ทัพสั่งนักรบไพร่พลปีนบันไดเข้าโจมตีเมือง โดยไม่อาจควบคุมโทสะ ถ้าสูญเสี้ยไพร่พลหนึ่งส่วนสาม แต่ยังมีเมืองไม่แตก ก็หมายความว่า มหันตภัยจากการโจมตีเมืองกรายเข้ามาแล้ว” (31)

บุญศักดิ์: “แม่ทัพจักกลั่นโทสะมิได้ ทุ่มทหารเข้าตีจุดจุมตปลวก ต้องล้มตายหนึ่งในสาม แต่เมืองก็มีแตก นี่คือการวิบัติจากการตีเมือง” (105)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นได้ถ่ายทอดความหมายของคำว่า “難以抑制焦躁操情緒” nányi yizhi jiāozào cāo qíngxù จากต้นฉบับได้ตรงกัน มีความหมายว่า ไม่อาจควบคุมความโกรธหรือความรำคาญที่อยู่ภายในใจได้ จึงจำเป็นต้องแสดงออกมา ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทโดยที่เสถียรให้ความหมายสำนวนที่ว่า เดือดดาลรำคาญใจ เป็นการนำสองคำกริยามารวมกัน เดือดดาล โกรธมาก, โกรธพลุ่งพล่าน, ดาลเดือด คำว่า รำคาญ ระคายเคือง, เบื่อหน่าย อริคมให้ความหมาย ไม่อาจควบคุมโทสะ บุญศักดิ์ให้ความหมาย กลั่นโทสะมิได้ คำว่า โทสะ ของทั้งรจนา และบุญศักดิ์ มีความหมายเดียวกับสำนวนของเสถียร เดือดดาลรำคาญใจ

ในตัวอย่างนี้ได้กล่าวถึงภัยพิบัติอันเกิดจากฝ่ายบุกหรือฝ่ายโจมตี อันเนื่องมาจากการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของแม่ทัพได้ เมื่อไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนได้จึงได้ใช้อำนาจที่ตนมีอยู่สั่งการด้วยอารมณ์โกรธเกรี้ยวอย่างไม่มีสติ ให้กองทัพที่คิดเป็นหนึ่งในสาม บุกเข้าโจมตีข้าศึก แต่สุดท้ายก็มีอาจทำอะไรศัตรูได้ เสี้ยกำลังพลไปหนึ่งในสาม การดำเนินการศึกในลักษณะเช่นนี้ คือความหายนะของฝ่ายตน

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “是故屈諸侯者以害，役諸侯者以業，趨諸侯者以利。” (57)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “因此，要通過“善”來迫使諸侯屈服，要通過自己的實力來役使諸侯忙亂，要通過“利”來透使諸侯歸附。” (57)

เสถียร: “เพราะฉะนั้น จะให้เหล่าประเทศราชหมอบราบคาบแก้วได้ก็ด้วยให้เห็นโทษภัย จะช่วงใช้ก็ด้วยมอบภารกิจ จะจูงใจให้ฝักใฝ่ต่อเราก็คด้วยกอบเกื้ออามิสประโยชน์” (78)

อริคม: “จงใช้สิ่งที่พวกสามนตราชหวาดกลัว ช่มให้พวกเขายอมสยบ จงใช้ภารกิจที่พวกสามนตราชพึงปฏิบัติ บงการพวกเขาไปทำ และจงใช้ผลประโยชน์ที่พวกสามนตราชปรารถนาสอให้พวกเขาฝักใฝ่เรา” (31)

บุญศักดิ์: “เหตุนี้ พึงให้เจ้าครองแคว้นอื่นสยบด้วยภัยอันตราย ให้เจ้าครองแคว้นอื่นรับใช้ด้วยอิทธิพล ให้เจ้าครองแคว้นอื่นขึ้นต่อด้วยผลประโยชน์” (251)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “屈服 qūfú” จากต้นฉบับได้ตรงกัน มีความหมายว่า ยอมโดยไม่มีทางสู้ ไม่ขัดขืน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทโดยที่เสถียรให้ความหมายสำนวนที่ว่า หมอบราบคาบแก้ว ความหมายคือยอมตามโดยไม่ขัดขืน, ยอมแพ้โดยดี อริคมให้ความหมาย ยอมสยบ บุญศักดิ์ให้ความหมาย สยบ คำว่า ยอมสยบ หรือสยบ ของทั้งรจนาและบุญศักดิ์ มีความหมายเดียวกับสำนวนของเสถียร หมอบราบคาบแก้ว

ฉะนั้นการที่จะทำให้เจ้าครองแคว้นอื่นยอมสยบฝ่ายเราแต่โดยดี ก็ด้วยอำนาจของฝ่ายตน และผลประโยชน์ที่ฝ่ายเราเป็นผู้หยิบยื่นให้ รวมถึงการที่เราต้องรู้ถึงความสามารถของแคว้นนั้นๆ เพื่อที่จะช่วงใช้ตามความสามารถ เพียงเท่านั้นเจ้าครองแคว้นต่างๆก็จะยอมสยบแต่โดยดี

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “掠於饒也，三軍足食；謹養而勿勞，並氣積力。” (81)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “在敵國富饒的地區掠取糧草，三軍就有了足夠的給養。注意休養士卒，不要使其勞累，鼓足士氣，積聚力量。” (82)

เสถียร : “ฝ่ายรุกเมื่อกวาดเก็บเสบียงอาหารในแดนสมบูรณ^๑ได้แล้ว จงเลี้ยงดู ทวยหาญให้อิมหมี่พีมัน อย่าใช้ตราครุฑวางหนัก ออมกำลังและบำรุงขวัญไว้จงดี” (106)

อริคม : “พึงปล้นชิงเสบียงจากพื้นที่อุดมสมบูรณ^๑ สนองเสบียงอาหารแก่ กองทัพอย่างเพียงพอ ไม่ใช่ไพร่พลจนอ่อนเปลี้ย สนใจบำรุงขวัญทหาร” (62)

บุญศักดิ์ : “กวางันเสบียงจากแหล่งอุดม สามทัพจักมีอาหารพอเลี้ยงไพร่พลอย่า ให้เหน้อยยาก บำรุงขวัญสะสมกำลัง” (310)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “足夠的給養 zúgòu de gěiyǎng” จากต้นฉบับได้ตรงกัน มีความหมายว่า มีอาหารเพียงพอต่อการเลี้ยงเหล่าทหารให้อิม ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบท โดยที่เสถียรให้ความหมายสำนวนที่ว่า อิมหมี่พีมัน คำ อิมหมี่พีมัน หมายถึง ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเต็มที่ อริคมให้ความหมาย สมองเสบียงอาหาร บุญศักดิ์ให้ความหมาย มีอาหารพอเลี้ยง คำว่า สมองเสบียงอาหาร และมีอาหารพอเลี้ยง มีความหมายเดียวกับสำนวนของเสถียร อิมหมี่พีมัน

ขุนจื่อเห็นว่า การรบลึกเข้าไปในดินแดนข้าศึกนั้นมีผลดีหลายประการที่สำคัญคือ หลังจากลึกเข้าไปในประเทศข้าศึกแล้ว เหล่าทหารก็จะเชื่อฟังคำบัญชาการเป็นอย่างดี ไม่แตกฉานซ่านเซ็นได้ง่ายๆ ซึ่งขุนจื่อได้กล่าวไว้ว่า “อันหลักแห่งการรุกเข้าแดนข้าศึกนั้น เมื่อลึกจะมุงมั่น เมื่อตื้นจะซ่านเซ็น” เมื่อรบลึกเข้าไปในประเทศข้าศึกแล้ว ก็สามารถแก้ปัญหาการส่งกำลังบำรุงของกองทัพได้ ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า “กวางันเสบียงจากแหล่งอุดม สามทัพจักมีอาหารพอ”

ตัวอย่างที่ 7

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “今發之日，士卒坐者涕沾襟，偃臥者涕交頤。” (83)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “當作戰命令下達的時候，坐著的士卒淚沾衣襟，躺著的士卒淚流滿面。” (83)

เสถียร : “ในวันที่ผู้บัญชาการสั่งทัพ เหล่าพลที่นั่งได้น้ำตาจะชุ่มเสื่อ ส่วนผู้ที่ล้มหมอนนอนเสื่อน้ำตาจะนองหน้า (ด้วยเสียใจตนเองบาดเจ็บหรือป่วยไข้ ไม่สามารถไปรบศึกกับเขาได้)” (107)

อริคม : “เมื่อคำสั่งออกศึกตกมาถึง นักรบไพร่พลที่นั่งอยู่ บังน้ำตาไหลเปียกเสื่อที่นอนอยู่ บังน้ำตาไหลนองหน้า” (63)

บุญศักดิ์ : “ในวันออกคำสั่งรบ ไพโรพลที่นั่งน้ำตาก็ชุ่มเสื่อ ที่นอนน้ำตาก็อาบ
แฉก” (310)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “躺著的士卒淚流滿面 tāngzhè de shìzú leiliú mǎnmiàn” จากต้นฉบับได้ตรงกันในด้านของความหมาย ส่วนในด้าน การใช้คำนั้นมีการปรับบท โดยเสถียรให้ความหมายสำนวนที่ชัดเจนว่า ล้มหมอนนอนเสื่อ คำว่า ล้มหมอนนอนเสื่อ หมายถึง ป่วยจนต้องนอนพักรักษาตัว อธิคมให้ความหมาย บ้างน้ำตาไหล เปียกเสื่อที่นอนอยู่ บ้างน้ำตาไหลนองหน้า เป็นการอธิบายความถึงสถานการณ์ดังกล่าว บุญศักดิ์ให้ความหมายว่า ที่นอนน้ำตาก็อาบแฉก เป็นการอธิบายความถึงสถานการณ์ดังกล่าว เช่นกัน สำหรับประโยคที่ว่า บ้างน้ำตาไหลเปียกเสื่อที่นอนอยู่ บ้างน้ำตาไหลนองหน้า และที่ นอนน้ำตาก็อาบแฉก มีความหมายเดียวกับสำนวนของเสถียรคือ ล้มหมอนนอนเสื่อ

ที่เสถียรได้อธิบายความเพิ่มเติมว่า ด้วยเสียใจตนเองบาดเจ็บหรือป่วยไข้ ไม่สามารถไป รบศึกกับเขาได้ ทำให้ทราบชัดเจนได้ว่า ทหารเหล่านี้ยอมมอบกายถวายชีวิตให้กับในการรบ ไม่ว่าจะไข้ให้ไปปฏิบัติงานในที่ดับขันปานใด เขาเหล่านี้ก็จะต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวมั่นคง ดังนั้น เวลาที่เขาเหล่านี้ ล้มหมอนนอนเสื่อ มิได้ไปรวมออกรบ จึงรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก

3.2 โวหารภาพพจน์

โวหาร คือ การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิง เป็นการแสดงข้อความออกมาในทำนองต่างๆ เพื่อให้ข้อความได้นัยความดี มีความหมายแจ่มแจ้ง เหมาะสมน่าฟัง ในการเขียนเรื่องราวอาจ ใช้โวหารต่างๆ กัน แล้วแต่ชนิดของข้อความ

โวหารภาพพจน์ คือ กลวิธีการนำเสนอสารโดยการพลิกแพลงภาษาที่ใช้พูดหรือเขียนให้ แปรออกไปจากภาษาตามตัวอักษรทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ เกิดความประทับใจ เกิดความรู้สึก สะเทือนใจ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน และการเปรียบเทียบสำนวนแปลที่ตรงกับในตัวโวหารภาพพจน์ มีดังต่อไปนี้

3.2.1 อติพจน์

อติพจน์ (metonymy) คือ การเปรียบเทียบโดยการกล่าวข้อความที่เกินจริง มัก เปรียบเทียบในเรื่องปริมาณว่ามีมากเหลือเกิน มีเจตนาเน้นข้อความที่กล่าวนั้นให้มีน้ำหนัก ยิ่งขึ้น ชนิดนี้นิยมใช้กันมากแม้ในภาษาพูด เพราะเป็นการกล่าวที่ทำให้เห็นภาพได้ง่าย และ

แสดงความรู้สึกรู้สึกของกวีได้อย่างชัดเจน⁷ สำหรับอติพจน์ที่แปลตรงในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故兵無常勢，水無常形；能因敵變化而取勝者，謂之神。” (42)

บทแปลภาษาไทยปัจจุบัน : “所以用兵作戰沒有一成不變的態勢，就像流水沒有固定的形狀和去向一樣。能夠根據敵情的變化而取勝的，就稱得上用兵如神。” (43)

เสถียร : “ฉะนั้น การยุทธ์จึงไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว เจกเช่นน้ำ ซึ่งหา มีรูปลักษณะอันแน่นอนไม่ จึงผู้เอาชนะด้วยปฏิบัติการเหมาะสมกับความผันแปรของข้าศึกนั้น พึ่งกล่าวได้ว่า เขาคือเทพเจ้าผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ทีเดียว” (66)

อริคม : “เพราะฉะนั้น กองทัพไร้สภาวะการณ์คงที่ ไร้ “ลักษณะ” คงรูป กองทัพที่สามารถชิงชัยตามสภาพ การเปลี่ยนแปลงของข้าศึก คือกองทัพแห่งเทพ” (44)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นการรบจึงไม่มีรูปลักษณะตายตัว น้ำก็ไม่มีรูปร่างแน่นอน ผู้สามารถเอา ชนะขณะที่สภาพข้าศึกเปลี่ยนแปลง เรียกว่าเทพ” (186)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำอติพจน์ในข้อความ “稱得上用兵如神 chēngdeshàng yòngbīng rúshén” จากต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทบางส่วน โดยเสถียรให้ความหมายว่า เขาคือเทพเจ้าผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ทีเดียว ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า เขา มาเปรียบเทียบโดยการกล่าวข้อความที่เกินจริงว่าเขาคือเทพเจ้าผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ และในขณะเดียวกันประโยคดังกล่าว ใช้คำว่า คือ ซึ่งเป็นโวหารภาพพจน์อีกหนึ่งชนิดคือ อุปลักษณ์ สำหรับอริคมให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงของข้าศึก คือกองทัพแห่งเทพ เป็นการแปลที่มีทั้งคำอติพจน์ และอุปลักษณ์อยู่ในประโยคเดียวกัน สำหรับบุญศักดิ์ ให้ความหมายว่า เอาชนะขณะที่สภาพข้าศึกเปลี่ยนแปลง เรียกว่าเทพ เป็นการแปลที่ใช้เพียงคำอติพจน์เท่านั้น ไม่มีคำอุปลักษณ์ปรากฏในประโยค

ในบทนี้ ชุนจื่อได้บรรยายปัญหาการขึ้นการรบซึ่ง “เสียงที่แข็งตีที่อ่อน” “ชนะตามสภาพข้าศึก” และโจมตีข้าศึกอย่างพลิกแพลงเป็นฝ่ายกระทำ เขาเห็นว่า “รูปลักษณะการรบดุจดัง

⁷ หลักภาษาไทย, ภาษาไทย : วรรณสารภาษา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2548), หน้า 19.

น้ำ” การหลั่งไหลของน้ำคือ “เสียงที่สูงลงที่ต่ำ” “ไหลตามสภาพพื้นที่” เมื่อบัญชาการรบก็จะต้อง “เสียงที่แข็งตีที่อ่อน” “ชนะตามสภาพข้าศึก” “ผู้สามารถเอาชนะขณะที่สภาพข้าศึกเปลี่ยนแปลง เรียกว่าเทพ”

3.2.2 ปฏิพากย์

ปฏิพากย์ (Paradox) คือการนำเอาคำและความหมายที่ไม่สอดคล้องกันและดูเหมือนจะขัดแย้งกันมารวมไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืนกันเพื่อเพิ่มความหมายให้มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นหรือเพื่อให้เกิดผลการสื่อสารเป็นพิเศษ⁸ สำหรับปฏิพากย์ที่แปลตรงในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ภาษาโบราณ: “平陸處易而右背高，前死後生，此外平陸知軍也。”
(60)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “在平原地帶要選擇平坦的地方設營，而右側要依托高地，前低後高，這是在平原地帶部署軍隊的原則。”
(62)

เสถียร: “ถ้าอยู่ในที่ราบ ต้องเลือกชัยภูมิที่อำนวยความสะดวกได้เปรียบ คือปีกขวาอิงเนินสูง เบื้องหน้าเป็นแดนตาย (เช่นห้วยน้ำหรือหน้าผา ฯลฯ เพื่อข้าศึกยกเข้าตียาก) เบื้องหลังเป็นแดนเป็น (คมนาคมสะดวก) นี่คือการคุมทัพในที่ราบแล”
(83)

อริคม: “ส่วนในเขตที่ราบนั้น ต้องยึดชัยภูมิที่กว้างขวาง ปีกสำคัญคุมที่สูง หน้าต่ำหลังสูง นี่คือการเดินทัพในเขตที่ราบ”
(52)

บุญศักดิ์: “ตั้งทัพที่ราบพึงอยู่ที่โล่ง หลังอิงที่สูง ให้หน้าต่ำหลังสูง นี่คือการบัญชาทัพในที่ราบ”
(269)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำปฏิพากย์ในคำว่า “前低後高 qiándī hòugāo” จากต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทบางส่วน โดยเสถียรให้ความหมาย เบื้องหน้าเป็นแดนตายเบื้องหลังเป็นแดนเป็น ในประโยคนี้การคุมทัพในเขตพื้นที่ราบผู้แปลได้ใช้คำว่า แดนตาย กับแดนเป็น เป็นปฏิพากย์ ให้ความหมายที่ตรงกันข้าม

⁸ หลักภาษาไทย, ภาษาไทย : วรรณสารภาษา, หน้า 21.

มารวมไว้เพื่อให้เกิดการสื่อสารเป็นพิเศษในเรื่องการบัญชาทัพเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ และในขณะเดียวกันประโยคดังกล่าว ใช้คำว่า เป็น ซึ่งเป็นโวหารภาพพจน์อีกหนึ่งชนิดคือ อุปลักษณ์ สำหรับอริคมให้ความหมายว่า หน้าต่ำหลังสูง ส่วนบุญศักดิ์ให้ความหมายว่า หน้าต่ำหลังสูง เช่นเดียวกับบรรณา ที่นำคำว่า ต่ำ และสูง มาปฏิพากย์กัน

บทนี้ที่สำคัญซุนจื่อได้อธิบายถึงปัญหาการจัดตั้งและการบัญชาการเดินทัพและการรบ การใช้ภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนการสอดแนม วินิจฉัยข้าศึกอย่างถ่องแท้ ซึ่งซุนจื่อเห็นว่า “การบัญชาทัพวินิจฉัยข้าศึก” เป็นปัญหาสำคัญในการบัญชาการรบ และ “การบัญชาทัพ” จะต้องสันทัดในการใช้ภูมิประเทศให้เป็นประโยชน์ จึงจะทำให้กองทัพของตนอยู่ในพื้นที่ที่เป็นประโยชน์แก่การทำศึกและการตั้งทัพอยู่ได้

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “凡軍好高而惡下，貴陽而賤陰。” (62)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “大凡駐軍都是喜歡乾燥的高地，厭惡潮濕的洼地；重視向陽之外，避開陰暗之地。” (63)

เสถียร : “อันการตั้งทัพชอบที่จะอยู่สูง พึงรังเกียจที่ต่ำ เหมาะที่หันทิศโป่ง (อากาศเนย์) แต่รังเกียจทิศทึบ(ทิศพายัพ)” (83)

อริคม : “โดยทั่วไป กองทหารควรตั้งค่ายบนที่สูงแห้ง เลี่ยงที่ต่ำชื้น หันทิศโป่งโล่ง เลี่ยงทิศอับทึบ” (52)

บุญศักดิ์ : “อันการตั้งทัพมักชอบที่สูงซึ่งที่ต่ำ รักที่แจ้งเกลียดที่ทึบ” (269)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำปฏิพากย์ในข้อความ “喜歡乾燥的高地，厭惡潮濕的窪地；重視向陽之外，避開陰暗之地” xǐhuān gānzào de gāodì, yànnè cháoshī de wādì; zhòngshì xiàngyáng zhīwài, bìkāi yīnàn zhīdì จากต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทบางส่วน โดยเสถียรให้ความหมาย ชอบที่จะอยู่สูง พึงรังเกียจที่ต่ำ เหมาะที่หันสู่ทิศโป่ง(อากาศเนย์) แต่รังเกียจทิศทึบ(ทิศพายัพ) ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า ชอบ รังเกียจ สูง ต่ำ เป็นปฏิพากย์ ให้ความหมายที่ตรงกันข้ามมารวมไว้เพื่อให้เกิดการสื่อสารเป็นพิเศษในเรื่องการบัญชาทัพเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ สำหรับอริคมให้ความหมายว่า ตั้งค่ายบนที่สูงแห้ง เลี่ยงที่ต่ำชื้น หันทิศโป่งโล่ง เลี่ยงทิศอับทึบ ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า สูงต่ำ แห้งชื้น โป่งโล่ง อับทึบ เป็นปฏิพากย์กัน ส่วนบุญศักดิ์ให้ความหมายว่า ชอบที่สูงซึ่งที่ต่ำ รักที่แจ้งเกลียดที่ทึบ ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า ชอบสูง สูงต่ำ รักเกลียด แจ้งทึบ มาปฏิพากย์กัน

ในตัวอย่างข้างต้นซุนจื่อได้เสนอการบัญชาทัพในพื้นที่ที่แตกต่างกัน 4 ลักษณะ คือ เขตเขา เขตน้ำ ที่ลุ่มโคลนตม และที่ราบแล้ว ก็ได้เสนอความคิดพื้นฐานในการใช้ภูมิประเทศว่า “การตั้งทัพมักชอบที่สูงซึ่งที่ต่ำ รักที่แจ้งเกลียดที่ทึบ มีเสบียงสมบูรณ์ ชัยภูมิมั่นคง” นี่เป็นการสรุปประสบการณ์ในการรบที่เป็นจริงของทั้งคนรุ่นก่อนและในยุคเดียวกันกับซุนจื่อ ซึ่งมีความหมายที่แน่นอนต่อการเดินทัพและการรบอย่างยิ่ง

3.2.3 อุปมา

อุปมา (simile) คือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเชื่อมเหล่านี้ “เหมือน ราว รวากับ เปรียบ ดุจ ประดุจ ดัง ดัง เฉก เช่น เพียง เพียง ประหนึ่ง ถนัด กล เล่ห์ ปีมว่า ปาน ครวนา ปูน พ่าง ละม้าย แม่น”⁹ สำหรับอุปมาที่แปลตรงในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวน เปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “將不勝其忍而蟻附之，殺士三分之一而城不拔者，此攻之災也。” (18)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “如果將領難以抑制焦躁操情緒，命令士兵像螞蟻一樣爬梯攻城，儘管士兵死傷三分之一，而城池仍然攻不下來，這就是攻城所帶來的災難。” (18)

เสถียร : “ในความซุกซมเช่นนี้ ผู้บัญชาการทหารจะรู้สึกเดือดดาลรำคาญใจ จนถึงแก่ต้องใช้ทหารเข้าโจมตีอย่างมดตอมเสียก่อนกำหนด เมื่อเสียร้พลไปสัก ๑ ใน ๓ แต่ยังมีอาจหักเข้าไปได้ ย่อมเป็นภัยแก่ฝ่ายรุกตัวอย่างอนันต์” (41)

อริคม : “เมื่อแม่ทัพส่งนักรบไปรพพลปืนบันไดเข้าโจมตีเมือง โดยไม่อาจควบคุมโทษ ถ้าสูญเสียไปรพพลหนึ่งส่วนสาม แต่ยังมีเมืองไม่แตก ก็หมายความว่า มหันตภัยจากการโจมตีเมืองกรายเข้ามาแล้ว” (31)

บุญศักดิ์ : “แม่ทัพจกกลันโทษะมิได้ ทุ่มทหารเข้าตีจุดมดปลวก ต้องล้มตายหนึ่งในสาม แต่เมืองก็มีแตก นี่คือการวิบัติจากการตีเมือง” (105)

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำอุปมา “像 xiàng” ในข้อความ “命令士兵像螞蟻一樣爬梯攻城 mìnglìng shìbīng xiàng mǎyǐ yīyàng pátī gōngchéng” จากต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทบางส่วน โดยเสถียรใช้คำว่า ใช้ทหารเข้าโจมตีอย่างมดตอม ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า อย่างมดตอม เป็นอุปมาเปรียบเทียบในการเข้าโจมตีของทหารว่ามีมากเหมือนมดที่มารุมตอม สำหรับอริคม ในตัวอย่างนี้ไม่มีการแปลเป็นอุปมา อาจเนื่องจากเป็นกลวิธีการแปลแบบเอาความของผู้แปล ส่วนบุญศักดิ์ให้ความหมายว่า ทุ่มทหารเข้าตีจุดมดปลวก ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า ดุจมดปลวก เป็นอุปมาเปรียบเทียบในการเข้าโจมตีของทหารว่ามีมากเหมือนมดเหมือนปลวกที่มารุมตอม

ซุนจื่อมีความเห็นให้สู้รบกับข้าศึกในสภาพการณ์ที่เราเป็นฝ่ายเหนือกว่าคัดค้านการสู้รบอย่างดันทุรังในสภาพการณ์ที่เราเป็นฝ่ายด้อยกว่า ข้อนี้ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง โดยเริ่มต้นจากจุดนี้เขาได้เสนอหลักการบัญชาทัพที่ “มีสิบเท่าให้ล้อม มีห้าเท่าให้รุก มีหนึ่งเท่าให้แยก มีเท่ากันก็รบได้ มีน้อยกว่าก็เลี่ยงหนี มีไม่ทัดเทียมก็หลบหลีก” เห็นว่า ให้ใช้วิธีรบที่ต่างกันตามความแตกต่างของส่วนเปรียบเทียบทางกำลังทหารของทั้งสองฝ่าย เขาเตือนว่า “ด้อยกว่าข้าศึกยังขึ้นรบก็จักตกเป็นเชลยข้าศึกที่เข้มแข็ง” กองทัพที่อ่อนกว่าข้าศึก หากเอาแต่รบ และทุ่มทหารเข้าโจมตีจุดมดปลวกอย่างคือร้อนไม่ฟัง ในที่สุดก็จะตกเป็นเชลยของข้าศึกที่เข้มแข็งกว่าอย่างแน่นอน

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “兵之所加，如以礮投卵者，虛實是也。” (30)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “向敵軍發起進攻，如同用石頭砸雞蛋一樣容易，關鍵是以實擊虛的問題。” (31)

เสถียร : “กองทัพรุกพุ่งไปทางใด เสมือนหนึ่งกลิ้งหินเข้ากระทบไข่ เพราะรู้วิธีใช้กำลังอันแข็งแกร่งหลายจุดอ่อนแอของข้าศึกนั่นเอง” (54)

อริคม : “การนำกองทัพโจมตีข้าศึกให้ได้ดูจใช้หินกระทบไข่เป็นปัญหาการเลี่ยงจุดแข็งตีจุดอ่อนอย่างถูกเป้า” (37)

บุญศักดิ์ : “การรุกรบข้าศึก ประหนึ่งเอาหินทุ่มไข่ ก็ด้วยการใช้แข็งตีอ่อน” (169)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำอุปมา “如 rú” ในข้อความ “如同用石頭砸雞蛋一樣容易 rúttóng yòngshítóu zá jīdàn yīyàng róngyì” จากต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับบทบางส่วน โดยเสถียรให้ความหมายว่า เสมือนหนึ่งกลิ้งหิน

เข้ากระทบไข ในประโยคนี้อันผู้แปลได้ใช้คำว่า เสมือนหนึ่ง เป็นอุปมาเปรียบเทียบในการนำ กองทัพที่แข็งแกร่งเข้าโจมตีจุดอ่อนของข้าศึกที่แข็งแรงเหมือนกับนำหินไปกระทบไขให้แตก โดยง่าย สำหรับอริคม ให้ความหมายว่า ดุจใช้หินกระทบไข ในประโยคนี้อันผู้แปลได้ใช้คำว่า ดุจ เป็นอุปมา ส่วนบุญศักดิ์ ให้ความหมายว่า ประหนึ่งเอาหินทุบไข ในประโยคนี้อันผู้แปลได้ใช้คำว่า ประหนึ่ง เป็นอุปมา

ขุนจื่อให้ความสำคัญแก่ “การใช้ยุทธธานุภาพ” เป็นอันมาก “ยุทธธานุภาพ” ที่เขาพูดถึง หมายถึงการขยายสมรรถนะการบัญชาการของแม่ทัพอย่างเต็มที่ ถือพลังอันแท้จริงทางการทหารของตนเป็นรากฐาน สร้างสถานะอันมีพลังที่ฮึกห้าว ซึ่งสามารถกดความฮึกหาญข้าศึก ลงไปได้ เขาเห็นว่า ภายใต้อสถานะเช่นนี้ไพร่พลก็จะห้าวหาญสุดจะเปรียบ พลังสู้รบของกองทัพ ก็จะได้รับ การแสดงออกอย่างเต็มที่ดุจตั้งน้ำเชี่ยวพัดหินลอยเคลื่อน กลิ้งหินกลมลงจากเขาสูง 8,000 เชี้ยะฉะนั้น

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “視卒如嬰兒，故可與之赴深谿；視卒如愛子，故可與之俱死。” (75)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “對待士卒像體貼嬰兒一樣，士卒就可以跟隨你共同赴湯蹈火；對待士卒像對待愛子一樣，士卒就可以與你同生共死。” (75)

เสถียร: “ปฏิบัติต่อไพร่พล ต้องเยี่ยงมารดาถนอมลูกอ่อน จึงอาจนำทัพไปสู่หุบ ห้วยมหันตราย ถ้าปฏิบัติเช่นบิดาที่รักบุตร จึงกอดคอตันตายได้” (98)

อริคม: “หากถนอมนักรบไพร่พลดุจมารดาถนอมลูกอ่อนนักรบไพร่พลจะ ยินดีร่วมบุกน้ำลุยไฟ หากปฏิบัติต่อไพร่พลดุจบิดารักลูกหัวแก้วหัวแหวน นักรบไพร่ พลก็จะยินดีร่วมเป็นร่วมตาย” (59)

บุญศักดิ์: “ใส่ใจไพร่พลดุจทารก ก็จักร่วมลุยห้วยเหว ใส่ใจไพร่พลดุจบุตรสุดรัก ก็จักร่วมเป็นร่วมตาย” (294)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำอุปมา “像 xiàng” ในข้อความ “像 體貼嬰兒一樣，像對待愛子一樣 xiàng tǐtiē yīngér yīyàng, xiàng duìdài àizi yīyàng” จาก ต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับทบบางส่วน โดยเสถียรให้ความหมายว่า เยี่ยงมารดาถนอมลูกอ่อน กับ เช่นบิดาที่รักบุตร ในประโยคนี้อันผู้แปลได้ใช้คำว่า เยี่ยง กับ เช่น เป็นอุปมา สำหรับอริคมให้ความหมายว่า ดุจมารดาถนอมลูกอ่อน ดุจบิดารักลูกหัวแก้วหัว

แหวน ในประโยคนั้นผู้แปลได้ใช้คำว่า ดุจ เป็นอุปมา ส่วนบุญศักดิ์ให้ความหมายว่า ดุจทารก ดุจ บุตรสุดที่รัก ในประโยคนั้นผู้แปลได้ใช้คำว่า ดุจ เป็นอุปมา

ในบทนี้ ชุนจื่อยังได้เสนอแนะทัศนะ “ใส่ใจไพร่พลดุจบุตรรัก” ซึ่งความคิดดังนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในกระบวนการที่กลุ่มผลประโยชน์ใหม่คือชนชั้นเจ้าที่ดินที่เกิดใหม่ต่อต้านกับกลุ่มผลประโยชน์เก่าคือชนชั้นเจ้าทาสในอดีตนั้น จำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยกำลังของมวลชน แม้ชุนจื่อจะได้เห็นว่า มีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้ไพร่พล “จี้กร่วมลุยห้วยเหว” “จี้กร่วมเป็นร่วมตาย” ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วก็เพื่อให้ไปตายแทนพวกชนชั้นเจ้าที่ดินที่เกิดใหม่ แต่เมื่อเทียบกับสภาพที่ชนชั้นเจ้าทาสทำทารุณกรรมต่อเหล่าไพร่พลตามความพอใจแล้ว ก็นับเป็นความก้าวหนังก้าวหนึ่ง

แต่ในอีกทางหนึ่ง พร้อมทั้งที่ชุนจื่อได้เสนอให้ “ใส่ใจไพร่พลดุจบุตรรัก” นั้น ยังได้เน้นความเรียกร้องต่อไพร่พลอย่างเข้มงวดเป็นพิเศษ อย่าง “ถนอม” และ “รัก” จนเกินเหตุ เพื่อมิให้กองทัพถูกโอบงกกลายเป็น “เด็กดีถือแต่ใจ” ถึงเวลาก็เข้ารบไม่ได้ เขาเสนอให้จะต้องประสาน “รัก” เข้ากับ “เข้มงวด” ประสาน “รางวัล” เข้ากับ “ลงโทษ” ซึ่งจุดนี้ก็นับเป็นลักษณะพิเศษร่วมกันของความคิดปกครองทหารของนักการทหารมีชื่อเสียงโบราณอันมากมาย รวมทั้งตัวชุนจื่อด้วย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง ผู้ฉีสร้างกองทัพพ่อลูก ที่แสดงถึงความสำคัญของ “ใส่ใจไพร่พลดุจบุตรรัก” ก็จี้กร่วมเป็นร่วมตาย” ดังนี้

หลังจากผู้ฉีได้ชัยแก่การรุกรานของแคว้นฉินเมื่อ ๔๑๒ ปีก่อน ค.ศ. แล้วก็ได้รับตั้งให้เป็นแม่ทัพเหตุเหอซี ในระหว่างที่เขาดำรงตำแหน่งนี้ ผู้ฉีได้ใช้ความพยายามเพื่อจัดตั้งกองทัพพ่อลูกขึ้นมากองทัพหนึ่ง ผู้ฉีใช้ชีวิตร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมเป็นร่วมตายกับไพร่พล จึงได้รับความเคารพและศรัทธาจากไพร่พลอย่างลึกซึ้ง

มีอยู่คราวหนึ่ง มีทหารคนหนึ่งเป็นฝีร้าย มีอาการบวมแดงและเน่า ส่งกลิ่นเหม็นระคนคลุ้ม เมื่อผู้ฉีรู้เรื่องเขาก็มาเยี่ยมและใช้ปากดูดหนองจากฝีเน่าแก่ทหารตรงนั้นด้วยตนเอง ช่วยชะล้างฝีเน่าให้หายทงเหตุถนอม ดุจดั่งดูแลลูกหลานของตนเอง ด้วยการเอาใจใส่ของผู้ฉีเช่นนี้ทหารคนนั้นก็ทหารจากฝีร้ายในไม่ช้า

พฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อไพร่พลดังนี้ ทำให้พวกกองทัพเกิดความซาบซึ้งใจมาก ไม่นานต่อมา เรื่องการดูดหนองฝีของผู้ฉีแพร่ไปถึงทหารคนนั้น มารดาของเขาพอรู้เรื่องก็ร้องไห้โศกนทั้งปวงรู้สึกประหลาดใจจึงถามว่า “ขุนพลผู้ดูดหนองให้กับบุตรชายของท่านรักษาฝีร้ายให้หายไป ท่านควรรู้สึกยินดีจึงจะถูกแต่เหตุไฉนท่านจึงร้องไห้ดังนี้เล่า เป็นเพราะเหตุใดหรือ”

แม่เฒ่าตอบว่า “พวกท่านไม่รู้อะไร เมื่อครั้งก่อนโน้นสามีข้าพเจ้าก็ไปเป็นทหารอยู่กับขุนพลผู้ฉีเช่นกัน ท่านขุนพลก็เคยดูดฝีหนองให้เขามาก่อน ช่วยรักษาเขาจนหาย ฉะนั้นเพื่อ

ตอนแทนพระคุณของท่านขุนพล แต่ครั้งที่สู้รบก็มักจะออกนำหน้าโดยไม่คิดชีวิต จนกระทั่งตัวตายในที่รบ บัดนี้ลูกชายของข้าพเจ้าก็ได้รับพระคุณจากท่านขุนพลอีก ดังนี้ ลูกชายข้าพเจ้าก็จะอดตอบแทนบุญคุณของท่านขุนพลมิได้ ไม่รู้ว่าซากศพของเขาจะไปตกอยู่ที่ใด เมื่อเป็นดังนี้จะไม่ให้ข้าพเจ้าเศร้าเสียใจได้อย่างไร”

อุ๋ฉีได้ใช้วิธีการเช่นนี้สร้างกองทัพที่มีชื่อว่ากองทัพพ่อลูกขึ้นมากองทัพหนึ่งและได้นำกองทัพเช่นนี้ออกรบ ๗๐ กว่าครั้ง ในจำนวนนี้ที่ได้รับชัยชนะสิ้นเชิงมีถึง ๖๙ ครั้ง ซ้ำยังแย่งยึดเมืองใหญ่อีก ๕ เมือง จากมือของแคว้นฉินผู้เข้มแข็งมาได้ก็

เป็นที่น่าเสียดายว่า เว่ยอู่แห่งแคว้นเว่ยไม่ใช่อุ๋ฉีด้วยความไว้วางใจโดยตลอด บีบให้เค้าจะต้องไปสวามิภักดิ์กับแคว้นฉิน ช่วยเหลือผู้เจ้าอ่องสร้างกองทัพขึ้นมา จนแคว้นฉินผู้เข้มแข็งเกรียงไกรเทียบเท่ากับแคว้นอื่น นับเป็นผู้มีความดีความชอบต่อแคว้นฉินเป็นอันมาก ทว่าหลังจากผู้เจ้าอ่องสิ้นชีวิตไปแล้ว อุ๋ฉีก็ถูกพวกผู้ดีเก่าของฉินสังหารเสีย อย่างไรก็ตามความคิดกองทัพพ่อลูกที่เข้าเป็นผู้ริเริ่มและ “ยุทธศิลป์อุ๋ฉี” ของเขามีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อนักการทหารในเวลาต่อมา

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故其疾如風，其徐如林，侵掠如火，不動如山，難知如陰，難知如陽，動如雷震。” (47)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以，軍隊行動迅速時就像狂風驟至，行動舒緩時就像壓整的樹林，攻擊敵人時就像燎原的烈火，按兵不動時就像巍然屹立的山岳，隱蔽時就像陰天看不清日月星辰，行動時就像雷霆萬鈞之勢。” (48)

เสถียร : “ด้วยเหตุนี้ จึงมีความเร็วเสมือนลมเพชรหึง เชื่องช้าประหนึ่งแมงไม่ในพงไพร ราวใญ่เช่นไฟประลัยกัลป์ หนักแน่นเล่ห์ปานภูผา ยากที่จะหยั่งรู้จุดทองฟ้าอันคลุมเครือ และไหวตัวตั้งเมื่อสายค้ำรล้นสะท้านสะเทือน” (70)

อริคม : “เดินทัพรวดเร็วดุจลมกรด หยุดทัพนิ่งสงบดุจไม้ป่า รุกไล่ดุจเพลิงไหม ตั้งมั่นดุจขุนเขา ชุ่มช่อมดุจฟ้าหลังเมฆ ประจัญบานดุจอัสนีคำราม” (46)

สมศักดิ์ : “ฉะนั้น จึงรวดเร็วตั้งหนึ่งพายู เชื่องช้าตั้งหนึ่งไม้ไผ่ รุกไล่ตั้งหนึ่งเพลิงผลาญ ตั้งมั่นตั้งหนึ่งภูผา รุกยากตั้งหนึ่งความมืด เคลื่อนทัพตั้งหนึ่งฟ้าคำราม” (228)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำอุปมา “像 xiàng” ในข้อความ “像狂風驟至，像壓整的樹林，像燎原的烈火，像巍然屹立的

日月星辰，像雷霆萬鈞之勢 xiàng kuángfēng zhòuzhì, xiàng yāzhèng de shùlín, xiàng liáoyuán de lièhuǒ, xiàng wéirángēlì de shānyuè, xiàng yīntiān kànbùqīng rìyuè qīngchén, xiàng léitíngwànjūn zhīshì” จากต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนั้นมีการปรับทบทวนบางส่วน โดยเสถียรให้ความหมายว่า เสมือนลมเพชรหึง ประหนึ่งแมกไม้ในพงไพร แจกเช่นไฟประลัยกัลป์ ปานภูผา ดุจทอ้งฟ้าอันคลุมเครือ ดั่งเมื่อสายคำรณลั่นสะท้านสะเทือน ในตัวอย่างนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า เสมือน ประหนึ่ง แจกเช่น ปาน ดุจ ดั่ง ที่หลากหลายกันเป็นอุปมา สำหรับอริคม ให้ความหมายว่า ดุจลมกรด ดุจไม้ป่า ดุจเพลิงไหม้ ดุจขุนเขา ดุจฟ้าหลังเมฆ ดุจอัสนี คำราม ในตัวอย่างนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า ดุจ เป็นอุปมาคำเดียวกันทั้งประโยค ส่วนบุญศักดิ์ให้ความหมาย ดั่งหนึ่งพายุ ดั่งหนึ่งไม้ล้ม ดั่งหนึ่งเพลิง ดั่งหนึ่งภูผา ดั่งหนึ่งความมืด ดั่งหนึ่งฟ้า คำรณ ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า ดั่งหนึ่ง เป็นอุปมาเดียวกันทั้งประโยค

ขุนจื่อเห็นว่า การชิงชัยมีสองด้าน คือทั้งที่เป็นประโยชน์และทั้งที่เป็นภัยเขาชี้ว่า “การชิงชัยมีประโยชน์ การชิงชัยมีภัย” เห็นว่า ในกระบวนการสัประยุทธ์นั้น จะต้องจัดการกับปัญหา “ยกกองทัพไปชิงประโยชน์” และ “ตั้งยุทธโศภกรณ์ไปชิงประโยชน์” ให้ดี จะต้องปฏิบัติการอย่างรวดเร็ว แต่ก็ไม่ควรคิดแต่ให้เอาตัวโดยตั้งยุทธสัสมภาระไปเสีย หรือคิดแต่รีบรุกไปโดยทำให้ไพร่พลต้องสิ้นสมรรถนะ เขาเตือนว่า กองทัพหากปราศจากยุทธสัสมภาระก็ไม่อาจจะอยู่ได้ การรุกอย่างสุ่มเสี่ยงเบาปัญญา แม่ทัพของสามทัพก็อาจจะเป็นอันตรายตกเป็นเชลยของข้าศึกได้

ขุนจื่อเห็นว่า เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายในการช่วงชิงผลประโยชน์ ยังจะต้องเข้าใจเจตจำนงของแคว้นต่าง ๆ เข้าใจเส้นทางการเดินทัพและภูมิประเทศของสนามรบเล็งเห็นความสำคัญของการใช้มัดคุกเทศก์ มีการบัญชาอย่างเป็นเอกภาพ และได้เสนอให้มีการปฏิบัติการเยี่ยง “รวดเร็ว ดั่งหนึ่งพายุ เชื่องช้าดั่งหนึ่งไม้ล้ม รุกไล่ดั่งหนึ่งเพลิงผลาญ ตั้งมั่นดั่งหนึ่งภูผา” เป็นต้น ตลอดจนหลักการบัญชาทัพซึ่งยึดกุมการหลอกลวงข้าศึก ใช้กำลังทหารของตนให้ “กระจายหรือรวมพล” โดยเปลี่ยนแปลงตามสภาพการรบเหล่านี้ ล้วนแต่มีคุณค่าที่แน่นอนทั้งสิ้น

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “是故始如外女，敵人開戶；後如脫兔，敵不及拒。” (90)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “所以，戰爭開始時就像處女那樣顯得沉靜，一旦有機可乘，就要像脫逃的野兔一樣行動迅速，使敵人來不及抗拒。” (91)

เสถียร: “เพราะฉะนั้น หาระแรกจะดูประหนึ่งสาวพรหมจรรย์ (ซึ่งมีความสงบเสงี่ยมและเชื่องช้าเอียงอาย) ครั้นแล้วก็จะเป็นเช่นกระต่ายที่รอดข้ายเร็วหาทันที่ข้าศึกจะปิดป้องไม่” (116)

อริคม : “เพราะฉะนั้น ก่อนเปิดศึก ต้องสงบ (เสงี่ยม) ตั้งสาวพรหมจารี ทำให้เข้าศึกประมาท หย่อนคลายการป้องกัน หลังเปิดศึกแล้ว ต้องปฏิบัติกรวดเร็ว ดุจกระต่ายตื่นหน ทำให้เข้าศึกรับมือไม่ทัน ต่อต้านไม่ได้” (67)

สมศักดิ์ : “เหตุนี้ ฟังสงบ เยี่ยงสาวพรหมจารีในชั้นแรก เมื่อเข้าศึกเปิดช่อง จึงเร็วสุด ดุจกระต่ายหลุดบ่วง ในภายหลัง เข้าศึกต้านก็มีทัน” (312)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำอุปมา “像 xiàng” ในข้อความ “像處女那樣顯得沉靜，像脫逃的野兔一樣行動迅速 xiàng chùnnǚ nà yàng xiàng de chénjìng, xiàng tuōtáo de yètù yì yàng xíng dòng xùnsù” จากต้นฉบับได้ตรงกัน ส่วนในด้านการใช้คำนี้มีการปรับบทบางส่วน โดยเสถียรให้ความหมายว่า ดูประหนึ่งสาวพรหมจารี เป็นเช่นกระต่ายที่รอดตาย ในตัวอย่างนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า ประหนึ่ง เช่น เป็นอุปมา สำหรับอริคมให้ความหมายว่า ต้องสงบ (เสงี่ยม) ตั้งสาวพรหมจารี ดุจกระต่ายตื่นหน ในตัวอย่างนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า ตั้ง ดูเป็นอุปมา ส่วนบุญศักดิ์ให้ความหมายว่า เยี่ยงสาวพรหมจารีในชั้นแรก ดุจกระต่ายหลุดบ่วง ในประโยคนี้ผู้แปลได้ใช้คำว่า เยี่ยง ดู เป็นอุปมา

เยี่ยงสาวพรหมจารีในชั้นแรก เป็นการอุปมาในการรบได้อย่างดีเยี่ยมในเวลาที่ต้องการจะเปิดศึกกับศัตรู ฝ่ายตนจะต้องดูสงบไว้เร็วไวในการรบใดๆทั้งสิ้นเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้นต่อเมื่อศัตรูตายใจเมื่อนั้น เราก็จะทำการรุกให้เร็วที่สุดตั้งกระต่ายหลุดบ่วง เพื่อไม่ให้ศัตรูได้ทันตั้งตัว ดังนี้แล้วแผนการรบที่วางก็จะสำเร็จ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง จันทินกษัตริย์ให้สามครา ที่แสดงถึงความสำคัญของยุทธวิธีในการรบเยี่ยงสาวพรหมจารี ดังนี้

“ฟังสงบเยี่ยงสาวพรหมจารีในชั้นแรก เร็วสุดดุจกระต่ายหลุดบ่วงในภายหลัง” จันทินกษัตริย์ให้สามครา ฤดูหนาวเมื่อ ๖๓๓ ปีก่อน ค.ศ. แคว้นซู่กับแคว้นจิ้นเกิดขัดแย้งกันเรื่องแผ่นดินสิทธิ์ จึงยกทัพมาเผชิญหน้ากันเพื่อรบให้แตกหัก

จากจันทินกษัตริย์ได้ยกพลตั้งบ้านพลัดเมืองมาแต่้วยหนุ่ม เดชะบุญที่ฉู่เจิง อ๋องแห่งแคว้นฉู่ช่วยไว้ จึงสามารถกลับมาครองอำนาจในแคว้นจิ้นได้ จันทินกษัตริย์ให้คำสัตย์ไว้ว่า หากแต่แคว้นฉู่กับแคว้นจิ้นเกิดมีเรื่องมีราวต่อกันแคว้นจิ้นจะถอยให้สามครา เพื่อทดแทนบุญคุณของแคว้นฉู่

ดังนั้นเมื่อจันทินกษัตริย์ประจันหน้ากันทัพฉู่ซึ่งขุนพลจื่ออี่เป็นแม่ทัพ แทนที่จะออกรบตามธรรมเนียมแต่กลับสั่งให้ไพร่พลถอยถึงสามครา คราละ ๓๐ ลี้ รวมเป็นระยะทาง ๙๐ ลี้ด้วยกัน เพื่อปฏิบัติตามคำสัตย์ที่ได้ให้ไว้แก่ฉู่เจิงอ๋องในการก่อน พวกแม่ทัพนายกองแคว้นฉู่เห็นดังนั้นก็เสนอขุนพลจื่ออี่ยุติการบุกไว้เพียงเท่านั้น แต่ขุนพลจื่ออี่เป็นคนเยอหยิ่งถือดีกลับเข้าใจว่า

ทัพจิ้งกั่วนิ่งลงไปถึงเมืองเฉิงผู่ประจันหน้ากับทัพจิ้น พร้อมกันประกาศอย่างทะนงว่า “วันสุดท้ายของแคว้นจิ้นได้มาถึงแล้ว ”

จิ้นเหวินกงก็ประกาศเสียงเดียวกันว่า “เราได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาแล้ว แต่ไปจะไม่เกรงใจกันอีก”

ทัพจู่ยกกำลังเข้าตีจิ้นเป็นสามทาง ทัพจิ้นก็แยกทัพรับเป็นสามทางเช่นกัน เมื่อปะทะกัน ทัพจิ้นตีปีกขวาของทัพจู่ก่อน ทัพจู่ถอยแต่ทัพขวาของจิ้นกลับแสวงถอยลงให้ปีกซ้ายของจู่ถล่ม แต่แล้วก็หันกลับมารบพร้อมกลับให้ทัพกลางตีกระหนาบเข้ามา ทัพจู่ถูกตีทั้งหน้าและหลัง ถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่ ขุนพลจื่ออี้เห็นปีกซ้ายปีกขวาของตนถูกตีแตกไปเช่นนั้นก็รีบถอนตัวออกจากสนามรบ ความรู้สึกอับอายเป็นกำลัง ข้าที่ได้อวดใหญ่ไว้ก่อนจะรบจึงไม่กล้ากับแคว้นจู่ ข้าตัวตายอยู่ที่เฉิงผู่นั่นเอง

ตัวอย่างที่ 7

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “激水之疾，至於漂石者，勢也；鷲鳥之疾，至於毀折者，節也。是故善戰者，其勢險，其節短。” (32)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “湍急的流水飛快地奔瀉，以至於能漂動大石，這是借助了強大的水勢鷲鳥飛速兇猛，以致能迅速捕殺鳥獸，是因為它掌握了急促的節奏。所以善於作戰的指揮者，他所造成的態勢是險峻的，進攻的節奏是短促的。” (33)

เสถียร : “ความเร็วของสายน้ำเชี่ยว ถึงกับพัดพาก้อนหินเคลื่อนลอยไปด้วยนั้น เนื่องจากความไหลแรงของมัน ความเร็วของนกอินทรี ถึงกับทำลายเหยื่อแหลกกลายเป็น กัดด้วย รู้จักประมาณช่วงระยะโจมตีอย่างดี” (56)

อริคม : “สายน้ำเชี่ยวกราก ถึงกับพัดหินใหญ่เคลื่อนลอยเพราะ “อนุภาพ” ของความเร็ว นกเหยี่ยว ฉิวโฉบ ถึงกับขย้ำเหยื่อแหลกกลายเป็น เพราะรู้จัก “ประมาณ” ช่วงระยะโจมตีเพราะฉะนั้น ผู้สันทัดในการสู้รบ จึงสามารถสร้างยุทธนาฤทธาด้วยความเร็วอันน่าสะพรึงกลัว โดยโจมตีในช่วงระยะที่สั้น” (38)

บุญศักดิ์ : “ความแรงของกระแสน้ำไหลเชี่ยว สามารถพัดหินลอยเคลื่อน นี่คือพละนาฤทธาความเร็วยามเหยี่ยวบินโฉบ สามารถพิชิตสัตว์ นี่คือช่วงระยะ เหตุนี้ ผู้สันทัดการรบ จึงมีพละนาฤทธาเยี่ยมหาญ มีช่วงระยะสั้น” (169)

ในสำนวนอุปมาแปลตรงนี้เป็นกรอุปมาคำ “鸚鵡 zhiniǎo” หมายถึง นกอินทรี หรือนกเหยี่ยวที่เหมือนกันทั้งสามสำนวน ว่าการรบเปรียบกับสายน้ำที่ไหลเร็ว และแรงขนาดซัดหินก้อนใหญ่ให้ลอยได้ เป็นความเร็วที่เท่ากับความเร็วของนกเหยี่ยวที่บินโฉบเหยื่อ ความเร็วทั้งของน้ำ และเหยี่ยวเป็นความน่ากลัวที่อีกฝ่ายจะสัมผัสได้ เช่นเดียวกับการรบ ถ้าแม่ทัพนายกองสันทัดในการรบมีการวางแผนมาอย่างดี การโจมตีศัตรูก็จะต้องทำให้ศัตรูสัมผัสได้ถึงความน่ากลัวในการโจมตี คือต้องโจมตีด้วยความรวดเร็วเช่นเดียวกับกระแสน้ำที่ไหล และเหยี่ยวที่โฉบเหยื่อ เมื่อศัตรูสัมผัสได้ถึงความกลัว ขวัญกำลังใจลดน้อยลง กองทัพก็จะถูกทำลายในที่สุด

บทที่ 4

สำนวนภาษาที่แปลต่างในฉบับแปลไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับ ต้นฉบับภาษาจีน

สำนวนการแปลที่ต่างกับต้นฉบับเป็นการแปลโดยวิธีดัดแปลงเพื่อให้ได้ความไพเราะและความใกล้เคียงกับต้นฉบับมากที่สุด โดยรักษาเนื้อหาและรูปแบบไว้ ทั้งนี้เพราะศัพท์สำนวน โครงสร้างของประโยค ตลอดจนลีลาการเขียนที่แฝงโลกทัศน์และบริบทของสมัย อีกทั้งความเป็นจีนของนักประพันธ์จีนแตกต่างจากศัพท์ สำนวน โครงสร้างทางภาษา และวิธีคิด วิธีเขียนของคนไทย ดังนั้นจึงเป็นธรรมชาติของงานวรรณกรรมที่ย่อมจะต้องมีสำนวนการแปลที่ต่างกับต้นฉบับ ลักษณะเด่นของการแปลประเภทนี้คือ เป็นการแปลที่ให้รรถรส เป็นการถ่ายทอดคุณค่าทางความหมายและทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านงานแปลได้รับความประทับใจและนึกเห็นภาพเนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในตัวบทรวมทั้งบรรยากาศของสมัยและสถานที่เฉพาะที่ปรากฏในต้นฉบับที่แปลด้วย

สำนวนแปลที่ต่างกับต้นฉบับในระดับคำ ในส่วนนี้จะแบ่งเป็นสองประเภทคือ ประเภทของคำกับประเภทของโวหารภาพพจน์ ประเภทของคำจะประกอบไปด้วย คำนาม คำกริยา และสำนวน ประเภทของโวหารภาพพจน์จะประกอบไปด้วย อุปมา อุปลักษณ์ การซ้ำคำ ซึ่งในที่นี้จะวิเคราะห์ประเภทหรือชนิดของคำจากสำนวนการแปลภาษาไทยทั้งสามฉบับเป็นหลัก

4.1 ประเภทของคำ

คำ เป็นหน่วยของภาษาที่สื่อถึงความหมายซึ่งประกอบด้วยพยางค์หนึ่งคำหรือมากกว่าปกติแล้วในแต่ละคำจะมีรากศัพท์ของคำแสดงถึงความหมายและที่มาของคำนั้น โดยการนำคำหลายคำมาประกอบกันจะทำให้เกิดวลีหรือประโยคซึ่งใช้สื่อความหมายใช้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นไป คำในภาษาไทยออกเป็นชนิดได้ 7 ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท คำสันธาน คำอุทาน ซึ่งการศึกษาเปรียบเทียบในครั้งนี้จะวิเคราะห์ในคำนาม คำกริยา และสำนวนเท่านั้น เนื่องจากคำชนิดอื่นของทั้งสามสำนวนยังไม่ปรากฏเป็นที่แน่ชัดสำหรับการเปรียบเทียบคำที่แปลต่างกันในครั้งนี้

4.1.1 คำนาม

คำนาม คือ คำที่ใช้เรียกชื่อ คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ อาคาร สภาพ และลักษณะทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม คำนามที่แปลต่างในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “夫未戰而廟算勝者，得算多也；未戰而廟算不勝者，得算少也。” (8)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已獲勝，是由於得到的“算籌”較多。還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已失敗，是由於得到的“算籌”較少。” (8)

เสถียร : “อันแผนการรบซึ่งสังสรรค์กันในพระเทพบิดรมหาปราสาท (สภาการรบในสมัยโบราณ) ได้บ่งชี้ให้เห็นชัยชนะ แต่เมื่อยังไม่ได้รับกัน ย่อมเนื่องจากได้พิจารณา ทบทวนแผนการนั้นโดยรอบคอบแล้ว ตรงกันข้ามกลางแพ้จะปรากฏให้เห็นแต่ต้นมือ” (31)

อริคม : “หากชนะก่อนรบ แสดงว่าได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว หากไม่ชนะก่อนรบ แสดงว่ามีได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบเท่าที่ควร” (25)

บุญศักดิ์ : “การประเมินศึกในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกชัยชนะ เพราะคำนวณผลได้มากกว่า การประเมินผลในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกไม่ชนะ เพราะคำนวณผลได้น้อยกว่า” (26)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้แปลทั้งสามได้แปลความหมายคำนามคำว่า “廟算 miàosuàn” แตกต่างกัน เสถียรให้ความหมายว่า พระเทพบิดรมหาปราสาท และได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่าเป็นสภาการรบในสมัยโบราณ สำหรับอริคม ไม่ได้แปลคำนามในตัวอย่างนี้ เพียงแต่กล่าวถึงแผนการรบ ไม่ได้กล่าวถึงสถานที่ในการวางแผน บุญศักดิ์ให้ความหมายว่า ศาลเทพารักษ์ คืออาคารที่เทพยดาสิงสถิต หรืออาจหมายถึงอาคารที่ไว้บูชาบูรพกษัตริย์

ในการวางแผนการรบก่อนออกศึกทุกครั้งในสภาการรบนั้น เป็นเครื่องยืนยันผลของการรบได้ดีอีกทางหนึ่ง เพราะหากมองเห็นความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมตั้งแต่การวางแผน แสดงว่าแผนการรบฝ่ายตนนั้นเป็นที่รอบคอบและมาถูกทาง แต่หากมองไม่เห็นความสำเร็จตั้งแต่การวางแผน แสดงว่าแผนที่วางยังมีข้อบกพร่อง ต้องรีบเร่งแก้ไข

ซุนจื่อได้สร้างการวางแผนสงครามอยู่บนพื้นฐานของการยึดถือสภาพความเป็นจริง แตกต่างกับการวางแผนการรบโดยอาศัยการเล็งทาย อันเป็นวิธีการที่มีได้อยู่บนพื้นฐาน และคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ที่ว่า “การประเมินศึกในศาลเทพารักษ์” นั้น จินสมัยโบราณก่อนจะกรีธาทัพออกศึก มักจะเรียกชุมนุมขุนนางที่เกี่ยวข้องในศาลเทพารักษ์ เพื่อปรึกษาหารือการรบ และประเมิน สภาวะของสงครามครั้งนั้นๆ ให้รู้ผลแพ้ชนะล่วงหน้า ที่กระทำกันในศาลเทพารักษ์ก็โดยความ เข้าใจว่า จะเกิดความศักดิ์สิทธิ์และให้ความเชื่อมั่นแก่ไพร่พล อันนับเป็นความเชื่ออย่างหนึ่ง คนเราไม่อาจจะรู้ต้นสายปลายเหตุของปรากฏการณ์ทั้งหลาย ทั้งที่เกิดโดยธรรมชาติและที่เกิด จากการทำของคนในสังคมได้อย่างถ่องแท้ จึงได้ฝากความหวังไว้กับสิ่ง “ศักดิ์สิทธิ์”

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “孫子曰：凡用兵之法，將受命於君，合軍聚眾，圯地無舍，衢地交合，絕地無留。” (54)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “孫子說：大凡用兵的方法，將帥接受國君的命 令，征集兵員組建軍隊，在山林、險阻和水草雜生的地方不要扎營駐軍，在四通八達的地區要與四鄰結交，在與後方隔絕、難以生存的地區不要停留。” (55)

เสถียร : “ปราชญ์ซุนจื่อกล่าวว่า อันการศึกนั้น เมื่อขุนพลได้รับแต่งตั้งจาก กษัตริย์ และระดมพลชุมนุมทัพแล้วอย่าได้ตั้งค่ายในที่ทุรลัทธิ ความผูกพันไม่ตรีกับแคว้น แคว้นซึ่งอยู่ทางแพร่ง (คือประเทศเป็นกลางอันตั้งอยู่ระหว่างข้าศึกกับเราและประเทศที่ 3 อื่นๆ เพราะเป็นศูนย์กลางคมนาคม การมีพันธะกันไว้ย่อมเอื้ออำนวยประโยชน์) อย่าอ้อยอิ่งแช่ ดองในแดนทุรกันดาร” (75)

อริคม : “เมื่อแม่ทัพได้รับราชโองการ ให้ระดมพลเกณฑ์เสบียงเคลื่อนทัพแล้ว ต้องไม่ตั้งค่ายในพื้นที่ชื้นแฉะ ต้องผูกสัมพันธ์ไมตรีกับแคว้นบนทางผ่าน ต้องไม่หยุดพัก รือรอบทางอ้อม” (49)

บุญศักดิ์ : “อันหลักแห่งการบัญชาทัพนั้น แม่ทัพรับโองการจากประมุข ระดมไพร่ รวมพล พื้นที่วิบากไม่ตั้งค่าย พื้นที่คาบเกี่ยว พิงคมิตร พื้นที่กันดารอย่าหยุดทัพ” (251)

ในตัวอย่างแปลต่างนี้ ผู้แปลทั้งสามได้แปลค่านามคำว่า “衢地 qúdi” แตกต่างกัน เสถียรให้ความหมายว่า ทางแพร่ง ซึ่งเป็นทางแยกทางบก อริคมให้ความหมายว่า ทางผ่าน บุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือจุดสะพานเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ บุญศักดิ์ให้ ความหมายว่า พื้นที่คาบเกี่ยว พื้นที่ที่ติดต่อกันเนื่องกัน ตามพจนานุกรม ฉบับ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ทั้งสามสำนวนใช้คำนามที่แปลต่างกันอาจเนื่องจากความเข้าใจในตำนานภูมิศาสตร์ในการรบของชาวจีนของผู้แปล จึงทำให้เกิดการตีความในการใช้คำในการแปลที่ต่างกัน แต่ในด้านการสื่อความหมายของทั้งสามสำนวนเมื่อพิจารณาจากคำบริบทรอบข้างที่อธิบายนามทั้งสามคำโดยให้ความหมายว่า ประเทศเป็นกลางอันตั้งอยู่ระหว่างข้าศึกกับเราและประเทศที่ 3 อื่นๆ เพราะเป็นศูนย์กลางคมนาคม การมีพันธมิตรกันไว้ย่อมเอื้ออำนวยประโยชน์อนันต์ นอกจากนี้แล้วสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการคือ กลวิธีที่เสถียรใช้ในการแปล คือกลวิธีการแปลแบบขยายความในวงเล็บ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในคำแปลมากยิ่งขึ้นต่อผู้รับสาร

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง โจโฉตั้งขุนกวนกักราบกวนอู ที่แสดงถึงความสำคัญของ “พื้นที่คาบเกี่ยวพียงคบมิตร” ดังนี้

กวนอูล้อมโจหยินขุนพลพิชิตใต้ของโจโฉไว้ที่เมืองอ้วนเซีย โจโฉส่งอิกิม้นำไพร่พลไปช่วยแก้ไข แต่ทัพอิกิมยกมาถึงซานเมืองอ้วนเซียก็พอดีฝนตกหนักน้ำในแม่น้ำฮั่นส่วยเอ่อล้นท่วมฝั่งสูงเป็นหลายสิบเชียว ทัพอิกิมต้องหนีน้ำขึ้นไปพักอยู่บนเขื่อน ก็ถูกทัพเรือของกวนอูล้อมจนต้องยอมแพตกเป็นเชลยของกวนอูไปโจโฉเสียดทหารไปพร้อมกับอิกิมถึง 3 หมื่นกว่าคน

ในขณะนั้น เมืองหลวงของโจโฉตั้งอยู่ที่สุโต โจโฉรู้สึกว่สุโตใกล้กับข้าศึกมากเกินไป จึงคิดจะย้ายเมืองหลวงไปทางฝั่งเหนือของแม่น้ำฮองโห หลีกเสี่ยงการคุกคามของกวนอู สุมาอี้จึงห้ามไว้ว่า “ทัพอิกิมแพ้เพราะน้ำท่วม หากใช้เพราะกระทำผิดในการรบไม่ จึงมีมีผลกระทบต่อกำลังของเรามากมายเท่าใดนัก หากคิดย้ายเมืองหลวงเสียง่าย ๆ มิใช่แต่ข้าศึกจะหมิ่นเราว่าซื่อฉลาดตาขาวเท่านั้นซ้ายังจะก่อให้เกิดความปั่นป่วนทั่วไปในอาณาบริเวณแม่น้ำไหวเหอและฮั่นส่วยแดนของเราอีกด้วย

ทางขุนกวนนั้นทำสนิทชิดเชื้อกับเล่าปี่แต่โดยผิวเผิน ใจนั้นห่างไกลยิ่งนัก บัดนี้กวนอูกำลังฮึกเหิม ขุนกวนก็คงจะไม่ชอบ เรามีสุไปบอกความประสงค์แก่กวนกวนอูให้เขาตีแนวหลังกวนอู แล้วจะตัดดินแดนส่วนหนึ่งทางก้นหน้าของเราให้เป็นค่าตอบแทนการล้อมเมืองอ้วนเซียก็จะปลดเปลื้องไปได้โดยง่าย” โจโฉรับคำแนะนำของสุมาอี้ ส่งคนไปพูดจากับขุนกวน ขุนกวนจึงส่งลิบองนำทัพไปทางตะวันตก ตีเมืองกั๊งอันกับลำกุนที่กวนอูปกครองอยู่ และยึดได้ในที่สุด เมื่อกวนอูได้ทราบว่กั๊งอันและลำกุนแตกให้แก่ลิบองแล้ว ก็เกรงจะเสียเมืองเกงจิวไปอีก จึงรีบถอยทัพจากเมืองอ้วนเซียไปรักษาเมืองเกงจิวไว้ การล้อมเมืองอ้วนเซียจึงยุติลง

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “三軍既惑且疑，則諸侯之難至矣，是謂亂軍引勝。”

บทแปลภาษาไทยปัจจุบัน : “軍隊既無所適從，又疑慮重重，各諸侯就會趁機興兵作難。這就會把自己的軍心擾亂而導致敵人勝利。” (21)

เสถียร : “เมื่อเหล่าทหารงุนงงสงสัย ภัย อันเกิดจากเจ้าครองนครก็จะพัวพันถึงนี้แหละเรียกว่า ก่อความระส่ำระสายให้บังเกิดแก่กองทัพตนเอง และอำนาจชัยชนะแก่ข้าศึก” (43)

อริคม : “เมื่อแม่ทัพนายกองสับสนงุนงงและละล้าละลัง เหล่าสามนตราก็จะฉวยโอกาสแข็งข้อ คุณความอาณาจักรของพระองค์ นี่คือการสร้างความระส่ำระสายแก่กองทัพอำนาจชัยแก่อริราชศัตรู” (32)

บุญศักดิ์ : “เมื่อแม่ทัพนายกองทั้งสับสนและสงสัย เจ้าครองแคว้นอื่นก็จักนำภัย มาสู่ นี่เรียกว่าก่อวุ่นกองทัพ ชักนำข้าศึกให้ชนะ” (106)

ในสำนวนนามแปลข้างต้น คำว่า “難 nán” หมายถึง ภัย ทั้งเสถียรและบุญศักดิ์ได้ใช้คำว่า ภัย แปลตรงกับต้นฉบับภาษาจีน ส่วนอริคมไม่ได้นำคำว่า ภัย มาใช้ในการแปลในตัวอย่างดังกล่าว แต่อริคมได้ใช้ประโยคที่สื่อความหมายออกมาในรูปของ ภัย ให้เข้าใจได้ว่า “เหล่าสามนตราก็จะฉวยโอกาสแข็งข้อ คุณความอาณาจักรของพระองค์” ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการแปลที่ต่างจากต้นฉบับภาษาจีน และต่างจากผู้แปลอีกสองสำนวน

แม่ทัพนายกองเมื่อเวลาคุมทัพออกศึกด้วยความสงสัย และสับสนไม่ว่าจะด้วยประการใด อริศตรูเห็นเป็นดังนี้ก็จะแข็งข้อด้วยความที่แม่ทัพไม่มั่นคง และบุกโจมตีได้ และเมื่อนั้นกองทัพก็จะเกิดภัย ระส่ำระสายไม่มั่นคง และเป็นเหตุให้ข้าศึกรบชนะได้

ตัวอย่างนี้ได้สะท้อนให้เห็นกลวิธีถ่ายทอดบทพรรณนาที่แสดงความกลัว จากข้อความดังกล่าวคือ เมื่อแม่ทัพนายกองไม่มั่นคง เหล่าทหารในกองทัพก็ย่อมรู้สึกหวาดกลัว วิตกกังวลว่าแม่ทัพนายกองจะนำทัพไปรอดหรือไม่ และเมื่อต่างรู้สึกเช่นนี้จึงทำให้ทั้งกองทัพเกิดความระส่ำระสายขึ้นจากความกลัวในการแพ้ศึกนั่นเอง

4.1.2 คำกริยา

คำกริยา คือ คำที่แสดงอาการ สภาพ หรือการกระทำของคำนาม และคำสรรพนามในประโยค คำกริยาบางคำอาจมีความหมายสมบูรณ์ในตนเอง บางคำต้องมีคำอื่นมาประกอบ และบางคำต้องไปประกอบคำอื่นเพื่อขยายความ คำกริยาที่แปลต่างในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “孫子曰：凡用兵之法，將受命於君，合軍聚眾，圯地無舍，衢地交合，絕地無留。” (54)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “孫子說：大凡用兵的方法，將帥接受國君的命令，征集兵員組建軍隊，在山林、險阻和水草雜生的地方不要扎營駐軍，在四通八達的地區要與四鄰結交，在與後方隔絕、難以生存的地區不要停留。” (55)

เสถียร : “ปราชญ์ซุนวูกล่าวว่า อันการศึกนั้น เมื่อขุนพลได้รับแต่งตั้งจาก กษัตริย์ และระดมพลชุมนุมทัพแล้วอย่าได้ตั้งค่ายในที่ทุรลักษณะ ความผูกพันไม่ตรีกับแคว้นซึ่งอยู่ทางแพร่ง (คือประเทศเป็นกลางอันตั้งอยู่ระหว่างข้าศึกกับเราและประเทศที่ 3 อื่นๆ เพราะเป็นศูนย์กลางคมนาคม การมีพันธะกันไว้อย่อมเอื้ออำนวยประโยชน์อันหนึ่ง) อย่าอ้อยอิ่ง แะต้องในแดนทรกัณฑ์” (75)

อริคม : “เมื่อแม่ทัพได้รับราชโองการ ให้ระดมพลเกณฑ์เสบียงเคลื่อนทัพแล้ว ต้องไม่ตั้งค่ายในพื้นที่ชื้นแฉะ ต้องผูกสัมพันธ์ไม่ตรีกับแคว้นบนทางผ่าน ต้องไม่หยุดพัก รื้ออบนทางอับ” (49)

บุญศักดิ์ : “อันหลักแห่งการบัญชาทัพนั้น แม่ทัพรับโองการจากประมุข ระดมไพร่รวมพล พื้นที่วิบากไม่ตั้งค่าย พื้นที่คาบเกี่ยวพึงคบมิตร พื้นที่กันดารอย่าหยุดทัพ” (251)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “停留 tíngliú” จากต้นฉบับแตกต่างกัน โดยที่เสถียรให้ความหมายว่า อ้อยอิ่ง แะต้องในแดนทรกัณฑ์ คำว่า อ้อยอิ่ง แะต้อง เป็นสำนวนที่ว่าทำอะไรเชื่องช้า รำไร ไม่รีบ ซึ่งคำดังกล่าวอาจทำให้ผู้อ่านสามารถตีความได้ว่า กองทัพมีความล่าช้าในการเดินทัพแต่อาจจะไม่ได้หยุดทัพ แต่ทั้งอริคม และบุญศักดิ์ แปลตรงโดยใช้คำว่า หยุดพัก รื้ออบนทางอับ กับคำว่า หยุดทัพ ซึ่งทั้งสองคำนี้เป็นความหมายโดยตรงว่าในกองทัพมีการหยุดทัพเพื่อการพัก การวางแผนหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นในด้านการเลือก คำมาแปลจึงมีความแตกต่าง

ซุนวูได้กล่าวในการรบว่า เมื่อแม่ทัพนายกองได้รับราชโองการจากกษัตริย์แล้ว ให้ระดมไพร่รวมพลในการเคลื่อนทัพออกศึก และเมื่อเวลาออกศึกทุกครั้งให้ดูพื้นที่ในการตั้งค่ายเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อพื้นที่ใดไม่เหมาะในการตั้งค่ายให้เลี่ยงใช้พื้นที่อื่น และระหว่างการเดินทางนั้น ให้ผูกสัมพันธ์ฉันมิตรกับเมืองที่เราผ่าน ห้ามมิให้สร้างศัตรูระหว่างทาง และเมื่อต้องผ่านพื้นที่ที่ค่อนข้างเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางต้องไม่หยุดพัก ให้หาพื้นที่ที่สะดวกต่อการพักหรือตั้งค่าย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง “พื้นที่วิบากไม่ตั้งค่าย พื้นที่กันดารอย่าหยุดทัพ” ที่แสดงถึงความสำคัญของการออกรบ ดังนี้

ในครั้งฮ่องเต้หมีงตั้งค่ายไม่เลือกที่ เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1449 กองทัพวาซีแห่งมองโกลยึดเมืองจางเจียวของราชวงศ์หมีงไว้ได้ พระเจ้าหมีงอิงจงฮ่องเต้ยกกองทัพใหญ่ไปตั้งมั่นไว้ที่ป้อมถู่หมู่ทางประตูตะวันตกของเมืองไหวไหล ที่ตั้งค่ายของหมีงอิงจงฮ่องเต้เป็นเนินสูง หาน้ำกินไม่ได้ แม้จะขุดลงไปลึกถึง 20 กว่าเซี่ยะก็ยังไม่พบน้ำ

มีแม่น้ำสายหนึ่งอยู่ทางทิศใต้ แต่ไหลออกไป 15 ลี้ ฝั่งพื้นที่นั้นยังถูกข้าศึกยึดไว้แล้วอย่างมั่นคง ดังนั้น ทักษะของหมีงอิงจงฮ่องเต้ที่คนทั้งมาต่างก็อดน้ำอดอาหารตั้งแต่เข้ายึดค่ายก่อนระโหยโรยแรงไปตามๆกัน แม้จะตั้งอยู่ในที่สูง ชัยภูมิต้องตามตำราพิชัยสงคราม แต่พอกองทัพมองโกลบุกขึ้นมา ก็ไม่มีปัญญาจะสู้รบ พระเจ้าหมีงอิงจงฮ่องเต้ถูกจับเป็นเชลย แม่ทัพหวางเจินถูกฆ่า ทหารหมีงบาดเจ็บล้มตายไปกว่าครึ่งแทนที่ราชวงศ์หมีงจะปราบทัพวาซี กลับถูกทัพวาซีเล่นงานเสียยับเยินไป

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “夫鈍兵挫銳、屈力殫貨，則諸侯乘其弊而起，雖有智者，不能善其後矣。” (10)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “如果軍隊疲憊不堪、銳氣受挫、軍隊實力耗盡、國內物資枯竭，那麼諸侯就會機向我發起進攻，即使有智謀之士也無法挽救如此危局。” (11)

เสถียร : “อันอาวุธขาดความคมกล้า ขวัญทหารเสื่อมทราม กำลังรีพลกะปลกกะเปลี้ย และทรัพย์สินเงินทองฝืดเคือง (เมื่อมีอันเป็นไปเช่นนี้) ประเทศราชทั้งหลายก็จักฉวยโอกาสลุกฮือขึ้นทันที เบื้องนี้ ถึงแม้จะมีผู้ก่อปรดด้วยสติปัญญาเฉียบแหลมปานใดก็ไม่สามารถบริหารงานให้เป็นไปโดยราบรื่นได้” (34)

อริคม : “ถ้ากองทัพอ่อนล้า ขวัญสู้รบตกต่ำ เหล่าสามนตรัฐก็จะฉวยโอกาสแข็งข้อ หากตกอยู่ในสภาวะการณ์เช่นนี้ ถึงแม้มีปราชญ์ผู้ก่อปรดด้วยสติปัญญา ก็ไม่อาจแก้ไขวิกฤตการณ์” (23)

บุญศักดิ์ : “เมื่อกำลังเปลี้ยขวัญทหารเสีย สูญสิ้นทั้งไพร่พลและเศรษฐกิจ เจ้าครองแคว้นอื่นจักฉวยจุดอ่อนเข้าบุกรุก แม้จะมีผู้เยี่ยมด้วยสติปัญญาที่สุดจะแก้ไขให้กลายเป็นเหตุให้เจ้าครองแคว้นอื่นๆลุกฮือด้วยความโมโห และพร้อมจะโจมตีด้วยความรุนแรงและ” (93)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “發起進攻 fāqǐ jìngōng” จากต้นฉบับแตกต่างกัน เมื่อขวัญสู้รบตกต่ำ กำลังทหารอ่อนแรง เศรษฐกิจและไพร่พลสูญสิ้น จึงเป็นเหตุให้เจ้าครองแคว้นอื่นๆลุกฮือด้วยความโมโห และพร้อมจะโจมตีด้วยความรุนแรงและ

เกรี้ยวกราด ในตัวอย่างนี้ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพเหล่าประเทศราชต่างลุกฮือด้วยความเคียดแค้น ในตัวอย่างกริยาแปลต่างนี้ เสถียรให้ความหมายว่า ลุกฮือ มีความหมายว่า โหมไฟลงขึ้น ลุกลามอย่างรวดเร็ว เป็นอาการที่คนจำนวนมากลุกขึ้นพร้อมๆกันเพราะแตกตื่นชั่วขณะ หรืออาการที่กลุ่มคนกลุ่มรวมกันเข้าต่อสู้กับผู้ที่มีอำนาจ สำหรับอริคมให้ความหมายว่า แข็งข้อ ไม่ยอมตาม ตั้งข้อสู้ ส่วนบุญศักดิ์ให้ความหมายว่า บุกรุก ล้วงล้ำเข้าไปในเขตที่หวงห้ามเพื่อยึดครอง ล้วงล้ำเข้าไปในสถานที่ของผู้อื่นโดยบังอาจ หรือผลการ คำ ลุกฮือ แข็งข้อ มีความหมายใกล้เคียงกันในการรวมตัวกันขัดขืนไม่ยอมแต่อาจยังไม่ถึงขั้นล้วงล้ำ แต่คำ บุกรุก ให้ความหมายในการล้วงล้ำ ทำลายฝ่ายตรงข้ามในทันที

4.1.3 ส่วนน

ส่วนนนั้นเกิดจากมูลเหตุต่างๆ เป็นต้นว่าธรรมชาติ การกระทำ เครื่องแวดล้อม อุบัติเหตุ แบบแผนประเพณี ลัทธิศาสนา ความประพฤติ การเล่น เรื่องแปลกๆ ที่ปรากฏขึ้น นิยาย นิทานตำนาน ตลอดจนพงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ และอื่นๆ สำหรับส่วนนที่แปลต่างในฉบับแปลภาษาไทยสามส่วนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีนนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงสองตัวอย่าง ตัวอย่างแรกเป็นส่วนนที่เกิดจากธรรมชาติ ส่วนนที่สองเป็นส่วนนที่เกิดจากการกระทำ มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “上雨，水沫至，欲涉者，待其定也。” (62)

บทแปลภาษาไทยปัจจุบัน: “上游下雨，洪水突至，如果要徒步涉水，應等待水勢平穩以後再過河。” (63)

เสถียร: “หากฝนเหนือตกชุกมีฟองน้ำลอยฟองมา (เป็นสัญญาณว่าน้ำจะหลาก) เมื่อจะลุยข้ามห้วยน้ำนั้นควรรอให้ระดับน้ำแน่เสียก่อน (มิฉะนั้นข้ามไปโดยไม่ดูตาม้าตาเรือ เมื่อน้ำทะลักมาจนเชี่ยวกราก อาจประสพหายนะ)” (48)

อริคม: “ถ้าต้นน้ำฝนตก น้ำหลากกะทันหัน ไม่ควรลุยน้ำข้ามฟากจนกว่า กระแสน้ำคงที่” (52)

บุญศักดิ์: “ฝนตกต้นน้ำ ฟองน้ำลอยมา ผู้จักลุยข้าม พึงรอน้ำนิ่ง” (269)

ทั้งสามส่วนนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “應等待水勢平穩 yīng děngdài shuǐshì píngwěn” จากตัวอย่างนี้ได้กล่าวถึงว่า ถ้าฝนเหนือที่ตกลงมามีปริมาณมาก น้ำที่หลาก

ก็มีปริมาณมาก กองทัพไม่ควรจะลุยข้ามน้ำหลาก แต่ควรที่จะหยุดรอให้น้ำนิ่งก่อนแล้วค่อยเดินทัพต่อ นี่คือความหมายที่สื่อเหมือนกันทั้งสามประโยคแต่สำนวนภาษาที่แปลต่างกันนั้น คือสำนวนที่เสถียรใช้แปลอธิบายเพิ่มว่า ข้ามไปโดยไม่ดูตาม้าตาเรือ เมื่อน้ำทะเลขึ้นมาจนเชี่ยวกราก อาจประสพหายนะ คำว่า ไม่ดูตาม้าตาเรือ เป็นสำนวนมีความหมายว่า ไม่พิจารณาให้รอบคอบ จึงได้ความว่า ถ้าฝืนเดินทัพในขณะที่น้ำหลากโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ ก็จะประสพภัยพิบัติได้ ซึ่งทั้งอริคม และบุญศักดิ์ไม่ได้แปลสำนวนเพิ่มเติมในตัวอย่างนี้

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง กลอุบาย ที่แสดงถึงความสำคัญของ สถานการณ์ฟิงรอน้ำนิ่ง ดังนี้

“ฝนตกต้นน้ำ ฟองน้ำลอยมา ผู้จักลุยข้าม ฟิงรอน้ำนิ่ง” กลอุบายเงินเงินช่วยแคว้นฉู่ - แคว้นฉินในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก (770 – 221 ปีก่อน ค.ศ.) ว่าสำหรับแคว้นหานแล้วก็น่าสะพรึงกลัวดูจดังน้ำป่าไหลหลาก ในครั้งนั้น ฉินตีหานยึดเมืองเอียนเงินไปได้ ต่อมาอีก 2 ปี ฉินก็ยึดเมืองชิวหยี่ไปได้อีก ขุนพลชาวและเชนซาของหานต้องตกเป็นเชลยแคว้นหานจึงตกอยู่ในอันตราย กงจิ่งขุนนางผู้ใหญ่แคว้นหานเห็นว่าแม่น้ำที่น้ำหลากท่วมทันมีฟิงน้ำข้ามจึงควรขอเจรจากับแคว้นฉินจะดีกว่า เขาว่า “แคว้นฉินคิดจะตีแคว้นหานอยู่ตลอดเวลา เราอาจจะเจอนดินแดนส่วนหนึ่งเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนเพื่อนเปิดการเจรจาสงบศึกกับเขา

หลังจากนั้นเราก็ร่วมมือกับแคว้นฉินตีแคว้นฉู่ ตัดดินแดนของแคว้นฉู่บางส่วนมาชดเชยกับดินแดนของเราที่เสียไป” หานอ๋องก็เห็นว่ามีเหตุผลดี จึงเตรียมส่งกงจิ่งเป็นทูตไปเจรจากับแคว้นฉิน ฉู่ต้องรับทราบข่าวนี้ด้วยความตระหนกตกใจ รีบตามเงินเงินอัครมหาเสนาบดีมาพบเพื่อปรึกษาวิธีรับมือกับสถานการณ์ซึ่งรัดตัวเข้ามา เงินเงินให้คำแนะนำว่า “เหตุการณ์ในขณะนี้แม้จะคับขันเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็มีวิธีแก้ไขอยู่ ขอให้ท่านอ๋องรีบระดมกำลังไพร่พล ส่งรถรบออกไปให้เต็มตามทางหลวง พร้อมกับประกาศจะไปช่วยแคว้นหานรบกับแคว้นฉิน

หลังจากนั้นก็ส่งทูตนำของขวัญมีค่าไปยังแคว้นหาน ดังนี้ แคว้นหานก็จะเชื่อว่า ท่านอ๋องคงจะส่งทัพไปช่วยแคว้นหานจริง แม้ว่าหานอ๋องจะไม่เชื่อคำพูดของเรา อย่างน้อยก็คงจะรู้สึกขบใจเราในส่วนลึกอาจจะไม่ร่วมมือกับแคว้นฉินมาบุกกรุกเราก็ได้ หากแคว้นหานเชื่อคำของเรา ก็จะตัดความสัมพันธ์กับแคว้นฉินเสีย ซึ่งคงจะทำให้แคว้นฉินโกรธ ทั้ง 2 แคว้นก็จะรบกันขึ้นมาอีก แคว้นเราก็สามารถจะรอดพ้นจากภัยสงครามได้” ฉู่อ๋องเห็นด้วย รีบทำตามคำแนะนำของเงินเงิน ส่งทูตไปยังแคว้นหานทันที

เมื่อทางหานอ๋องเห็นว่าแคว้นฉู่จะสนับสนุนตกด้านแคว้นฉินดังนั้น ก็รู้สึกดีใจยับยั้งกงจิ่งมิให้เดินทางไปเจรจากับฉิน กงจิ่งไม่เห็นด้วย ท้วงว่า “แคว้นฉู่กลัวว่าจะถูกตี จึงแสวงงเราว่าจะยกกำลังมาช่วยแคว้นหาน ความจริงเชื่อไม่ได้” แต่หานอ๋องกลับหลงเชื่อวาจาหวานล่อมของแคว้นฉู่ ฟังคำทักท้วงของกงจิ่งไม่เข้าหู จึงตัดความสัมพันธ์กับแคว้นฉิน

แคว้นฉินโกรธ ส่งทัพตีแคว้นหาน แคว้นหานส่งคนไปขอความช่วยเหลือจากแคว้นฉู่ เป็นหลายครั้ง แต่แคว้นฉู่ก็ทำอิดเอื้อน ไม่ส่งกำลังมาตามคำรับรองแต่ประการใด แคว้นฉิน กล่าวสำหรับแคว้นหานเป็นน้ำหลากซึ่งหนีไม่พ้น แต่สำหรับแคว้นฉู่แล้วก็ เป็น “แม่น้ำที่มีฟอง” หานอ่องเชื่อคำของแคว้นฉู่ ตั้งตนเป็นศัตรูกับแคว้นฉินอย่างตันทุรัง จึงตกอยู่ท่ามกลาง กระแสน้ำหลาก ยากที่จะถอนตัว ฉู่ผลักรหานอ่องไปในน้ำอย่างชาญฉลาด ตนเองก็เลี่ยงพ้นจาก กระแสน้ำเชี่ยวมาเสีย แคว้นฉินจึงสามารถอยู่อย่างสงบสุขมาได้อีกชั่วเวลาหนึ่ง

เรื่องที่สอง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง หานซิ่นทอดน้ำพิชิตเถียนกว่าง ที่แสดงถึง ความสำคัญของ “การบัญชาทัพในเขตน้ำ” ดังนี้

หานซิ่นขุนพลราชวงศ์ฉัน ยกทัพไปตีเมืองฉี หลินจื่อเมืองหลวงของฉีแตก เถียนกว่าง เจ้าเมืองฉีหลบหนีไปได้ หานซิ่นนำทัพไล่ตามไปตั้งทัพอยู่ทางตะวันตกของเกามี่ ฉู่ป้าอ่อง เสี่ยงหยี่ก็ส่งหลงแฉ่งจึงร่วมมือกันต้านทัพของหานซิ่น

ในตอนนั้นทัพของหานซิ่นกับทัพของฉีและฉู่ตั้งประจันหน้ากันโดยมีแม่น้ำเหวยส่วยคั่น กลาง ตกเวลากลางคืน หานซิ่นเอากระสอบหมื่นกว่าใบบรรทุกทรายเป็นกระสอบทราย ล้ำเสียงขึ้นไปเหนือน้ำล้น ๆ แล้วทิ้งลงไปใต้มแม่น้ำเหวยส่วย เป็นทำนบขวางกั้นมิให้น้ำไหลลงไป ทางใต้น้ำจมน้ำแห้งผาก พอฟ้าสว่าง หานซิ่นก็นำทัพข้ามแม่น้ำเหวยส่วยซึ่งเหือดแห้งแล้ว เข้า โจมตีทัพของหลงแฉ่ง ทัพหลงแฉ่งจึงตีโต้กลับ หานซิ่นแสร้งพ่ายถอยทัพหนีขึ้นมาตั้งรับอยู่บนฝั่ง หลงแฉ่งตีใจมากที่รบชนะหานซิ่น ข้าแม่น้ำยังเป็นใจแห้งไปเสียอีก จึงพูดอย่างขำขันว่า “เรารู้ มานานแล้วว่า ที่แท้หานซิ่นหาได้เก่งกาจดังคำร่ำลือไม่”

หลงแฉ่งออกคำสั่งให้บุกทันที พอทัพของหลงแฉ่งมาถึงกลางน้ำ หานซิ่นก็ส่งสัญญาณให้ ทหารพังกั้นบกระสอบทรายที่ทำกั้นน้ำนั้นเสีย น้ำพุ่งทะลักไหลฮือมาอย่างรวดเร็ว ทหารของ หลงแฉ่งกว่าครึ่งขึ้นฝั่งไม่ทันจมน้ำตายหมด หานซิ่นฉวยโอกาสบุกตีดุเดือด หลงแฉ่งตายในที่รบ ทหารฉู่ซึ่งอยู่บนฝั่งตะวันออกเห็นเช่นนั้นก็รีบถอยทัพหนีไป เถียนกว่างรู้สึกว่ตนมิใช่คู่ต่อสู้ ของหานซิ่น ก็ใช้กลยุทธ์ที่ 36 หนีลูกเดียว หานซิ่นกัดไม่ปล่อย ไล่ตามไปจนถึงเมืองเฉิงหยาง จับทหารฉู่ได้เป็นเฉลยทั้งหมด หานซิ่นใช้ฝีมือของตนทำให้น้ำในแม่น้ำเหวยส่วยแห้ง

รอเมื่อข้าศึกมาถึงท้องน้ำ จึงทำให้น้ำกลับไหลคืนสภาพเดิมอีก ข้าศึกความจริงไม่ ยอยากข้ามแม่น้ำ แต่หานซิ่นทำให้ข้าศึกเข้าใจว่าไม่มีแม่น้ำแล้ว จึงกล้าข้ามมา ผลการรบจึงใหญ่ ยิ่งกว่าข้ามแม่น้ำ นี่คือการใช้ยุทธศิลป์ของซุนจื่ออย่างพลิกแพลงยอดเยี่ยม

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “卒已親附而罰不行，則不可用也。”

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “如果士卒已經真心依附而懲罰仍不能執行，也不能用來作戰。” (69)

เสถียร : “ถ้าพลทหารมีความเชื่อถือดี แต่ผู้บังคับบัญชาไม่ทำโทษในเวลาพียงมี (เหล่าพลก็จะกำเรียบเสิบसान) กองพลเช่นนี้จะใช้ในการสัประยุทธ์ไม่ได้” (90)

อริคม : “ถ้าแม้พระคุณสร้างความเชื่อถือไวใจแล้ว แต่ยังไม่ได้เข้มงวดกวัดขัน ระเบียบวินัย กองทหารเช่นนี้ จะใช้ทำศึกหาได้ไม่” (55)

บุญศักดิ์ : “ไพร่พลใกล้ชิดไม่ยอมรับการลงโทษ ก็มีพียงใช้” (270)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของคำว่า “不能用來作戰 bùyòng yòng lái zuò zhàn” มีความหมายว่า ใช้ในการทำศึกไม่ได้ และจากตัวอย่างข้างต้นได้กล่าวถึงว่า ถ้าพลทหารมีความเชื่อถือดี แต่ผู้บังคับบัญชาไม่ทำโทษในเวลาพียงมี กองทหารเหล่านี้ก็จะใช้ไม่ได้ นี่คือความหมายที่สื่อเหมือนกันทั้งสามประโยค แต่สำนวนภาษาที่แปลต่างกันั้นนั้น คือสำนวนที่เสถียรใช้แปลอธิบายขยายความเพิ่มว่า เหล่าพลก็จะกำเรียบเสิบसान คำว่า กำเรียบเสิบसान มีความหมายว่า ได้ใจ เข็มใจ ในภาษาจีนได้มีการอธิบายไว้เช่นเดียวกันในคำว่า “驕縱難馴 jiāozòng nánxùn” จึงได้ความว่า ถ้าไม่ลงโทษในเวลาพียงมี ทหารเหล่านี้ก็จะกำเรียบเสิบसान หรือได้ใจ และในที่สุด ก็จะไม่สามารถใช้ทหารเหล่านี้ได้ ซึ่งทั้งอริคม และสมศักดิ์ไม่ได้แปลสำนวนเพิ่มเติมในตัวอย่างนี้

4.2 โวหารภาพพจน์

โวหารภาพพจน์ คือ กลวิธีการนำเสนอสารโดยการพลิกแพลงภาษาที่ใช้พูดหรือเขียนให้แปลออกไปจากภาษาตามตัวอักษรทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ เกิดความประทับใจ เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน และการเปรียบเทียบสำนวนแปลที่ต่างกับในตัวโวหารภาพพจน์นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงโวหารชนิดคำ อุปลักษณ์ อุปมา และการซ้ำคำดังต่อไปนี้

4.2.1 อุปลักษณ์

อุปลักษณ์ (metaphor) คือการเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า “คือ” และ “เป็น” เช่น ครูคือเรือจ้าง ทหารเป็นรั้วของชาติ¹ สำหรับอุปลักษณ์ที่แปลต่างในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

¹ หลักภาษาไทย, ภาษาไทย : วรรณสารภาษา , หน้า 18

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故小敵之堅，大敵之擒也。” (19)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “所以，弱小的軍隊如果堅持硬拼，那就會被強大的敵人所俘虜。” (20)

เสถียร: “ฉะนั้น ความขัดแย้งที่ดีของกำลังอันน้อย ย่อมตกเป็นลูกไก่ของกองทัพอันมีกำลังมหาศาลนั่นเอง” (42)

อริคม: “ฉะนั้น กองทัพที่อ่อนแอหากดันทุรังตั้งรับรบแตกหัก ก็จะตกเป็นเชลยของกองทัพที่เข้มแข็งเกรียงไกร” (31)

บุญศักดิ์: “เหตุนี้ ด้อยกว่าข้าศึกยังขึ้นรบ ก็จักตกเป็นเชลยข้าศึกที่เข้มแข็ง” (26)

ในตัวอย่างข้างต้นนี้ได้กล่าวถึงว่า กองทัพที่อ่อนแอหากดันทุรังตั้งรับรบแตกหัก ก็จะตกเป็นเชลยของกองทัพที่เข้มแข็งเกรียงไกร นี่คือความหมายที่สื่อสารเหมือนกันทั้งสามประโยคแต่สำนวนภาษาที่แปลแตกต่างกันในคำว่า “俘虜 fú lǔ” นั้น คือการเล่นสำนวนโวหารที่เสถียรให้ความหมายว่า ย่อมตกเป็นลูกไก่ของกองทัพอันมีกำลังมหาศาลนั่นเอง อันเนื่องจากผู้แปลอาจมีความต้องการสื่อให้ผู้อ่านให้ภาพได้ชัดเจนจากการเล่นคำดังกล่าว จึงใช้คำว่า เป็น ซึ่งเป็นคำอุปลักษณ์ สำหรับลูกไก่ ในที่นี้หมายถึงผู้ที่แพ้ หรือเชลยนั่นเอง ซึ่งทั้งอริคม และบุญศักดิ์ได้แปลตรงโดยใช้คำว่า เป็นเชลย โดยไม่เล่นสำนวนโวหาร

4.2.2 อุปมา

อุปมา (simile) คือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเชื่อมเหล่านี้ “เหมือน ราว รวกับ เปรียบ ดุจ ประดุจ ดัง ตั้ง เจก เช่น เพียง เพียง ประหนึ่ง ถนัด กล เล่ห์ ปีมว่า ปาน ครุณา ปูน ฟาง ละม้าย สำหรับอุปมาที่แปลต่างในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “夫將者，國之輔也。輔周則國必強，輔隙則國必弱。” (20)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “將帥是國君的輔佐，輔佐得縝密周詳，國家就必然會強大，輔佐得有疏漏失當，國家就必然會衰弱。” (20)

เสถียร : “อันขุนพลก็เสมือนหนึ่งหลักชัยของประเทศ ถ้าหลักชัยนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วน ประเทศก็เข้มแข็ง หากมีคุณสมบัติขาดตกบกพร่อง ประเทศก็อ่อนแอ” (42)

อริคม : “แม่ทัพเสมือนหนึ่งหลักชัยของประเทศชาติ หากแม่ทัพมีคุณสมบัติครบถ้วน ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถประเทศชาติย่อมเข้มแข็ง หากแม่ทัพขาดคุณสมบัติอันพึงมี ไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดใจ ประเทศชาติย่อมอ่อนแอ” (31)

บุญศักดิ์ : “อันแม่ทัพนั้น คือผู้ค้ำจุนประเทศ ถักรอบคอบ บ้านเมืองจักเข้มแข็ง ถ้ามกพร่องบ้านเมืองจักอ่อนแอ” (105)

ในตัวอย่างข้างต้นนี้ต้นฉบับภาษาโบราณใช้คำ “輔 ฝู” บทแปลภาษาปัจจุบันใช้คำว่า “輔佐 fǔzuǒ” หมายถึง ผู้ช่วยเหลือของเจ้าครองแคว้น ไม่ได้เป็นคำอุปมาแต่อย่างใด แต่การแปลของเสถียร และอริคม ใช้สำนวนโวหารภาพพจน์ประเภท คำอุปมา โดยใช้คำว่า เสมือนหนึ่ง เพื่อเป็นการเน้นคำว่า หลักชัย ให้ชัดเจนขึ้น ส่วนคำว่า หลักชัย มีความหมายว่า หลักที่กำหนดไว้ว่าผู้เข้าแข่งขันที่ไปถึงก่อนเป็นผู้ชนะ อีกความหมายคือ บุคคลที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวเพื่อชัยชนะ เช่น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นหลักชัยของชาติ เพื่อต้องการบอกให้รู้ว่า แม่ทัพ เป็นหลักยึดเหนี่ยวเพื่อชัยชนะ ส่วนสำนวนที่แปลต่างของ บุญศักดิ์ คือการใช้คำว่า ผู้ค้ำจุน ซึ่งไม่มีการเล่นคำอุปมา คำว่า ผู้ค้ำจุน คือ ผู้ที่อุดหนุนให้ดำรงอยู่ได้ ความหมายก็คือ แม่ทัพเป็นผู้ที่ทำให้ประเทศชาติดำรงอยู่ได้

สรุปได้ว่าทั้งสามสำนวนข้างต้นมีการถ่ายทอดความหมายเหมือนกัน แต่ต่างกันตรงด้านการใช้คำ สำนวน หรือกลวิธีการนำเสนอต้นฉบับภาษาโบราณ

4.2.3 การซ้ำคำ

การซ้ำคำ คือ การใช้คำเดียวกันซ้ำหลายแห่งในบทประพันธ์หนึ่งบทในความหมายเดียวกัน เพื่อย้ำนำหนักความให้นักอ่านเข้าใจมากขึ้น ข้อสังเกตการซ้ำคำกับการใช้คำซ้ำ เป็นคนละเรื่องกัน คำซ้ำ คือ คำคำเดียวกันนำมากล่าว ๒ ครั้ง ส่วนการซ้ำคำย้ำความ เป็นการซ้ำคำที่สำคัญ เพื่อย้ำนำหนักความไม่ใช่ซ้ำและพึมพำเพียง สำหรับการซ้ำคำที่แปลต่างในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “塵高而銳者，車來了；卑而廣者，徒來也；散而條達者，樵采也；少而往來者，營軍也。” (65)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “塵土飛揚高而塵，是敵人的戰車向我駛來；塵土低而寬廣，是敵人徒步向我開來；塵土飛揚散亂而細長，是敵人正在打柴；塵土少而時期時落，是敵人正在安營札寨。” (67)

เสถียร : “ถ้าเห็นฝุ่นตลบสูงเป็นลำแหลม แสดงว่ากองรถม้าศึกวิ่งทะลุมา ถ้าต่ำและมีปริมาตรทลกว้าง เป็นการเดินทัพของพลราบ ถ้ากระจายเป็นหย่อมๆเป็นลำๆ แสดงว่าเป็นการเก็บผักหักฟืนของกองเกียกกาย ถ้าฝุ่นมีเพียงบางๆ เคลื่อนไหวไปมาแสดงว่าม้าศึกกำลังตั้งค่าย” (86)

อริคม : “เห็นฝุ่นตลบลอยสูง แสดงว่าม้าศึกยกกองรถศึกมา เห็นฝุ่นตลบต่ำกว้าง แสดงว่าม้าศึกยกพลเดินเท้ามา เห็นฝุ่นตลบกระจาย แสดงว่าม้าศึกกำลังเก็บผักหักฟืน เห็นฝุ่นคว้นบางเบาทยอยขึ้นลง แสดงว่าม้าศึกกำลังตั้งค่าย” (53)

บุญศักดิ์ : “ฝุ่นคลุ้งปลายเร็ว เพราะรถรบเคลื่อน ฝุ่นต่ำแผ่กว้าง เพราะพลทำรุก ฝุ่นเป็นเส้นตรง เพราะตัดไม้ฟืน ฝุ่นบางกระจาย เพราะเตรียมตั้งค่าย” (270)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของการซ้ำคำ “塵土 chéntǔ.....是 shì” จากต้นฉบับแตกต่างกัน โดยเสถียรใช้คำว่า ถ้า...แสดง ถ้า...เป็น ในการซ้ำคำ สำหรับอริคมใช้คำว่า เห็น...แสดง ในการซ้ำคำ ส่วนบุญศักดิ์ ใช้คำว่า ฝุ่น...เพราะ ทั้งสามสำนวนมีความแตกต่างที่ชัดเจนในการใช้คำซ้ำในประโยค แต่ถึงจะมีความแตกต่างในด้านการใช้คำ อย่างไรก็ตามความหมายที่ใช้ในการสื่อในประโยคก็ไม่เปลี่ยนไป

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故兵有走者，有弛者，有陷者，有崩者，有亂者，有北者。凡此六者，非天之災，將之過也。” (72)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以軍隊打了敗仗後有“走”、“弛”、“陷”、“崩”、“亂”、“北”六種情況。這六種情況的發生，並不是由天災所造成的，而是由將領的過失所致。” (73)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น ในการศึกษานั้นจึงมีกองทัพที่มี ที่หย่อน ที่ล้ม ที่ทลาย ที่ระส่ำระสาย และที่แตกพ่ายปราศัย ทั้ง ๖ ประเภทนี้มีใช้เป็นเคราะห์กรรมธรรมชาติบันดาลให้เป็นไป หากเป็นความผิดของผู้นำทัพเอง” (94)

อริคม : “อันการศึกษานั้น มีเหตุแห่งความปราศัย ๖ ประการ ได้แก่ มุทะลุ หนึ่ง หย่อน หนึ่ง ล้ม หนึ่ง ทลาย หนึ่ง ระส่ำระสาย หนึ่ง และแตก อีกหนึ่ง ซึ่งล้วนมิใช่ ภยันตรายที่เกิดจากดินฟ้าอากาศ แต่เกิดจากความผิดพลาดของแม่ทัพนายกอง” (57)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น ความปราศัยของกองทัพ จึงมีที่เตลิดหนี มีที่หย่อนยาน มีที่ล้มจม มีที่พังทลาย มีที่ปั่นป่วน มีที่ยับเยิน หกประการนี้ มิใช่ภัยจากฟ้า เป็นความผิดของแม่ทัพ” (293)

ทั้งสามสำนวนข้างต้นถ่ายทอดความหมายของการซ้ำคำ “有 yǒu者 zhě” จากต้นฉบับแตกต่างกัน โดยเสถียร ใช้คำว่า ที่... อริคม ใช้คำว่า หนึ่ง... บุญศักดิ์ ใช้คำว่า มีที่... เสถียรและบุญศักดิ์ ใช้คำว่า ที่... เป็นคำสรรพนาม เพื่อต้องการใช้แทนนาม(กองทัพ) หรือข้อความที่กล่าวมาแล้ว เพื่อไม่ต้องการกล่าวนามหรือข้อความนั้นซ้ำอีก เพราะภาษาต้องการความไพเราะและความหมัดจดเกลี้ยงเกลา ถ้าต้องกล่าว คำหรือข้อความซ้ำกันอยู่บ่อยๆ ทำให้ขาดความสละสลวย ซึ่งคำว่า ที่ ในตัวอย่างนี้ เป็น ที่ ประเภท ประพันธสรรพนาม² ที่วางอยู่หน้าคำกริยา สำหรับรับหน้าใช้คำว่า หนึ่ง วางหลังคำกริยา คำว่า หนึ่ง เป็นตัวเลขตัวแรกของจำนวนนับ จำนวนเดียว คนเดียว สิ่งเดียว เพื่อแสดงให้เห็นว่า กริยาการกระทำอย่างนั้น มีเพียงหนึ่งเดียว

² ประพันธสรรพนาม คือสรรพนามที่ใช้แทนนาม หรือแทนสรรพนามที่อยู่ติดต่อกันข้างหน้าได้แก่คำว่า ผู้ ที่ ซึ่ง อัน ดัง ผู้ที่ ผู้ซึ่ง คำประพันธสรรพนามนามบางคำ คือ ที่ ซึ่ง อัน ใช้ซ้ำกับคำประพันธวิเศษณ์ แต่มีวิธีใช้ต่างกันคือ ถ้าเป็นประพันธสรรพนามต้องเรียงติดต่อกับนามหรือสรรพนาม ถ้าเป็นประพันธวิเศษณ์ต้องเรียงติดต่อกับคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ (กำชัย ทองหล่อ:2554)

บทที่ 5

ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมกับการแปล

คำว่า “วัฒนธรรม” ในที่นี้มีความหมายกว้าง¹ ซึ่งหมายถึงสังคมหรือกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมและรูปแบบของการกระทำของส่วนรวมแตกต่างจากสังคมหรือกลุ่มอื่น และขอบเขตของ “วัฒนธรรม” มิได้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะของภาษา หรือความเป็นเอกราชของรัฐใดรัฐหนึ่ง แต่เลื่อนไหลและซ้อนไปมา ไม่มีขอบเขตที่แน่นอน “วัฒนธรรม” จึงมีลักษณะเป็น “สังคมวัฒนธรรม” ซึ่งมีกฎเกณฑ์ ระเบียบสังคมและแนวคิดของคนในสังคมร่วมกัน และสิ่งเหล่านี้จะกำหนดพฤติกรรมและการกระทำทั้งที่ปรากฏอยู่ในรูปของการแสดงออกทางภาษาและไม่ใช้ทางภาษาของชนในกลุ่ม ดังเช่น การแสดงความขอบคุณ หรือการต้อนรับเป็นต้น รวมทั้งมีอิทธิพลต่อมรดกทางสังคมต่าง ๆ อีกด้วย เช่น ภาษา วรรณกรรม ศิลปะ สถาปัตยกรรม ฯลฯ ด้วย

ไฮนซ์ เกอริง(Heinz Gohring) มีความเห็นเกี่ยวกับคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้ดังนี้

“วัฒนธรรม” คือทุกสิ่งที่เราต้องเรียนรู้ ต้องรู้สึกและต้องเอาชนะให้ได้ เพื่อที่จะสามารถตัดสินใจได้ว่า ตรงจุดใดที่ชนในชาตินั้นๆ มีพฤติกรรมที่ขัดหรือเบี่ยงเบนไปจากความคาดหวังของสังคม และเพื่อจะสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามความคาดหวังของสังคมนั้นๆ ได้หากว่าตนเองต้องการหรือหากว่าไม่พร้อมที่จะรับผลที่เกิดตามมาจากความประพฤติกหรือการปฏิบัติที่ขัดต่อความคาดหวังของสังคมนั้นๆ

สเนล-ฮอร์นบี(Snell-Hornby) ได้นำคำนิยามของ “วัฒนธรรม” ในวงกว้างมาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมในบริบททางทฤษฎีการแปลสมัยใหม่ โดยสรุปประเด็นสำคัญของแนวคิดเรื่อง “วัฒนธรรม” ไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมในฐานะเป็นองค์ความรู้ ประสิทธิภาพและการรับรู้
2. วัฒนธรรมมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมหรือเหตุการณ์และสังคมหรือในการใช้ภาษา

เนื่องจากวัฒนธรรมของชนกลุ่มหนึ่งมีอิทธิพลต่อภาษาและพฤติกรรมของคนในสังคมนั้นจึงเกิดคำนิยามว่า “เฉพาะวัฒนธรรม” ขึ้น ซึ่งหมายถึง การกระทำและพฤติกรรมของผู้คนทุกรูปแบบทั้งที่แสดงออกทางภาษา และไม่ใช้ทางภาษาของสังคมหนึ่งอันแตกต่างไปจากสังคมอื่น

¹ ถนอมนวล โอเจริญ, การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เธอร์ธอม” เป็นไทย : กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงานร้อยแก้วเยอรมันเป็นไทย , หน้า 266.

สิ่งที่เป็น “เฉพาะวัฒนธรรม” จะได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ อากาศและธรรมเนียมแบบแผนต่างๆ เช่น การแต่งกาย ที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน

นักทฤษฎีการแปล จอร์จ มูแน็ง ได้เสนอแนะวิธีการแปลในกรณีผู้แปลพบความแตกต่างทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“...เมื่อผู้แปลต้องแปลตัวบทที่เขียนขึ้นในช่วงเวลาและในวัฒนธรรมที่แตกต่างจากสมัยและแตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเองอย่างมาก การเลือกใช้ลักษณะของภาษาที่เหมาะสมกับบริบทใดบริบทหนึ่งเพียงอย่างเดียว และเป็นเอกภาพตลอดไปนั้น คือสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้แปลซึ่งต้องการแปลตัวบทจากภาษาอื่นมาเป็นภาษาเยอรมัน มีทางเลือกวิธีใช้ลักษณะของภาษาเพียงลักษณะเดียวจากสองลักษณะซึ่งแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และมีอาจใช้รวมกันได้ในงานแปลชิ้นเดียวกัน นั้นหมายถึง ผู้แปลต้องเลือกลักษณะการใช้ภาษาอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นเอกภาพระหว่างสองลักษณะนี้

1. เขียนตัวบทฉบับแปลให้เป็น “แบบเยอรมัน” โดยตัดสินใจสื่อสารให้ผู้อ่านรับรู้ราวกับว่า ฉบับแปลนั้นเขียนโดยคนเยอรมันเป็นภาษาเยอรมันที่อยู่ในสมัยเดียวกับผู้อ่าน

2. พยายามทำให้ผู้อ่านชาวเยอรมันรู้สึกแปลกแยกกับโลกของเขาด้วยการตัดสินใจปล่อยให้เขาอ่านฉบับแปลอย่างนั้น โดยไม่让他ลืมนึกถึงวันที่คิดว่า เขากำลังอ่านภาษาอื่นของสมัยอื่นและของวัฒนธรรมอื่นอยู่...

ในตำราพิชัยสงครามซุนวูฉบับแปลไทยสามสำนวนนี้มีปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้สำนวนการแปลเกิดการแปลเหมือนและการแปลต่าง ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขบางอย่างของคำหรือข้อความในตัวบทด้วยกันแปด ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับสถานที่ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเวลา ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับกฎของธรรมชาติ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับประเพณีความเชื่อ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับมาตราวัด ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับทางศาสนา ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับอุปมาอุปไมย มีดังต่อไปนี้

5.1 ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับสถานที่

ชื่อสถานที่มักมีการเปลี่ยนแปลงไปมาเสมอไม่ว่าในภาษาจีนหรือภาษาไทยตามประวัติศาสตร์ของประเทศที่มีมาช้านาน ชื่อสถานที่หนึ่ง ๆ อาจลบเลือนหรือเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และบางครั้งอาจเป็นปัญหาหนึ่งในการแปลที่ต้องการเน้นชื่อสถานที่ที่รับสารฉบับแปล ชื่อสถานที่ในแต่ละที่ที่เรียกกันนั้นย่อมมีความแตกต่างกับประเทศของผู้อ่านหรือผู้แปล ดังนั้นบางครั้งก็อาจเป็นอุปสรรคในการแปลอย่างหนึ่งเพราะจะต้องหาคำที่ผู้อ่านอ่านแล้วให้สามารถ

เข้าใจได้มากที่สุด สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับสถานที่ในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวน เปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “夫未戰而廟算勝者，得算多也；未戰而廟算不勝者，得算少也。” (8)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已後勝，是由於得到的“算籌”較多。還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已失敗，是由於得到的“算籌”較少。” (8)

เสถียร : “อันแผนการรบซึ่งสังสรรค์กันในพระเทพบิดรมหาปราสาท (สภาการรบในสมัยโบราณ) ได้บ่งชี้ให้เห็นชัยชนะ แต่เมื่อยังไม่ได้รับกัน ย่อมเนื่องจากได้พิจารณา ทบทวนแผนการนั้นโดยรอบคอบแล้ว ตรงกันข้ามกลางแพ้จะปรากฏให้เห็นแต่ต้นมือ” (31)

อริคม : “หากชนะก่อนรบ แสดงว่าได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว หากไม่ชนะก่อนรบ แสดงว่ามีได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบเท่าที่ควร” (25)

บุญศักดิ์ : “การประเมินศึกในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกชัยชนะ เพราะคำนวณผลได้มากกว่า การประเมินผลในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกไม่ชนะ เพราะคำนวณผลได้น้อยกว่า” (26)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับสถานที่จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นคำว่า “廟算 miàosuàn” ซึ่งอริคมไม่ได้ทำการแปลออกมาแต่อย่างใด อาจด้วยสาเหตุเพราะว่าในประเทศไทยไม่มีสถานที่ดังกล่าวข้างต้น หรือทำการวางแผนรบในสถานที่ดังกล่าว สำหรับเสถียรมีการเลือกสรรคำในการแปลว่า พระเทพบิดรมหาปราสาท และอธิบายต่อว่าเป็นชื่อสภาการรบในสมัยโบราณ ส่วนบุญศักดิ์ ให้ความหมายว่า ศาลเทพารักษ์ การแปลของเสถียร นั้นหมายถึงสภาที่ใช้ในการวางแผนการรบ เป็นสภาที่มีลักษณะเป็นปราสาทมีศาลที่เป็นที่ตั้งวิญญูณ ของบรรพบุรุษในสมัยเก่า จึงให้ชื่อว่าพระเทพบิดร ส่วนการแปลของบุญศักดิ์นั้น เป็นสถานที่ที่ใช้ในการวางแผนการรบเช่นกัน ภายในอาจจะเป็นที่ตั้งวิญญูณ ของบรรพบุรุษในสมัยเก่า เพียงแต่ใช้คำที่ต่างกันด้วยสมัยของการแปลที่ต่างกัน

5.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเวลา

การบอกเวลาของจีนและไทยในปัจจุบันมีความคล้ายคลึงกัน สามารถเทียบเคียงกันได้ แต่ก็มีกรบอกเวลาแบบจีนบางอย่างที่แตกต่างจากไทย ไม่เพียงแต่วิธีคิดที่แตกต่างกัน แต่รูปแบบการบอกยังแตกต่างกัน เช่น ใช้ฤดูกาลในการบอกเวลาใช้ยุคสมัยราชวงศ์ของจีน หรือการบอกช่วงเวลาแบบจีน สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเวลาในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故善出奇者，無窮如天地，不竭如江河。終而復始，日月是也。死而復生，四時是也。” (31)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以善於運用奇兵的人，其戰術的變化就像天地變化一樣無窮無盡，像江河一樣永不枯竭。終而復始，像日月起落運行一樣；死而復生，像四季更迭往復無窮一樣。” (32)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น ผู้เจนจัดการยุทธวิธีพลิกแพลง วิธีการของเขาจะไม่รู้จบจน ตั้งดินฟ้าอันไม่รู้จักสิ้นสูญ จักไม่รู้หมดสิ้นดุจแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย พอจบแล้วก็เริ่มใหม่ เช่นเดือนตะวันตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วก็ผุดเกิด เช่นการหมุนเวียนทั้งฤดูกาลทั้ง๔” (54)

อธิคม : “ผู้สันทัดในการใช้ยุทธวิธีรบนอกแบบ จะสามารถพลิกแพลงยุทธวิธีสู้รบได้อย่างไม่อับจนดุจฟ้าดินไร้ขอบเขต ไม่สิ้นสุดดุจแม่น้ำลำธารไม่แห้งขอด จบแล้วเริ่มใหม่ดุจสุริยันจันทราตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วฟื้นชีพดุจฤดูกาลหมุนเวียนผันเปลี่ยน” (37)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นผู้สันทัดการรบพิสดาร จักไร้สิ้นสุดดุจฟ้าดิน จักมีเหือดแห้งดุจสายน้ำ จักหยุดหรือหวนรบดุจเดือนตะวัน จักตายหรือกลับฟื้นดุจฤดูกาล” (169)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเวลาในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “像日月起落運行一樣；死而復生，像四季更迭往復無窮一樣 xiàng rìyuè qǐluò yùnxíng yíyàng; sǐérfùshēng, xiàng sìjì gēngdié wǎngfù wúqióng yíyàng” มีความหมายว่า เดือน(จันทรา) ตะวัน(สุริยัน) เป็นตัวบอกความไม่มีที่สิ้นสุดของเวลา ที่มีดับและมีเกิด ส่วนคำว่าฤดูกาลทั้งสี่นั้นหมายถึง หนึ่งในประเทศจีนมีสี่ฤดู ประกอบด้วย ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง ฤดูหนาว สลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปอย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุดของเวลา ดังนั้นชวนวจจึงได้นำเอาปัจจัยในเรื่องของเวลาของทั้งสองตัวอย่างนี้มาเปรียบเทียบกับผู้ที่สันทัดในการรบแบบที่รู้จักที่จะพลิกแพลงดัดแปลงด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา ซึ่งเป็นยุทธวิธีสู้รบที่สามารถพลิกแพลงได้ไม่มีที่สิ้นสุดเฉกเช่น ตะวันที่มีขึ้นและมีตก

5.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

ทุกประเทศทุกสังคมและทุกวัฒนธรรมในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งล้วนมีธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งเสมอ ไม่ว่าจะในสังคมประเทศจีนหรือประเทศไทย บทบาทของคำที่ใช้เกี่ยวกับธรรมชาติจะถูกหยิบยกมาผสมผสานเพื่อยกตัวอย่าง อุปมา หรือเปรียบเทียบเพื่อช่วยให้ผู้รับสารหรือผู้อ่านได้เห็นภาพจากเหตุการณ์นั้นๆ มากยิ่งขึ้น ฉะนั้นไม่ว่าจะชนชาติไหน วัฒนธรรมแบบใด คำที่มาจากธรรมชาติทั่วไปก็จะไม่ผิดแปลกแตกต่างกันมาก สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故善出奇者，無窮如天地，不竭如江河。終而復始，日月是也。死而復生，四時是也。” (31)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以善於運用奇兵的人，其戰術的變化就像天地變化一樣無窮無盡，像江河一樣永不枯竭。終而復始，像日月起落運行一樣；死而復生，像四季更迭往復無窮一樣。” (32)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น ผู้เจนจัดการยุทธวิธีพลิกแพลง วิธีการของเขาจะไม่รู้จบจน ดั่งดินฟ้าอันไม่รู้จักสิ้นสุด จักไม่รู้หมดสิ้นดุจแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย พอจบแล้วก็เริ่มใหม่ เช่นเดือนตะวันตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วก็ผุดเกิด เช่นการหมุนเวียนทั้งฤดูกาลทั้ง๔” (54)

อธิคม : “ผู้สันทัดในการใช้ยุทธวิธีรบนอกแบบ จะสามารถพลิกแพลงยุทธวิธีสู้รบได้อย่างไม่อับจนดุจฟ้าดินไร้ขอบเขต ไม่สิ้นสุดดุจแม่น้ำลำธารไม่แห้งขาด จบแล้วเริ่มใหม่ดุจสุริยันจันทราตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วฟื้นชีพดุจฤดูกาลหมุนเวียนผันเปลี่ยน” (37)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นผู้สันทัดการรบพิสดาร จักไร้สิ้นสุดดุจฟ้าดิน จักมิเหือดแห้งดุจสายน้ำ จักหยุดหรือหวนรบดุจเดือนตะวันตก จักตายหรือกลับฟื้นดุจฤดูกาล” (169)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “其戰術的變化就像天地變化一樣無窮無盡，像江河一樣永不枯竭。終而復始，像日月起落運行一樣；死而復生，像四季更迭往復無窮一樣 qízhànshù de biànhuà jiùxiàng tiāndì biànhuà yīyàng wúqióng wújìn, xiàng jiānghé yīyàng yǒng bù kūjié. Zhōng ér fùsǐ, xiàng rìyuè qǐluò yùnxíng yīyàng; sǐérfùshēng, xiàng sìjì gēngdié wǎngfù wúqióng yīyàng ” เป็นการยกตัวอย่างธรรมชาติมาเปรียบเทียบ โดยการใช้คำว่า ดินฟ้าที่ไม่มีที่สิ้นสุด สายน้ำที่ไหลต่อเนื่องไม่ขาดสาย พระอาทิตย์และพระจันทร์ลลับแล้วเกิดขึ้นใหม่ ฤดูกาลทั้งสี่(ฤดูใบไม้ผลิ

ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง ฤดูหนาว) หมุนเวียนผันเปลี่ยนตลอดปี เป็นการเข้าใจทางธรรมชาติมาเสริมข้อความเพื่อให้เห็นภาพยุทธวิธีการรบที่สามารถพลิกแพลงได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดจนเช่นเดียวกับธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “夫兵形象水，水之形，避實而擊虛。水因地而制流，兵因敵而制勝。” (42)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “作戰的方式方法就像流水一樣，水流動時是避開高處而向低處流，作戰取勝的方法是避開設防堅實之處而攻其薄弱的環節，水根據地勢來決定流向，軍人根據敵情來取制勝的方略。” (43)

เสถียร : “ฉะนั้นการใช้กำลังทหารจึงเหมือนหนึ่งธรรมชาติของน้ำ น้ำย่อมหลีกเลี่ยงที่สูงไหลสู่ที่ต่ำ ลักษณะการยุทธก็ย่อมหลีกเลี่ยงด้านที่มีกำลังเข้มแข็งยกย้ายเข้าตีจุดอ่อน น้ำย่อมจัดกระแสไหลบ่าไปตามลักษณะพื้นภูมิการยุทธก็ย่อมเอาชนะกันตามสภาวะของข้าศึก” (65)

อริคม : “ลักษณะ แห่งกองทัพคล้ายน้ำ น้ำไหลโดยหลีกเลี่ยงที่สูงลงที่ต่ำ กองทัพชนะโดยเลี่ยงจุดแข็งตีจุดอ่อน น้ำไหลตามสภาพพื้นที่ กองทัพชนะตามสภาพข้าศึก” (44)

บุญศักดิ์ : “รูปลักษณะการรบดุจดั่งน้ำ รูปลักษณะของน้ำ เลี่ยงที่สูงลงที่ต่ำ รูปลักษณะการรบ เลี่ยงที่แข็งตีที่อ่อน น้ำไหลไปตามสภาพพื้นที่ การรบชนะตามสภาพข้าศึก” (186)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “作戰的方式方法就像流水一樣，水流動時是避開高處而向低處流 zuòzhàn de fāngshì fāngfǎ jiùxiàng liúshuǐ yīyàng, shuǐ liú dòngshí shì bìkāi gāochù ér xiàng dīchùliú” , “水根據地勢來決定流向，軍人根據敵情來取制勝的方略 shuǐ gēnjù dìshì láijūèdìng liúxiàng, jūnrén gēnjù díqíng láiqǔ zhìshèng de fāngluè” เป็นการเปรียบเทียบกำลังทหารเหมือนกับธรรมชาติของน้ำ กองทัพกำหนดชัยชนะด้วยการเลี่ยงการโจมตีจุดแข็งของศัตรูแต่โจมตีจุดอ่อนของศัตรูเหมือนน้ำที่ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ น้ำเวลาที่ไหลลงมาจากที่สูงคือการโจมตีของกองทัพ เวลาที่น้ำไหลไปตามลักษณะพื้นภูมิคือการที่กองทัพเอาชนะศัตรูตามสภาวะของศัตรู น้ำคือปัจจัยหลักของธรรมชาติในการนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพการโจมตีศัตรูได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故五行無常勝，四時無常位，日有短長，月有死生。” (43)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以，用兵作戰就像金、木、水、火、土相生相克，沒有哪個常勝；春、夏、秋、冬四季依次交替，沒有哪個季節固定不移，白天有短有長，月亮有缺有圓，永遠處於變化之中。” (43)

เสถียร : “ฉะนั้น ในกองธาตุทั้ง ๕ ย่อมไม่มีธาตุใดชนะเป็นเยี่ยมในที่สุด (เช่น ธาตุไฟ แพ้ธาตุน้ำ แต่ธาตุน้ำแพ้ธาตุดิน ฯลฯ) ธาตุกาลทั้ง ๔ ย่อมไม่มีตำแหน่งที่แน่นอน แสงตะวันย่อมมีสั้นยาว (ตามฤดูกาล) ดวงจันทร์ย่อมมีขึ้นบัพธ์แรมบัพธ์ (ดังเช่นการศึกษา ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวนั้นแล)” (66)

อริคม : “ธาตุทั้งห้า ไม่มีธาตุใดชนะเสมอ (ธาตุทั้งห้าให้กำเนิดและข่มซึ่งกันและกัน) สี่ฤดูหมุนเวียนเคลื่อนคลาด กลางวันมีสั้นมียาว พระจันทร์มีเต็มมีเว้า” (44)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น ห้าธาตุจึงไม่มีธาตุใดชนะตลอดกาล สี่ฤดูก็ไม่อยู่คงที่เสมอไป ดวงตะวันมีสั้นมียาว ดวงเดือนก็มีขึ้นมีแรม” (186)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “用兵作戰就像金、木、水、火、土相生相克 yòngbīng zuòzhàn jiùxiàng jīn · mù · shuǐ · huǒ · tǔ xiāngshēngxiāngkè” “春、夏、秋、冬四季依次交替 chūn · xià · qiū · dōngsìjìyīcìjiāoti” “白天有短有長，月亮有缺有圓，永遠處於變化之中 báitiān yǒuduǎn yǒucháng, yuèliàng yǒuquē yǒuyuán, yǒngyuǎn chùyú biànhuà zhīzhōng” เป็นการอุปมาตัวอย่างที่มีปัจจัยทางธรรมชาติมาประกอบเพื่อสนับสนุนภาพการยุทธให้เห็นเด่นชัดมากยิ่งขึ้น โดยใช้ ธาตุทั้ง ๕ * เปรียบกับการศึก โดยที่ธาตุ ไม้ ไฟ ดิน ทอง น้ำ ไม่มีธาตุไหนชนะกันหรือเป็นที่หนึ่ง ใช้ ธาตุกาลทั้ง ๔ ที่ประกอบด้วย ธาตุไปไม่ผลิ ธาตุไปไม่ร้อน ธาตุไปไม่ร่วง ธาตุหนาว มาแสดงให้เห็นว่า ทั้ง ๔ ฤดูสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปไม่คงที่ ใช้แสงตะวันในการอธิบายว่ามีสั้นมียาวตามสภาพและฤดูกาล ใช้ดวงจันทร์มายกตัวอย่างว่ามีทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ก็คือบางครั้งพระจันทร์ก็เต็มดวง บางคืนพระจันทร์ก็ไม่เต็มดวง ไม่คงที่ตายตัว เช่นเดียวกับการศึกที่ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวเช่นเดียวกัน ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรหน่อสถานการณ์ใด ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ไหวพริบ ความสามารถ และความกล้าของแม่ทัพ ที่จะพลิกแพลงกลศึกให้เข้ากับสถานการณ์นั้นๆ โดยที่ดูตามความถูกต้องและเหมาะสม

* บรรพบุรุษชาวจีนแต่โบราณ ได้เรียนรู้และศึกษาหลักการของธาตุทั้ง ๕ บนโลกมนุษย์จนแตกฉาน และพบว่า ธาตุสำคัญทั้ง ๕ ธาตุ อันได้แก่ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุทอง และธาตุน้ำ ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ต่างก็เป็นตัวก่อให้เกิดให้แก่กัน ในขณะเดียวกันก็สามารถทำลายล้างซึ่งกันและกันได้

เนื่องจากธาตุทั้ง ๕ มีการก่อเกิด และทำลายล้างกันอย่างเป็นวัฏจักรโดยเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เราสามารถพิสูจน์ได้ว่า สัจธรรมของการก่อเกิด และทำลายกันเกิดขึ้นจาก ธาตุไม้ เมื่อรวมตัวกันก็จะก่อเกิดธาตุไฟ หรืออธิบายกันอย่างง่าย ๆ ว่า เราสามารถนำไปเป็นเชื้อเพลิงเพื่อจุดไฟได้นั่นเอง

ต่อจากนั้นเมื่อธาตุไฟ ลุกไหม้จนหมดลงแล้ว ก็จะก่อเกิดธาตุดิน หรือขี้เถ้า นั่นเอง ในขณะเดียวกัน ธาตุดิน เมื่อรวมตัวกันนาน ๆ ก็จะอัดตัวกันกลายเป็น ธาตุทอง หรือกล่าวได้ว่า เราสามารถขุดพบสินแร่หรือแร่ธาตุต่าง ๆ จากภายในพื้นโลกนั่นเอง และธาตุทอง เมื่อหลอมละลายลงก็จะกลายเป็นธาตุน้ำ สำหรับธาตุน้ำ อธิบายได้ง่าย ๆ ว่า ใช้เป็นอาหารสำหรับต้นไม้บนพื้นโลกแห่งนี้ นั่นคือต้นไม้เติบโตได้ด้วยน้ำนั่นเอง

การทำลายล้างกันของ 5 ธาตุ ก็เกิดขึ้นจากธรรมชาติเช่นกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ธาตุไม้ จะทำลายธาตุดิน ด้วยการใช้ รากไม้ชอนไชพื้นดินนั่นเอง ในขณะที่ธาตุดิน ก็จะไปทำลายธาตุน้ำ ซึ่งเราจะเห็นว่า หากเราต้องการถม คู คลอง หนอง บึง เราก็ต้องใช้ดินถม นอกจากนี้ธาตุน้ำ ก็สามารถดับไฟได้ และธาตุไฟ ก็สามารถไปเผาทองให้หลอมละลายลงได้เช่นกัน สุดท้าย ธาตุทอง ซึ่งหมายถึง โลหะ เนื่องจากคนโบราณเห็นว่า ธาตุทอง แข็งแกร่งดั่งเหล็กโลหะ ก็สามารถนำไปใช้ทำลายธาตุไม้ ซึ่งก็คือ นำไปตัดต้นไม้ได้เช่นกัน

5.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีความเชื่อ

ในแต่ละสังคมย่อมต้องประกอบไปด้วยประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ ความเชื่อบางประเพณีในสังคมหนึ่งอาจเป็นคำที่ง่าย ๆ คำหนึ่ง แต่เป็นที่เข้าใจยากในอีกสังคมหนึ่ง

ประเพณี เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่าง ๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติ และถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นดีอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ

ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็น วิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม

คำว่าประเพณี ตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับบัณฑิตยสถาน ได้กำหนดความหมายประเพณีไว้ว่า ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำต่าง ๆ ออกได้เป็น ขนบ มีความหมายว่า ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียมมีความหมายว่า ที่นิยมใช้กันมา และเมื่อนำมารวมกันแล้วก็มีความหมายว่า ความประเพณีที่คนส่วนใหญ่ ยึดถือเป็นแบบแผน และได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมา จนเป็นต้นแบบที่จะให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป

โดยสรุปแล้ว ประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดในสังคมนั้น ๆ ผ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยมากย่อมมีจุดประสงค์ และวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น สำหรับประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในคติพระพุทธศาสนาและพราหมณ์มาแต่โบราณ

ความเชื่อ คือ ความมั่นใจต่อสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นความจริง ซึ่งความเชื่อบางอย่างอาจสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ ตอนที่ยังไม่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ไม่มีการพิสูจน์ถึงความจริงของเรื่องนั้น ๆ

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “是故朝氣銳，昼氣惰，暮氣歸。故善用兵者，避其銳氣，擊其惰歸，此治心者也。” (50)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “軍隊初戰時，士氣飽滿，銳不可當；過了一段時間之後，士氣就會低落；到了後期，士氣就會衰竭。所以善於用兵的人，總是避開敵人的銳氣，趁其士氣低落衰竭時就發猛攻，這就是正確掌握士氣的方法。” (51)

เสถียร : “(ตามปกติ) ขวัญตอนเช้ายอดเยี่ยม (เพราะกำลังสดชื่น) ถึงเที่ยงก็ทรมานด้วยความเกียจคร้าน ตกเย็นก็โทรมเพราะใครจะพักผ่อน ผู้ชำนาญการศึก จึงหลีกเลี่ยงเข้าศึกตอนสดชื่น และเข้าโจมตีเพลาชั่วชัยศึกทรมานหรือโทรมแล้ว นี่คือวิธีปฏิบัติต่อขวัญทหารแล” (72)

อริคม : “ตามปกติ เข้าจะขวัญดี (สดชื่น) เที่ยงจะขวัญตก (เกียจคร้าน) ตกเย็นจะขวัญสิ้น (อยากพักผ่อน) ผู้ชำนาญการศึกจึงเลี่ยงการสู้รบเมื่อเข้าศึกขวัญดี เข้าโจมตีเมื่อเข้าศึกขวัญตกหรือขวัญสิ้น นี่คือวิธีควบคุมขวัญ” (47)

บุญศักดิ์ : “ยามเข้าอีกheim ยามสายจักอดโรย ยามเย็นก็สิ้นแรง ฉะนั้น ผู้สันตการบัญชาทัพ พึงเลี่ยงความอีกheim เข้าตีเมื่ออดโรย นี่คือคุมขวัญ” (228)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “軍隊初戰時，士氣飽滿，銳不可當；過了一段時間之後，士氣就會低落；到了後期，士氣就會衰竭 jūnduì chūzhànshí, shìqì bǎomǎn, ruì bùkědāng; guòle yīduànshíjiān zhīhòu, shìqì jiùhuì

dīluò; dào le hòuqí, shìqì jiùhuì shuāijie.” ในตัวอย่างนี้พูดถึงเรื่องฤกษ์ยามในการรุกข์เข้าศึก เข้ากลางวัน เย็น ว่าถ้าเข้ารุกข์ในช่วงเช้าขั้วยามกำลังเข้าศึกจะดีมากแจ่มใส จะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการรบ เข้าศึกจะอีกเขมและยากที่จะชนะ ในเวลากลางวันขั้วยามเริ่มจะอิดโรยหมดแรง ในเวลากลางคืนเข้าศึกหมดแรงและต้องการพักผ่อน ดังนั้นถ้าจะพิชิตเข้าศึกจะต้องอาศัยเวลากลางคืนเท่านั้น เพราะกลางคืนเมื่อเข้าศึกอ่อนแรงไม่ทันระวังก็จะเปลืองพล้ำได้ง่าย และถึงตอนนั้นเราก็จะชนะ ในบางครั้งการรบก็ต้องอาศัยปัจจัยทางด้านความเชื่อ เนื่องจากความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่มาก่อนอยู่แล้ว และเป็นสิ่งที่มีความเคยได้รับประสบการณ์มาแล้วและนำมาบอกกล่าวหรือถ่ายทอด ดังนั้นการนำปัจจัยนี้มาประกอบในการรบก็ถือว่าสำคัญมากเช่นกัน

ขุนจื่อได้เสนอความคิดชี้แนะและวิธีทำสงครามซึ่ง “คุมขั้วยาม คุมจิต คุมพลัง คุมเปลี่ยนแปลง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาได้เสนอสำนวนการทหารที่ลือชื่อคำหนึ่งไว้ในบทนี้ คือ “ฟังเสียงความอีกเขม เข้าตีเมื่ออิดโรย” ก็หมายถึงการทำให้เข้าศึกอ่อนเพลียเสียขั้วยามเพื่อบั่นทอนความเหนือกว่าของมันเสียนั่นเองอันได้สะท้อนสิ่งซึ่งมีลักษณะเป็นปรากฏการณ์บางประการในการชี้แนะสงคราม

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง กลองหนึ่งอีกเขม ที่แสดงถึงความสำคัญของ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการรบ ดังนี้

“ยามเข้ามักอีกเขม ยามสายจักอิดโรย ยามเย็นก็สิ้นแรง” ในยุคขุนชูว แคว้นหลู่มีนักการทหารคนหนึ่งชื่อฉวักุ่ย ในฤดูใบไม้ผลิของปี 684 ก่อน ค.ศ. กองทัพแคว้นฉียกมาตีแคว้นหลู่ ในขณะที่นั้นแคว้นฉีมีแสนยานุภาพเข้มแข็งนัก หลู่จวงกงเจ้าครองแคว้นหลู่ จึงเรียกขุนนางทั้งฝ่ายบู๊และฝ่ายบุ๋เข้าพบปรึกษาหารือการศึก

เมื่อฉวักุ่ยรู้เรื่องกองทัพฉีประชิดเมืองแล้ว ก็ขอพบหลู่จวงกงเอง พร้อมทั้งได้วิเคราะห์วินิจฉัยสภาพการณ์ของศึกทั้งสองฝ่าย และได้แสดงทัศนะของตนต่อการศึกษาครั้งนี้ ฉวักุ่ยมีความเห็นว่า หลู่จวงกงปกครองบ้านเมืองมาอย่างเที่ยงธรรม เป็นที่เคารพรักแก่ราษฎรเป็นอย่างยิ่ง สามารถจะได้รับการสนับสนุนจากอาณาประชาราษฎร์อย่างเต็มที่ ส่วนกองทัพฉีนั้นเล่าหยิ่งทรนงในแสนยานุภาพของตน ใครจะได้ชนะอย่างรวดเร็ว คงจะเผยจุดอ่อนให้ฝ่ายหลู่เห็นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

กองทัพของหลู่เองก็มีการฝึกปรือมาเป็นอย่างดี ถ้ามั่นมีการบัญชาอย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถจะทำให้จิตใจของไพร่พลศึกอีกเขมก็จักเอาชนะแก่ทัพฉีได้ หลู่จวงกงฟังแล้วก็เห็นคล้อยตามด้วยเหตุผลของฉวักุ่ยจึงมอบตำแหน่งแม่ทัพให้แก่ฉวักุ่ย หลังจากได้เตรียมการพอสมควรแล้ว ก็กรีธาทัพออกรบศึก

ฉาวก๊วยกับหลู่จวงกงขึ้นอยู่บนรถรบคันเดียวกัน ออกศึกไปพร้อมกับกองทัพ ในวันนั้น กองทัพฉิวก็ขับหลู่ก็มาเผชิญหน้ากัน ณ ตำบลฉางสาว สองฝ่ายจึงจัดกระบวนทัพเตรียมทำห้ำหั่นกัน อย่างเต็มกำลัง

การรบในสมัยนั้นใช้ฆ้องและกลองเป็นสัญญาณออกคำสั่ง ลั่นกลองคือให้บุกลั่นฆ้องคือให้ถอย ขณะนั้นกองทัพฉิวใคร่จะรบแตกหักอย่างรวดเร็ว จึงลั่นกลองสั่งบุกโดยไม่รอช้า ทัพหลู่ต้านทานรักษากระบวนทัพไว้มิให้กองทัพฉิวบุกเข้ามาได้ หลู่จวงกงเห็นทัพฉิวบุกเข้ามาเป็นพายุบุแคมก็ร้อนใจ เร่งให้ฉาวก๊วยลั่นกลองออกปะทะ ฉาวก๊วยห้ามไว้พลางว่า “มิได้ รอไปก่อนเถิด” มีนานแม่ทัพฉิวลั่นกลองเป็นครั้งที่สอง การบุกรุกก็เหี้ยมหาญยิ่งกว่าเก่า หลู่จวงกงร้อนใจหนักขึ้น จะสั่งให้ลั่นกลองรบโดยพลัน แต่ฉาวก๊วยก็ห้ามไว้อีกว่า “ยังไม่ถึงเวลา” รอเมื่อทัพฉิวลั่นกลองเป็นครั้งที่สามใจของหลู่จวงกงก็แทบจะลุกเป็นไฟ

ส่วนแม่ทัพนายกองและไพร่พลทั้งหลายก็ใคร่อยากจะเข้าตะลุมบอนกับทัพฉิวให้รู้ตัวชั่วอย่างกระเที้ยนกระเทือหรือ ฉาวก๊วยจึงถือโอกาสนี้บอกแก่หลู่จวงกงว่า “โอกาสเรามาถึงแล้ว จงให้ลั่นกลองขึ้น ณ บัดนี้เถิด” เสียงกลองยังไม่ทันจะลั่น ทัพหลู่ก็โห่ร้องเสียงกึกก้องกัมปนาท ทุกคนพุ่งเข้าหาข้าศึกประจูดุเดือดเห็นเนื้อ กองทัพฉิวต้องถอยร่นไม่เป็นกระบวน

ฉาวก๊วยเห็นกระบวนทัพและการรบของฉิวระส่ำระสาย ทั้งธงรบก็ล้มหายไปในหมู่ทหารที่แตกตื่น ก็แน่ใจว่าทัพฉิวหมดประตูลู่ จึงสั่งให้ลั่นกลองรุกไล่หนักเข้าไปอีก ในที่สุดแสนยานุภาพของแคว้นฉิวก็ประจูดุฟองสบู่แตกหักไปในพริบตา

หลังจากได้ชัยชนะที่ฉางสาวแล้ว หลู่จวงกงมีความสงสัยอยู่มิวาย จึงถามฉาวก๊วยว่า “เหตุใดกองทัพฉิวถึงรบถึงสองครั้งท่านกลับไปให้อยู่เฉยไม่ตอบโต้เสียเล่า” ฉาวก๊วยจึงตอบเป็นคำพังเพยว่า “กลองหนึ่งอีกรึ่ม ย่าสองเหนื่อยอ่อน ข้าสามสิ้นแรง เขาสิ้นเรายัง จึงพิชิตได้” ความหมายของฉาวก๊วยก็คือ การลั่นกลองรบครั้งที่หนึ่งนั้นขวัญและพลังของข้าศึกยังอีกรึ่มอยู่เมื่อลั่นกลองครั้งที่สองซึ่งเป็นเวลาหลังจากการรบมาระยะหนึ่งแล้วทั้งขวัญและพลังของข้าศึกจักลดน้อยถอยลง ครั้นลั่นกลองครั้งที่สาม ทหารข้าศึกใกล้จะหมดเรี่ยวแรง ในขณะที่ข้าศึกกำลังกะปลกกะเปลี่ยนั้น เราจึงลั่นกลองเป็นครั้งแรก ขวัญและพลังกำลังทหารของเราก็ยังอยู่ในภาวะอีกรึ่มและสดชื่น ด้วยความอีกรึ่มสดชื่นเช่นนี้ เราจึงได้เปรียบ ข้าศึกเสียเปรียบ จึงสามารถเอาชนะแก่ข้าศึกได้

คำว่า “กลองหนึ่งอีกรึ่ม” นี้ ต่อมาได้กลายเป็นสำนวนที่ใช้กันมากในภาษาจีนแต่ก็ค่อยๆ เพี้ยนความหมายมาเป็น “อาศัยพลังกำลังที่ยังกล้าแข็งอยู่กระทำการให้สำเร็จโดยเร็ว”

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “發火有時，起火有日。時者，天之燥也；日者，月在箕、壁、軫也。凡此四宿者，風起之日也。” (93)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “放火要看準天時，起火要選好日期。天時是指氣候乾燥的季節，日期是指月亮運行到這四個星宿的時候，就是起風的日子。” (93)

เสถียร : “ย่อมมีกำหนดเวลาในการวางเพลิง และวันจะใช้เพลิงก็ควรต้องตามฤดูกาลด้วย เวลาวางเพลิงต้องคอยวันเวลาที่อากาศแห้งแล้ง ส่วนฤดูที่ใช้เพลิงต้องรอเมื่อพระจันทร์โคจรระหว่างกลุ่มดาว จีบีเจ็นอี เพราะเหตุว่า เมื่อพระจันทร์เสวยฤกษ์ดาวทั้งสี่นี้ เป็นวันที่ลมพัดจัดแล。” (118)

อริคม : “การโจมตีด้วยไฟ ต้องมีปัจจัยเกื้อหนุนบางอย่าง ซึ่งยามปกติต้องเตรียมให้พร้อม การวางเพลิงต้องดูลมฟ้าอากาศและวันเวลา หมายความว่า อากาศต้องแห้งแล้ง เป็นวันที่พระจันทร์เสวยฤกษ์ระหว่างกลุ่มดาวบรพาษาฒ (จี) กลุ่มดาวห้สตะ (เจ็น) ซึ่งลมจะพัดจัด” (68)

สมศักดิ์ : “ใช้เพลิงพึงดูโอกาส ของใช้พึงเตรียมให้พร้อม วางเพลิงพึงดูเวลา จุดเพลิงพึงกำหนดวัน ที่ว่าเวลา คือความแห้งแล้งของอากาศ ที่ว่าวัน คือดวงจันทร์โคจรไปถึงตำแหน่ง จี บี อี เจ็น อันสี่ตำแหน่งนี้เป็นวันลมจัด” (336)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความเชื่อในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “起火要選好日期。天時是指氣候乾燥的季節，日期是指月亮運行到這四個星宿的時候，就是起風的日子 qǐhuǒ yào xuǎnhǎo rìqī. Tiānshí shìzhǐ qìhòu gānzào de jìjié, rìqī shì zhīyuèliàng yùnxíng dàozhèsìgè xīngsù de shíhòu, jiùshì qǐfēng de rìzi” ซึ่งในตัวอย่างดังกล่าว กล่าวถึงการวางเพลิงทำลายข้าศึกจำเป็นต้องอาศัยความเชื่อทางฤดูกาล และทางดาราศาสตร์ในด้านการโคจรของดวงดาวในการวางเพลิง ซึ่งต้องรอวันที่เป็นฤดูกาลที่อากาศแห้งแล้ง และส่วนฤดูที่ใช้เพลิงต้องรอเมื่อพระจันทร์โคจรระหว่างกลุ่มดาว จีบีเจ็นอี เพราะเหตุว่า เมื่อพระจันทร์เสวยฤกษ์ดาวทั้งสี่นี้ เป็นวันที่ลมพัดจัด ซึ่งการโคจรของดาวมีชื่อดังนี้

箕	จี *	อยู่ในกลุ่ม	Sagittarius	(人馬座)
壁	บี *	อยู่ในกลุ่ม	Pegasus และ Andromada	(飛馬座及仙女座)
翼	อี *	อยู่ในกลุ่ม	Hydra และ Crater	(長蛇座及巨爵座)
軫	เจ็น *	อยู่ในกลุ่ม	Corves	(烏鴉座)

และเมื่อดาวทั้งสี่โคจรมาพบกัน เป็นความเชื่อที่ว่าลมจะพัดจัด และเมื่อบางเพลิงแล้วลมจะพัดเข้าทางข้างใดเราก็จะได้ชัยชนะ

สมัยโบราณชาวจีนได้แบ่งแยกดวงดาวบนท้องฟ้าเป็น ๔ ภาคด้วยกัน แต่ละภาคมี ๗ กลุ่ม รวม ๒๘ กลุ่ม และชานานามต่าง ๆ กัน ดังนี้²

๑. ภาคบูรพา “ซาหลง” (มังกรเขียว) มีกลุ่มดาว จู๊-เวะ, ค่าง, ตี, ผาง, ซิน, เหวย, จี เมื่อเทียบกับทางฝรั่ง เป็นดังนี้

角 จู๊-เวะ	อยู่ในกลุ่ม	Virgo	(室女座)
亢 ค่าง	อยู่ในกลุ่ม	Virgo	(室女座)
氏 ตี	อยู่ในกลุ่ม	Libra	(天秤座)
房 ผาง	อยู่ในกลุ่ม	Scorpio	(天蝎座)
心 ซิน	อยู่ในกลุ่ม	Scorpio	(天蝎座)
尾 เหวย	อยู่ในกลุ่ม	Scorpio	(天蝎座)
箕 จี *	อยู่ในกลุ่ม	Sagittarius	(人馬座)

๒. ภาคอุดร “เสียนหฺวู” (เต่าดำ) มีกลุ่มดาว โต้ว, หนิว, หนู, ชู, เหวย, ลื่อ, ปี้, เมื่อเทียบกับทางฝรั่ง เป็นดังนี้

斗 โต้ว	อยู่ในกลุ่ม	Sagittarius	(人馬座)
牛 หนิว	อยู่ในกลุ่ม	Capricornus	(摩羯座)
女 หนู	อยู่ในกลุ่ม	Apuarius	(寶瓶座)
虛 ชู	อยู่ในกลุ่ม	Epuallus และ Apuarins	(人馬座及寶瓶座)
危 เหวย	อยู่ในกลุ่ม	Apuarins และ Pegasus	(寶瓶座及飛馬座)
室 ลื่อ	อยู่ในกลุ่ม	Pegasus	(飛馬座)
壁 ปี้ *	อยู่ในกลุ่ม	Pegasus และ Andromada	(飛馬座及仙女座)

๓. ภาคประจิม ป้ายหู (เสือขาว) มีกลุ่มดาว คุย, โหลว, อู้ย, เหมา, ปี้, จู่ย, เซิน, เมื่อเทียบกับทางฝรั่ง เป็นดังนี้

奎 คุย	อยู่ในกลุ่ม	Andrameda	(仙女座)
婁 โหลว	อยู่ในกลุ่ม	Aries และ Triangulum	(白羊座及三角座)
胃 อู้ย	อยู่ในกลุ่ม	Aries	(白羊座)
昴 เหมา	อยู่ในกลุ่ม	Taurus และ Pleiades	(金牛座及七姐妹星團)
畢 ปี้	อยู่ในกลุ่ม	Tarus	(金牛座)

² เสถียร วีรกุล, ตำราพิชัยสงครามซุนวู, หน้า 118.

觜 จู๋	อยู่ในกลุ่ม	Tarus	(金牛座)
參 เซิน	อยู่ในกลุ่ม	Orion	(獵戶座)
๔. ภาคทักษิณ “จูเหินยว” (วิหคแดง) มีกลุ่มดาว จิ้ง, กุ๋ย, หลิว, ชิง, จาง, อี้, เจิ้น, เมื่อเทียบกับทางฝรั่ง เป็นดังนี้			
井 จิ้ง	อยู่ในกลุ่ม	Gernimi	(雙子座)
鬼 กุ๋ย	อยู่ในกลุ่ม	Cancer	(巨蟹座)
柳 หลิว	อยู่ในกลุ่ม	Hydra	(長蛇座)
星 ชิง	อยู่ในกลุ่ม	Hydra	(長蛇座)
張 จาง	อยู่ในกลุ่ม	Hydra	(長蛇座)
翼 อี้ *	อยู่ในกลุ่ม	Hydra และ Crater	(長蛇座及巨爵座)
軫 เจิ้น *	อยู่ในกลุ่ม	Corves	(烏鴉座)

การโจมตีด้วยเพลิงเป็นรูปแบบการรบอย่างหนึ่งในสมัยโบราณ การที่ซุนจื่อยกเรื่องนี้ไว้เป็นบทเฉพาะโดยอธิบายถึงประเภท เงื่อนไข และวิธีปฏิบัติของการโจมตีด้วยเพลิงอย่างค่อนข้างละเอียดนั้น แสดงให้เห็นว่า เขาได้ให้ความสนใจต่อการโจมตีด้วยเพลิงเป็นอันมาก

ขณะที่ซุนจื่อเสนอว่า “ใช้เพลิงพึงดูโอกาส ของใช้พึงเตรียมให้พร้อม” อันเป็นเงื่อนไขทางวัตถุของวิธีปฏิบัติการโจมตีด้วยเพลิงนั้น ก็ได้เน้นเป็นพิเศษในด้านเงื่อนไขลมฟ้าอากาศว่า “วางเพลิงพึงดูเวลา จุดเพลิงพึงกำหนดวัน” นี่เป็นการบันทึกการใช้เพลิงและลมฟ้าอากาศอันเป็นเงื่อนไขทางธรรมชาติในการทหารเกือบจะก่อนนักการทหารผู้ยิ่งใหญ่คนใดทั้งสิ้น ซึ่งก็เป็นการนำมาใช้ซึ่งเงื่อนไขลมฟ้าอากาศอย่างเป็นรูปธรรมใน “ห้าเรื่อง” คือ คุณธรรม ลมฟ้าอากาศ ภูมิประเทศ แม่ทัพ กฎระเบียบ” ที่ซุนจื่อได้กล่าวไว้ใน “ประเมินศึก บทที่ 1”

ซุนจื่อแม้จะเห็นความสำคัญของการโจมตีด้วยเพลิง แต่เขาก็ถือการวางเพลิงเป็นรูปแบบอันเป็นส่วนช่วยการรบ ซึ่งการรบด้วยเพลิงมีห้า หนึ่งในคือเผาไพรพล สองคือเผายุ้งฉาง สามคือเผายุทธสัมภาระ สี่คือเผาคลั่งวัสดุ ห้าคือเผาอุปกรณ์ขนส่ง ดังนั้นเขาจึงเห็นว่าสิ่งเหล่านี้จะต้องประสานอย่างแน่นแฟ้นกับการบุกของทหารถึงจะประสบความสำเร็จ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง โจโจแตกทัพเรือ ที่แสดงถึงความสำคัญของปัจจัยที่เกี่ยวข้องในด้านความเชื่อในการรบ ดังนี้

ขงเบ้งจึงแสวงให้จิวยี่ปลุกประรำพิธีขอลมให้แล้วว่าจะให้มีลมสลัดต้นสามวันสามคืน จิวยี่จึงว่า ท่านอย่าว่าถึงสามวันสามคืนเลย ถ้าลมมีมาคืนเดียวก็จะทำการได้สะดวก ขงเบ้งจึงว่า ข้าพเจ้าจะทำการเรียกลมต่อเดือนอ้ายแรมห้าค่ำเวลายามเศษ ให้ลมสลัดต้นเกิดหนักจนแรมเจ็ดค่ำจึงสงบ จิวยี่ได้ฟังดังนั้นก็มีความยินดี ดังขงเบ้งเอายาทิพย์มาทาลงในโรคซึ่งเป็นไข่นั้นก็หาย จึงลุกขึ้นคำนับขงเบ้ง แล้วสั่งให้ทหารไปปลุกโรงพิธีตามคำขงเบ้ง

หลังจากนั้น จิวยี่จึงสั่งให้โลซกกับเทียเกาจัดแคงกองทัพให้พร้อม แล้วแต่งหนังสือบอกไปถึงซุนกวนให้ยกทัพมาช่วย ฝ่ายอุยกายซึ่งจิวยี่ได้แสวงให้มีหนังสือไปสวามิภักดิ์ด้วยโจโจก็จัดเรือยี่สิบลำ เอาหญ้าและฟางบรรจุทูลงแล้วเอาน้ำมันปลาสาดีให้ชุ่มเป็นเชื้อเพลิง แล้วเอาดิน

ประสวกับสุพรรณถันปรายบนหญ้าและฟางให้สิ้นทั้งยี่สิบลำ แล้วเอาขงตะขาบสี่เขียวปักหน้าเรือ เป็นสำคัญ

ครั้นเตรียมเสร็จแล้วก็จอดคอยจิวี่สั่งเมื่อใดจะได้ยกไปโดยเร็ว ครั้นถึงเดือนอ้ายแรมห้าค่ำ จิวี่จึงกล่าวแก่โลซกว่า ขงเบ้งนั้นไปทำการวันกับคืนหนึ่งแล้วก็ได้มีลมสลาดัน โลซกจึงว่า ขงเบ้งทำนั้นเห็นจะได้การอยู่

ครั้นพุดดังนั้นแล้วก็ชวนกันคอยดูตั้งแต่เช้าจนเวลาสองยามเศษ จึงได้ยินเสียงที่อื้ออึงข้างทิศภาคเหนือ จิวี่ตั้งพาโลซกออกมาดูกลางแจ้ง ก็ได้เห็นลมวาว และลมตะวันตก ก็พัดมาเป็นปกตืออยู่ อีกลักครู่หนึ่งลมสลาดันก็พัดหนักมา จิวี่มีความยินดีแล้วว่าแก่โลซกว่า อันสติปัญญาขงเบ้งรู้ตำราเรียกลมในอากาศหาผู้เสมอมิได้ อุปมาดังจะนับดาวในท้องฟ้าและหยั่งพระมหาสมุทรอันลึกได้

ครั้นเอาขงเบ้งไว้สืบไปภายหลังเมืองกั๋งตั้งก็จะเป็นอันตราย จำจะคิดอ่านฆ่าเสีย ว่าแล้วจึงสั่งให้แดงฮองกับซีเซ่งคุมทหารคนละร้อยไปจับตัวขงเบ้งมาฆ่าเสีย แต่ปรากฏว่าขงเบ้งรู้ตัวให้จูล่งเอาเรือมารับหนีไปเสียก่อนแล้ว

ครั้นได้เวลาจิวี่ก็ให้อุยกายคุมเรือเชื้อเพลิงยี่สิบลำไปยังตำบลเช็กเพ็ก ฝ่ายโจโฉนั้นตั้งใจคอยฟังข่าวอุยกายอยู่ตลอดเวลา ขณะนั้นพอเกิดลมสลาดันหนักมาก ทั้งเดือนก็สว่าง โจโฉคิดประมาทว่าจิวี่นั้นเห็นจะไม่พ้นมือเรา พอทหารมาบอกว่า บัดนี้อุยกายให้เรือน้อยมาแจ้งข้อราชการว่า ตัวอุยกายนั้นคุมเรือเสบียงมาแล้ว

โจโฉได้ฟังดังนั้นก็มีความยินดี จึงว่า ซึ่งอุยกายมานี้เป็นบุญของเรานัก เทพดาช่วย دلใจให้มา เทียบหยกสงสัยว่าเรือบรรทุกเสบียงเหตุใดจึงเบาหนัก จึงสั่งให้อุยกายหยุดเรือไว้ก่อน แต่อุยกายกลับบอกธงสัญญาณขึ้น

พอลมสลาดันพัดหนักมาเรือทั้งยี่สิบลำก็ชักใบแล่นตามลมเข้าไปจุดเพลิงขึ้น แล่นประดากันเข้าไปปะเรือขนานกองทัพโจโฉ ฝ่ายทหารโจโฉเห็นเพลิงติดขึ้น ณ เรือขนาน ก็ชวนกันสาดน้ำดับเพลิงเป็นอลหม่าน แต่วาลมพัดกล้านัก ครั้นจะแก้ไขก็ขัดสนด้วยโซ่และสายผู้นั้นตรึงไว้มั่นคงเพลิงก็ยิ่งไหม้ลามขึ้น ฝ่ายอุยกายจึงพาทหารเก้าสิบคนลงเรือเร็วรีบเข้าไปหวังจะจับโจโฉฆ่าเสีย ขณะนั้นโจโฉแวงกระบี่เร่งให้ทหารดับเพลิง เพลิงยิ่งติดมากขึ้น ทหารทั้งปวงทนไฟมิได้ก็วิ่งวุ่นวายไป โจโฉจึงร้องให้เอาเรือรบเล็กถ้ายคนขึ้นบก

ครั้นแลขึ้นไปเห็นค่ายบนบกนั้นเพลิงไหม้ขึ้นเป็นหลายแห่งแล้วยิ่งตกใจนัก ครั้นเพลิงไหม้มาถึงเรือขนานซึ่งโจโฉอยู่ เตียวเสียวก็เอาเรือเล็กเข้ามารับเอาขึ้นบก เอามาให้โจโฉขึ้นแล้วรีบหนีไป ทหารที่ว่ามีร้อยหมื่นของโจโฉ รวมทั้งเรือรบ เเสบียง ยุทธสัมภาระ อุปกรณ์ เครื่องใช้ทั้งหลายทั้งปวงเกี่ยวกับการทำสงครามจำนวนมหาศาล ถูกกลืนมลายหายสูญไปในพระเพลิงชั่วเวลาไม่กี่ยาม เมื่อโจโฉหนีเอาชีวิตรอดไปถึงเมืองลำกุน ปรากฏว่ามีแต่ทหารติดตัวไปด้วยเพียง 27 คน

ศึกโจมตีด้วยเพลิงซึ่งโจโฉต้องแตกทัพเรือที่เช็กเพ็กนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการโจมตีด้วยเพลิงที่ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่ใช้ในการรบ ตั้งแต่ไพร่พลจนถึงวัสดุอุปกรณ์ให้ราบพนาสูรไป

อันเป็นการรบทำลายนางที่สมบูรณ์แบบที่สุดครั้งหนึ่งในพงศาวดารจีน และเป็นการโจมตีด้วยเพลิงตามยุทธศิลป์ของซุนจื๊ออย่างยอดเยี่ยมและครบถ้วนกระบวนความอันโดดเด่นที่สุด

5.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับจำนวนมาตรวัด

การแปลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับจำนวนมาตรวัดในจีนและไทยมีมาตรวัดต่างกัน อาจแปลโดยแปลงเป็นมาตรวัดแบบไทย หรืออาจคงแบบจีนไว้เพื่อรักษาอรรถรสแบบจีน สร้างความเป็นต่างแดนให้กับต้นฉบับตามแบบที่นิยมในการแปลนิยายกำลังภายในทั่วไปได้ สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับจำนวนมาตรวัดในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “故勝兵若以鎰稱銖，敗兵若以銖稱鎰。勝者之戰民也，若決積水於千仞之谿者，形也。” (27)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以獲勝的軍隊對於失敗的一方就如同用“鎰”來稱“銖”，具有絕對優勢，而失敗的軍隊對於獲勝的一方就如同用“銖”來稱“鎰”，處於絕對劣勢。勝利者指揮軍隊打仗，就像從千仞高的山澗中放瀉積水，其勢猛不可擋，這就是軍事實力的表現。” (28)

เสถียร : “ดังนั้น กองทัพพิชิต (เมื่อเข้ายุทธแย้งกับข้าศึก) จึงเสมือนเอา ‘อี่’ (ของหนัก) ไปชั่ง ‘จู้’ (ของเบา) แต่กองทัพที่พ่ายแพ้ นั้น กลับเสมือนหนึ่งเอา ‘จู้’ (ของเบา) ไปชั่ง ‘อี่’ (ของหนัก)”

(หมายเหตุ : จูและอี่เป็นมาตราชั่งสมัยดึกดำบรรพ์ของจีน กล่าวกันว่า ๒๔ จู เท่ากับ ๑ ตำลึง ๒ ตำลึง เท่ากับ ๑ อี่ ผู้แปล)

การทำสงครามของผู้กำชัยชนะ เปรียบประดุจปล่อยน้ำซึ่งทอดไว้ให้พุ่งสู่หุบห้วยลึก ตั้งพัน ‘เยิน’ (ราว ๘,๐๐๐ ฟุต ผู้แปล) นี้คือลักษณะการยุทธแล” (51)

อริคม : “เพราะฉะนั้น กองทัพผู้พิชิตจึงอยู่ในสภาวะได้เปรียบเสมือนหนึ่งเอา ‘อี่’ (ของหนัก) ไปชั่ง (เปรียบ) ‘จู้’ (ของเบา) ส่วนกองทัพที่พ่ายตกอยู่ในสภาวะเสียเปรียบ ไม่ต่างกับเอา ‘จู้’ ไปชั่ง (เปรียบ) ‘อี่’ (๒๔ จู = ๑ ตำลึง, ๒ ตำลึง = ๑ อี่)”

การทำสงครามของผู้พิชิต จึงเปรียบเสมือนการปล่อยน้ำก้นบ้นผาสูง โถมลงสู่หุบห้วย
ลึกพัน “เยิน” (๑ เยิน = ๘ ฟุต) นี้แลลักษณะการยุทธ” (36)

สมศักดิ์ : “ฉะนั้น กองทัพที่ชนะจึงประดุจเอาหนึ่งอี้ไปเปรียบกับหนึ่งจูกองทัพที่แพ้จึงประดุจเอาหนึ่งจูกองทัพที่แพ้เปรียบกับหนึ่งอี้ ไพร่พลของฝ่ายชนะ จึงเสมือนปล่อยน้ำที่
กักในลำธารสูงแปดพันเขี้ยว ให้ทะลักกระโจนลงมา นี่คือรูปลักษณะการรบ” (144)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับมาตรวัดในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “所以獲勝的軍隊對於失敗的一方就如同用“鎰”來稱“銖” suǒyǐ huòshèng de jūnduì duìyú shībài de yìfāng jiùrú tóngyòng “yì” láichēng “zhu” ” “就像從千仞高的山澗中放瀉積水，其勢猛不可擋，這就是軍事實力的表現 jiùxiàng cóngqiānrèngāo de shānjiànzhōng fàngxiè jīshuǐ, qíshì měngbùkědǎng, zhèjiùshì jūnshì shíli de biǎoxiàn ” ในตัวอย่างนี้ได้ยกตัวอย่างกองทัพที่ชนะเข้าศึกได้เปรียบเสมือนการเอาของหนักไปชั่งของเบา ซึ่งการที่เอาของหนักไปชั่งของเบาก็จะทำให้ของเบาแบนราบไป เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจน ชุนฉูได้นำมาตรวัดสมัยโบราณ คือ จู กับ อี้ มาเปรียบเทียบ กองทัพผู้พิชิตเปรียบเป็น อี้ กองทัพที่พ่ายแพ้เป็น จู โดยที่อี้ จะหนักกว่า จู มาก ดังนั้นกองทัพผู้พิชิตจึงเป็นเสมือน อี้ ที่ไปชั่ง กองทัพพ่ายแพ้ที่เป็น จู

ปัจจัยมาตรวัดอันที่สองในตัวอย่างได้พูดถึง กองทัพผู้กุมชัยชนะนั้นก็คือน้ำที่ถูกกักไว้ในที่สูงจากพื้นดิน 1,000 เยิน ซึ่งในตัวอย่างได้อธิบายไว้ว่า 1 เยิน เท่ากับ 8 ฟุต ถ้าสูงถึง 1,000 เยิน ในปัจจุบันคือ 8,000 ฟุต เมื่อน้ำที่ถูกกักในที่สูงไหลลงสู่ที่ต่ำ ก็จะไหลอย่างรวดเร็วและแรง และกวาดทุกอย่างที่ขวางให้ราบเรียบ ดังกองทัพแห่งชัยชนะที่มีพลังทำลายคู่ต่อสู้อย่างรุนแรงและทรงพลัง

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “出其所必趨，趨其所不意。行千里而不勞者，行於無人之地也。” (37)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “向敵人不設防的地區進軍，急速到達他預料不到的地點攻擊。行軍千里而不疲憊的原因，是因為走在敵軍無人抵抗或沒有設防的地區。” (38)

เสถียร : “จึงโจมตีในเส้นทางที่ข้าศึกจะต้องมา และเข้าบุกคราต์รูมิได้คาดฝัน การตีกองทัพเดินทางไกลตั้งพัน ‘หลี่’ (ราว ๓๕๗.๙ ไมล์) โดยไม่รู้ศึกอิดโรยนั้นก็เพราะเดินทางไปในแนวทางที่ปลอดภัย” (60)

อริคม : “กองทัพที่เดินทัพพันลี้ได้โดยไม่อดล่า ก็เพราะเดินทัพในเส้นทาง
ปลอดภัยคน” (41)

บุญศักดิ์ : “ฟังตีที่ข้าศึกมีอาจหนุนช่วย ฟังรุกที่ข้าศึกมิได้คาดคิด เดินทัพพันลี้มิ
เหนื่อยเพราะเดินในที่ปลอดภัย” (185)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรวัดในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “行軍千里而不疲
憊的原因，是因為走在敵軍無人抵抗或沒有設防的地區 xíngjūn qiānlǐ érbùpíbei de
yuānyīn, shiyīnwèi zǒuzài díjūn wúrén dìkàng huò méiyǒu shèfáng de dìqū” ในสามสำนวน
ข้างต้นเสถียรแปลโดยใช้วิธีการขยายข้อความว่า การตีกองทัพเดินทางไกลตั้งพัน ‘ลี้’ (ราว
๓๕๗.๙ ไมล์) สำหรับรบและบุญศักดิ์ ไม่ได้ทำการอธิบายขยายความในส่วนนี้บอกแต่เพียง
กองทัพที่เดินทัพพันลี้ได้โดยไม่อดล่า ในตัวอย่างนี้ใช้ปัจจัยทางด้านมาตรวัดระยะทางเป็น ลี้
หรือ ลี้ เป็นหน่วยวัดของจีน 1 ลี้ เท่ากับ 500 เมตร 2 ลี้ เท่ากับ 1 กิโลเมตร การเดินทัพพันลี้
จึงเท่ากับ 500,000 เมตร หรือ 500 กิโลเมตร ในการเดินทัพ

5.6 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

"ประวัติศาสตร์" เป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย แต่ความหมายที่สำคัญที่ใช้
โดยทั่วไปคือ 1) เหตุการณ์ในอดีตทั้งหมดของมนุษย์ หรืออดีตทั้งหมดของมนุษย์ตั้งแต่มีมนุษย์
เกิดขึ้นมาในโลกจนถึงวินาทีที่เพิ่งผ่านมา และ 2) หมายถึงเรื่องราวของบางเหตุการณ์ที่เคยเกิด
ขึ้นมาในอดีตที่เราารู้หรือเข้าใจ นั่นคือสิ่งที่นักประวัติศาสตร์สร้างขึ้นมาจากอดีตที่ผ่านมา

ประวัติศาสตร์เกิดจากความมีสามัญสำนึกของมนุษย์อันเป็นคุณลักษณะที่ทำให้มนุษย์
แตกต่างจากสัตว์อื่น มนุษย์ผูกพันกับประวัติศาสตร์อย่างใกล้ชิด จนไม่อาจจะแยกจากกันได้นั้น
คือจะพยายามเรียนรู้และเข้าใจตนเอง โดยมีประวัติศาสตร์เป็นเครื่องนำทางมุ่งศึกษาพฤติกรรม
มนุษย์แล้วให้ความสำคัญแก่ช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์หรือพฤติกรรมนั้นๆ มาก

คนทั่วไปมักจะมีใจความเข้าใจว่าประวัติศาสตร์คือ “อดีต” หรือ “ส่วนหนึ่งของอดีต” แต่
ในความเป็นจริงนั้น “อดีต” ก็คือ “เรื่องราวต่างๆ ที่ผ่าน” และ “ส่วนหนึ่งหรือเสี้ยวเล็กๆ เสี้ยว
หนึ่งของอดีต” จะเป็นประวัติศาสตร์ได้ก็ต่อเมื่อนักประวัติศาสตร์ สนใจและเห็นความสำคัญ มี
ประโยชน์ ต่อมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ คือ การสืบสวนสอบสวนค้นคว้า
เรื่องราวของมนุษย์ในอดีต และเรื่องราวนั้นมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม

ประเทศจีนและไทยล้วนมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ผ่านประสบการณ์เรื่องราวที่แตกต่าง
กัน หลายข้อความแฝงไว้ด้วยกลืนอายของประวัติศาสตร์ที่ในบางครั้งไม่สามารถถอดความตรง
ตัวออกมาได้ อาจเนื่องด้วยคำจีนและคำไทยที่ไม่เหมือนกัน แตกต่างกัน ผู้แปลอาจใช้วิธีการ

แปลเอาเฉพาะความหมายแทน หรือแปลให้พอเข้าใจความได้ สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “凡此四軍之利，黃帝之所以勝四帝也。” (60)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “以上四種處置軍隊的好處，就是黃帝之所以能戰勝其他四帝的重要原因。” (62)

เสถียร : “อันความได้เปรียบในการคุมทัพ ๔ ประการคือ (จอมกษัตริย์สมัยศึกดาบรพของจีน – ผู้แปล) ชำนาญยุทธ์อื่น ๆ ตลอดทั้ง ๔ ทิศแล” (83)

อริคม : “ข้อดีของหลักการเดินทัพทั้งสี่ข้างต้น คือสาเหตุสำคัญที่จักรพรรดิเหลืองทรงมีชัยเหนือจักรพรรดิอื่นอีกสี่พระองค์” (52)

สมศักดิ์ : “ผลการบัญชาทัพสี่ลักษณะนี้ คือเหตุซึ่งจักรพรรดิหวงตี้ได้ชัยแก่สี่กษัตริย์” (269)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “就是黃帝之所以能戰勝其他四帝的重要原因 jiùshì huángdì zhīsuǒyǐ néngzhànshèng qítāsìdì de zhòngyào yuányīn” ทั้งสามสำนวนข้างต้นให้ความหมายเหมือนกันว่า ลักษณะในการคุมทัพให้ได้เปรียบ มี 4 ลักษณะด้วยกัน หนึ่งเดินทัพข้ามภูเขา สองเดินทัพข้ามแม่น้ำ สามเดินทัพในที่ลุ่ม สี่อยู่ในที่ราบ ซึ่งทั้ง 4 ลักษณะนี้องค์จักรพรรดิเหลืองสมัยโบราณได้นำมาปฏิบัติ และได้ชัยชนะเหนือกษัตริย์ทั้งปวง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในตัวอย่างนี้คือ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อกับหวงตี้หรือองค์จักรพรรดิเหลือง เป็นหนึ่งในกษัตริย์ตามตำนานจีนและวีรบุรุษทางวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในซานหวงอู่ตี้ ตำนานระบุว่า จักรพรรดิเหลืองครองราชย์ตั้งแต่ (2697 – 2597 หรือ 2696 – 2598) ปีก่อนคริสตกาล ลัทธิของพระองค์โดดเด่นอย่างมากในยุคจั้นกั๋วตอนปลายและต้นยุคชั้น กล่าวกันว่าพระองค์เป็นผู้ให้กำเนิดรัฐรวมศูนย์อำนาจ ผู้ปกครองจักรวาล และองค์อุปถัมภ์ศิลปะลับ พระองค์ได้รับการยกย่องว่าทรงประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมจำนวนมาก และปัจจุบันได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มอารยธรรมจีน และกล่าวกันว่าเป็นบรรพบุรุษของชาวจีนหัวเชื้อทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาโบราณ : “投之無所往，諸、藜之勇也。” (83)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “把士卒置於無路可走的絕境，他們就都會像專諸、曹藜一樣勇敢。” (83)

เสถียร : “(เหล่าทหารเช่นว่านี่) หากใช้ไปปฏิบัติงานในที่ที่คับขันปานใด เขาก็แสดงความกล้าหาญชาญชัยเยี่ยงจวนจู่ และเฉาเก๋ย ให้ประจักษ์เป็นแม่หมั่น” (107)

อริคม : “แต่ถ้าส่งพวกเขาเข้าไปสู้รบในพื้นที่ที่ไม่มีทางถอย พวกเขาก็จะสู้รบอย่างกล้าหาญไม่ต่างกับจวนจู่และเฉาเก๋ย” (63)

บุญศักดิ์ : “แม้จะไปรบในที่อัปจน ก็หาญกล้าดุจจวนจู่เฉาเก๋ย” (310)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับประวัติศาสตร์ในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “他們就都會像專諸、曹藜一樣勇敢 tāmen jiùdōu huìxiàng zhuānzhū、cáoqū yīyàng yǒnggǎn” ทั้งสามสำนวนข้างต้นแปลเหมือนกันว่าเหล่าทหารกล้า เมื่อใดที่อยู่ในสภาวะที่คับขันหรือในพื้นที่ที่ที่ไม่มีทางถอย ทหารเหล่านี้จะสู้อย่างกล้าหาญ อย่างสุดกำลังไม่มีถอย และความกล้าหาญของทหารเหล่านี้ก็จะเป็นดังเช่น จวนจู่ ปรมาจารย์พ่อครว และเฉาเก๋ย วีรบุรุษสามัญชน

ประวัติสังเขปของ จวนจู่ ปรมาจารย์พ่อครว จวนจู่กับคุณชายจี้กงได้วางแผนลอบสังหารอ๋องเหลียว ได้เสนออุบายด้วยว่าอ๋องเหลียวชอบกินปลาอย่าง เมื่อวางแผนเสร็จเรียบร้อย จวนจู่ก็ไปฝึกวิธีการย่างปลา ใช้เวลาเพียง 3 เดือนก็ฝึกจนมีฝีมือชั้นเยี่ยม เมื่อได้จังหวะเหมาะ คุณชายจี้กงก็เข้าไปพบอ๋องเหลียว ทูลว่า “มีพ่อครวมาจากทะเลสาบไท่หู มีความชำนาญในการย่างปลา รสชาติหอมหวานกลมกล่อม ขอเชิญท่านอ๋องไปที่กระท่อมผู้น้อยลองลิ้มชิมรส”

เมื่อสังหารอ๋องเหลียวเสร็จแล้ว ทหารองครักษ์ก็ได้สังหารจวนจู่เช่นเดียวกัน ต่อมาคณารู้ว่าจวนจู่เคยเรียนการทำอาหารที่ริมทะเลสาบไท่หู เลยยกย่องจวนจู่ว่าเป็นปรมาจารย์ของพ่อครว

ประวัติสังเขปของ เฉาเก๋ย วีรบุรุษสามัญชน นายเฉาเก๋ยก็คือสามัญชนคนหนึ่ง ในสมัยจั้นกั๋วของจีน เป็นสมัยที่ก๊กต่าง ๆ สู้รบกันเพื่อขยายอิทธิพลของตน ก๊กจี้ก็เป็นหนึ่งในหลายก๊กที่หมายจะยึดครองดินแดนก๊กอื่น ดังนั้นเฉาเก๋ย เตรียมจะไปเข้าพบหลู่จวงกงผู้เป็นอ๋องของก๊กหลู่ เพื่อเข้าร่วมการต่อต้านก๊กจี้

เฉกักุ้ยใช้ความรอบคอบและสติปัญญาของตนเข้าตีทหารฉืออย่างกล้าหาญประดุจหนึ่ง
เสือร้ายลงจากภูเขา ทหารฉือคาดไม่ถึงความรุนแรงในการตอบโต้ของทหารหลู่ จึงพากันแตก
พ่าย เมื่อหลู่จ้วงกงเห็นดังนี้แล้ว จึงชื่นชมในความรอบคอบของเฉกักุ้ยเป็นอย่างมาก

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “昔殷之興也，伊摯在夏；周之興也，呂牙在殷。”

(103)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “從前殷商興起時，伊摯在夏朝為臣；周朝興起
時，呂牙在殷朝為臣。”

(104)

เสถียร : “ในเบื้องโบราณกาล ราชวงศ์ ‘อิน’ รุ่งเรืองขึ้นได้ก็โดยอิจื้อ เคยรับ
ราชการในแผ่นดิน ‘เสี่ย’ มาก่อน (ภายหลังมาเป็นเสนาธิการแห่งซางทาง กษัตริย์ราชวงศ์
‘อิน’ จึงได้ล้มแผ่นดินเสี่ยสำเร็จ- ผู้แปล) ครั้งราชวงศ์ ‘โจว’ สืบแทนราชวงศ์ ‘อิน’ โดยรุ่งโรจน์สืบ
มา ก็โดยอาศัยหลู่หยาศือเคยรับราชการในแผ่นดิน ‘อิน’ มาก่อนดุจกัน ”

(131)

อริคม : “ในอดีตกาลนั้น ราชวงศ์อินเจริญรุ่งเรือง (ราชวงศ์เซี่ยล่มสลาย)
ก็เพราะได้ตัวอิจื้อซึ่งเคยเป็นข้าราชการช่วยเหลือ (รัฐสภาพรราชสำนักเซี่ยอย่างถ่อง
แท้) ราชวงศ์โจวเจริญรุ่งเรือง (ราชวงศ์อินล่มสลาย) ก็เพราะได้ตัวลวีซาง (เจียงไท่กง) ซึ่งเคย
เป็นข้าราชการอินช่วยเหลือ (รัฐสภาพรราชสำนักอินอย่างถ่องแท้) ”

(74)

บุญศักดิ์ : “อดีตกาล ความรุ่งเรืองของราชวงศ์ซางเพราะมีอิจื้อในแคว้นเซี่ย
ความรุ่งเรืองของราชวงศ์โจว เพราะมีหลู่หยาศือในแคว้นอิน”

(354)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “從前殷商興
起時，伊摯在夏朝為臣 *cóngqián yīnshāng xīngqǐshí, yīzhì zài xiàcháo wéichén*” ทั้งสาม
สำนวนข้างต้นได้แปลความหมายตรงกันว่า ความรุ่งโรจน์ของบูรพกษัตริย์ในสมัยโบราณ ใน
ราชวงศ์เซี่ยและราชวงศ์โจว ราชวงศ์เซี่ย 夏朝 *xiàcháo* เป็นราชวงศ์แรกของจีน ปกครอง
ประเทศจีนในช่วง 2100-1600 ปีก่อนคริสตกาล มีอายุอยู่ได้ราว 500 ปี จัดเป็นยุคที่ไสยศาสตร์
เฟื่องฟู นิยมการเสียดายด้วยกระดองเต่ากันมาก การรบนั้นไม่ได้พึ่งเกิดขึ้นหรือเป็นสิ่งที่ใหม่
หากแต่มีมานานหลายยุคหลายสมัย ดังนั้นทุกครั้งที่มีการทำสงครามจึงยากที่จะหลีกเลี่ยงในการ
ที่จะหยิบยกประเด็นตัวอย่างการรบไม่ว่าจะแพ้หรือชนะของบูรพกษัตริย์ในสมัยโบราณ มาเป็น
บทเรียนทางการรบที่สำคัญ จึงถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่
สำคัญ

ราชวงศ์นี้ ได้มีการขุดพบหลักฐานมากมาย จึงเชื่อว่ามีอยู่จริง โดยหลักฐานที่ขุดได้ เป็นแผ่นจารึกตัวอักษรโบราณ และเศษกระดองเต่า มีรอยแตกอยู่ทั่วไป จึงถือกันว่าตัวอักษรจีน เริ่มต้นพัฒนามาจากราชวงศ์นี้ เรียกว่า ตัวอักษรเจี๋ยกู่เหวิน (อักษรกระดูก)

ราชวงศ์โจว หรือ ราชวงศ์จิว 周朝 zhōucháo โจวเฉา, ราชวงศ์ที่ 3 ในประวัติศาสตร์จีน เริ่มประมาณ 1123 ปีก่อนคริสต์ศักราช - 256 ปีก่อนคริสต์ศักราช นับเป็นราชวงศ์ที่ยาวนานที่สุด ด้วยเวลายาวนานกว่า 867 ปี มีเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่นการสู้รบระหว่างแคว้นแคว้น การกำเนิดของปรัชญาเมธีหลายท่าน เช่น ขงจื้อ เล่าจื๊อ ซุนวู เป็นต้น ในยุคชุนชิว

5.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักคุณธรรม

คุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ และ เป็นสุภาพชน เป็นต้น จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้สึกรับผิดชอบ ชั่ว ดี เกรงกลัวต่อการทำความชั่ว โดยประการต่างๆ เมื่อจิตเกิดคุณธรรมขึ้นแล้ว จะทำให้เป็นผู้มีจิตใจดี และคิดแต่สิ่งที่ดี จึงได้ชื่อว่า “เป็นผู้มีคุณธรรม” สำหรับคำว่า ผู้มีคุณธรรม ในตำราพิชัยสงครามนั้นหมายถึงกษัตริย์ เจ้าครองนคร แม่ทัพ เพราะสงครามจะชนะได้นั้น ไม่เพียงอาศัยแค่การนำทัพภายนอก แต่รวมถึงสิ่งที่อยู่ภายในของผู้บัญชา หรือนำทัพ คือคุณธรรม

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故令之以文，齊之以武，是謂必取。” (68)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以，要用獎賞來團結士卒，用軍紀軍法統一步調，這樣的軍隊戰之必勝。” (69)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น การบังคับบัญชาที่จงตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรมแต่ปรับให้เข้าแถวแนวระเบียบอาชญา นี้คือกองทัพพิชิตแล” (90)

อธิคม : “เพราะฉะนั้น ต้องผูกใจด้วยพระคุณ สร้างเอกภาพด้วยพระเดช จึงจะเป็นที่รักใคร่ยำเกรงของนักรบไพร่พล” (55)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น จึงพึงกลม่อเกลียดด้วยคุณธรรมให้พร้อมเพรียงด้วยวินัย นี้คือเหตุซึ่งจักได้ชัยชนะ” (270)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทางศาสนาในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “所以，要用獎賞來團結士卒 suǒyǐ, yào jiǎngshǎng láitúánjié shìzú” คำว่า “獎賞 jiǎngshǎng” นั้นหมายถึงการให้รางวัลเพื่อเป็นกำลังใจ ซึ่งการทำดังกล่าวถือเป็นการกระทำของผู้บังคับบัญชาที่มีน้ำใจ มีเมตตาธรรมต่อเหล่าทหาร ซึ่งตรงกับต้นฉบับภาษาโบราณ คำว่า “文 wén” ซึ่งมีความหมายว่า “仁 rén” ที่กล่าวถึงคุณธรรม ความมีมนุษยธรรม ซึ่งทั้งสามสำนวนข้างต้นได้แปลออกมาในลักษณะทำนองเดียวกัน เพียงแต่การเลือกใช้คำนั้นมีข้อแตกต่างกัน โดยเสถียรใช้คำว่า พรหมวิหารธรรม ซึ่งคำนี้เป็นหลักธรรมที่ตรงกับพุทธศาสนาของไทยที่ว่า พรหมวิหาร 4 หมายถึงธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สำหรับบรรณา ได้แปลเป็นว่า พระคุณ ซึ่งคำว่า พระคุณ จะมีความหมายเพียงว่า บุญคุณ ส่วนบุญคุณก็ได้แปลเป็นว่า คุณธรรม หมายความว่า สภาพคุณงามความดี ดังนั้นในการสื่อความทั้งสามสำนวน เสถียร ใช้คำได้ครบและตรงความหมายสำหรับการปกครองทหารเพื่อที่จะได้ใจทหาร เมื่อได้ใจทหารแล้วเหล่าทหารก็จะทุ่มเทความตั้งใจและความกล้าหาญในการปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเต็มที่โดยสมัครใจ ส่วนประการต่อมา การลงระเบียบวินัยทำให้กองทัพเข้มแข็งและเกรียงไกรได้นั้น ควรจะใช้พระเดชหรืออำนาจความเด็ดขาดในตนเองปกครองเหล่าทหารให้เกิดความมั่นใจและน่าเชื่อถือมากที่สุด เมื่อนั้นก็จะได้รับความเคารพยำเกรงจากเหล่าทหาร

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง ฉาวปิ่นชนะใจไพร่พล ที่แสดงถึงความสำคัญของการปกครองด้วยคุณธรรม และให้พร้อมเปรียบด้วยวินัย ดังนี้

ฉาวปิ่นเป็นขุนพลของแผ่นดินซ่งเหนือ แต่ไหนแต่ไรมาดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ง่าย ๆ มีความเมตตาปราณี ใช้พระคุณยิ่งกว่าพระเดชต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทั้งปวง แต่ในขณะเดียวกันก็เคร่งในวินัย เป็นการยกย่องสรรเสริญแก่คนทั่วไป

เมื่อครั้งฉาวปิ่นไปเป็นแม่ทัพอยู่ที่เมืองสีโจว นั้น มีขุนนางคนหนึ่งกระทำความผิด เมื่อพิจารณาพิพากษาแล้วก็ให้ลงโทษด้วยการโบย แต่เมื่อคำพิพากษารายงานขึ้นไปให้ฉาวปิ่นอนุมัติก็เจียบหายไปไม่มีข่าว ถามขึ้นไปก็ไม่ได้รับคำตอบ คดีนี้จึงคาราคาซังปิดไม่ลง ทุกๆ คนที่เกี่ยวข้องคิดว่าเขาลืมเรื่องนี้เสียแล้ว ต่างคนต่างปล่อยเลยตามเลย ไม่สืบสาวราวเรื่องต่อไป

อยู่มาวันหนึ่ง นอกเหนือความคาดคิดของคนทั้งหลาย ฉาวปิ่นก็แทงอนุมัติคดีนี้ลงมา ให้ดำเนินการตามคำพิพากษาเพื่อปิดคดี ผู้เกี่ยวข้องต่างพากันสงสัยถามเรื่องราวจากเขา ฉาวปิ่นก็หัวเราะ ถามว่า “ขุนนางคนนี้แต่งงานเมื่อไหร่” คำถามซึ่งถามอย่างไม่มีปี่มีขลุ่ยทำเอาทุกคนแปลกใจ ต่างมองหน้ากันเลิกลัก ไม่รู้ว่าฉาวปิ่น ถามเพื่อประสงค์อะไร ฉาวปิ่นจึงตอบแทนว่า “เมื่อตอนที่ตัดสินคดีนี้เมื่อปีที่แล้ว เป็นเวลาที่ขุนนางคนนี้แต่งงานพอดี ถ้าหากเขาถูกโบยในตอนนั้น มิใช่แต่เจ้าตัวจะเจ็บปวดล้มป่วยลงเท่านั้น เจ้าสาวก็ต้องพลอยรับเคราะห์ไป

ด้วย ชาติชะร้ายอาจจะถูกญาติพี่น้องทางฝ่ายสามีกล่าวโทษเป็นหญิงกาลกิณี พอแต่งเข้าบ้าน สามีก็มีอันต้องโทษทำให้นางต้องถูกใส่ความอย่างไรเหตุผล ข้าพเจ้าจึงจงใจรอการลงอาญาไป พลังก่อน ข้าพเจ้าเห็นใจพวกเขาแต่ก็ต้องทำตามกฎหมาย เพียงแต่ถ่วงเวลาให้ข้ามไปสัก หนอยเท่านั้น พวกท่านว่าไม่ดีหรือ” ผู้ที่ฟังความเห็นฉาวปิ่นแล้วต่างก็รู้สึกซาบซึ้ง โดยเฉพาะตัวผู้ถูกลงโทษก็ยิ่งซาบซึ้งเป็นทวีคูณ

ค.ศ. 974 ฉาวปิ่นได้รับคำสั่งให้ข้ามแม่น้ำฉางเจียงไปตีราชวงศ์หนานถังซึ่งตั้งตนเป็นใหญ่แข่งบารมีกับราชวงศ์ซ่งเหนืออยู่ เขารบชนะติดต่อกันมิได้ขาดจนถึงเดือน 8 ก็สามารถเข้าโอบล้อมเมืองหลวงจินหลิงของหนานถังไว้ได้

ฮ่องเต้หลี่หยี่แห่งหนานถังทรงโปรดแต่การแต่งโคลงกลอน หาได้สั่งตัดการรบทัพจับศึกไม่ เมื่อมีข้าศึกมาประชิดเมือง ฮ่องเต้หลี่หยี่ก็ตกพระทัย มิรู้ว่าควรกระทำการใด ชัยชนะของกองทัพซ่งจึงอยู่แค่เอื้อม แต่ฉาวปิ่นกลับล้มป่วยลงอย่างกระทันหัน

เมื่อกองทัพขาดแม่ทัพก็เหมือนเรือขาดหางเสือจะไปทางใดก็ให้เคว้งคว้าง พวกแม่ทัพนายกองจึงนัดกันเข้าเยี่ยมฉาวปิ่นโดยพร้อมหน้า ฉาวปิ่นจึงกล่าวแก่คนทั้งปวงว่า “การล้มป่วยของข้าพเจ้าในคราวนี้เกิดจากความวิตกว่าจะมีการฆ่าฟันกันในเมืองจินหลิง มิใช่จะรักษาให้หายด้วยตัวยาใด หากท่านทั้งหลายเป็นห่วงในโรคร้ายของข้าพเจ้าก็ให้สาบานว่าเมื่อเข้าเมืองจินหลิงแล้วก็จะไม่ฆ่าใครเลยสักคนเดียว หากทำได้เช่นนี้อาการข้าพเจ้าก็จะทุเลาไปได้อย่างรวดเร็ว”

แม่ทัพนายกองทุกคนรับปาก ต่างจุดธูปเทียนทำพิธีสามารถตามกำลังของฉาวปิ่นเสร็จแล้วก็ต่างแยกย้ายกันไปทำหน้าที่ของตน วันรุ่งขึ้นฉาวปิ่นก็หายป่วย ออกบัญชาทัพตามปกติ

ในวันที่สามก็มีคำสั่งให้เข้าตีเมือง ฮ่องเต้หลี่หยี่ไม่กล้าสู้รบด้วย นำขุนนางใหญ่น้อย 100 กว่าคนออกมายอมจำนนยังค่ายของฉาวปิ่น ฉาวปิ่นต้อนรับหลี่หยี่อย่างสมเกียรติ ให้หลี่หยี่กลับวังไปเก็บข้าวของออกจากวังไปเสีย พร้อมกับสั่งให้ทหารซ่งเข้าไปเพ่นพ่านในวังหลวงอย่างเด็ดขาด

ทั้งได้ส่งทหารไปรักษาวังไว้อย่างเข้มงวด พวกแม่ทัพนายกองจึงทักท้วงว่า “ปล่อยหลี่หยี่เข้าวังไปโดยไม่มีผู้ควบคุมไปด้วย หากเกิดกลับใจขึ้นมาจะมีเสียการหรือ” ฉาวปิ่นตอบอย่างเชื่อมั่นว่า “คนคนนี้อ่อนแอหนัก เมื่อสมภารใจยอมแพ้แล้ว ไฉนจะมีความกล้าพอที่จะกลับใจได้เล่า? พวกท่านอย่าได้วิตกไปเลย” ฉาวปิ่นยืนยันมิให้ทหารซ่งยุ่งเกี่ยวกับเรื่องในวังของหลี่หยี่เป็นอันขาด เนื่องจากพวกแม่ทัพนายกองได้สาบานไว้ ประกอบกับความเข้มงวดของฉาวปิ่น

ทหารซ่งเข้าเมืองจินหลังได้แล้ว ผู้คนในเมืองตั้งแต่ฮ่องเต้ลงไปจนสามัญชนก็มีมีผู้ใดถูกรบกวามข่มเหงรังแกเลยแม้สักคนเดียว เรื่องราวอันเต็มไปด้วยคุณธรรมของฉวาปิ่น จึงเป็นที่ยกย่องกันมามากจนคนรุ่นหลัง

5.8 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการอุปมาอุปไมย

การอุปมาอุปไมยหรือการเปรียบเทียบนั้นปรากฏอยู่ในทุกภาษาที่มักจะใช้การเปรียบเทียบเพื่อทำให้ผู้รับสารเห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้น อาจนำสิ่งของหนึ่งๆหรือคุณสมบัติหนึ่งๆของบางสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบเพื่อเชื่อมโยงความคิดให้ผู้รับสารเห็นภาพและรับรู้ได้ง่ายขึ้น สิ่งที่น่ามาเปรียบในภาษาจีนนั้นบางครั้งมีโลกทัศน์เหมือนหรือคล้ายกับภาษาไทย แต่บางครั้งก็แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ทำให้ในการแปลต้องระมัดระวังอิทธิพลจากภาษาต้นฉบับและเลือกใช้กลวิธีการแปลแตกต่างกันไป สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการอุปมาอุปไมยในฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวนเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน มีดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาโบราณ: “故善用兵者，譬如率然；率然者，常山之蛇也。擊其首則尾至，擊其尾則首至，擊其中則首尾俱至。” (83)

บทแปลภาษาปัจจุบัน: “所以善於用兵作戰的人，能使部隊像‘率然’蛇一樣。‘率然’是常山上的一種蛇，打它的頭部，尾巴就來救應；打它的尾部，頭部就來救應；打它的腰部，頭尾就來救應。” (84)

เสถียร: “เพราะฉะนั้น การนำทัพของผู้ชำนาญการศึก จึงเปรียบเช่นไสวหยาน ไสวหยานคือ อสรพิษแห่งหุบเขาฉางชาน เมื่อถูกตีด้านหัว หางจะตวัดถึงทันที ถ้าถูกตีทางหาง หัวจะแว้งกัดโดยฉับพลัน ถ้าถูกตีกลางตัว หัวและหางจะตลบถึงทั้งสองข้าง” (108)

อริคม: “การนำทัพของแม่ทัพผู้ชำนาญการศึก จึงเสมือนหนึ่งช่วยหยาน ‘ช่วยหยาน’ คือ งูชนิดหนึ่งบนเทือกเขาเหิงชาน ถ้าตีหัวมัน หางจะตวัดถึงทันที ถ้าตีหางมัน หัวจะฉกกัดโดยพลัน ถ้าตีกลางลำตัว หัวและหางจะตลบถึงพร้อมกัน” (63)

บุญศักดิ์: “ผู้สันตการบัญชาทัพ ก็จักเป็นเช่นส้วยทรง อันส้วยทรงนั้นคือ อสรพิษเขาฉางชาง ตีหัวหางจักฉก ตีหางหัวจักฉก ตีท่อนกลางหัวหางฉกพร้อมกัน” (310)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการอุปมาอุปไมยในตัวอย่างข้างต้นในประโยคที่ว่า “所以善於用兵作戰的人，能使部隊像“率然”蛇一樣。“率然”是常山上的一種蛇 suōyǐ shànyú yòngbīng zuòzhàn de rén, néngshǐ bùduì xiàng “shuàirán” shéyíyàng. “shuàirán” shì chángshān shàng de yīzhǒngshé” ทั้งสามสำนวนข้างต้นแปลความหมายได้เหมือนกันคือ กล่าวถึงการบัญชาทัพของแม่ทัพผู้นำ การบัญชาทัพที่กระทำอย่างชำนาญ อย่างเฉลียวฉลาดในการตอบโต้ข้าศึก ไม่ตกหลุมพรางนั้นเปรียบเสมือนกับ งู (ไสว้หยาน) บนเทือกเขาฉางซาน หรือเหิงซาน ซึ่งเมื่อโดนตีที่หัวหางจะเข้าช่วยเหลือ เมื่อโดนตีที่หางหัวจะเข้าช่วยเหลือทันที เช่นเดียวกับการตอบโต้ข้าศึกได้ทันทีเช่นกัน ซึ่ง งู (ไสว้หยาน) บนเทือกเขาฉางซานนี้เป็นงูที่ฉลาด รู้จักที่จะเอาตัวรอดทุกครั้งเมื่อโดนจู่โจม ดังนั้นลักษณะการป้องกันตัวดังกล่าว ชุนวูเห็นว่าสามารถนำมาปรับใช้ในการศึกสงคราม โดยเฉพาะผู้เป็นแม่ทัพที่ชำนาญศึก จะบัญชาทัพเสมือนหนึ่ง งู (ไสว้หยาน) บนเทือกเขาฉางซาน

ตามคติความเชื่อชาวจีน งูถือเป็นสัตว์มงคลอย่างหนึ่ง ซึ่งลำตัวของงูคือ หนึ่งในเก้าส่วนที่รวมเป็นมังกร (สัตว์มงคลที่สุดของชาวจีนและเป็นสัญลักษณ์ของชาติจีน) งูจะเป็นส่วนลำตัวของมังกร ซึ่งตรงกับคติความเชื่อของคนไทยที่ว่า งู เป็นสัตว์ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพบูชาของคนไทย คนไทยบางกลุ่มเชื่อว่างูคือเจ้าที่ ที่คอยปกปักรักษาคุ้มครองพื้นที่ที่งูอาศัยอยู่บริเวณนั้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่อง หลี่จุ่นซีลั่มราชวงศ์หั่วเหลียง ที่แสดงถึงความสำคัญของการทำศึกที่รวดเร็ว ประหนึ่งงู (ไสว้หยาน) บนเทือกเขาฉางซาน ดังนี้

“การทำศึกสำคัญที่รวดเร็ว ฉวยโอกาสข้าศึกไม่รู้ตัว บุกลงในเส้นทางไม่คาดคิด ตีจุดที่มีได้ป้องกัน” นับแต่ ค.ศ. 907 จูเวินโค่นราชวงศ์ถัง ตั้งตนเป็นฮ่องเต้ของราชวงศ์หั่วเหลียง (ราชวงศ์เหลียงยุคหลัง) เป็นต้นมา จีนก็เข้ายุค 5 ราชวงศ์

ในช่วงเวลานี้ สงครามระหว่างหั่วเหลียงกับหั่วถังดุเดือดที่สุด ค.ศ. 923 จูอิงเงินฮ่องเต้องค์สุดท้ายของหั่วเหลียง ส่งแม่ทัพตัวหนึ่งไปตีราชวงศ์หั่วถังหลี่จุ่นซีฮ่องเต้ให้ถึงนำทัพออกรบด้วยตนเองจากเมืองยูนโจว ส่งหลี่จื่อหยวนเป็นแม่ทัพหน้า ไช้กลรบพิสดารที่นครไฟเมืองหลวงของหั่วเหลียง รบชนะทัพเหลียงที่เมืองจงตู จับขุนพลหวางเอี้ยนจางผู้ลือชื่อของหั่วเหลียงเป็นเชลยได้ หลี่จุ่นซีดีใจมาก ประชุมแม่ทัพนายกองเพื่อปรึกษาแผนการรบก้าวที่ 2 ความเห็นของที่ประชุมแตกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรฉวยโอกาสที่ได้ชัยชนะรุกเข้าตีไคฟง ขจัดราชวงศ์หั่วเหลียงให้สูญไป แต่อีกฝ่ายหนึ่งแย้งว่า ควรจะขยายอาณาเขตทางภาคตะวันออกให้กว้างขวางออกไปเสียก่อน รอเมื่อโอกาสสุกงอมแล้วจึงค่อยบุกตีนครไคฟง

หลี่จื่อหยวนพิจารณาความเห็นของทั้งสองฝ่ายแล้วก็วิเคราะห์ว่า “การทำศึกนั้น ที่สำคัญคือจะต้องปรับเปลี่ยนแผนการจนข้าศึกมีอาจคาดคิดและรุกประชิดเข้าตีอย่างรวดเร็วเวลานี้ขุนพลหวางเอี้ยนของข้าศึกก็ถูกเราจับได้แล้ว ตัวหนิงแม่ทัพหน้าคงจะยังไม่รู้ แม้จะมีคนส่งข่าวไปบอกก็จะต้องใช้เวลาอีก 2-3 วัน เหตุการณ์จึงจะเป็นที่ชัดเจนแก่เขา หากเรามีรีบ

ปฏิบัติการ รอเมื่อพวกเขาสุขภาพดีแล้ว ระมัดระวังป้องกันอย่างเข้มแข็ง เราจึงไปตีโคฟง จะมี
ข้าเกินไปดอกหรือ เราควรตัดสินใจตามสภาพ รีบรุกไปด้อย่างรวดเร็วมิให้เขาทันได้รู้ตัวจะ
ดีกว่า”

หลี่จุ่นซึ่งรับฟังความเห็นของหลี่ฉือหยวน จึงสั่งให้มุ่งทัพไปทางตะวันตก เข้าตีเมืองโค
เฟิง เพียงเวลาไม่กี่วัน ยังไม่ทันที่ทัพโห้วเหลียงจะต่อต้านอย่างเต็มมือ ทัพถึงก็ตีนครโคฟงแตก
ขุนนางฝ่ายบุนและฝ่ายบูทั้งหมดของโห้วเหลียงพากันสวามิภักดิ์ด้วยหลี่จุ่นซึ่ง ราชวงศ์โห้วเหลี
ยงจึงล่มไปแต่บัดนั้น ศักใหญ่คราวนี้ทัพถึงใช้เวลาเพียง 5 วัน ก็ได้ชัยชนะสิ้นเชิง

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบผลงานแปลภาษาไทย “ตำราพิชัยสงครามซุนวู” สามสำนวนกับต้นฉบับภาษาจีน ที่ทำให้พบความเหมือนและความต่างในระหว่างสามสำนวนกับต้นฉบับภาษาจีนนั้น ทำให้เห็นว่าการแปลคัมภีร์ การแปลวรรณกรรม หรือวรรณคดีได้ก็ตาม ถ้าต้องการแปลให้ได้ดี ควรจะมีความรู้ด้านภาษาต้นทางและภาษาปลายทางให้แตกฉาน มีทฤษฎีการแปลใช้ในการอธิบายงานแปลของตน มีความเป็นเอกลักษณ์ในการถ่ายทอดงานแปลที่เป็นแบบฉบับของตน และพร้อมกันนั้นก็จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในภาษาต้นฉบับที่จะนำมาแปลได้ดีเช่นกัน นอกจากนี้แล้วยังควรมีความเข้าใจในสภาพสังคม และวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรม หรือวรรณคดีนั้นๆ ด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผลงานที่แปลออกมาดี ใกล้เคียงกับต้นฉบับภาษาเดิมมากที่สุด

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย การศึกษาเปรียบเทียบ “ตำราพิชัยสงครามซุนวู” ฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวน ได้ข้อสรุปสามประการที่ทำให้งานแปลมีความเหมือนและความต่างในการแปล ดังนี้

6.1.1 การถ่ายทอดความหมายในระดับคำจากภาษาต้นฉบับ

การถ่ายทอดความหมายในระดับคำจากภาษาต้นฉบับของ ตำราพิชัยสงครามซุนวู สู่ภาษาปลายทางทั้งสามสำนวนมีความเหมือนและความต่าง

สำนวนแปลเหมือนทั้งสามฉบับที่ปรากฏชัดเจนคือ การมีร่องรอยของภาษาต้นทางในงานแปล ผู้แปลทั้งสามสำนวนมิได้ใส่ความรู้สึกของตนในการตีความ หรือสอดแทรกความรู้สึกหรือความเห็นส่วนตัวลงในงานแปล ซึ่งตรงกับทฤษฎีการแปลวรรณกรรมของจิริ เลฟวิ¹ ที่ว่า ผู้แปลไม่ควรทำตนเช่นเดียวกับผู้อ่านทั่วไปที่รู้สึกคล้อยตามไปกับเรื่องราวขณะอ่าน ไม่ควรมีส่วนร่วมกับความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง ไม่ควรนึกภาพของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเคยรู้จักขณะเมื่ออ่านงาน เพราะการทำเช่นนั้นเป็นการเชื่อมโยงเข้าสู่ความเป็นตัวตนของผู้แปล อันทำให้

¹ ถนอมนวล โอเจริญ, การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เธอร์ธอม” เป็นไทย : กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงานร้อยแก้วเยอรมันเป็นไทย , หน้า 50.

ออกห่างจากความจริงของตัวงานได้ ผู้แปลควรพยายามเลี่ยงไม่สอดแทรกความรู้สึกหรือความเห็นส่วนตัวลงในงานแปล เพราะงานแปลที่ดีต้องเข้าใจความจริงแท้ที่เป็นภววิสัยของต้นฉบับมากที่สุด นอกจากนี้แล้วการถ่ายทอดความหมายที่มีความเหมือนในระดับคำของทั้งสามสำนวน ำได้ถ่ายทอดผ่านระดับคำ คือ คำนาม คำกริยา สำนวน และโวหารภาพพจน์

สำนวนแปลต่างทั้งสามฉบับที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเลือกใช้คำ หรือสำนวนของผู้แปล การแปลของเสถียร เป็นการแปลที่มีลีลาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ใช้ความหมายแฝง ใช้วาทศิลป์ เช่น การใช้คำอุปมาอุปไมย การเปรียบเทียบ ใช้คำหรือภาษาเก่า ที่เสถียรแปลในลักษณะนี้ ก็เนื่องด้วย สามปัจจัยหลัก คือ 1) ช่วงเวลาในการแปล ซึ่งช่วงเวลาตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2495 ค่อนข้างจะห่างจากผู้แปลทั้งสอง เนื่องจากแต่ละยุคสมัยย่อมมีการเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังนั้นช่วงเวลาการแปลจึงเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เห็นความต่างในการแปล 2) ความรู้ทางด้านภาษาในด้านการใช้คำ 3) ทฤษฎีที่ใช้ในการแปล เป็นการแปลแบบชื่อตรงต่อต้นฉบับ ซึ่งจะยึดติดอยู่กับสิ่งที่เป็นเฉพาะเจาะจง วิธีการแปลจึงเป็นการเปลี่ยนรูปของคำในภาษาต้นฉบับมาเป็นคำในภาษาปลายทางแต่แฝงไปด้วยวาทศิลป์ นับเป็นเอกลักษณ์การแปลของเสถียร ส่วนการแปลของอริคม มีสองปัจจัยหลัก คือ 1) เป็นการแปลแบบชื่อตรงต่อต้นฉบับเช่นกัน มีการใช้สำนวนโวหารอุปมาอุปไมย แต่ไม่ได้ใช้คำหรือภาษาเก่าเหมือนกับเสถียร ทว่าใช้ภาษาเรียบง่าย แต่ในบางประโยคผู้แปลเลือกที่จะละคำในการแปลเพื่อให้ภาษามีความกระชับ 2) ช่วงเวลาในการแปลเป็นระยะที่ภาษามีการเปลี่ยนแปลงมีวิวัฒนาการมากขึ้น จึงทำให้ภาษาปลายทางไม่ได้มีการยึดติดกับการใช้ภาษาเก่าในภาษาปลายทาง สำหรับการแปลของบุญศักดิ์ มีสองปัจจัยหลัก คือ 1) เป็นการแปลแบบอิสระมุ่งเน้นสิ่งที่มีความหมายทั่วไป โดยรักษาเนื้อหาและรูปแบบไว้ ส่วนรายละเอียดเฉพาะเจาะจงจะถูกเปลี่ยนไป 2) ช่วงเวลาในการแปลอยู่ในช่วงที่ภาษามีการเปลี่ยนแปลงมีวิวัฒนาการมากขึ้น จึงทำให้บุญศักดิ์เลือกที่จะใช้ภาษาเรียบง่ายสั้นกระชับ ไม่แปลหมดทุกตัวอักษรจึงทำให้ภาษาปลายทางไม่ได้มีการยึดติดกับการใช้ภาษาเก่าในภาษาปลายทางเหมือนกับเสถียร ในงานวิจัยนี้ผู้แปลทั้งสามได้ใช้เอกลักษณ์การแปลเฉพาะตนในการถ่ายทอดงานแปลที่มีความต่างโดยถ่ายทอดผ่านทางคำนาม คำกริยา สำนวน และโวหารภาพพจน์ในระดับคำทั้งสามสำนวน

6.1.2 กลวิธีการแปลในตำราพิชัยสงครามซุนวู

การแปล *ตำราพิชัยสงครามซุนวู* เป็นภาษาไทยในแต่ละสำนวนประกอบด้วยการแปล 4 ลักษณะ ดังนี้

1) การแปลโดยนำสำนวนไทยมาเทียบเคียง หมายถึง การแปลคำ หรือสำนวนภาษาจีนโดยการนำคำสุภาษิต คำพังเพย หรือสำนวนของภาษาไทยมาแปลเทียบเคียงกับ

สำนวนภาษาจีน เช่น ภาษาจีนใช้คำ 設法離間 shèfǎ líjiān สำนวนไทยใช้คำ ยุร้ายดำร้าย ภาษาจีนใช้คำ 足夠的給養 zúgòu de jǐyǎng สำนวนไทยใช้คำ อิ่มหมีพีมัน 屈服 qūfú สำนวนไทยใช้คำ หมอบราบคาบแก้ว

2) สำนวนที่แปลแบบขยายความ การแปลในลักษณะนี้ หมายถึง ผู้แปลได้ขยายความหมายไปจากสำนวนเดิมให้กว้างออกไป ซึ่งจะส่งผลออกมาด้วยกันสองด้านคือ หนึ่ง ทำให้ความหมายเดิมอาจคลาดเคลื่อนจากที่ควรจะเป็น อันจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดได้ว่าต้นฉบับภาษาจีนมีข้อความเช่นนั้นจริง ๆ ส่วนอีกด้านหนึ่งก็คือ ข้อความที่ขยายออกไปนั้นบางครั้งก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจข้อความเดิมได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่การแปลนั้นไม่ได้ผิดไปจากความหมายเดิม กรณีตำราพิชัยสงครามซุนวูในการแปลของเสถียร เป็นการแปลแบบขยายความ ที่เป็นไปในแบบที่สองเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้มากขึ้น โดยการใส่สัญลักษณ์วงเล็บเป็นการขยายความ เช่น ทิศโปรง (อาคเนย์) ทิศอัปทิม (ทิศพายัพ) พระเทพบิดรมหาปราสาท (สภาการรบในสมัยโบราณ) ทางแพรง (คือประเทศเป็นกลางอันตั้งอยู่ระหว่างข้าศึกกับเราและประเทศที่สาม) ฝนตกชุกมีน้ำล่อยฟองมา (เป็นสัญญาณว่าน้ำจะหลาก) ผู้บังคับบัญชาไม่ทำโทษในเวลาที่มี (เหล่าพลก็จะกำเริบเสิบสาน)

3) การแปลแบบตรงตัว หมายถึง การแปลที่สามารถรักษาคำในภาษาต้นฉบับมาเป็นคำในภาษาปลายทางได้ครบถ้วนความหมาย ไม่มีการเสริมเพิ่มเติม หรือลด ตัดทอนส่วนใดส่วนหนึ่งของข้อความ เช่น ในภาษาจีนใช้คำว่า 將帥 jiāngshuài ในภาษาไทยใช้คำว่า แม่ทัพ ในภาษาจีนใช้คำว่า 君主的命令 jūnzǔ de mìnglìng ในภาษาไทยใช้คำว่า พระบรมราชโองการ ในภาษาจีนใช้คำว่า 國家財用不足 guójiā cáiyòng bùzú ในภาษาไทยใช้คำว่า ประเทศชาติจะประสบความยากลำบากด้านการคลัง

4) การแปลแบบใช้โวหารภาพพจน์เทียบเคียง หมายถึง การนำเสนอสารโดยการพลิกแพลงภาษาที่ใช้พูดหรือเขียนให้แปลออกไปจากภาษาตามตัวอักษรทำให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ เกิดความประทับใจ เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน โดยผ่านประเภทคำ อติพจน์ ปฏิพจน์ อุปมา อุปลักษณ์ และการซ้ำคำ เช่น ในภาษาจีนใช้คำว่า 命令士兵像螞蟻一樣爬梯攻城 mìnglìng shìbīng xiàng mǎyǐ yīyàng páti gōngchéng ในภาษาไทยใช้คำว่า ใช้ทหารเข้าโจมตีอย่างมดตอม ในภาษาจีนใช้คำว่า 如同用石頭砸雞蛋一樣容易 rú tóngyòng shítóu zádǎn yīyàng róngyì ในภาษาไทยใช้คำว่า เสมือนหนึ่งกลิ้งหินเข้ากระทบไข่

ลักษณะทั้ง 4 ดังกล่าวที่ผู้แปลทั้งสามสำนวนได้นำมาใช้ในงานแปล ถือเป็นกลวิธีการถ่ายทอดเป็นภาษาไทยที่สามารถทำให้งานแปลทั้งสามสำนวนมีอรรถรส มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อผู้อ่านปลายทาง รวมถึงทำให้ผู้อ่านได้เข้าถึงสุนทรียศาสตร์ของงานประพันธ์ได้อย่างไม่ยาก

6.1.3 ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการถ่ายทอดตัวบท

การถ่ายทอดความหมายที่แฝงปัจจัยทางวัฒนธรรม หมายถึง การเพิ่มเสริม การเปลี่ยนแปลง หรือการแก้ไขเงื่อนไขทางวัฒนธรรมบางอย่างที่ไม่อาจเทียบเคียงกันระหว่างต้นฉบับกับงานแปล ซึ่งในตำราพิชัยสงครามซุนวูฉบับแปลไทยสามสำนวนนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เป็นเงื่อนไขบางอย่างของคำหรือข้อความในตัวบทด้วยกัน 8 ปัจจัย ได้แก่

1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับสถานที่ เนื่องจากตำราพิชัยสงคราม ได้ถูกแต่งขึ้นในสมัยชุนชิว ในประเทศจีน ก่อนคริสตกาล ดังนั้นชื่อสถานที่ต่างๆที่ใช้จึงเป็นชื่อที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในงานพิชัยสงคราม ถึงแม้ผู้อ่านชาวไทยอาจจะพอสืบค้นเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมแบบจีน แต่ทว่าความหมายที่ต้องการสื่อและยุคสมัยของสถานที่ของจีนและไทยนั้นแตกต่างกัน

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับเวลา เนื่องจากภูมิประเทศที่ตั้งระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทย มิได้ตั้งอยู่ในตำแหน่งเดียวกัน สภาพภูมิอากาศ และสภาพแวดล้อมย่อมมีความแตกต่าง จึงส่งผลให้ฤดูกาลทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกัน เช่นในประเทศจีน มี 4 ฤดู ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง ฤดูหนาว ส่วนของไทยนั้น มี 3 ฤดู ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว จึงทำให้งานแปลมีความต่างในด้านเวลา

3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับกฎของธรรมชาติ เป็นการนำธรรมชาติทั่วไปที่มีเหมือนกันมาเปรียบเทียบในตำรา เช่นดินฟ้า สายน้ำ พระอาทิตย์ พระจันทร์ เพื่อให้ความเข้าใจในยุทธวิธีการสงครามมากขึ้นว่า ธรรมชาติกับการสงครามมีความเกี่ยวเนื่องกัน

4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับประเพณีความเชื่อ เนื่องจากการดำเนินชีวิตของทั้งประเทศจีนและประเทศไทยมีความแตกต่าง รวมถึงสมัยที่เกิดความเชื่อ และความรู้เรื่องการทำนายต่างๆ ทำให้ประเพณีความเชื่อของทั้งสองประเทศที่มีความแตกต่าง

5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับมาตราวัด เนื่องจากสมัยและภาษาที่ใช้สื่อสารของทั้งสองประเทศมีความต่าง จึงทำให้การแปลในตัวอย่างของทั้งสามสำนวนมีการอธิบายหลักของมาตราวัดที่ต่างกัน

6) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากประสบการณ์ของทั้งสองประเทศที่ผ่านมามีเรื่องราวต่างๆมากมายที่ต่างกัน และช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์หรือพฤติกรรมนั้นๆต่างกัน และเนื่องด้วยคำจีนและคำไทยที่ไม่เหมือนกัน จึงส่งผลให้งานแปลไม่สามารถถอดความตรงตัวออกมาได้

7) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับหลักคุณธรรม เนื่องด้วยหลักคุณธรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมและประสานความสัมพันธ์ของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ดังนั้นในการสงครามของซุนวู หลักธรรมจึงเป็นอีกประการหนึ่งในการปกครองเหล่าทหารให้เกิดความเชื่อฟัง และความจงรักภักดีในกองทัพ และนำมาซึ่งความสำเร็จของกองทัพได้

8) ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับอุปมาอุปไมย เป็นการถ่ายทอดคำที่มีความหมายแฝงทางโวหาร ซึ่งในการถ่ายทอดคำเหล่านี้มีข้อจำกัดในด้านความแตกต่างของวัฒนธรรมของทั้งสองภาษา จึงทำให้ผู้แปลอาจจะต้องใช้คำเทียบเคียง หรืออธิบายความเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้อ่านภาษาปลายทางมีความเข้าใจมากขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการแปลงานแปลวรรณกรรมเพื่อให้การแปลเกิดความสมบูรณ์ที่สุดผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า การจะแปลงานได้สมบูรณ์และสามารถจัดปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการแปลงานได้นั้น ผู้แปลจำเป็นต้องมีเงื่อนไขสี่ประการดังนี้

1. การมีความรู้ความเข้าใจในภาษาตนเอง และภาษาต้นฉบับ
2. การมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการแปลและกระบวนการแปล
3. การรู้วิธีการสืบค้นข้อมูล และมีข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้
4. การมีคุณสมบัติของนักแปล โดยเฉพาะการมีวิจารณญาณในการตัดสินใจ

ความสำคัญของการรู้ทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับการแปลและกระบวนการต่างๆ ในการแปลงานอย่างมีระบบและเป็นวิชาการนั้นเป็นสิ่งที่นักแปลพึงตระหนัก เนื่องจากนักแปลที่ดีควรรู้และอธิบายตามหลักวิชาการได้ว่า ควรจะแปลงานและแก้ปัญหาในการแปลงานอย่างไร ในการแปลงานที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นนักแปลอาชีพ การรู้ภาษาต่างประเทศดีเพียงอย่างเดียว และคิดว่า สามารถแปลงานได้นั้นเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง และนี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เข้าใจศาสตร์การแปลคลาดเคลื่อน อันมีผลกระทบต่อมาตรฐานของการแปลงาน

สำหรับงานวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกัน ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางที่จะสามารถวิจัยเพิ่มเติมต่อยอดจากงานวิจัยชิ้นนี้ได้ด้วยกัน 3 แนวทาง

1. ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมแปลจีนไทยหรือไทยจีนเรื่องอื่นๆ ที่มากกว่าสามสำนวน
2. ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมแปลจีนไทยหรือไทยจีน โดยเน้นการวิเคราะห์ระดับประโยค
3. ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมจีนไทยในด้านอื่นๆ เช่น ด้านวรรณศิลป์ สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น

ผู้วิจัยหวังว่า กรณีศึกษาเปรียบเทียบ “ตำราพิชัยสงครามซุนวู” ฉบับแปลภาษาไทยสามสำนวน จะยังประโยชน์ให้แก่ผู้เรียน และผู้สอนแปลวรรณกรรมจีนไทย หรือผู้สอนวิชาภาษาจีน รวมทั้งผู้สนใจการแปลวรรณกรรมโดยทั่วไปได้บ้างไม่มากก็น้อย รวมถึงจะช่วยกระตุ้นให้ผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมในแง่มุมอื่น ซึ่งจะยังประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาจีนในและในวงวิชาชีพการแปลในประเทศไทยต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กำชัย ทองหล่อ. 2554. หลักภาษาไทย พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อมรการพิมพ์.
- แกรี่ แกเกลียดิ. 2547. ตำราพิชัยสงครามของซุนวู พร้อมต้นฉบับภาษาจีน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.อาร์.บีซีเนส เพรส จำกัด.
- ขุณวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์). 2539. สำนวนไทย พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัท ส.เอเชียเพรส จำกัด.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. 2528. ภาษาไทยไชขาน กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- จ่าง แซ่ตั้ง. 2553. ตำราพิชัยสงครามของท่านซุนวู จ่าง แซ่ตั้ง ถอดความจากต้นฉบับจีนโบราณ. นครปฐม : สำนักพิมพ์ ลูก-หลาน จ่าง แซ่ตั้ง.
- จิระพรรษ์ บุญเกียรติ และคณะ. 2540. ศาสตร์การแปล รวมบทความเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โครงการศูนย์การแปล คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. 2553. พิชัยสงคราม ศาสตร์นิพนธ์ของซุนวู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- เซว่ง จันทรเขตต์. 2528. การแปลเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช.
- ถนอมนวล โอเจริญ. 2548. การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เนอร์ระทม” เป็นไทย : กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงานร้อยแก้วเยอรมันเป็นไทย (กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ธีรชัย เอี่ยมวรเมธ. 2521. ตำราพิชัยสงครามซุนวู แปลจากข้อเขียนดั้งเดิมของซุนวู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รุ่งวัฒนา.
- ธีรชัย เอี่ยมวรเมธ. 2533. ตำราพิชัยสงครามซุนวู ฉบับรวมปราชญ์จีน. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฉบับแกะ.
- บุญศักดิ์ แสงระวี. 2549. ยุทธศิลป์ซุนจื่อ The Art of War ฉบับ 3 ภาษา ไทย จีน อังกฤษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. 2548. ภาษาไทย : วรรณสารภาษา กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ปิยะมาศ สรรพวีรวงศ์. 2543. การศึกษาเปรียบเทียบ “สี่แผ่นดิน” ฉบับแปลภาษาจีนสองสำนวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประเวศ ศรีพิพัฒน์. 2526. ศิลปะการทำสงคราม ของ ซุนซื่อ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ไอเดียเนสโตร วังบูรพา.
- พีรพล สงฆ์. 2549. ยุทธศาสตร์ศึกษา 2006 เล่มที่ 3 : แนวความคิดตะวันออก คัมภีร์สงคราม
ซุนวู(L'Art de la Guerre par Sun Tse). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ส่วนวิจัยและ
พัฒนายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. 2528. ค่านิยมในสำนวนไทย พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ไอเดียเนสโตร.
- มณีนรัตน์ สวัสดิ์วัฒน์ ณ อรุณา. 2548. การแปล: หลักการและการวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนีโรจน์ กุลธำรง. 2552. ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษาเพื่อการแปล : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร :
อักษรเจริญทัศน์.
- วิภาวัลย์ บุญยรัตพันธุ์ และชอุย ยุน. 2552. Sunzi's Art of War ตำราพิชัยยุทธของซุนวู
พิชัยสงครามที่โลกมีก้ำกึ่ง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เนชั่นบุ๊คส์.
- วรรณา แสงอร่ามเรือง. 2552. ทฤษฎีและหลักการแปล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. 2547. การแปลวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงาน
วิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัทษ์ เพชรเชิดชู. 2555. การแปลจีน-ไทยเบื้องต้น 漢泰翻譯教程. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญาวี สายบัว. 2540. หลักการแปล. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุธา ศาสตร์. 2525. วรรณคดีเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช.
- เสถียร วีรกุล. 2529. ตำราพิชัยสงครามซุนวู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ก.ไก่.
- อริคม สวัสดิ์ญาณ. 2549. พิชัยสงครามซุนวู ฉบับกะทัดรัด. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ขุนเขา.
- อริคม สวัสดิ์ญาณ. 2549. พิชัยสงครามซุนวู ฉบับทฤษฎีประสานกับการปฏิบัติ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ขุนเขา.
- อริคม สวัสดิ์ญาณ. 2555. พิชัยสงครามซุนวู ฉบับความคิดทหารเหมาเจ๋อตุง. กรุงเทพมหานคร:
เต่าประยุกต์.

ภาษาจีน

- Liú Qìng 劉慶. 2010. "Sūnzǐ Bīngfǎ Lùncóng Bīanwěihuì" 《孫子兵法論叢編委會》.
Běijīng : Jiěfàngjūnchūbǎnshè 北京 : 解放軍出版社.
- Pián Yǔqiān 駢宇騫、Wáng Jiànyǔ 王建宇、Móu Hóng 牟虹、Hǎo Xiǎogāng zhǔpiān 郝小剛主編. 2011. "Sūnzǐ Bīngfǎ Sūnbìn Bīngfǎ" 《孫子兵法·孫臏兵法》. Běijīng : Zhōnghuá Shūjú. 北京 : 中華書局.
- Qín Yú 秦榆. 2006. "Sūnzǐ Xuéyuàn Sūnzǐ de Bīngzhàn Mǒulüè" 《孫子學院孫子的兵戰謀略》. Běijīng : Zhōngguó Chángān Chūbǎnshè 北京 : 中國長安出版社.
- Rèn Jùnhuá 任俊華、Zhào Qīngwén 趙清文. 2007. "Sūnzǐ Bīngfǎ Zhèngzōng" 《孫子兵法正宗》. Běijīng Huáxià Chūbǎnshè 北京 : 華夏出版社.
- Sūn Hóngyì 孫洪義. 2010. "Sūnzǐ Bīngfǎ zhélǐ Tànyào" 《孫子兵法哲理探要》. Běijīng : Shìkèxuéchūbǎnshè 北京 : 軍事科學出版社.
- Wáng Bīng 王屏. 2011. "Zǔběn Sūnzǐ Bīngfǎ Chūnqiū Sūnwǔzhě" 《祖本孫子兵法(春秋)孫武者》. Běijīng : Gāoděng Jiàoyù Chūbǎnshè 北京 : 高等教育出版社.
- Weì Hóng 魏鴻. 2011. "Sòngdài Sūnzǐ Bīngxué Yánjiù" 《宋代孫子兵學研究》. Běijīng : Shìkèxuéchūbǎnshè 北京 : 軍事科學出版社.
- Zhōng Shàoyì 鍾少異. 2008. "Sūnzǐ de Zhànzhēng Zhìhuì" 《孫子的戰爭智慧》. Nánchāng : Bǎihuāzhōuwényìchūbǎnshè 南昌 : 百花洲文藝出版社.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ภาคผนวกนี้เป็นการสรุปความวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นภาษาจีน

《孫子兵法》的三種泰文譯本之比較研究

引言

1.1 《孫子兵法》的來源和重要性

《孫子兵法》是三國時期（公元前 770 - 476 年）傑出的軍用和政治著作，也是一本軍事戰略教科書。這本書對中國有重要影響，也是世界上最早關於軍事戰略的書籍。其中永恆的真理和士氣，是可以應用到日常生活中的，其最終目的就是“勝利”。

三國時期是漢朝權力漸漸減弱的時期，各個地方的領導者逐漸建立自己的軍隊，稱霸一方，戰爭和殺戮貫穿著整個三國時期。因此，這個時期充滿了矛盾與糾紛。但是亂世出英雄，這樣的混亂同時開啟了先賢們的智慧，他們各自展示自己的學說理論，以致產生了中國歷史上各種偉大的理論。也是由於這個原因，《孫子兵法》才得以出世，教授人們制敵的方法。

《孫子兵法》，延傳至今總共有 13 冊。全方面涵蓋了各種作戰和政治管理策略。這本《孫子兵法》，在後世得以廣為流傳，像諸葛亮、唐太宗以及各個時期有名的軍事政治家，都會學習研究這本書。世界人們也喜歡閱讀，把它當做是軍事書的鼻祖。但是其中簡明扼要的俗語，是理解這本書的難點，因為是古語。但是現在已經翻成很多譯本，比如：英語，法語，日語，俄語，德語等語言。

除了以上提到的語言翻譯版外，泰國也有很多譯者翻譯了《孫子兵法》這本書。此次研究我們只研究 3 位譯者的作品，包括沙田·維拉功的作品，他是第一個翻譯這本書的人，1952 年第一次出版，1986 年第二次出版。第二個譯者是阿堤冬·莎娃迪亞，在 1998 年出版，2003 年出版修訂版，2006 年出版第三版。最後是晡沙·桑拉偉的作品，2006 年首次出版。本研究是將譯本與中文原版進行比較，北京新華出版社出版銷售(北京：中華書局)

1.2 研究目的

1.2.1 比較研究《孫子兵法》裡的俗語，把泰語版和中文原版進行比較，側重比較 3 位譯者翻譯俗語時用詞的差別。

1.2.2 學習分析泰語版《孫子兵法》中三位譯者的翻譯特點

1.2.3 研究泰語版《孫子兵法》中三位譯者各自的翻譯手法。

1.3 研究的假設

1.3.1 關於中文原版的《孫子兵法》中詞彙的意思，三位譯者的翻譯有相同和不同的地方。

1.3.2 《孫子兵法》的翻譯，三位譯者的翻譯有以下三個特徵，即逐字逐句翻譯、直譯和大意翻譯。關鍵在於譯者的斟酌選擇。

1.3.3 三位譯者翻譯《孫子兵法》時使用的翻譯方法，有加詞或加句發，還有減詞和減句法。這是因為語言和社會文化的因素限制。

1.4 研究的範圍

此次研究使用駢宇騫、王建宇、牟虹、郝小剛主編的中文原版，是由北京新華出版社出版銷售(北京：中華書局)

至於泰語版的研究，將研究比較 1986 年沙田.維拉功的第一版，2006 年阿堤冬.莎娃迪亞的第三版和 2006 年晡沙.桑拉偉的第一版。由於《孫子兵法》總共有 13 冊，有完整的資料便於搜索。整個 13 冊都有規定研究範圍，從而使此次的比較研究能夠側重詞彙意思傳播。

1.5 研究方法

這樣的論文采用文獻研究法(Documentary Research) 和採用解析分析法提出研究成果>Analytical Description)，分為以下幾個步驟：

1.5.1 蒐集和整理資料。

1.5.2 規定翻譯目標，假設和策略。

1.5.3 分析三位譯者的泰語版和原版中俗語用詞的區別。

1.5.4 分析翻譯的不同形式，包括三位譯者的三個翻譯作品。

1.5.5 分析翻譯的方法，包括全部兩種方法。

1.5.6 總結研究結果和研究報告。

1.6 預期研究成果

1.6.1 是一種翻譯策略的應用，學習研究文學翻譯中把一種語言轉換成另一種語言。介紹中文著作《孫子兵法》，使其在泰國能更為人知。

1.6.2 得到文化傳統和中國軍隊作戰的策略的知識。

1.6.3 得到一種研究比較翻譯文學的方法，即把中文原稿翻譯成泰語版。

2.翻譯的原則和過程

2.1 定義翻譯

翻譯是把每個意思內容從一種語言變成另一種語言，沒有任何增添。用於翻譯這些意思的語言可能還是重要的，保存了原有的語氣。除此以外，譯者還要考慮到原版和譯版讀者所處社會的文化傳統的差異。

翻譯需要有對兩種語言的了解，包括原稿和翻譯過的。要懂得充分運用藝術、想像力、創意、能力、水平和獨特的天賦。學會選詞，用來編纂，使文章緊湊吸引人，能傳播知識、感受、想法。從一種文化傳統變成另一種內涵不同的文化傳統，使翻譯過來的文章盡可能貼近原版。

2.2 翻譯過程

譯者除了要做好語言的準備，還必須尋找各種文獻資料，包括歷史、地理、藝術、文化傳統、風俗等等方面的。這是由於譯者無法預計翻譯過程中要面臨的問題，譯者才需要一直學習知識，每位譯者必須富有翻譯不熟悉資料的經驗。因此，當要翻譯自己不熟悉的內容時，不僅僅需要語言的熟練運用，還需要有對原版內容的了解，分析。所以，如果在譯者對要翻譯的內容不熟悉，但是必須要翻譯的情況下，譯者應該在翻譯之前，找相關方面的資料來閱讀，以便使翻譯更加自然，符合學術要求。

第一步：學習原稿，分析原稿，尋找原稿資料，以上的學習、研究和分析是為了得到作者想要的資料。

第二步：了解大意，抓住原稿的中心意思，然後把它變成譯者想要告訴讀者的意思。我們把這一步叫做借鑒原稿作者的想法，加以修改使之成為譯者的意思。

第三步：讀者評估。決定按照何種形式翻譯，比如為了保護原作的意思直譯，或者只是按照大意翻譯。翻譯的版本要注意選擇和原著意思相近的詞、句型和語言種類。

第四步：檢查翻譯的作品。為了與原作進行比較，看能否滿足讀者的需要。此次研究沒有提到這一步，因為這篇論文是為了比較三位譯者對中文原版的翻譯，單單只是分析翻譯的方面而已。

2.3 翻譯手法

2.3.1 直譯

直譯就是句子的意思和參考資料和原版的一模一樣。這個方法用在當詞和句子用的比喻是大家都知道的情況下。

2.3.2 根據大意翻譯

根據大意翻譯就是譯者根據原著大意按照自己的理解翻譯。用在譯者對原著中的句子俗語不太了解和不太明白的情況下。

2.3.3 俗語意思相近法翻譯

俗語意思相近法翻譯是譯者猜測原著中比喻句的大致意思，然後尋找俗語或者比喻詞來大致表示原著的意思。

2.4 《孫子兵法》中的“勢”

“勢”是中國古代兵學中一個非常重要的理論範疇。孫子提出，用兵的理想境界是“不戰而屈人之兵”，主張以最小的代價換取最大勝利。為了達到這一戰略目地，孫子強調先勝後戰，先計後戰，通過對敵我力量的綜合比較，權衡利弊，制定謀略，充分發揮指揮決策人員的主觀能動性，以形成於我有利的作戰形勢。

《孫子》第五篇就是專門論述“勢”的。《孫子》用了一連串的比较來描述“勢”：“激水之疾，至於漂石者，勢也；鷲鳥之疾，至於毀折者，節也。故善戰者，其勢險，其節短，勢如彍弩，節如發機。”又說：“故善戰人之勢，如轉圓石於千仞之山者，勢也。”又說，“戰勢不過奇正，奇正之變不可

勝窮也”，“勇怯，勢也”，“故善戰者，求之於勢，不責於人，故能擇人而任勢”。可知《孫子》所論之“勢”是實力的運用，以“奇正之變”為主要內容，決定著士兵的勇怯、戰爭的勝負。所以它是《孫子》兵學體系的最高範疇，而分數、形名、奇正、虛實等皆為其具體體現。

3.泰語版中三位譯者翻譯的相似詞語與原版的比較。

和原版相符的詞語和用詞，譯者會翻譯得盡可能和原著的一樣或者相近，有時可適當地修改個別詞。這個部分將分成三個類別，分別是詞、熟語和修辭。詞分為名詞、動詞，修辭分為明喻、映襯、誇飾和疊詞。在這裡主要分析三位譯者的用詞和採用的修辭法。

3.1 詞的分類

3.1.1 名詞

名詞是用來指稱人或事物，表示時間地點的詞。名詞可分為：

3.1.1.1 普通名詞：既指稱一般事物用名稱

3.1.1.2 專有名詞：既專門用來指稱人名地名、國名、族名、時代名、機關團體名、等的名稱。

3.1.1.3 抽象名詞：既指不具體的摸不到、看不到的抽象事物的名稱。

3.1.1.4 時間名詞：既表示時間名稱的名詞。

3.1.1.5 處所名詞：既表示處所的名詞。

3.1.1.6 方位名詞：既表示方向位置的名詞。

名詞的主要特點是：①前邊往往能加數量詞；②前邊一般不能加“不”、“很”；③經常作句子的主語或動詞的賓語；④一般不能重疊。

例：

古文原版：“孫子曰：昔之善戰者，先為不可勝，以待敵之可勝。不可勝在己，可勝在敵。”

現代翻譯版：“孫子說：過去善於用兵作戰的人，總是首先創造自己不可戰勝的條件，然後等待可以戰勝敵人的機會。使不被敵人戰勝的主動權掌握在自己手中，能否戰勝敵人，在於敵人是否給以可乘之機。” (24)

เสถียร : “ปราชญ์ชุนวูกล่าวว่า ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาในสมัยโบราณก่อนอื่นเขาต้องสร้างความเกรียงไกรแก่ตนเอง เพื่อคอยโอกาสที่จะเอาชนะข้าศึก ความพิชิตนั้นต้องอยู่ที่เรา แต่ความเอาชนะได้ต้องอยู่ที่ข้าศึก” (47)

อริคม : “แม้ทัพผู้สันทัดในการดำเนินสงคราม จะต้องทำให้ฝ่ายตนตั้งอยู่ในภาวะที่ข้าศึกไม่อาจเอาชนะได้ก่อน เพื่อรอโอกาสที่ข้าศึกตกอยู่ในภาวะที่ฝ่ายตนเองเอาชนะได้ การที่ข้าศึกไม่สามารถเอาชนะเราได้ นั้น ขึ้นอยู่กับเรา การที่ข้าศึกตกอยู่ในภาวะที่เราเอาชนะได้ นั้น อยู่ที่ข้าศึกเอง” (34)

บุญศักดิ์ : “ผู้สันทัดการรบในอดีต จักทำให้ตนมีอาจพิชิตได้ก่อน เพื่อรอโอกาสข้าศึกจะถูกพิชิต มีอาจพิชิตเป็นฝ่ายตน ถูกพิชิตเป็นฝ่ายข้าศึก” (143)

這個例子裡用“敵人”這個詞是一個普通名詞。三位譯者都是直譯，沒有做任何的調整。孫子解釋軍隊的策略是，讓自己“處於不敗之地”。這點孫子提出建議說“先讓自己無法被征服，然後才能征服敵人” 它強調說，如果要在戰爭中取勝，首先要讓自己處於不敗之地，然後再找機會打敗敵人。

3.1.2 動詞

動詞是表示動作、行為、心理活動或存在變化等意義的詞。動詞可分為：

3.1.2.1 表示行為動作的

3.1.2.2 表示心理活動的

3.1.2.3 表示存在變化消失的

3.1.2.4 表示判斷或某種關係的

3.1.2.5 表示可能、意願、必要的

3.1.2.6 表示命令的

3.1.2.7 表示動作趨向的

動詞的主要特點是；①後頭大多可以加“了”、“著”、“過”；②一部分可以重疊；③前頭大多可以加“不”，一部分可以加“很”；④多用作謂語；⑤大部分能帶賓語。

例：

古文原版：“故車戰得車十乘已上，賞其先得者。而更其旌旗，車雜而乘之，卒善而養之，是調勝敵而益強。” (14)

現代翻譯版：“在車戰中，凡奪取敵軍戰車十輛以上的，就獎賞最先奪取戰車的人。而奪得的戰車要立即換去上面的旗幟，編入我方車隊而夾雜在一起乘用。對俘虜來的士卒要優待他們、供養他們，這就是所謂戰勝敵人而使自己日益強大的原因。” (14)

เสถียร : “ตั้งเช่นการรบด้วยยานรถ ผู้จับรถเข้าศึกได้ 10 คันขึ้นไป ต้องปูนบำเหน็จอาหารเข้ายึดคนแรกให้ถึงขนาด แล้วเปลี่ยนธงประจำรถขึ้นทำเนียบของเรา เชลยศึกซึ่งจับได้นั้นก็ต้องเลี้ยงดูโดยดี เพื่อช่วงใช้ตามควร นี่แหละจึงจะได้ชื่อว่า ยิ่งชนะเข้าศึกเพียงใด ก็ยิ่งเพิ่มความเกรียงไกรแก่ตนเองเพียงนั้น” (38)

อริคม : “อันรถศึกนั้น ถ้ายึดรถศึกได้สิบคันขึ้นไป ควรตรกรางวัลแก่ผู้เข้าแย่งยึดคนแรกอย่างงาม แล้วเปลี่ยนธงรถศึก นำเข้าประจำการ ส่วนเชลยศึกนั้น จะต้องปฏิบัติต่อด้วยดีและช่วงใช้ตามควร จึงจะกล่าวได้ว่า ยิ่งชนะศึก ก็ยิ่งทำให้กองทัพฝ่ายตนเข้มแข็ง” (29)

บุญศักดิ์ : “เมื่อยึดรถรบเข้าศึกได้สิบกว่าคัน พึงรางวัลผู้ยึดได้ก่อน แล้วให้เปลี่ยนธงบนรถ ขับร่วมในขบวนเรา พึงเลี้ยงดูเชลยให้ดี นี่ก็คือที่ว่า รบชนะเข้าศึก เรายิ่งเข้มแข็ง” (94)

像翻譯獎賞這個詞，沙田用獎勵這個詞。阿堤冬用獎勵這個詞，宋沙用任何獎品這個詞，這三個詞有一樣的意思，就是如果能得到敵人的車馬超過 10 輛以上，就能得到精美的獎品。至於得到的車馬會好好的飼養，為了軍用，因為每次戰勝敵人，是給軍隊士氣的一次提升，競爭力也增強了。

為了報答給予獎品是很平常的事，能夠為了盡力為國家和軍隊工作，能夠激發打敗敵人的信心。至於那些俘虜抓過來用心飼養不施予暴力，能使那些俘虜有感謝軍隊的心情，能幫助軍隊作戰，這也能幫助軍隊增強士氣和穩固軍心。

3.2 熟語

熟語是由詞或語素構成的常用而定型的現成語句，是大於詞的語文單位，但又具有詞的特性。熟語是短語或句子，但又與一般臨時自由組合而成的短語或句子不同；它是經過人群長期沿用，結構基本定型，不能隨意改動其組成部分的一種用語或文句。熟語主要包括成語、慣用語、歇後語及諺語。熟語可分為如下：

3.2.1 慣用語：慣用語是口語中一種短小定型，意義有所引申的習用性短語。漢語中的慣用語一般為三字格式，多為動賓結構。

3.2.2 成語：是一種人們長期使用，具有書面語色彩的固定短語。漢語的成語一般是四字格式，但也有少量的三字或五字以上格式的。

3.2.3 諺語：是人民群眾口頭流傳的通俗而含義深刻的固定語句。諺語一般是人們對生活經驗的精避總節，一般都能揭示客觀事理，富於教育意義。

3.2.4 歇後語：由前後兩部分構成的固定性口語。前一部分是比喻或隱語；後一部分是對前一部分的說明解釋，是表達意義的重要部分。

3.2.5 格言：具有教育意義的警句。一般出於名人之手，並且在群眾中廣泛流傳的句子。

例：

古文原版：“掠於饒也，三軍足食；謹養而勿勞，並氣積力。” (81)

現代翻譯版：“在敵國富饒的地區掠取糧草，三軍就有了足夠的給養。注意休養士卒，不要使其勞累，鼓足士氣，積聚力量。” (82)

เสถียร : “ฝ่ายรุกเมื่อกวาดเก็บเสบียงอาหารในแดนสมบูรณได้แล้ว จงเลี้ยงดูทวยหาญให้อิ่มหมีพีมัน อย่าใช้ตรากรตรางานหนัก ออมกำลังและบำรุงขวัญไว้จงดี” (106)

อริคม : “พึงปล้นชิงเสบียงจากพื้นที่อุดมสมบูรณ์ สนองเสบียงอาหาร แก่กองทัพอย่างเพียงพอ ไม่ใช่ไพร่พลจนอ่อนเปลี้ย สนใจบำรุงขวัญทหาร” (62)

บุญศักดิ์ : “กว้านเสบียงจากแหล่งอุดม สามทัพจักมีอาหารพอเลี้ยงไพร่พลอย่าให้เหนื่อยยาก บำรุงขวัญสะสมกำลัง” (310)

三位譯者表達的“足夠的給養”這個句子。跟原版一樣的意思是有足夠的食物養活軍人，至於用詞，就各自做了調整。沙田用“飽得流油”意思是用心盡力飼養，阿堤冬用“食物滿足”，晡沙用“有足夠的食物”。“食物滿足”和“有足夠的食物”和沙田翻譯的“飽得流油”有一樣的意思。

3.3 修辭法

修辭技巧是一種積極修辭的語言現象。它把抽象的變為具體的，往往可以造成超脫尋常文字、尋常文法以至尋常邏輯的新形式，而使文辭呈現出一種動人的魅力，同時還有著啟迪構思、結構文章等多方面的作用。所

以，在寫作中注意恰當地運用修辭技巧，就可以收到更加形象、感人、繪聲繪色的藝術效果。例如豐子愷憑著豐富的想像力，構成了這樣的一個比喻：「人格中的真善美就是鼎的三個足。有了這三個足，鼎才能傲然屹立。」這個比喻利用「人格」與「鼎」的相似性聯繫，將人生在世首先要做到求真、求善、求美的道理深刻地揭示出來，耐人尋味。

第三章的修辭手法可分三類研究有誇飾、映襯和明喻為主。

3.3.1 誇飾

誇飾是說話、作文時，過分的鋪排張揚，誇大修飾，離開客觀的事實很遠，但聽者、讀者卻又不曾懷疑它的真實性，而認為「理所當然」，這種修辭法就叫誇飾。

誇飾產生的原因，主觀上由於作者想「出語驚人」，客觀上是由於讀者的「好奇心理」。運用放大或縮小，事物的特徵、作用、形象、數量等方式表達。誇飾的類型可分為：

- 3.3.1.1 空間的誇飾——過度放大或縮小其高度、面積、體積。
- 3.3.1.2 時間的誇飾——過度放大或縮小時間速度。
- 3.3.1.3 物象的誇飾——過度放大或縮小事物的性質。
- 3.3.1.4 人情的誇飾——過度放大或縮小其能力或感情。
- 3.3.1.5 數量的誇飾——過度放大或縮小其數量。

例：

古文原版：“故兵無常勢，水無常形；能因敵變化而取勝者，謂之**神**。”
(42)

現代翻譯版：“所以用兵作戰沒有一成不變的態勢，就像流水沒有固定的形狀和去向一樣。能夠根據敵情的變化而取勝的，就**稱得上用兵如神**。” (43)

เสถียร : “ฉะนั้น การยุทธจึงไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว เจกเช่นน้ำ ซึ่งหาที่มีรูปลักษณะอันแน่นอนไม่ จึงผู้เอาชนะด้วยปฏิบัติการเหมาะสมกับความผันแปรของข้าศึกนั้น ฟิงกล่าวได้ว่า เขาคือเทพเจ้าผู้ทรงอิทธิฤทธิ์ทีเดียว” (66)

อริคม : “เพราะฉะนั้น กองทัพไร้สภาวะการณ์คงที่ ไร้ “ลักษณะ” คงรูป กองทัพที่สามารถชิงชัยตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของข้าศึก คือกองทัพแห่งเทพ” (44)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นการรบจึงไม่มีรูปลักษณะตายตัว น้ำก็ไม่มีรูปร่างแน่นอน ผู้สามารถ
เอาชนะขณะที่สภาพเข้าศึกเปลี่ยนแปลง เรียกว่าเทพ” (186)

三位譯者翻譯“稱得上用兵如神”和原稿是一樣的誇張手法，至於用詞方面，每位譯者有做一定的調整。沙田用“他是相當超自然神靈”，這個句子譯者用“他”這個詞，是為了和“奇蹟之神”進行比較，而且句子裡的“是”泰文的修辭法叫隱喻。阿堤冬翻譯成“敵人的變化是上帝的軍隊”，這個句子裡既有隱喻也有誇張。晡沙用“戰勝敵人在敵人改變之時，稱得上是上帝”，這個翻譯只用到誇張的修辭，沒有任何比喻在裡面。

3.3.2 映襯

映襯(Paradox) 將兩種不同的，特別是相反的觀念或事實，並列起來，兩相比較，從而使語氣增強，意義明顯的修辭法，叫做映襯法。

世間的美與醜、善與惡、歡樂與哀痛、光明與黑暗等矛盾現象，普遍常存，如果能透過種種矛盾現象，映襯成趣，必然可使文章富有感染力。「映襯」修辭，須注意對比的鮮明與緊扣主題，對比愈強烈，印象愈鮮明；旨意愈明確，愈能發人深省

3.3.2.1 反襯：對於一種事物，用恰恰與此事物的現象或本質相反的詞語，加以描寫。

3.3.2.2 對襯：對於兩種不同的人、事、物，用兩種不同或相反的觀點，加以形容描寫。

3.3.2.3 雙襯：針對同一個人或同一事物，從兩種不同的觀點、角度予以形容描述，著眼點不同，結果適成其反，形成強烈的對比。

例：

古文原版：“平陸處易而右背高，前死後生，此處平陸之軍也。” (60)

現代翻譯版：“在平原地帶要選擇平坦的地方設營，而右側要依托高地，前低後高，這是在平原地帶部署軍隊的原則。” (82)

เสถียร : “ถ้าอยู่ในที่ราบ ต้องเลือกชัยภูมิที่อำนวยความสะดวกได้เปรียบ คือปีกขวาวิ่งเนินสูง เบื้องหน้าเป็นแดนตาย (เช่นห้วยน้ำหรือหน้าผา ฯลฯ เพื่อเข้าศึกยกเข้าตียาก) เบื้องหลังเป็นแดนเป็น (คมนาคมสะดวก) นี่คือการคุมทัพในที่ราบแล” (83)

อริคม : “ส่วนในเขตที่ราบนั้น ต้องยึดชัยภูมิที่กว้างขวาง ปีกสำคัญคุมที่สูง หน้าต่ำหลังสูง นี่คือการเดินทัพในเขตที่ราบ” (52)

บุญศักดิ์ : “ตั้งทัพที่ราบฝั่งอยู่ที่โล่ง หลังอิงที่สูง ให้หน้าต่ำหลังสูง นี่คือการบัญชาทัพใน
ที่ราบ” (269)

三位譯者翻譯的“前低後高” 這個詞，映襯的詞與原稿在意思上是一致的，至於在用詞方面有作部分調整。沙田用“後背高，前死後生” 這個詞，在這個句子裡，在平原地區看守軍隊，“前死”和“後生” 這兩個詞就是用了映襯的手法。賦予其相反的意思，為了在與敵人戰鬥，戰勝敵人時產生特殊的表達方式。阿堤冬用“前低後高” 這個詞，晡沙也用“前低後高” 這個詞，“低”和“高” 就是映襯詞。

3.2.3 明喻

明喻是以兩件基本上不相同的事物作比喻的修辭手段。比喻的一種，明顯地用另外的事物來比擬某事物，表示兩者之間的相似關係。明喻是由本體、喻詞和喻體三個部份所組成的，如下：

本體即是本來的東西或稱被描述的對象。

喻詞具備「比喻」這個意思的字詞。

喻體用來作比喻，描述本體的事物。

明喻是最明顯的比喻，本體、喻詞和喻體都會同時出現。喻詞通常用「如」、「像」、「似」、「好像」、「如同」、「若」、「好比」、「像……似的」、「像……一樣」、「彷彿……似的」等比喻詞。

例 1 :

古文原版: “將不勝其忍而蟻附之，殺士三分之一而城不拔者，此攻之災也。” (18)

現代翻譯版: “如果將領難以抑制焦躁情緒，命令士兵像螞蟻一樣爬梯攻城，儘管士兵死傷三分之一，而城池仍然攻不下來，這就是攻城所帶來的災難。” (18)

เสถียร : “ในความซัดซ้าเช่นนี้ ผู้บัญชาการทหารจะรู้สึกเดือดดาลรำคาญใจ จนถึงแก่ต้องใช้ทหารเข้าโจมตีอย่างมดตอมเสียก่อนกำหนด เมื่อเสียรีพลไปสัก ๑ ใน ๓ แต่ยังมีอาจหักเข้าไปได้ ย่อมเป็นภัยแก่ฝ่ายรุกตัวอย่างอนันต์” (41)

อริคม : “เมื่อแม่ทัพสั่งนักรบไพร่พลปีนบันไดเข้าโจมตีเมือง โดยไม่อาจควบคุมโทสะ ถ้าสูญเสียไพร่พลหนึ่งส่วนสาม แต่ยังมีเมืองไม่แตก ก็หมายความว่า มหันตภัยจากการโจมตี เมืองกรายเข้ามาแล้ว” (31)

บุญศักดิ์ : “แม่ทัพจกกลันโทสะมิได้ ทุ่มทหารเข้าตีด้อมดปลวก ต้องล้มตายหนึ่งในสาม แต่เมืองก็มีแตก นี่คือความวิบัติจากการตีเมือง” (105)

三位譯者翻譯的“命令士兵像螞蟻一樣爬梯攻城”比喻詞“像”與原稿在意思上是一致的，至於在用詞方面有作部分調整。沙田用“士兵像螞蟻一樣進城”，這個句子裡“像螞蟻”就是個比喻詞，表示進城士兵的數量就像螞蟻群一樣多。阿堤冬翻譯這句時沒有用到比喻，晡沙用“士兵像螞蟻一樣戰鬥”，在這個句子裡，“像螞蟻一樣”就是個明喻句，表示去戰鬥的士兵像螞蟻一樣多。

例 2 :

古文原版: “兵之所加，如以礮投卵者，虛實是也。” (30)

現代翻譯版: “向敵軍發起進攻，如同用石頭砸雞蛋一樣容易，關鍵是以實擊虛的問題。” (31)

เสถียร : “กองทัพรุกพุ่งไปทางใด เสมือนหนึ่งกลิ้งหินเข้ากระทบไข่ เพราะรู้วิธีใช้กำลัง อันแข็งแกร่งทลายจุดอ่อนแอของข้าศึกนั่นเอง” (54)

อริคม : “การนำกองทัพโจมตีข้าศึกให้ได้ดูจะใช้หินกระทบไข่เป็นปัญหาการเล็งจุด แข็งดีจุดอ่อนอย่างถูกเป้า” (37)

บุญศักดิ์ : “การรุกรบข้าศึก ประหนึ่งเอาหินทุ่มไข่ ก็ด้วยการใช้แข็งดีอ่อน” (169)

三位譯者翻譯的“如同用石頭砸雞蛋一樣容易”比喻詞“如”與原稿在意思上是一致的，至於在用詞方面有作部分調整。沙田用“像用塊石頭砸雞蛋一樣”。在這個句子裡，“像……一樣”就是個比喻詞，表示強大的軍隊去攻打軟弱的軍隊，就像用石頭去打雞蛋一樣容易。阿堤冬用“似石頭打雞蛋”。這個句子裡“似”這個詞就是個比喻詞。晡沙用“如同用石頭砸雞蛋”。這個句子裡“如同”就是個比喻詞。

4.泰語版中三位譯者翻譯的不同詞語與原版的比較。

和原版翻出不同的詞語，譯者翻譯有所不同是由文化與社會的原因，在這裡我們把它分成三個類別，分別是詞、熟語和修辭。詞分為名詞、動詞，修辭分為暗喻、明喻、排比。在這裡主要分析三位譯者的用詞和採用的修辭法。

4.1 詞的分類

4.1.1 名詞

名詞是用來指稱人或事物，表示時間地點的詞。名詞可分為：

4.1.1.1 普通名詞：既指稱一般事物用名稱

4.1.1.2 專用名詞：既專門用來指稱人名地名、國名、族名、時代名、機關團體名、等的名稱。

4.1.1.3 抽象名詞：既指不具體的摸不到、看不到的抽象事物的名稱。

4.1.1.4 時間名詞：既表示時間名稱的名詞。

4.1.1.5 處所名詞：既表示處所的名詞。

4.1.1.6 方位名詞：既表示方向位置的名詞。

名詞的主要特點是：①前邊往往能加數量詞；②前邊一般不能加“不”、“很”；③經常作句子的主語或動詞的賓語；④一般不能重疊。

例：

古文原版：“夫未戰而廟算勝者，得算多也；未戰而廟算不勝者，得算少也。” (8)

現代翻譯版：“還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已獲勝，是由於得到的“算籌”較多。還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已失敗，是由於得到的“算籌”較少。” (8)

เสถียร : “อันแผนการรบซึ่งสังสรรค์กันในพระเทพบิดรมหาปราสาท (สภาการรบในสมัยโบราณ) ได้บ่งชี้ให้เห็นชัยชนะ แต่เมื่อยังไม่ได้รับกัน ย่อมเนื่องจากได้พิจารณาบทวนแผนการนั้นโดยรอบคอบแล้ว ตรงกันข้ามกลางแพ้จะปรากฏให้เห็นแต่ต้นมือ” (31)

อริคม : “หากชนะก่อนรบ แสดงว่าได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว หากไม่ชนะก่อนรบ แสดงว่ามีได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบเท่าที่ควร” (25)

บุญศักดิ์ : “การประเมินศึกในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกชัยชนะ เพราะคำนวณผลได้มากกว่า การประเมินผลในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกไม่ชนะ เพราะคำนวณผลได้น้อยกว่า” (26)

在這個例子裡，三位譯者翻譯的名詞“廟算”有所不同。沙田翻譯為帕摩詞神殿巴塞，然後補充解釋說是古代作戰場所。羅查娜不是翻譯成這個樣子的，只是提到策略，沒有提到是作戰安排的場所。晡沙說神社是神靈居住之所，或者是崇拜東方國王的建築。

4.1.2 動詞

動詞是表示動作、行為、心理活動或存在變化等意義的詞。動詞可分為：

4.1.2.1 表示行為動作的

4.1.2.2 表示心理活動的

4.1.2.3 表示存在變化消失的

4.1.2.4 表示判斷或某種關係的

4.1.2.5 表示可能、意願、必要的

4.1.2.6 表示命令的

4.1.2.7 表示動作趨向的

動詞的主要特點是；①後頭大多可以加“了”、“著”、“過”；②一部分可以重疊；③前頭大多可以加“不”，一部分可以加“很”；④多用作謂語；⑤大部分能帶賓語。

例：

古文原版：“孫子曰：凡用兵之法，將受命於君，合軍聚眾，圯地無舍，衢地交合，絕地無留。” (54)

現代翻譯版：“孫子說：大凡用兵的方法，將帥接受國君的命令，征集兵員組建軍隊，在山林、險阻和水草雜生的地方不要扎營駐軍，在四通八達的地區要與四鄰結交，在與後方隔絕、難以生存的地區不要停留。” (55)

เสถียร : “ปราชญ์ชุนวูกล่าวว่า อันการศึกษาอันนั้น เมื่อขุนพลได้รับแต่งตั้งจากกษัตริย์ และระดมพลชุมนุมทัพแล้วอย่าได้ตั้งค่ายในที่ทุรลักษณะ ความผูกพันไมตรีกับแคว้นแคว้นซึ่งอยู่ทางแพรง (คือประเทศเป็นกลางอันตั้งอยู่ระหว่างข้าศึกกับเราและประเทศที่ 3 อื่นๆ เพราะเป็นศูนย์กลางคมนาคม การมีพันธะกันไว้ย่อมเอื้ออำนวยประโยชน์อันดี) อย่าอ้อยอิ่งแช่ดองในแดนทุรกันดาร” (75)

อริคม : “เมื่อแม่ทัพได้รับราชโองการ ให้ระดมพลเกณฑ์เสบียงเคลื่อนทัพแล้ว ต้องไม่ตั้งค่ายในพื้นที่ชื้นแฉะ ต้องผูกสัมพันธ์ไมตรีกับแคว้นแคว้นบนทางผ่าน ต้องไม่หยุดพักริบรอบทางอับ” (49)

บุญศักดิ์ : “อันหลักแห่งการบัญชาทัพนั้น แม่ทัพรับโองการจากประมุข ระดมไพร่รวมพลพื้นที่วิบากไม่ตั้งค่าย พื้นที่คาบเกี่ยวพืงคบมิตร พื้นที่กันดารอย่าหยุดทัพ” (251)

這個例子裡提到的差異是關於用詞方面的差異。比如雙關語磨磨蹭蹭這個詞，表示遲緩，做什麼都好像沒用心。羅查娜和晡沙用“停滯”這個詞，意思和磨磨蹭蹭差不多，但是用法不一樣。沙田的用詞策略就避免了重複使用同一個詞。

4.2 熟語

熟語是由詞或語素構成的常用而定型的現成語句，是大於詞的語文單位，但又具有詞的特性。熟語是短語或句子，但又與一般臨時自由組合而成的短語或句子不同；它是經過人群長期沿用，結構基本定型，不能隨意改動其組成部分的一種用語或文句。熟語主要包括成語、慣用語、歇後語及諺語。熟語可分為如下：

4.2.1 慣用語：慣用語是口語中一種短小定型，意義有所引申的習用性短語。漢語中的慣用語一般為三字格式，多為動賓結構。

4.2.2 成語：是一種人們長期使用，具有書面語色彩的固定短語。漢語的成語一般是四字格式，但也有少量的三字或五字以上格式的。

4.2.3 諺語：是人民群眾口頭流傳的通俗而含義深刻的固定語句。諺語一般是人們對生活經驗的精避總節，一般都能揭示客觀事理，富於教育意義。

4.2.4 歇後語：由前後兩部分構成的固定性口語。前一部分是比喻或隱語；後一部分是對前一部分的說明解釋，是表達意義的重要部分。

4.2.5 格言：具有教育意義的警句。一般出於名人之手，並且在群眾中廣泛流傳的句子。

例：

古文原版：“上雨，水沫至，欲涉者，待其定也。” (62)

現代翻譯版：“上游下雨，洪水突至，如果要徒步涉水，應等待水勢平穩以後再過河。” (63)

เสถียร：“หากฝนเหนือตกชุกมีฟองน้ำลอยฟองมา (เป็นสัญญาณว่าน้ำจะหลาก) เมื่อจะลุยข้ามห้วยน้ำนั้นควรรอให้ระดับน้ำแน่เสียก่อน (มีจะนั้นข้ามไปโดยไม่ดูตาม้าตาเรือ เมื่อ น้ำทะลักมาจนเชี่ยวกราก อาจประสบหายนะ)” (48)

อริคม：“ถ้าต้นน้ำฝนตก น้ำหลากกะทันหัน ไม่ควรลุยน้ำข้ามฟากจนกว่ากระแส น้ำที่” (52)

บุญศักดิ์：“ฝนตกต้นน้ำ ฟองน้ำลอยมา ผู้จักลุยข้าม พึงรอน้ำหนึ่ง” (269)

這個例子裡提到的是，如果雨下得很大，洪水時期的雨量就很大。軍隊不應穿過洪水區，而是應該先等雨小下來再繼續走。這三句話翻譯過來的意思是一樣的，但是表達方式不一樣。沙田的翻譯深入舉了個例子是“一不做，二不休”。當雨傾盆而下時，我們可能會遭受損失。“一不做，二不休”這個詞是個俗語，表示做事欠考慮，就是說一旦強迫在洪水時出行，沒有考慮周全，就會遭受損失。

4.3 修辭法

修辭技巧是一種積極修辭的語言現象。它把抽象的變為具體的，往往可以造成超脫尋常文字、尋常文法以至尋常邏輯的新形式，而使文辭呈現出一種動人的魅力，同時還有著啟迪構思、結構文章等多方面的作用。所以，在寫作中注意恰當地運用修辭技巧，就可以收到更加形象、感人、繪聲繪色的藝術效果。例如豐子愷憑著豐富的想像力，構成了這樣的一個比喻：「人格中的真善美就是鼎的三個足。有了這三個足，鼎才能傲然屹立。」這個比喻利用「人格」與「鼎」的相似性聯繫，將人生在世首先要做到求真、求善、求美的道理深刻地揭示出來，耐人尋味。

第三章的修辭手法可分三類研究有誇飾、映襯和明喻為主。

4.3.1 暗喻

暗喻又稱隱喻法。--和明喻法很接近，其實他們是一對好兄弟，都是「譬喻法」中的常用技巧。詩句的表現，通常會用--A 是 B--的形式。暗喻法，不像明喻法那麼明顯而直接的比喻，而是在句子裡暗隱著比喻的痕跡。

例：

古文原版：“故小敵之堅，大敵之擒也。” (19)

現代翻譯版：“所以，弱小的軍隊如果堅持硬拼，那就會被強大的敵人所俘虜。” (20)

เสถียร : “ฉะนั้น ความขัดแย้งถือดีของกำลังอันน้อย ย่อมตกเป็นลูกไก่ของกองทัพอันมีกำลังมหาศาลนั่นเอง” (42)

อริคม : “ฉะนั้น กองทัพที่อ่อนแอหากดันทุรังตั้งรับรบแตกหัก ก็จะต้องเป็นเชลยของกองทัพที่เข้มแข็งเกรียงไกร” (31)

บุญศักดิ์ : “เหตุนี้ ด้อยกว่าข้าศึกยังขึ้นรบ ก็จักตกเป็นเชลยข้าศึกที่เข้มแข็ง” (26)

在這個例子裡提到的是，脆弱的軍隊以偏執的態度決戰，自然就會成為強大軍隊的俘虜。這三句話翻譯過來的意思是一樣的，但就是表達方式不一樣。這就是沙田的隱喻俗語表達，意思是脆弱的軍隊必定會成為有強大軍心的軍隊的“雛雞”。“雛雞”在這裡，表示輸家或者俘虜。

4.3.2 明喻

明喻是以兩件基本上不相同的事物作比喻的修辭手段。比喻的一種，明顯地用另外的事物來比擬某事物，表示兩者之間的相似關係。明喻是由本體、喻詞和喻體三個部份所組成的，如下：

本體即是本來的東西或稱被描述的對象。

喻詞具備「比喻」這個意思的字詞。

喻體用來作比喻，描述本體的事物。

明喻是最明顯的比喻，本體、喻詞和喻體都會同時出現。喻詞通常用「如」、「像」、「似」、「好像」、「如同」、「若」、「好比」、「像……似的」、「像……一樣」、「彷彿……似的」等比喻詞。

例：

古文原版：“夫將者，國之輔也。輔周則國必強，輔隙則國必弱。” (20)

現代翻譯版：“將帥是國君的輔佐，輔佐得縝密周詳，國家就必然會強大，輔佐得有疏漏失當，國家就必然會衰弱。” (20)

เสถียร : “อันชนพลก็เสมือนหนึ่งหลักชัยของประเทศ ถ้าหลักชัยนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วน ประเทศก็เข้มแข็ง หากมีคุณสมบัติขาดตกบกพร่อง ประเทศก็อ่อนแอ” (42)

อริคม : “แม่ทัพเสมือนหนึ่งหลักชัยของประเทศชาติ หากแม่ทัพมีคุณสมบัติครบถ้วน ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถประเทศชาติย่อมเข้มแข็ง หากแม่ทัพขาดคุณสมบัติอันพึงมีไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดใจ ประเทศชาติย่อมอ่อนแอ” (31)

บุญศักดิ์ : “อันแม่ทัพนั้น คือผู้ค้ำจุนประเทศ ถ้าวบคอบ บ้านเมืองจักเข้มแข็ง ถ้าบกพร่องบ้านเมืองจักอ่อนแอ” (105)

在這個例子里古文用“輔”這個詞。現代漢語用“輔佐”這個詞表示幫助皇帝治理國家的人，沒有任何比喻。但是沙田的用詞，使用了意思和它一樣的俗語，使用隱喻、比喻、虛擬詞的手法，使詞的凸顯更加有目標終點，清晰。“終點”這個詞表示比賽中誰先到就是誰贏。“楷模”表示為了成功而被當成榜樣的那個人。比如國王是國家的楷模，意思就是國王是為了國家發展，而被別人當成榜樣的那個人。至於和“典範”的差異，“典範”表示可以貢獻自己，提供建議的人，比如國王是個可以維護國家的支持者。這三句話翻譯過來的意思是一樣的，但表達方式或者用詞、俗語策略不一樣。

4.3.3 排比

排比是排比：對於「同一範圍」、「同一性質」的意念，用兩個(含)以上結構相似的句法來表達的一種修辭技巧，叫做排比。排比和對偶頗相似，但兩者之間也有區別：對偶必須字數相等、兩兩相對，排比則不拘；對偶須避免用意同之字，當然相同之字更不宜出現，排比卻往往意思相同、字也相同。

排比的類型：

4.3.3.1 單句的排比（短排法）：用結構相似的單句，接二連三地表達同範圍同性質的意象的修辭方法，稱為「單句的排比」。

4.3.3.2 複句的排比（平列排法）：用結構相似的複句，接二連三地表達同範圍同性質的意象的修辭方法，稱為「複句的排比」。

例：

古文原版：“塵高而銳者，車來了；卑而廣者，徒來也；散而條達者，樵采也；少而往來者，營軍也。” (65)

現代翻譯版：“塵土飛揚高而尖，是敵人的戰車向我駛來；塵土低而寬廣，是敵人徒步向我開來；塵土飛揚散亂而細長，是敵人正在打柴；塵土少而時起時落，是敵人正在安營札寨。” (67)

เสถียร : “ถ้าเห็นฝุ่นตลบสูงเป็นลำแหลม แสดงว่ากองรถข้าศึกวิ่งทะลุมา ถ้าต่ำและมีปริมาณทลกว้าง เป็นการเดินทัพของพลรบ ถ้ากระจายเป็นหย่อมๆเป็นลำๆ แสดงว่าเป็นการเก็บผักหักฟืนของกองเกียกกาย ถ้าฝุ่นมีเพียงบางๆ เคลื่อนไหวไปมาแสดงว่าข้าศึกกำลังตั้งค่าย” (86)

อริคม : “เห็นฝุ่นตลบลอยสูง แสดงว่าข้าศึกยกกองรถศึกมา เห็นฝุ่นตลบต่ำกว้าง แสดงว่าข้าศึกยกพลเดินเท้ามา เห็นฝุ่นตลบกระจาย แสดงว่าข้าศึกกำลังเก็บผักลากฟืน เห็นฝุ่นควันบางเบาลอยขึ้นลง แสดงว่าข้าศึกกำลังตั้งค่าย” (53)

บุญศักดิ์ : “ฝุ่นคลุ้งปลายเร็ว เพราะรถรบเคลื่อน ฝุ่นต่ำแผ่กว้าง เพราะพลเท้ารุก ฝุ่นเป็นเส้นตรง เพราะตัดไม้ฟืน ฝุ่นบางกระจาย เพราะเตรียมตั้งค่าย” (270)

這個例子裡的排比，中文原版將“塵土.....是”這個詞來排比。但是在泰語版的三位譯者卻用的不同的詞來排比。沙田用“如果.....是”、“如果...表明”這兩個詞來排比，阿堤冬用“看到.....表明”這個詞來排比，晡沙用“假如.....因為”這個詞來排比。因此，這三個短語的泰語翻譯的差異是源於用詞的差異。短語翻譯的差異，源於譯者翻譯理論的差異。

5. 社會文化和翻譯因素

在泰語版的《孫子兵法》裡，社會和文化的因素為重要因素，使得翻譯出來的句子既有不同也有相同之處。在這本書裡有提到一些影響用詞要求和原本內容的 8 點因素。分別是地點因素，時間因素，自然因素，風俗信仰因素，度量衡因素，歷史因素，宗教因素以及和比喻有關的因素。

5.1 地點因素

地點的名字會經常隨著國家歷史的變化而變化，不管是中國的還是泰國的。地點的名字會不經意地隨著時間的變化而變化，有時這也成為翻譯的一個問題，當我們要側重翻譯地名的時候，不同的國家必然會對同一個地方有不同的叫法。

例：

古文原版：“夫未戰而廟算勝者，得算多也；未戰而廟算不勝者，得算少也。” (8)

現代翻譯版：“還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已後勝，是由於得到的“算籌”較多。還沒有出兵交戰，就在“廟算”上先已失敗，是由於得到的“算籌”較少。” (8)

เสถียร : “อันแผนการรบซึ่งสังสรรค์กันในพระเทพบิดรมหาปราสาท (สภาการรบในสมัยโบราณ) ได้บ่งชี้ให้เห็นชัยชนะ แต่เมื่อยังไม่ได้รับกัน ย่อมเนื่องจากได้พิจารณาบททวนแผนการนั้นโดยรอบคอบแล้ว ตรงกันข้ามกลางแพ้จะปรากฏให้เห็นแต่ต้นมือ” (31)

อริคม : “หากชนะก่อนรบ แสดงว่าได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว หากไม่ชนะก่อนรบ แสดงว่ามีได้วางแผนอย่างละเอียดรอบคอบเท่าที่ควร” (25)

บุญศักดิ์ : “การประเมินศึกในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกชัยชนะ เพราะคำนวณผลได้มากกว่า การประเมินผลในศาลเทพารักษ์ก่อนรบบ่งบอกไม่ชนะ เพราะคำนวณผลได้น้อยกว่า”

在開始舉的例子裡，羅查娜沒有做什麼翻譯，可能是因為在泰國沒有前面提到的地點，還有就是沒有去研究以上地點。至於沙田在翻譯時有註重選詞。比如大皇宮，解釋說是古代戰場的名字。晡沙翻譯的意思是神社。沙田的翻譯，解釋說是作為戰地的名字，是安放靈魂的古代祖先的城堡。至於宋沙的翻譯，解釋說那也是作為戰地的名字，裡面可能是屬於古代祖先安放靈魂的地方。唯一的區別就是用詞的不同，因為他們兩人生活在不同的時期。

5.2 時間因素

現在中國和泰國的紀年方法比較相似，能夠相互參考比較。但是中國也有自己獨特的方法，不只是想法不同，形式也不同。比如，用季節、朝代來紀年或者採用其他自己的方法。

例：

古文原版：“故善出奇者，無窮如天地，不竭如江河。終而復始，日月是也。死而復生，四時是也。” (31)

現代翻譯版：“所以善於運用奇兵的人，其戰術的變化就像天地變化一樣無窮無盡，像江河一樣永不枯竭。終而復始，像日月起落運行一樣；死而復生，像四季更迭往復無窮一樣。” (32)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น ผู้เจนจัดการยุทธวิธีพลิกแพลง วิธีการของเขาจะไม่รู้อัจน ดั้งเดิม ฟ้ำอันไม่รู้จักสิ้นสูญ จักไม่รู้หมดสิ้นดุจแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย พอจบแล้วก็เริ่มใหม่ เช่นเดือน ตะวันที่ตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วก็ผุดเกิด เช่นการหมุนเวียนทั้งฤดูกาลทั้ง๔” (54)

อริคม : “ผู้สันทัดในการใช้ยุทธวิธีรบนอกแบบ จะสามารถพลิกแพลงยุทธวิธีสู้รบได้ อย่างไม่อัจนดุจฟ้าดินไรขอบเขต ไม่สิ้นสุดดุจแม่น้ำลำธารไม่แห้งขอด จบแล้วเริ่มใหม่ดุจ สุรียันจันทราทกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วฟื้นชีพดุจฤดูกาลหมุนเวียนผันเปลี่ยน” (37)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นผู้สันทัดการรบพิสดาร จักไร้สิ้นสุดดุจฟ้าดิน จักมีเหือดแห้งดุจสายน้ำ จักหยุดหรือหวนรบดุจเดือนตะวันที่ตกแล้วขึ้นอีก จักตายหรือกลับฟื้นดุจฤดูกาล” (169)

這個例子里關於時間的因素，採用月（月亮）、陽（太陽）這些詞來形容時間的無盡，有消失也有重生。至於那四個季節的詞，表示中國的一年有四季，包括春季、夏季、秋季和冬季，循環往復沒有盡頭。因此，《孫子兵法》中這兩個例子才把時間因素拿來比喻作戰策略，表示能夠靈活變動沒有結束的一天。

5.3 自然因素

每個國家每個社會和每個不同的文化傳統，在行為方面都會受自然因素影響，不管是在中國社會還是在泰國社會。為了舉例子，關於自然的用詞的作用會被用來和其他詞彙混合。採用比喻或者比較方法來幫助接收者或者學習者能更具體地看到事情的情況。

例：

古文原版：“故善出奇者，無窮如天地，不竭如江河。終而復始，日月是也。死而復生，四時是也。” (31)

現代翻譯版：“所以善於運用奇兵的人，其戰術的變化就像天地變化一樣無窮無盡，像江河一樣永不枯竭。終而復始，像日月起落運行一樣；死而復生，像四季更迭往復無窮一樣。” (32)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น ผู้เจนจัดการยุทธวิธีพลิกแพลง วิธีการของเขาจะไม่รู้อัจบจน ตั้ง
ดินฟ้าอันไม่รู้จักสิ้นสูญ จักไม่รู้หมดสิ้นดุจแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย พอจบแล้วก็เริ่มใหม่
เช่นเดือนตะวันที่ตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วก็ผุดเกิด เช่นการหมุนเวียนทั้งฤดูกาลทั้ง๔” (54)

อริคม : “ผู้สันทัดในการใช้ยุทธวิธีรบนอกแบบ จะสามารถพลิกแพลงยุทธวิธีสู้รบได้
อย่างไม่อัจบจนดุจฟ้าดินไร้ขอบเขต ไม่สิ้นสุดดุจแม่น้ำลำธารไม่แห้งขอด จบแล้วเริ่มใหม่
ดุจสุริยันจันทราตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วฟื้นชีพดุจฤดูกาลหมุนเวียนผันเปลี่ยน” (37)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้นผู้สันทัดการรบพิสดาร จักไร้สิ้นสุดดุจฟ้าดิน จักมิเหือดแห้งดุจ
สายน้ำ จักหยุดหรือหวนรบดุจเดือนตะวัน จักตายหรือกลับฟื้นดุจฤดูกาล” (169)

用自然因素來進行比喻。“天地沒有消失的一天，流水不會斷流，日月星辰落了還會再升，四季（春、夏、秋、冬）不斷循環變化”這些句子就是用自然因素來修飾句子，為了使人們聯想到畫面，想到作戰策略能像自然一樣靈活變動。

5.4 風俗信仰因素

每個社會都有各自的風俗、信仰和各種價值觀。某些社會傳統可能是比較簡單的詞，但是其他社會用詞可能比較難。

例：

古文原版：“是故朝氣銳，晝氣惰，暮氣歸。故善用兵者，避其銳氣，擊其惰歸，此治心者也。” (50)

現代翻譯版：“軍隊初戰時，士氣飽滿，銳不可當；過了一段時間之後，士氣就會低落；到了後期，士氣就會衰竭。所以善於用兵的人，總是避開敵人的銳氣，趁其士氣低落衰竭時就發猛攻，這就是正確掌握士氣的方法。” (51)

เสถียร : “(ตามปกติ) ขวัญตอนเข้าย่อมติ (เพราะกำลังสดชื่น) ถึงเที่ยงก็ทรมด้วยความ
เกียจคร้าน ตกเย็นก็โถมเพราะใครจะพักผ่อน ผู้ชำนาญการศึก จึงหลีกเลี่ยงเข้าศึกตอนสดชื่น และเข้าโจมตีเพลาขวัญเข้าศึกทรมหรือโถมแล้ว นี่คือวิธีปฏิบัติต่อขวัญทหารแล” (72)

อริคม : “ตามปกติ เข้าจะขวัญดี (สดชื่น) เทียงจะขวัญตก (เกียจคร้าน) ตกเย็นจะขวัญสิ้น (อยากพักผ่อน) ผู้ชำนาญการศึกจึงเลี่ยงการสู้รบเมื่อเข้าศึกขวัญดี เข้าโจมตีเมื่อเข้าศึกขวัญตกหรือขวัญสิ้น นี่คือนิเวศควบคุมขวัญ” (47)

บุญศักดิ์ : “ยามเข้าอีกheim ยามสายจักอิดโรย ยามเย็นก็สิ้นแรง ฉะนั้น ผู้สันตการบัญชาทัพ พึงเลี่ยงความอีกheim เข้าตีเมื่ออิดโรย นี่คือนุมขวัญ” (228)

這個例子里關於信仰的因素，提到了進攻的吉時。早上、中午、晚上，說如果在早上進攻，敵人的士氣剛旺盛，對進攻是不利的，敵人會很難對付。中午的時間敵人開始沒有精力、力氣，晚上的時間段敵人會更沒有力氣想休息。所以，如果想要進攻就只能選晚上的時間，因為晚上敵人沒有精力，若不會小心防範，進攻就比較容易，到那時我們就容易取勝了。

5.5 制度因素

中國和泰國的翻譯有不同的製度約束。也許會選擇泰國的方式翻譯，也許會選擇中國的方式翻譯，為了保護中國的傳統，建立一個異鄉通俗小說的原始形式的翻譯。

例：

古文原版：“故勝兵若以鎰稱銖，敗兵若以銖稱鎰。勝者之戰民也，若決積水於千仞之谿者，形也。” (27)

บทแปลภาษาปัจจุบัน : “所以獲勝的軍隊對於失敗的一方就如同用“鎰”來稱“銖”，具有絕對優勢，而失敗的軍隊對於獲勝的一方就如同用“銖”來稱“鎰”，處於絕對劣勢。勝利者指揮軍隊打仗，就像從千仞高的山澗中放瀉積水，其勢猛不可擋，這就是軍事實力的表現。” (28)

เสถียร : “ดังนั้น กองทัพพิชิต (เมื่อเข้ายุทธแย้งกับข้าศึก) จึงเหมือนเอา ‘อี่’ (ของหนัก) ไปชั่ง ‘จู้’ (ของเบา) แต่กองทัพที่พ่ายแพ้นั้น กลับเหมือนหนึ่งเอา ‘จู้’ (ของเบา) ไปชั่ง ‘อี่’ (ของหนัก)”

(หมายเหตุ : จูและอี่เป็นมาตราชั่งสมัยตีกดาบราชพิธีของจีน กล่าวกันว่า ๒๔ จู เท่ากับ ๑ ตำลึง ๒ ตำลึง เท่ากับ ๑ อี่ ผู้แปล)

การทำสงครามของผู้กำชัยชนะ เปรียบประดุจปล่อยน้ำซึ่งทอดไว้ให้พุ่งสู่หุบห้วยลึกตั้ง
พัน ‘เหิน’ (ราว ๘,๐๐๐ ฟุต ผู้แปล) นี่คือนักขบถการยุทธแล (51)

อธิบาย : “เพราะฉะนั้น กองทัพผู้พิชิตจึงอยู่ในสภาวะได้เปรียบเสมือนหนึ่งเอา ‘อิ’
(ของหนัก) ไปชั่ง (เปรียบ) ‘จู้’ (ของเบา) ส่วนกองทัพที่ปราชัยตกอยู่ในสภาวะเสียเปรียบ ไม่
ต่างกับเอา ‘จู้’ ไปชั่ง (เปรียบ) ‘อิ’ (๒๔จู้ = ๑ ตำลึง, ๒ ตำลึง = ๑ อิ)

การทำสงครามของผู้พิชิต จึงเปรียบเสมือนการปล่อยน้ำกับบนผาสูง โถมลงสู่หุบห้วยลึก
พัน “เหิน” (๑ เหิน = ๘ ฟุต) นี่แลลักษณะการยุทธ (36)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น กองทัพที่ชนะจึงประดุจเอาหนึ่งอิไปเปรียบกับหนึ่งจู้ กองทัพที่แพ้
จึงประดุจเอาหนึ่งจู้ไปเปรียบกับหนึ่งอิ ไพรวพลของฝ่ายชนะ จึงเสมือนปล่อยน้ำที่กักในลำธาร
สูงแปดพันเขี้ยว ให้ทะลักกระโจนลงมา นี่คือนรูปลักษณ์การรบ” (144)

這個例子的製度因素，舉了個把贏的一方的軍對比喻成用重的東西去稱輕的東西的例子。用重的東西去稱輕的東西，會使輕的東西癟下去。這樣比喻是為了使人聯想到畫面。孫武採用古代測量法，即銖和斤來進行比較。軍隊勝利者被比喻成“斤”，失敗者被比喻成“銖”，“斤”比“銖”更重，因此，“斤”的勝利者會去稱“銖”的失敗者。

5.6 歷史因素

中國和泰國都有悠久的歷史，有不同的經歷。很多歷史事件不能直接翻譯出來，可能是由於泰語詞和中文詞不一樣。翻譯者可能只根據意思翻譯，或者翻譯只讓讀者了解就夠了。

例：

古文原版：“投之無所往，諸、劇之勇也。” (83)

現代翻譯版：“把士卒置於無路可走的絕境，他們就都會像專諸、曹劇一樣勇敢。” (83)

เสถียร : “(เหล่าทหารเช่นว่านี้) หากใช้ไปปฏิบัติงานในที่ที่คับขันปานใด เขาก็แสดง
ความกล้าหาญชาญชัยเยี่ยงจวนจู้ และเฉกภัย ให้ประจักษ์เป็นแม่มั่น” (107)

อริคม : “แต่ถ้าส่งพวกเขาเข้าไปสู้รบในพื้นที่ที่ไม่มีทางถอย พวกเขาก็จะสู้รบอย่างกล้าหาญไม่ต่างกับจวนจวนและเจากุ้ย” (63)

บุญศักดิ์ : “แม้จะไปรบในที่อับจน ก็หาญกล้าดุจจวนจวนและเจากุ้ย” (310)

這個例子裡講到了很多勇敢的軍人。在任何危險或者無路可退的情況下。這些軍人會勇敢戰鬥，不會喪失戰鬥力，不會退縮。這些軍人的勇氣會出名像這兩位英雄專諸和曹藪一樣勇敢。

5.7 宗教因素

宗教有約束力，能夠協調人際關係，使人與人之間能夠和平相處。有相同的原則、價值觀、文化和生活方式能夠融合。有一致的路線和一樣的倫理、道德。在這裡道德是一種常態。

例：

古文原版：“故令之以文，齊之以武，是謂必取。” (68)

現代翻譯版：“所以，要用獎賞來團結士卒，用軍紀軍法統一步調，這樣的軍隊戰之必勝。” (69)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น การบังคับบัญชาที่พองตั้งอยู่ในพระมหาวีรธรรมแต่ปรับให้เข้าแถวแนวระเบียบอาชญา นี้คือกองทัพพิชิตแล” (90)

อริคม : “เพราะฉะนั้น ต้องผูกใจด้วยพระคุณ สร้างเอกภาพด้วยพระเดช จึงจะเป็นที่รักใคร่ยำเกรงของนักรบไพร่พล” (55)

บุญศักดิ์ : “ฉะนั้น จึงพึงกลมเกลียวด้วยคุณธรรมให้พร้อมเพรียงด้วยวินัย นี้คือเหตุซึ่งจักได้ชัยชนะ” (270)

宗教因素，這個例子裡提到，與這個軍隊作戰要用優勢（沙田的翻譯），恩惠（羅查娜翻譯），美德（晡沙翻譯）。保護好了軍人，就能贏得軍人的心，贏得了軍人的心，這些軍人就會聽從指揮，自願全力以赴戰鬥。至於接下來的任

務就是要使軍隊更加強大，有戰鬥力。應該採用自身的強制力、權利和決心來管理這些軍人，那個時候就能得到士兵們的尊重了。

5.8 與比喻有關的因素

漢語中拿來比較的俗語，其意義和泰語相同或一樣，但是有時有天壤之別。使得翻譯必須避免受原稿的影響，採用不同的翻譯技巧。

例：

古文原版：“故善用兵者，譬如率然；率然者，常山之蛇也。擊其首則尾至，擊其尾則首至，擊其中則首尾俱至。” (83)

現代翻譯版：“所以善於用兵作戰的人，能使部隊像“率然”蛇一樣。“率然”是常山上的一種蛇，打它的頭部，尾巴就來救應；打它的尾部，頭部就來救應；打它的腰部，頭尾就來救應。” (84)

เสถียร : “เพราะฉะนั้น การนำทัพของผู้ชำนาญการศึก จึงเปรียบเช่นไฉ่วหยาน ไฉ่วหยานคือ อสรพิษแห่งหุบเขาฉางชาง เมื่อถูกตีด้านหัว หางจะตวัดถึงทันที ถ้าถูกตีทางหาง หัวจะแว้งกัดโดยฉับพลัน ถ้าถูกตีกลางตัว หัวและหางจะตลบถึงทั้งสองข้าง” (108)

อริคม : “การนำทัพของแม่ทัพผู้ชำนาญการศึก จึงเสมือนหนึ่งช่วยหยาน “ช่วยหยาน” คือ งูชนิดหนึ่งบนเทือกเขาเหิงชาง ถ้าตีหัวมัน หางจะตวัดถึงทันที ถ้าตีหางมัน หัวจะฉกกัดโดยฉับพลัน ถ้าตีกลางลำตัว หัวและหางจะตลบถึงพร้อมกัน” (63)

บุญศักดิ์ : “ผู้สั่งการบัญชาทัพ ก็จักเป็นเช่นส้วยหราง อันส้วยหรางนั้น คือ อสรพิษเขาฉางชาง ตีหัวหางจักฉก ตีหางหัวจักฉก ตีที่นอกกลางหัวหางฉกพร้อมกัน” (310)

在這個例子裡提到國王領導指揮軍隊。指揮軍隊行動巧妙，作戰聰明靈活，不落入敵人的陷阱，就像是長白山或衡山的山頂蛇(機靈)。不管在任何時候被打了，都會及時來幫助，像是及時報復敵人的傷害。

6.研究成果總結和建議

6.1 研究成果總結

通過比較研究泰語版《孫子兵法》的俗語，關於不同翻譯成果的相同處和不同處，有三個方面的總結。如下：

6.1.1 書中詞語的表達

三位譯者的作品的相同點是翻譯的源語言的痕跡。三位譯者在理解句子大意時沒有用自己的知識，也沒有投入自己的感受和想法。

三位譯者的作品的不同點是選詞和俗語的選擇不同。沙田的翻譯，完全是屬於自己的風格，注重詞的內涵，如使用修辭、隱喻、對照和使用舊的語言。羅查娜的翻譯，可以說是對原著的直譯，有用到比喻，但是沒有和沙田一樣用舊的語言，但是用比較簡單易懂的語言。至於晡沙的翻譯，文法自由，側重運普遍意義的詞，懂得保留原著的內容和形式，至於具體的細節就被改變了。翻譯的時期是語言變化和進化的時期，才使得宋沙選擇使用簡單緊湊的詞。沒有和原著完全一樣的用詞，使得目標語言不同於沙田的。此次研究，三位譯者在用詞方面都有自己的特色，有相同點也有不同點，即，名詞、動詞、俗語和修辭手法。

表達《孫子兵法》原稿中詞的意思，把它翻譯成泰語，三位譯者的翻譯手法有相似之處也有不同之處。

6.1.2 《孫子兵法》的翻譯特徵

《孫子兵法》的翻譯，用的是泰國的俗語，有以下 5 個特徵

1) 借用泰國俗語的比較翻譯法指在翻譯中文詞、俗語的時候，用泰國的俗語諺語來對比翻譯。

2) 關於拓展詞意的俗語，這個翻譯特徵指的是，譯者拓展原有俗語的意思。使其出現了兩種影響，分別是 ① 使得詞彙偏離原來的意思，這樣會使讀者誤解為原著也是這個意思。② 詞意的拓展有時會讓讀者更容易理解原文，翻

譯的和原來的意思沒有多大差別。沙田翻譯的《孫子兵法》，是拓展詞意的翻譯，產生的是第二種影響。

3) 按照文字和解釋的翻譯指的是，這種表達特點，除了譯者會直譯，還會翻譯那些俗語的擴展意思。以便於讓讀者理解得更加清楚，能繼續讀下去。

4) 直譯指的是翻譯的用詞能保留原著用詞的意思，沒有什麼補充和減除，減掉原文的某個部分。

5) 修辭翻譯指的是使用修辭語，使翻譯出來的句子比原句更加生動。使讀者聯想到畫面，印象深刻，產生觸動。是使人能聯想到畫面的比較，通過比喻、隱喻、擬人、誇張和疊詞等修辭法。

6.1.3 社會傳統的因素

這三個泰語版本的《孫子兵法》說到傳統的因素是用詞和寫文章時的一個因素。總共有 8 個因素，分別是地點因素、時間因素、自然因素、風俗信仰因素、制度因素、歷史因素、宗教因素和與比喻有關的因素。

由於一個好的翻譯應該了解和很好地解釋翻譯原則，並且知道怎麼翻譯和改正翻譯問題。真正的翻譯，特別是，作為一個專業的翻譯，要是認為懂得一門外語然後就可以翻譯，那是不對的。這是導致翻譯差異的一個因素，對翻譯基礎也有影響。

為了繼續進行研究《孫子兵法》的這個翻譯題目，研究者提出了 3 種方法建議

1. 比較的研究三種俗語以上的研究
2. 句子的比較研究
3. 結構的比較研究

研究者希望，通過比較研究“孫子兵法”這個項目，把其中的俗語翻譯成泰語，會對學習者的學習帶來方便，然後教授者也能夠很好地解釋中國文學。學習文學翻譯的人不是很多，做這個研究可以幫助激發人們對文學翻譯的興趣，也可以輔助漢語教學與學習和幫助在泰國從事中國文學翻譯的人。

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพีรวัส วรรณธนาเกียรติ เกิดวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2527 กรุงเทพมหานคร
ศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนสารสาสน์พิทยา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่
โรงเรียนไทรมิตรวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตจาก มหาวิทยาลัยหัวเฉียว
เฉลิมพระเกียรติ คณะศิลปศาสตร์ สาขาภาษาจีนในปี พ.ศ. 2549 ระดับปริญญาโทบัณฑิต
จาก มหาวิทยาลัยรังสิต คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาระบบสองภาษาในปี พ.ศ.2553
ประสบการณ์ในการทำงานดำรงตำแหน่งเป็นครูหัวหน้ากลุ่มภาษาจีน โรงเรียนฉือจีเชียงใหม่ ใน
ปี พ.ศ. 2551 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นครูหัวหน้ากลุ่มภาษาจีน โรงเรียนสารสาสน์พิทยา
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552- ปัจจุบัน